TASAVVUF

AĞLAR BABA

"Hediyedir, para ile satılamaz."
Kitabın basımında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen
Abdullah Yılmaz'a teşekkür ederiz.
İrtibat: Mehmet Battal 0530 067 97 95

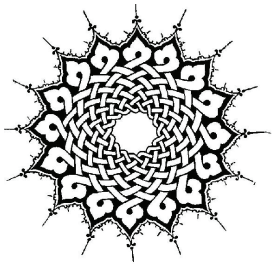

TASAVVUF

telaffuzu güncelleştirilmiş metin

Yayına Hazırlayan: Ziya Açıkgöz

2016

AĞLAR BABA (K.S.)

(1881-1958)

İÇİNDEKİLER

Yayına hazırlayanın önsözü.....7

Ağlar Baba'nın kısa hayat hikâyesi 17

Ek-1. Günümüz Türkçesiyle, düzyazıya meâlen aktarım 199

Ek-2. Metinde atıf yapılan ayetler ve hadisler 249

EK-3. Ağlar Baba'nın şiirlerinden/ beyitlerinden seçmeler 263

EK-4. Sözlük.....289

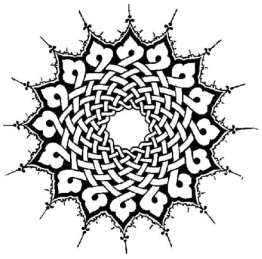

YAYINA HAZIRLAYANIN ÖNSÖZÜ

Tasavvuf başlığı ile sunduğumuz bu kitap, Bayburtlu ***İrşâdi Baba***[KS]'nın torunu ve manevi halefi olan ***Ağlar Baba***[KS]*'nın*, resmi adıyla *İrşâdi BATTAL*'ın keşfen ve ilhâm eseri olarak kaleme aldığı bir risâledir.

Çün bu farza bir güzel mânâ verek
Kalbe ilhâm ediyor böyle Melek
….
Ne sebepten habt eder amel sevâp
Kalbe ilhâmdan size verem cevâp
…..
İlhâm eyle sensin ancak ya Celîl
Zât-ı mir'âtina yazam bir delil
….

Tasavvuf'un mâhiyeti, dört ilim, kalbin sâkinleri, manevî düşmânlar ve sûretleri, nefsin mertebeleri ve sıfatları, seyr ü sülûkun safhaları; manevî mi'râc, mir'âtullah'ın aslı gibi mevzularda yer yer nesir bölümleri de içeren, manzûme ağırlıklı bir metin söz konusudur. Bu metnin, daha önce baskıya hazırlanan Ağlar Baba'ya ait ***Ebyât*** kitabının anlaşılmasında anahtar sayılabilecek bir muhtevaya sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan *Ebyât* da adeta bu nazari/ teorik mücerret metnin; bizatihi yazarı tarafından safha safha icrâsını, tecrübe edilişini, ete kemiğe büründürülüş macerasını hikâye etmektedir. *Tasavvuf*'un kesbî değil vehbî, ledünnî bir bilgi ile yazıldığına şahitlik eden *Ebyât*'ın, bu babta temsil kabiliyeti yüksek bazı parçaları, toplam yirmi üç şiir, fikir vermesi ve okuru kitaba daha fazla "açması" dileğiyle elinizdeki kitabın ekine konmuştur (EK-3).

***

Ağlar Baba tarafından eski harflerle kaleme alınan *Tasavvuf* metni, bildiğimiz kadarı ile daha önce sadece bir kez; **Abdulkadir Cengiz** ve **İlhan Yardımcı** tarafından latin harflerine aktarılmış; eski ve yeni harflerle yazılı metinlerin birlikte, karşılıklı sayfalarda yer aldığı; **Ağlar İrşâdi Baba Hazretleri'nin Tasavvufi Görüşleri** (Damla Ofset/1988, İstanbul) başlıklı bir kitap olarak yayınlanmıştır. *İrşâdî Baba* ve *Ağlar Baba*'nın bazı manzumelerini de içeren bu karma eserde bir hayli okuma ve aktarma yanlışları mevcut olup; asla sadakat kaygısıyla 'harfiyyen' aktarma çabası da okunması epeyce zor bir metin ortaya çıkmıştır. Bazıları ciddi anlam kaymalarına da yol açan yanlış okuma-aktarmalara örnekler olarak şunlar verilebilir (ilk kelime olması gereken, ikinci kelime aktarılandır) : *atâ- edâ, nâşî- nâ şu, kanmagıl-kenmağıl, sabâ- sebah, gûş- cuş, öl-ol, bezetir-bizedür/ önden-ondan, sun'u-sünü, şûm it-şımit, buhl-büğl, tâat-daat/deat, amel-emel, donmuş-dönmüş, sârik (hırsız) -sarık, lu'b-lübb, âhuyu- ahu ki, kibr eder-kibri der, neşreder-neşri der, lahm-lehm, peydâ-beyda, karîb-garip, âbın-ayın, rencide-rengide, dâbbet'ül-arz-deyyetülerd, kizb-cizb, kâzip-câzip, fuâd-füet, sehî-seni, hevâ bir-hevâi, a'zâ-ezâ, çaba-câbe, zerre ger-zerreger, ivece-ivica, sernigûn-sernikün, asğar-eshar, eb-âb* v.b.

Ebyât kitabını *Latin* harfleri ile baskıya hazırlarken taşıdığımız niyet ve kaygılarla, gözetilen hedefler ve bağlı kalınan ilkeler, elinizdeki bu yeni metnin gün yüzü görmesine de temel oluşturmuştur. Bu sebeple *Ebyât* önsözünde yer alan, *Latin* harflerine aktarımla ilişkili açıklamaların; **çok az kısaltılıp uyarlanarak, neredeyse olduğu gibi,** aşağıya alınması uygun görülmüştür:

> "Girişilen çabanın nihai hedefi **mümkün olduğunca kolay, rahat okunur bir metin** oluşturmaktı. Hedeflenen sonuca varabilmek için, doğru bir okuma-aktarma yanında doğru ve 'güncel' bir imlânın/ telaffuzun da gerekli olduğu düşünülmüştür. Burada, 'doğru okuma-aktarma'dan ve 'güncel' imlâdan ne kastedildiğinin biraz açıklanması yerinde olacaktır.

Eskiyazı metinde okuma ve anlamayı bugünün okuru için zorlaştıran, belki külfetli hale getiren, bizim de aşmaya çalıştığımız ve ilk iki çalışmada yeterince aşılamadığını düşündüğümüz bazı zorluklar vardır:

İlk büyük zorluk eski yazıdan, bizatihi Osmanlıca imlânın kendisinden kaynaklanmaktadır.

Örneğin '*güldü*' kelimesi eski imlâ ile '*güldi*' şeklinde yazılır. Kezâ '*gülünü*' de '*gülini*' şeklinde. Önceki latinizasyonda, büyük ölçüde **metne sadakat kaygısıyla** bu ve benzeri kelimelerin **okunduğu şekliyle değil de yazıldığı şekilde** aktarıldığı görülmektedir. Biz ise 'yazılanı' değil 'okunan'ı aktarmayı tercih ettik.

Yine Osmanlıca metinlerde ismin 'i' hali, özellikle de 'ı' şeklinde geliyorsa 'i'/'ı' yani esre yerine 'u/ü' yani ötre kullanılabilmektedir. 'Kitabı' yerine 'kitabu', bâbı' yerine 'bâbu' gibi. Nitekim başka *eskiyazı* metinlerde '*cânım*' yerine '*cânum*'; '*şarâbım*' yerine '*şarâbum*', '*benim*' yerine '*benüm*' şeklinde imlâlara rastlıyoruz. *Şehzâde Bâyezid*'in babası *Kanûni*'ye mektubundan aldığımız şu mısralarda bunun örnekleri var: '*Ey serâser âleme sultan* ***Süleymânum*** *baba.. / Tende* ***cânum*** *cânumun içinde* ***cânânum*** *baba / .. Kainâtun serveri, ol rûh-i a'zam hakkiyçün/./ Anadan,* ***kardaşlarumdan*** *ayrılub* ***kaldum*** *yetim, / .. Yok* ***benüm*** *bir zerre* ***isyânum****, sana Hakdur 'alim/./* ***Tutalum****, iki* ***elüm*** *başdan başa kanda ola, /..*'

İzafetlerdeki (tamlama) bağlama ekleri de 'i'/'ı' yani esre yerine u/ü yani ötre şeklinde yazılmaktadır. '*Bâb-ı âzam*' yerine '*bâb-u âzam*'; '*mekteb-i irfân*' yerine '*mekteb-ü irfân*' gibi. Güncel imlâda bu kelime ve tamlamaların birinci değil ikinci şekillerde yazılıp okunduğu açıktır ve bunun böyle olması, okuma ve anlamayı rahatlatır, kolaylaştırırken; anlamın özüne ve hatta esasen şekle de bir müdahale içermemektedir. Elinizdeki aktarımda da bu ikinci, resmi kitâbî imlâ tercih edilmiştir. Yine de, asıl metindeki imlânın, tire işareti (-) gibi bir yol gösterici bulunmadığı için, terkipleri (isim ve sıfat tamlamalarını) yerli yerince belirleme ve aktarma hususunda, zaman zaman bir hayli zorlayıcı olduğunu belirtmek gerekiyor.

İkinci büyük zorluk, mahalli, yerel şiveden/ağızdan kaynaklanmaktadır. *Tasavuf* metninin çok büyük ölçüde mahalli telaffuzla/ söyleyişle yazıldığını göz önünde bulundurmak gereklidir ki bu durum, yöre şivesine aşina olmayan okur için bildiği kelimeyi anlama, bilmediğini de araştırma konusunda bazı engeller ortaya çıkarmaktadır. Örneklerle açıklayalım: (Güncel telaffuz- metindeki yazılış)

Yalvarırım-yalvaruram, *bilir-bilür*, *tanır-tanur*, *görür-görer*, *kılar-kılur, yitir (mek) -ütür (mek), ünvân-invân*, *muhabbet-mehabbet*, *dikmiştir-tikmişdür, ufakça-ifakça*, *arşın-arşun, danışır-danuşur, yanaşır-yanaşur, terfi-terfiye*, *yanılır-yankılur, uğrun uğrun-urğun uğrun, kertenkele-keltenkele, is-his, kurtarır/kurtulur-kurturur, kandırır-kındurur, mesken-meskân, ediyor-edir, kalkar-kakar, çiğner-çeyner, hurşid-hurşüd* v.b.. Bunlar anlama, aktarma konusunda nispeten az zorluk içeren örneklerdir.

Kelimenin asıl dilindeki (Arapça, Farsça v.b.) yazılışının yerine mahalli/ gündelik telaffuzunun yazıya yansıdığı da olmuştur. Örnek olarak, *ezmine-ezmüne*, *melâike-melâke*, *menekşe/menevşe-menemşe*, *sahife/sayfa-seyfe/sehve*, *hilm-helim, hırs-heris, gayet-gayye* verilebilir (birinciler asli telaffuz, ikinciler metinde geçen şekiller). Bu kabilden olmak üzere asıl metinde '*nefs-i mülheme*' yer yer '*mülhime*' veya '*mülhüme*' şeklinde yazılmış olup latin harflerine, tamamı, olması gerektiği üzere '*mülheme*' olarak aktarılmıştır.

Okumayı kolaylaştırmak adına yukarıda değinilen mahalli telaffuzlu kelimeler, elinizdeki metinde (**her zaman değil**! **genellikle**) yerel değil, resmi imlâ/telaffuz ile yazılmış; ancak dörtlükteki **kafiye/vezin düzeninin** veya metindeki **'genel havanın'** bozulduğu durumlarda orijinal şekil korunmuştur.

Okuma-anlama-aktarma zorlukları çerçevesinde altı çizilmesi gereken bir başka husus, eskiyazı metnin standart/resmi Osmanlıca imlâ ile yazılmadığıdır. Bu da farklı okumalara yol açabilen bir durumdur. Eski alfabede bir ses için birden fazla harf bulunması da, bazı okuma, anlama sorunlarına yol açmış görünüyor. Sanki, 'Türkçeleşmiş' bir kelime için kelimenin kaynak dildeki aslı önem-

senmeden, mümkün ve bazen mahalli telaffuzda yer alan herhangi bir yazılış seçilmiş gibidir. '*Galip*', 'gayın' yerine 'kaf' ile, '*eshıyâ*', 'hı' yerine 'kaf' ile vb. Böyle yazılmış kelimelerin bazılarında, 'galip'te olduğu gibi, anlama ve aktarma sorunu yaşanmazken, bazılarında, örneğin 'eshıyâ'da dikkat edilmezse yanlış anlamalara yol verilebilir. '*Eskıyâ*', 'sakıy'nin (sucu) çoğuludur. Oysa '*eshıyâ*', '*sehıy*'nin (cömert) çoğulu olup metinde '*şakıy*' (kötü, isyankâr) zıddı, makbul kimse olarak zikredilmektedir. Normalde' hı' veya 'gayın' ile telaffuz edilen kimi Türkçe kelimelerin de metinde mesela 'kaf' ile yazılmış olması (örn. '*Kurbağa*' yerine '*kurbaka*', '*berzah*' yerine '*berzâk*', '*tahrip*' yerine '*takrip*') belirli kelimelerin yukarda değinilen tarzda bir yoruma/ okumaya/ aktarmaya tabi tutulmasını hem makul hem de gerekli kılmaktadır.

Bazı Arapça, Farsça kökenli kelime ve tabirlerin de muhtemelen mahalli şivenin etkisiyle *galat* sayılabilecek şekilleri kullanılmıştır. Örneğin '*taharrî*' yerine '*tearrâ*', '*dehân*' yerine '*dihân*', '*derâz*' yerine '*dırâz*' *ve* '*zebân*' yerine '*zübân*' gibi. İlginç olansa hem galat hem asli şekillerin, metnin değişik kısımlarında birlikte bulunabilmesidir. Yeterince aşinalığı olmayan okur; bu türlü kelimelerin karşılığını sözlükte ya bulamayacak veya ilgisiz bir karşılık bularak metni anlamada güçlük çekecektir. İlk duruma '*tearrâ*', ikinciye '*dihân*' örnek *verilebilir.* '*Tearrâ*' kelime olarak sözlüklerde yer almazken; Arapça bir kelime olan '*dihân*'ın sözlük anlamı '*kırmızı deri/sahtiyan*'dır. Metinde ise aslında Farsça '*dehân*' kelimesinin '*ağız*' anlamı kastedilmiştir.

Eskiyazı metinde zaman zaman 'e' sesi vermesi gereken bazı hecelerde 'fetha/üstün' med harfi olan 'elif'le birlikte kullanılmıştır. Örneğin bazen '*âyet*' yerine '*âyat*' yazılmıştır. Burada '*âyetler*' anlamındaki çoğul kullanımı değil tekil '*âyet*' karşılığı kullanımı kastediyoruz.

Yine yörede bazı kelimeler, gündelik kullanımda, aslında bulunmayan şedde ile telaffuz edilebilmektedir. Mesela 'Yâ-sîn' yerine 'Yassîn' v.b. 'Ziynet' yerine 'zinnet' böyle bir kullanım örneği olarak verilebilir..

Mahalli konuşma dilinde, kelime sonundaki 'u/ü'yü kelime ek aldığında zaman zaman 'i'ye/ 'ı'ya yuvarlama eğilimi biliniyor. '*Konursu'ya* denmez de '*goğorsi'ya* denir. Bu kabilden olarak örneğin, '*ölmeden önce ölün*' hadisine atıf yapılırken, hadisin '*temûtû*' kelimesi kullanılmış; ancak bazı yerlerde '*temûtû*' veya '*temûtû*' olarak asli yazılış kullanılırken, bazı yerlerde '*temûti'ye* yazılmıştır. (Latinize ederken, metne sadakat adına bu 'mahalli' tasarrufu koruyup korumama konusunda tereddüt yaşansa da Arapça asli telaffuzun aktarılması tercih edilmiştir.)

Yukarıda kısmen değinilen terkipler/tamlamalar konusunu biraz daha açmak gereğini duyuyoruz. Eskiyazı/Osmanlıca metinlerin Latin harfli güncel kitâbi imlâsında gerek sıfat gerekse isim tamlamaları Farsça düzeninde tire (-) işareti ile ayrılmış 'i/ı/u/ü' eki ile yapılmakta; harfin ne olacağını ilk kelimenin son hecesindeki sesli harf belirlemektedir. Örneğin '*bâb-ı esrâr*' (sırlar kapısı), '*bâb-ı âli*' (yüksek, ulu kapı). İsim tamlamaları Arapça düzende de yapılabilir; bu durumda ilk kelime 'ü' veya 'u' ile biter; ikinci kelimede harf-i tarif bulunur. '*Hâtemü'r-rusul*' (resullerin mührü/sonuncusu), '*kenzü'l-esrar*' (sırlar hazinesi) gibi. '*Tasavvuf*' metninde bu kabil tamlamalar genellikle –ü/-u eki ile yapılmıştır; '*rîh-u sabâ*' (seher yeli), '*şehr-ü gül* (gül şehri), ref-ü perde (perdenin kalkması) gibi. Bunda '–ı'bitişlerinin eski metinlerde '–u'ya dönüşmesi eğilimi (canum, benüm v.b.) etkili olmuş gibidir. Öte yandan 've' ile bağlanan ikili kelime grupları güncel imlâda yine Farsça düzende '–u/ü- ile yapılmaktadır. '*Şems ü Kamer*', (Güneş ve Ay), '*âh u enîn*' (ah ve inleme), '*Arş u Ferş*' (Gök ve Yer) v.b. *Tasavvuf* metninde bu kabil gruplar bazen 'u' ile bazen de mahalli düzende 'ı/i' ile yapılmıştır. '*Farz-ı-sünnet*', (farz ve sünnet) v.b. Bu şekilde bir imlâ, 've' manasındaki 'ı'yı güncel imlâdaki tamlama eki gibi anlamaya, anlamlandırmaya yol açabilir. Güncel imlaya aşina okurun, tamlama ile kelime grubunu anlayıp ayırabilmesi bakımından söz konusu tamlama ve gruplar latin harflerine –**çoğunlukla**- güncel imla ile aktarılmıştır. Yani tamlamalar Farsça düzende '-ı/ı/u/ü' ile; ve ile bağlı kelime grupları da yine Farsça düzende 'ü/u' ile yazılmıştır. Ancak ikinci grubun

bazen, metne sadık kalmak üzere, 'tire, *i* ve tire' ile (-i-) yazıldığı da olmuştur. '*Rabbü'l Ganî*' v.b. '*Seb'u merre*, gibi Arapça tamlamalar ise oldukları gibi aktarılmıştır.

Başka bir tespitimiz de şudur: Son iki harfi sakin/harekesiz olan; yani iki sessiz harfle biten kelimeler harekelenirken, arka arkaya iki cezm işareti koymak söz konusu olmadığından aslında okunuşu cezmli/harekesiz olan harf ötre ile harekelenmektedir. Bu, muhtemelen karışıklığı (harekesiz harfin; yanlışlıkla esreli, üstünlü okunmasını!) önlemek için yapılan bir işlem olmalıdır. Söz konusu 'zâid' harekenin okunması ise hem vezni hem de anlamı bozmaktadır. Elinizdeki metinde, *latin* alfabesi iki sessiz harfin yan yana yazılmasına elverişli olduğu ve böyle kelimelerin yanlış okuma ihtimali bulunmadığı için, bu 'zâid/fazla'ötrelerin ihmal edildiğini/okunmadığını belirtmek gerekir.

***

Metni lafzen anlamada anahtar olabileceğini düşündüğümüz ve burada değinmeyi faydalı bulduğumuz hususlardan biri de *Ağlar Baba*'nın izafet terkiplerini (isim tamlamalarını) zaman zaman takdim-tehirle, yani kelimelerin yerlerini değiştirerek kullanabildiğidir. Buna bizzat kendisinin de '*Hasankale* yerine *Kale-Hasan*' örneğini vererek (*Ebyât*, B49) işaret ettiğine, kitabını anlamada bunun anahtarlardan biri olduğuna ilişkin, halifesi *Niyazi Baba*'nın (*Karabacak*) bir naklini, biraz bulanık da olsa hatırlıyorum. Bu çeşit kullanımlara; '*serhoş-i hamr*' yerine '*hamr-i serhoş*', '*celsei- secde*' yerine '*secde-i celse*', '*hevây-ı nefs* (nefsin arzusu) yerine '*nefs-i hevâ*'gibi örnekler verilebilir. Akla mesela '*nefs-i hevâ*'dan kasdın 'nefsin arzusu' değil de '*arzunun nefsi*' olabileceği gelebilir; ancak hem bu terkip makul ve metne oturan bir manaya sahip değildir hem de metnin kendisi tamlamayı, kısaltmalı olarak normal dizilişle de '*hevâ-nefs*' olarak içermektedir. Yine '*mevt-i havf*' şeklinde gramere aykırı olarak kullanılan terkip '*havf-ı mevt*' *(ölüm korkusu)* olarak gramere uygun dizilişle de kullanılmıştır. *Ağlar Baba*'nın dedesi *İrşâdi Baba* ile ortak eseri olan ***Kısâs-ı Enbiyâ***'nın sebeb-i te'lif (Bkz. Ek-3) kısmındaki şu beyitte de aynı durumun

güzel bir örneği vardır: "*Bu hal üzre* ***ruhsat-ı nâma*** *erdim*/ ***Nâm-ı ruhsat*** *içre hoş rüya gördüm*".

***

Akademik bir transkripsiyon yayını söz konusu olsa idi orijinal metnin, belki, **olduğu gibi** aktarılması gerekirdi. Halbuki bu bir akademik çalışma değil. **Asıl mana ve söz varlığı ile söz dizimi** korunmakta; ancak **imlâ ve kısmen de telaffuz**, rahat ve zevkle okuma adına ***güncelleştirilmektedir***. **Bu metin '*Tasavvuf'un* 'tıpatıp' aynı değildir. Ama paradoks gibi görünse de asla ondan farklı bir metin de değildir**. Belki çok özel, çok sınırlı ve dolaylı anlamda, kelime kadrosunu ve sırasını değiştirmeden; kelimelerin eklerine, bazen son sesli harflerine, **çok nadiren bazılarının tüm telaffuzuna** dokunmak suretiyle yapılmış özel bir '*TERCÜME*' söz konusudur. Bu '*tercüme*'nin boyutu hakkında fikir edinmek isteyenler Ebyât kitabının ilgili eklerini inceleyebilirler.

Önceki çalışmalarda yanlış olduğu düşünülen ve yukarıda bir kısmı zikredilen, bazı aktarımlar da bu yeni aktarımda düzeltilmiştir.

Metin taranarak; mümkün olduğunca **tam, güncel ve doğru** bir sözlük hazırlanmaya çalışılmıştır. Sözlüğe dair daha geniş bir açıklama ilgili bölümün baş kısmında yer alıyor.

***

Metinde geçen ayet ve hadis bölümleri tırnak içinde ve italik yazılmıştır. Bazı özel isimler, esmâ-i hüsnâ, bazı özel kalıp ifâdeler de italik dizilmiştir. Ayetlerin metin ve mealleri, tespit edilebilen hadislerin de mealleri metindeki geçiş sıraları ile ek olarak kitabın sonuna konmuştur.

***

Bazı mısralarda hece eksiği/ düşmesi veya fazlalığı bulunduğu düşünülerek, eklenen veya sessiz geçilmesi önerilen hece parantez içine alınmıştır. Bunun dışında; kitap boyunca görülecek dipnot ve

açıklamalarla **köşeli parantez içindeki** kelime ve cümlelerin tamamı, asıl metinde bulunmayıp tarafımızdan eklenmiştir. Bunların bir kısmı, nesir/düzyazı metinlerde cümlenin anlaşılmasını kolaylaştırma gayesiyle eklenmiş "buyurulur", "der" gibi, esas içeriğe ilave veya çıkarmada bulunmayan basit kelimelerdir. Bazı mısralara ve cümlelere de, yanlış anlaşılabilecekleri düşünülerek, yine köşeli parantez içinde kısa notlar düşülmüştür. Nihayet, metnin kendisindeki ara başlık sayısı sınırlı olduğu için, okurun metni kolay takip edebilmesi ve istifade edebilmesini sağlamak üzere **[… HAKKINDA]** şeklinde, yönlendirici, birkaç ara başlık eklenmiş olup bunların asıl metinle karıştırılmaması beklenir.

***

Belirtmek gerekir ki elinizdeki çalışma da, tıpkı '*Ebyât*' için olduğu gibi bizzat hazırlayanın kendisi ve bir ölçüde de *Ağlar Baba'ya* ve yoluna-izine muhabbet duyan yakın-uzak çevresi için gün yüzüne çıkarılmıştır; mükemmellik iddiası yoktur. Ancak mümkün olan en doğru sonuca ulaşabilmek için azami çaba sarf edilmiş; bazen bir kelimenin anlamını bulmak; bir mısrayı, bir dörtlüğü anlamak için saatler, günler, hatta haftalar harcandığı olmuştur. Aranan, bazen arayarak bulunmuş; bazen de adeta bir ödül olarak umulmadık bir yerden, kaynaktan, tesadüften yolumuzun üzerine düşüvermiştir. Biz, *Cenâb-ı Hakk*'ın izni ve *Hz. Üstâd*'ın himmeti ile, kusursuz değilse de, olabildiği ölçüde sorunsuz ve doyurucu bir metin ortaya çıkardığımızı düşünüyor, umuyoruz. Maddi manevi kifâyetsizliğimizden doğan kimi kusurlar ve yanlışlar elbette olabilir, vardır. Daha doğrusu ve iyisi de, inşallah, başka/gerçek ihtisas ve himmet sahipleri eliyle vücut bulur.

Taslak halindeki kitabın grafik ve baskı safhalarında aracılık, yol göstericilik yapmakla kalmayıp bütün bu işleri baştan sona takip edip neticelendiren; ayetlerin Arapça metinlerini yazma işini alicenaplıkla ve bilateklif üstlenen aziz dostum Abdullah Karaca'yı da burada derin bir şükranla anmak isterim.

Hazret-i Üstâd'ın hatırasına ve hakkına hürmetsizlik, eserine ve ruhâniyetine karşı edepsizlik etmediğimizi umar; bilâkasd haddi aştıysak ruhâniyetinden bağışlanma niyaz ederiz.

Hamd *Rabbülâlemîn*'e, salât *Resûlüne*, selam *evliyâsına*...

Ziya Açıkgöz

Mart 2016

AĞLAR BABA'NIN KISA HAYAT HİKÂYESİ

Ağlar Baba, *nakşibendî-hâlidî* meşahıyından Bayburtlu ***İrşâdî Baba***'nın (1790-1865) torunu ve aynı zamanda manevi halefidir. Bayburt'un Siptoros (Oruçbeyli) köyünde 1881 yılında doğmuştur.

Ağlar Baba'nın dedelerinin kökeninin *Kasr-ı Ârifân*'a (Buhâra'ya on km. mesafede, *Hâcegân Silsilesi*'nin önemli isimlerinin de yaşadığı bir köy) uzandığı rivayet edilmektedir. Buna göre, asıl ismi *Salih* olan *İrşâdi Baba*'nın babası *Selim* (1740-1803), *Bağdat, Şam* ve *Halep* üzerinden Anadolu'ya geçmiş; çeşitli illeri dolaştıktan sonra *Erzincan*'a ulaşmıştır. ***Selim***'in, hatta oğlu *İrşâdî*'nin burada, ***Terzi Baba*** olarak bilinen ***Vehbî Hayyâtî*** (1777-1848) ile görüştüğü rivayet edilmekte ise de buna dair kesin bir belge/ bilgi yoktur.

Selim daha sonra *Erzurum*'a, ardından *Bayburt*'a göçmüş; burada önce *Seyyid Yakup* yaylasında bir süre yaşadıktan sonra *Zargıdı* (Sindenli) köyüne yerleşmiştir. ***İrşâdî Baba***'nın burada doğmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Medrese tahsili görmüş olan oğul *İrşâdî*, babası *Selim*'in Zargıdı'da vefatının ardından, ***Siptoros*** (Oruçbeyli) köyüne yerleşmiş; burada bir yandan rençberlik bir yandan imamlık yapmıştır. *Hızır*[AS] vasıtası ile irşâd edilen, mahlasını dahi ondan alan ***İrşâdî Baba,*** şiirlerini toplayan divanı ve bir iki küçük risale yanında ***'Kısas-ı Enbiyâ'*** isimli manzum bir esere başlamış ve çok büyük bir kısmını yazmış; bazı bölümlerini eksik bıraktığı bu eseri, torunlarından birinin tamamlayacağını söylemiştir. Bu eser, Birinci Dünya Savaşı'ında kaybolmuş; sonra bir şekilde tekrar aileye ulaşmıştır.

İrşadi Baba'nın oğullarından ***Ahmed Küşâdî*** de kalem sahibi bir sûfi olmakla birlikte, babasından değil başka bir şeyhten intisaplıdır. ***Ağlar Baba, Ahmet Küşâdî***'nin oğludur ve asıl adı da dedesinin mahlası olan ***İrşâdi***'dir. Annesinin adı *Ümmügülsüm*'dür. Üç erkek bir de kız kardeşi vardır. Önce köyünde sonra *Bayburt*'ta bir süre medrese tahsili görmüştür. On beş yaşında iken, günlerce süren gayriiradi

bir ağlama dönemi yaşamış; bu, babası tarafından, dedesinin haline varis olacağına işaret sayılmıştır.

Rus ve Ermeni işgalinde İç Anadolu'ya yapılan mecburi göçün ardından tekrar Bayburt'a dönen *Ağlar Baba,* otuzlu yaşlarında yeni bir ağlama sürecine girmiş; bu hal yoğun olarak on üç yıl sürmüş; sonra da azalarak devam etmiştir. *Ağlar Baba* bu halin başlangıcında rüya/ fehvâ aleminde dedesi ***İrşâdi Baba*** ve ***Vehbî Hayyâtî*** ile görüştüğünü; bu iki zatın ve özellikle de *Kur'ân-ı Kerim*'in kendi mürşidleri olduğunu şiirlerinde defalarca vurgulamıştır. Dolayısıyla, zahirde bir mürşidi olmayan ***Ağlar Baba*** meşrep itibariyle *üveysî*dir. Bahsi geçen rüya ve irşad sürecine ilişkin olarak *Kısas-ı Enbiyâ*'nın *sebeb-i te'lif* bölümünde ayrıntılı malumat vardır ve bu bölümün tamamı daha önce baskıya hazırladığımız *Ebyât* kitabının ekleri arasında sunulmuştur.

Sonraki uzun yıllar boyunca, *Siptoros* köyünde, bir yandan fahri cami hocası olarak ve bilâücret görev yapan *Ağlar Baba* öte yandan da ülkenin dört bir yanına yayılan irşad faaliyetini yürütmüş; dedesinin yarım bıraktığı *Kısas-ı Enbiyâ*'nın eksik kısımlarını tamamlamış, *Ebyât* (manzum), *Tasavvuf* (elinizdeki kitap) ve *Tefsîr-i "İnnâ enzelnâ" sûresi* (manzum) başlıklı üç eser daha yazmıştır. Manzumelerinde ***Ağlar Baba***, ***Ağlar Gülmez*** ve ***Bâkî Baba*** mahlaslarını kullanmıştır.

İki kez evlenen; bu evliliklerden altı çocuğu olan ***Ağlar Baba*** 13 Temmuz 1958 tarihinde kuşluk vakti dâr-ı bekaya irtihal etmiş ve *Siptoros* köyü kabristanında dedesi ve babasının kabr-i şerifleri yanında sırlanmıştır.

Kaddesallahu sirrahum.

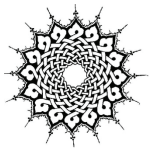

Söyle ey dil geldi geçti çok zaman
Yalvar *Hakk*'a ağla bul emn ü emân

Bu zamanın bakmagıl kıyl-kaline
Geç fenâdan gir *Muhammed* bağına

Gir menemşe lâle sümbül bağına
Bülbül olup atla kon gül dalına

Şeyda bülbül olmagıl dinle sözüm
Mor menemşe gülden olursun gözüm

Ol gül üzre her zaman eyle figan
Hâlık'ın esmâlarına aç dehân

Gonca güller şebnemini vermiyor
Murği diller ol ecilden ötmüyor

Gül dalından bülbül olan inmiyor
Andelipveş rîh-ı sabâ gözlüyor

Andelip murği gibi gözle nişân
Birgün elbet şebnemi gelir hemân

Gülü tanı şebneminden ey püser
Gül sahibinden sana ilhâm eser

Gül dalından inme, anda dâim ol
Hiç girilmez bağda bitmiş ânı bul

Girip ol bağa *Muhammed-i Zîşân*
Ol gülü dikmiştir âşıka nişân

Ol güle konan âşık dehri atar
Öz eliyle ukbâ râhını tutar

Âşık olan gülde çün sâbit olur
Leyl ü nehâr inmeyip nâra vurur

Hem gül üzre âlâ mansûba erer
Dünyânın âlâsını ednâ görer

Rûz ü şeb bekler gülü hâle erer
Âhiret nişânların âlâ görer

İnme gülden bakmagıl sen gayrıya
Nâşî bağda konmagıl bir çalıya

Leyl ü nehâr gülde dur nişân gözet
Söyle Ağlar Baba sazını düzelt

Ya ilâhî sen bilirsin *Müsteân*
Eylegil aşkımı müzdâd her zaman

Konmuşam yâ *Râb Ganî*, gül dalına
Düşmüşem kapında aşkın yoluna

Mor menemşe gülden indirme beni
Murği bülbül gibi öteyim *Ganî*

Günbegün nakledeyim hâlden hâle
Andelipveş atlayam daldan dala

Gonca gül menemşede nâra vuram
Umulur ki gül açıla ben görem

Yalvarırım sana bi-niyâz *Hudâ*
Etme beni bu hâlimden sen cüdâ

Gerçi kabul eylemezsen arzımı
Kime itirâf edeyim hâlimi

Leyl ü nehâr sen ki ağlattın beni
Kalbimi aç, ben fakirim sen *Ganî*

Cümle mahlûkun hâlıkı *Lemyezel*
Kâffenin rızkını verirsin güzel

Rızkımı ver hikmetinden *Girdigâr*
Hoşça mânâ söyleyelim ya *Kibâr*

Aç dilimi yâ ilâhî *Girdigâr*
Nakşede (yi) m bir tuhfe kalsın yâdigâr

Leyl ü nehâr sen ki ağlattın beni
Koyma noksan tuhfemi yâ *Râb Ganî*

Tuhfe içre ilm-i zâtın zikredem
Her nefeste yekdir Allah yek diyem

Dört ilimden azca bahse girelim
Vus'umun miktarı târif edeyim

Okuyanlar kalblerini şâd ede
Dinleyenler rahmet ile yâd ede

Şehr-i gülden esti sana bir sabâ
Bildiğini söyle ey *Ağlar Baba*

İptidâ sen anla ki anlatasın
Dinleyeni pes güzel kandırasın

Temreyi ham armud ile aşlama
Bilmediğin söze asla başlama

İbtidâ biz bir salâvât verelim
Dört ilimden azca bahse girelim

(DÖRT İLİM HAKKINDA)

Hak Teâlâ yol verir ise bize
Dört ilimi târif edeyim size

Çün birinci (si) *Şerîat*'tir bilmeli
Emre ilzâm, çün nehiyden dönmeli

Hem ikincisi *Tarîkat*'tir gözüm
Kalbde îmân tekmil olur bil sözüm

Îmân ile kalbi tezkiyye kılar
Rûz ü şeb Allah rızâsını arar

Gel üçüncü *Hakîkat*'i sen işit
Hayvâniyetten kâmil insâna git

Dördüncüsü *Mârifet*'tir bilmeli
Kalb-i selîm, ekmel insân olmalı

Çün terakkîden terakkîye gider
Kulları Allah'a hem vâsıl eder

Çün zikirdir *Hak*'tan olmamak âlî
Zikrin itmâm eylegil olma deli

(YİRMİ ÂDÂP HAKKINDA)

Bu (i) yirmi âdâbı hem bilmeli*
Cân gönülden sıdk ile inanmalı

Evvela âbdest üzre durmalı
Kör *Şeytân*'a kılıç ile vurmalı

Gel ikinci hâlveti cândan gûş et
Leyl ü nehâr zikre fikre dikkat et

Hâlî yerde kıbleye durmak gerek
Hatırından dünyâyı sürmek gerek

Pes üçüncü, dizde hoş oturmalı
Selef-i sâlih'e hürmet kılmalı

Beş ya on beş (i) yirmi beş din eri
Dördüncüsü, okumak istiğfârı

Bir *Fâtiha*, üç de *İhlâs* okumak
Beşincisi, ervâha bağışlamak

Rûh'tan yardım dilemek altıncısı
Gözlerini kapamak yedincisi

Yedi zâhirini şimdi söyledik
Yedi bâtınına avdet eyledik

BEYİT*

Birincisi budur, ***mevte râbıta***
Mûtû esrârında, gir sen kabire
İkincisi, et ***mürşide râbıta***
Seyr ü sülûk, *vesîle*'yi unutma

Üçüncü, terki kıl, ***huzûra rapt ol***
Dörtte ***kalbin vakfet***, mâsivâdan öl
Beşte ***vukûf-zikir*** ülfetini bul
Altıncı ***vukûf-aded***'in unutma

İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî
[*Rabbim, gayem, maksadım sensin; dileğim rızanı kazanmaktır*]

Yedinci olupdur ***ente maksûdî***
Ağla yalvar bul ***rızâuke matlûbî***
Senin hâlin bilir kalbin mülûki
Leyl ü nehâr ağla, *Hakk*'ı unutma

Ol **iki te'sîrin** biridir ***zikir***
Biri ***râbıta***'dır, eylegil fikir
Ağlar Baba eyle hâlen çok şükür
Allahtan gelen füyûzu unutma

---

* "Yirmi âdâb'ı bilmeli"denmesine rağmen, yedi zâhir, yedi bâtın olmak üzere toplam on dört âdâb sayıldığı zannedilebilir. Mevlânâ Hâlid el-Bağdâdî'ye izafe edilen Hâlidiye Risâlesi'nin Ahmed b. Ali tarafından yapılan tercümesi derkenarında bulunan ve Muhammed Said tarafından kaleme alınan, zikir edeplerine dair Hediyyetü'l-İhvan fî Âdâb-ı Zikri'l-Mennân isimli risalede; zikrin yirmi âdâbı olduğu ifade edildikten sonra; tıpkı burada olduğu gibi, yedi zâhir, yedi bâtın âdâb sayılmakta, ardından, âdâb-ı sâire (diğer edepler) başlığı altında altı edep daha ilave edilmektedir ki onlar; şerîat, tarîkat, hakîkat mârifet, râbıtanın te'sîri ve zikrin te'siridir. Bu altı edebe Ağlar Baba tarafından da değinilmekte; ancak ilk dördü "yirmi âdâb"a henüz değinilmeden önce ve "âdâb" oldukları belirtilmeksizin, son ikisi ise bâtınî edeplerin yedincisi açıklandıktan sonra ve yine "âdâb" oldukları belirtilmeksizin zikredilmektedir. Ağlar Baba'nın da bir Nakşibendî-Hâlidî şeyhi olduğu hatırda tutulmalıdır. Haz.notu.

Allah'ın dört kapısın vasfeyledik
Şer' ü *Tarîk, Hakîk, Mârifet* dedik

Mü'min olan dört kapıdan çün geçer
Kasr-ı kalbin bâbını ansız açar

Kasr-ı bâlin leyl ü nehâr bezetir
Gizlice mihmânı dâim gözetir

Biz ki mü'min dört kapıdan çün girek
Her nefeste ân u vakt Allah diyek

Men arefe sırrına mazhar olak
Gizli şâhı zamîrimizde bulak

Hangi kul ki nefsini hoşça bilir
Ol zamîr şahını kalbine alır

Kasr-ı kalbi ol zaman zînet bulur
Allah ile dâima hâlvet olur

Terk-i hâb, bîekl ü şirb ü az kelâm
Kalbine Allah verir her an selâm

Yani selâm (ı) ki tecellî rahmeti
Kalb şişesine vurur *Hak* mir'âti

Cevherinde zerre nûr hâsıl olur
Misbâh u *zücâc* nûru vâsıl olur

Nûr-u *misbâh* dâhil olunca meğer
Kalbde zulmet perdelerini döker

Ref'-i perde kalbi şehristân kılar
İşte gizli mihmânı ol kul eder

Ziynetini hoşça kıl, mihmân gelir
Leyki etrafında dört düşmân olur

Öldürüp düşmânları hâlâs bulak
Kasr-ı dile dildârı mihmân kılak

Nefs-i düşmânımızı evvel bilek
Öldürüp anları biz fevze erek

Mü'min olan nefsini bilmek gerek
Nefs-i düşmânını öldürmek gerek

Kim ki nefsini tamâmiyle bilir
Kasr-ı dilinde zamîr şâhı bulur

Yani dört düşmânı her kim öldürür
Sevdiği Allah'ı kalbinde bulur

Kim *arefe* sırrına mazhar olur
Nefsinin künhünü ol kuldur bilir

Yani demek kendi mânâsın bilir
Asdikayla düşmânı tanır bilir

Pes *Peygamber* dedi nefsizi bilin
Sevdiği (ni) z Allah'ı kalbizde bulun

Kaale Rasûlullah: "*Men arefe nefsehû fekad arefe rabbehû*".*(1)*

Kendi mânâsını her kim fehmeder
Evvela *levvâme* bâbından girer

Kasr-ı dilin kapısını ol açar
Mutmainne, *mülheme*'den hem geçer

Mülheme'de düşmâna gâlip olur
Mutmain, *râziyye*'ye geçer kalır

Gaflet uykusundan ayılmak gerek
Dört adûyu tanıyıp bulmak gerek

Biri *Şeytân* biri *emmâre*-i şûr
Sûizan'la *Dünyâ*'dır dördüncü çor

Pes vücutta anları bilmek gerek
Anlar ile harbe çün girmek gerek

Levvâme'den mü'min olan kul girer
Râziye mülkünde Allah'a erer

Yani demek üç şehirden kul girer
Dördüncüde "*Ve'dhulî*" Allah erer

Leyki yanlarında *Şeytân* oturur
Kim ki anları adûdan kurtarır

İşte ol kul nefsini bilmiş olur
Allah'ını kalbine almış olur

Bazı kullar *levvâme'de*n tez girer
Bazıları düşmân ile harb eder

Dört şehirdir, düşmânı dörttür gözüm
Bu cevabı hoşça dinle tut sözüm

Dört şehire bir kapıdan erilir
Şehr-i levvâme'ye evvel girilir

Leyki dört düşmân *leîm* bâbın keser
Mü'min ile dördü birden harb eder

Mü'minin ekseri *levvâm* (e) dan geçer
Üç cüz'ünden bir cüz'üne per açar

Tarîkate girmeyenlerdir gözüm
Gayrısına sarf olunmaz bu sözüm

Bazı kullar *mülheme* bâbın açar
Mülheme'nin bazı rüknüne geçer

Mülheme'nin bazı cüz'üne erer
Dört adûya ol yine hizmet eder

Mutmain şehrine anlar giremez
Varsa bile mânâ maksûd alamaz

Bazı cüz'üne girer anlar kalır
Nefs-i emmâre'ye de hizmet kılur

Dört şehire tam tam ile giremez
Dünyânın hubbunu kalbden kesemez

Kasr-ı dil, zamîr şâhını bulamaz
Her nefeste, yektir Allah söylemez

Hubb-i dünyâ cümle zenbin şâhıdır
Kasr-ı dilde Allah'ını unutur

Râziyye-marziyye bâbın açamaz
Eşiğinden içre asla geçemez

Dört şehirin künhüne ermek gerek
Dört adûyu dil ile görmek gerek

Dört de küdûreti vardır bilmeli
Kalbden anları da taşra vermeli

Sadrı mişkât oluben enverlenir
Kasr-ı dili *misbâh* ile nûrlanır

Bazı kula rûhâniyet feyz eder
İşte ol kul mezheb-i şâha girer

Bazı'na da *Rûh*'tan istimdâd olur
Yahut arar bir kâmil mürşid bulur

Ol kâmil mürşid yedine el verir
Silahını pek güzel teslim alır

Ol zaman düşmân ile harbe durur
Galip olur *levvâme* bâbın alır

Levvâme'de asla düşmân göremez
Hem de gizli bir nişân seyredemez

Nefs-i levvâme'de bir zaman yatar
Düşmân olan *mülheme* bâbın tutar

Nefs-i rahmân, levvâme'de çün kalır
Nefs-i mülheme hâli ona gelir

Bazıları *levvâme*'den çıkamaz
Nefs-i mülheme hâlini bulamaz

Gelir ol hâl, yine eder ma'reke
Mülheme şehrine sengini dike

Levvâme'nin yedi hâlin cezbeder
Mülheme bâbına sonra nakleder

Mülheme bâbına erer, harb eder
Velhâsıl *mülheme* şehrine girer

Bir zaman *mülheme* şehrinde kalır
Mülheme'nin yedi bâbını bulur

*Mülheme'de*n yedi câm, şerbet içer
Mutmainne şehrine ol kul geçer

Mülheme şehrinde sâbit olmazsa
Ol şehirin yedi bâbın bulmazsa

Mülheme şehrinden ol kul çıkamaz
Mutmainne şehri bâbın açamaz

Mülheme'de bazı kul şâna erer
Yedi rüknün yedisini cezbeder

Hâl ü şânı ol zaman müzdâd olur
Gizli düşmânları muzmâhil kılur

Dört adûyu günbegün ru'yet kılar
Mutmainne şehrine anlar girer

Leyl ü nehâr Allah'ı dilden komaz
Gayrı şeye nefesini harcamaz

Kalb ü dili dâima Allah eder
Öldürür düşmânı ol şehre girer

Şehr-i mutmain'de kul rahat olur
Adviyyâtın zahmetinden kurtulur

Mübhemâtlar, muzmerâtlar ârılır
Dört küdûretten bile ol kurtulur

Mutmainne şehrine anlar girer
Adviyyâtı hem ru'yet anlar kılar

Sekizini hep teker teker görer
Râziyye-marziyye bâbına erer

Pes nişângâh kuvvetiyle seyreder
Her birinin şekl ü şemâylin görer

Muhtasar et *mutmainne* faslını
Sayfa içre söyleriz biz aslını

Dört adû ahvâlini kasreyledik
Ayrı ayrı her birin şerh etmedik

Levvâme, mülheme'yi şerhetmedik
Mutmainne şehrini vasfetmedik

Hak Teâlâ izin ederse bize
Dört adûdan evvela diyem size

(DÖRT BÜYÜK DÜŞMÂN HAKKINDA)

Cünd-i mü'min bir şehir alsa meğer
Evvela pes düşmânın kanın döker

Şehre girmezden evvel düşmân arar
Bekçi-nöbetçileri pîşdâr sarar

Bekçi-nöbetçileri esir eder
Sonra andan şehr içine azmeder

Nakkâş-ı misâlde yoktur bir ibâ
Şerh eyle düşmânları *Ağlar Baba*

FASLUN FÎ TASLÎDİ'Ş- ŞEYTÂN

[Şeytan'ın insana musallat oluşu hakkında]

Evvela *Şeytân* ki düşmân, ol bîdîn
Korkun andan, her nefes Allah deyin

Şeytân'ın iğvâsını diyem size
Cân kulağı *(nı)* zla gûş edin bize

Aslı ateş, kendi ateş bilmeli
Ol laînden Allah'a sığınmalı

Cismi latîf, yel gibi tenden girer
Vücûd-u insânı ihâtâ eder

Hem ateş gibi vücûdu kaynatır
Üçyüzâltmış damarı hem oynatır

Dâima insânı damardan alır
Başı anın, kalb kapısında durur

Cism-i lâtîf, yel gibi olur laîn
Eli, ayağı, başı olur anın

Ehl-i basîretler ol hâli görer
Mir'âtu'llah ile hoşça seyreder

Hikmetullah*; kalbe iğvâyı verir
Bir taraftan kalbe perdeyi vurur

Yani demek nûr-u kalbi kaldırır
Kasr-ı kalbi zulmet ile doldurur

* Yani şeytan, Allahın hikmeti gereğince iğvâ verir

Ayık olup her an Allah demeli
Çün vücûttan ol *racîmi* sürmeli

Pes girer vücûda vücutta yatar
Bîhayır şer sözleri kalbe atar

Bazı hayr ile amel iğmâz eder
Ol amelin sonu pes şerre gider

Kandırır kulları eder bînamaz
Kıldırır nâs içre anlara namaz

Bazı kulu ibâdete kandırır*
Anın ameline riyâ kattırır

Yani riyâ; cinn ü *Şeytân* n'ettirir
Nâsa karşı konuğa nân yedirir

Bazı insânın gazap hâli gelir
Ağzı söyler, burnu bile üfürür

Şeytân'ın ateşi dimağa vurur
Ağzı söyler, gözleri şimşek olur

Pes girer vücûda, kalbe seyreder
Nâtemiz; vücûdu, kalbi is eder

Bazı kulun ağzına zimâm vurur
Doğru yoldan nâsı eğriye alır

Leyki keydi pek zayıftır *İblis'*in
Ulu dergâhtan sürülmüş telbîsin

* Kındurur: yöneltir, arzu ile yapmasını sağlar

Zâfiyet keydiyle nâsa keyd eder
Dünyâyı sevene keydi hayreder*

Dünyâ şerbetini nâsa içirir
Mârifet nûrunu kalbden göçürür

Dünyâ muhabbetini va'dettirir
Âhireti anlara unutturur

Ona uyanı ataşı yandırır
İşbu âyet zâfiyetin bildirir

"*İnne keyde'ş-şaytâni kâne daîfâ*"[2]

Şeytân ile *nefs-i emmâr* birleşir
Hak kelâmdan kalb-i insân darlaşır

Verir iğvâ, kalbi anlar güldürür
Güya kalbden darlığını kaldırır

İğvâ eder, rüzgârı kalbe eser
Allah'ın korkusunu kalbden keser

Rahmân'ın korkusu ki kalbden gider
Küll-i nâstan korkuben hafâ eder

Nâstan korkar, Allah'tan etmez hafâ
Ol kişiler çok çeker cevr ü cefâ

İşte *Şeytân* rüzgârıdır ey azîz
Ol kişiler edemez kalbin temiz

* *etkili olur*

Dört küdûret, ruzzeyi kalbe atar
Kalbe perde, her zaman anda yatar

Hak Teâlâ Kur'ân inzâl eyledi
Düşmânızdan korkmanız* sizler dedi*

*Mü'minîn*sez** edin Allah'tan hafâ**
Vermez Allah size bir cevrü cefâ

Gizli, zâhir düşmânızdan korkmayın
*Mü'minîn*sez ben *Hudâ*'dan havf edin

"*Felâ tehâfûhum ve hâfûnî in kuntum mu'minîn*"[3]

Düşmânınızı tanup bilmek gerek
Bir *Hudâ*'yı kalbize almak gerek

Yani demek bir *Hudâ*'dan havf edin
Gizli zâhir düşmânızı *habte*din

Hangi kul kalbinde Allah'ı bulur
İşte ol kul *Şeytân*'a galip olur

Kim ki *Hakk*'ı leyl ü nehâr zikreder
Küll-i nâstan korkusu anın gider

Kim ki korkup müstakîm bâba girer
Küll-i insân korkup andan havf eder

Kim ki sadrın *mişkât* u *misbâh* eder
Ol kişiden ins ile cin havf eder

---

* *korkmayın*

** *mü'minîn, yani mü'minler iseniz*

Havfullah rüzgârı kalbe eser
Şeytân'ın rüzgârını kalbden keser

*Muhlisîn*e *Şeytân* iğvâ edemez
Rüzgâr olup vücûduna giremez

Leyki dört *küdûreti* kalbe atar
Muhlis ibâd bazı muhâlif yapar

Binde bir kul keydini zaptedemez
İlla muhlîsin yanına gidemez

İşbu âyet sâili iskât eder
Muhlîs ibâd hâlini ispat eder

Kalellâhu Teâlâ fî kelâmihi'l-kerîm: *İllâ ibâdeke minhumu'l-muhlısîne*[4]

Ey bizi halkeyleyen *Hak*, misl-i pul
Biz günahkârın duâsın et kabul

Destigîr ol dâima gözle bizi
Muhlisînden eylegil cümlemizi

Gerçi *Şeytân* kula iğvâ eylese
Doğru yoldan eğri târîf eylese

Hep Sen'in emrinledir yahşi, yaman
Ya *İlâhî* sen bilirsin, *Müsteân*

Senden eser ise kalbe bir keder
Ol zaman laîn-i bîdîn keyd eder

İğvâsından sakla, hıfzeyle bizi
Mutmainne eylegil kalbimizi

Şerîat, *tarîkat* ile sen göçür
Mârifet ilmi bâbından hem geçir

Ol bâb içre çok zamanlar kalayım
Râziyye, *marziyye* mülkün bulayım

İzn edersen ya *ilâhî*, *Girdigâr*
Nefs-i emmâre'yi edem âşikâr

Vasfedip de ona olayım imâm
Burda oldu sözümüz hatm-i kelâm

FASLUN FÎ NEFS-İ EMMÂRE

Nefs-i emmâre'yi size bildirem
Hakk'a kandırıp ol hâlden kurtaram

Çün damarlara mübalağa eder
Cüsse sahibidir, ânı dil görer

Hak Teâlâ mü'mini halkeyledi
Kasr-ı bâlin çok müzeyyen eyledi

Enderûnunda ânın *misbâh* yanar
Leyki etrafını düşmânlar sarar

Çok müzeyyen, kalbini hoş eylemiş
Etrafında dört kapı halkeylemiş

Hücre-i sâfîsini nûr eylemiş
Etrafını perde ile kaplamış

Dört kapıdır biri *nefs-i levvâme*
Çün ikinci bâbın adı *mülheme*

Mutmainne şehrine bir bâb açar
Dördüncüde *bab-ı râziyy'e* geçer

Nefs-i emmâr kalb kenarında durur
Bazı *levvâm*'dan girer kalbde kalır

Dâima şehvete nâsı kandırır
Kasr-ı kalbden *rahmânî*'yi kaldırır

Bazı kulun kasr-ı kalbinde durur
Taşra çıkmaz dâima kalbde kalır

Çün mübalağa eder tırmalaşır
Anın için kalb-i insân darlaşır

Tırmalar kalbi başını kaldırır
Ağzı güler kalbde küfür ettirir

Yani demek kalb-i kasra üfüler
Ol ecilden küfreder ağzı güler

İğmâz eder insânı eğri yola
Şerri târif, nakleder hâlden hâle

Hak Teâlâ sun'u ile eyledi
Kan buharından ânı halkeyledi

Misl-i kertenkele, leyki kandır hep
İnsanı ihlâke verir rûz ü şeb

Kılmış ânı, misli hem kertenkele
Vurur ağzına zimâm, alır ele

İnsanı şehvete dâim kandırır
Doğrudan licâmı eğriye alır

Kan buharı insânı kalb *(in)* den tutar
Hirbiz gelir elini kalbe atar

Çün damarlardan mübalağa eder
Sahib-i hırs aklı başından gider

Çok mübâlâ, kalbi gayet dıyk olur
Zaptedemez sözü, fem taşra verir

Ol kişiler kendini zaptedemez
Hayre iğmâz anlara kâr eylemez

Nâsih almaz pes kulakları tutuk
Bî-suûb kalblere hayretmez nutuk

Eğri gider aramaz doğru izi
Fikredemez ayı, günü, yıldızı

İntâkını dâima şerden açar
Pes *saîd*den *şakî* zîline geçer

Bazı kulun kasrıgâhın yıktırır
Kötü intâk ile ânı güldürür

Çün üfürür kalbe ağzı güldürür
Dilde şerri, küfrü intâk ettirir

Rüzgârı ol nûr-u şehri söndürür
Çok tekellüm *kalb-i şîn*i güldürür

Dâima ferahlı olur ol kişi
Ağzı söyler, ağlamaz, gülmek işi

Ol ferahı nefs-i şûm kalbe verir
Kalbi havflı olmayıp ferah durur

Çün ferahlı kulları sevmez *Hudâ*
Nûr-u kalbden ol kulu eyler cüdâ

Hem ferâhlı kalbde olmaz bir hafâ
Sevmez Allah, uhrâda verir cefâ

Kalbi kasîr oluben bulmaz necâ
Dönüp Allah'a edemez ilticâ

Kalbi ferah, sohbeti şerden açar
'*Tesveddu vücûh (un)*'[5] bâbından pes geçer

Vechine çün bir siyah perde erer
Hem ferah kul sözünü müzdâd eder

Bîhafâ kalb dâima sohbet açar
Hikmeti terk, şer kapısından geçer

Hak Teâlâ kelâmında buyurur
Çün ferahlı kullarını duyurur

Çün bu âyet sâili iskât eder
Kalbi ferah insânı ispat eder

"*Lâ tefrah' İnnellahe lâ yuhibbu'l-ferihîn*"[6]

Nefs-i emmâr kalbi iflâs ettirir
Allah ile bile harp hem ettirir

Rûz ü şeb ol *Hak* tarîkatten kaçar
Emri koyup menâhîye bâb açar

İ'vicâc râhına ol dâim girer
Farzı terk, nefsin hevâsına gider

Hem de *Muhammed* ile harp eder ol
Terk-i sünnet, pes din ilmin bilmez ol

Farz u sünneti kılıp etmez edâ
Bîevâmir, nehyi eyler ol edâ

Nehyi işler hikmeti hiç anlamaz
Yeri göğü çün tearrâ kılamaz

Nefs-i emmâr kan buharıdır gözüm
Kan buharı perde olur bil sözüm

Kalbe zulmet perdesini ol verir
Perde içre lâtenevvür kalb kalır

Kalbde zulmet perdesi olsa meğer
Vechine bile anın perde değer

Hak Teâlâ sun'u ile eylemiş
Re's-i insânda bile kalb eylemiş

Perde zarfında bîrûşen kalb kalır
Ol siyahlık kafada kalbe vurur

Re'si içre kalb ki bîtenvîr kalır
Lâtenevvür siyahı taşra verir

Vechi üzre ol siyah perde olur
Yüzdeki nûr perdesin irfâ' kılur

Leyki ol esrârı her göz göremez
Vech-i zulmetten nişân farkedemez

Hem basîret sahibi olmak gerek
Vech-i siyah, perdeyi ru'yet gerek

Ol siyah perdeyi anlar farkeder
Ol ecilden gözlerinden sel gider

Rûz ü şeb Allah'a biz yalvaralım
Kalbimizi ay gibi parlatalım

Vechimizi dâima nûrlandırak
Yüzümüzü ol siyahtan kurtarak

Vech-i esved emniyet bâbın açar
Âhiret korkusu kalbinden kaçar

Kim ki korkar ağlar ise kurtulur
C*ennet-i marziyye*de karar bulur

Dünyâda korkarsa bâkıyde güler
Bîazap *marziyye* bâbından girer

Rahmet içre bab-ı cennetten girer
Dünyâda havf, bâkıy mülkte güler

Hak Teâlâ kelâmında buyurur
Korku ile emniyeti duyurur

Yekuulü'llahu teâlâ azze ve celle: "*İzzetî ve celâlî lâ ecmeu alâ abdî havfeyni velâ emneyni*".[7]

İki emniyeti *Hak* cem' eylemez
Pes iki korkuyu hem çift eylemez

Dünyâda emin olursa bir kişi
Âhirette ağlayıp korkmak işi

Emniyetlik nefs-i emmâr *(e)* dan gelir
Nüsha-i kübrâyı ol suğrâ kılur

Nüsha-i suğrâ ile ol gör n'eder
Pes sekiz bâbın eşiğinden girer

Sekiz şeyden ibarettir ol şûm it
Bunları vasfedeyim bir bir işit

Biri *kin*dir, insâna ol kin eder
Ol kimesne sözünü inâd eder

Söylediği söze âlem döğünür
Ol yine kendi sözünü beğenir

Pes ikincisi *buhl*dür ey püser
Buhl eder âlemin ol rızkın keser

Hâlbukim rızkı vericidir *Ganî*
Hak Teâlâ ol kulu eder denî

Bir nânını kimseye yedirmez ol
Gayrısı yedirse ânı koymaz ol

Ehl-i sehâvet taâmı yedirir
Ol işitse aklını zay ettirir

Dahi üçüncüsü *hırs*tır ey velî
Yolcuya, miskîne açılmaz eli

Harîs olur malına evlâdına
Çıksa evden korkar ol girer sine

Çıksa bir gün bir günü beş gün olur
Zanneder ki malı efnâyı bulur

O kimesne tefvîz etmez Allah'a
Tevkîlini bağlamış mala, hâlâ

Dinle dördüncüsü budur din eri
Farz u vâcip öğrenip olmaz âri

*Cehl*i ile aklını çok beğenir
Bilirim deyu hâline güvenir

Âlim olsa bile ol cehle uyar
İlmi atar, cehl râhını tutar

Çün *Şerîat*'ten o kimse ayrılır
Nefs-i düşmân, hem şûm ite buyrulur

İlimini vahdette kesbeder bulur
Kesrete düşer ânı efnâ kılur

Çün beşinciden alak cüz'î haber
*Şehvet*ine çokça eder itibâr

Şehvetini taâte takdim eder
Pes vâd-i cehîme ölende girer

Nefse uyan yâreni ol çok sever
Görmez ânı aklı başından gider

Dinle altıncıyı gûş et ver kulak
Ol *hased*den Allah'a biz sığınak

Nefs-i rahmânî'yi asla seslemez
Hased eder komşuda mal istemez

Ol hased amelini ihbât eder
İlm ü amelini hem ihrâk eder

Ol hasedlik kulu Allah'tan eder
Nefs-i emmâr şûm it emrine gider

İstemez ki komşuda nesne ola
Kendi mal (ı) - mülk (ü), ilmi, câhı çok ola

Habt-i amel hasedini arttırır
Komşunun malına kalbi kudurur

Hasîd olur, nesne görse göz diker
Maşaallah demese gözü değer

Dünyânın malını celbeder yığar
Komşunun maldârını dâim kınar

Gıpta etmez hased eder *layesûd*
Allah'a karîb olamaz ol hasûd

Gıpta etmek şer'îdir ey din eri
Malda, hâlde, ilm-i dinde kişveri

Gıpta etse, malı, ilmi artırır
Yani *nefs-i emmâre'de*n kurtulur

Gıpta etmez, haset ederse gözüm
Pes şakî zîrine geçer bil sözüm

Ol hasetle cehlini izhâr eder
Çün ilim sahibini asar keser

Hasîd olur, nutku nekreden açar
Güyâ hakikat sözünü ol geçer

Kendi meçhûl, sözü meçhûl anlamaz
Eğriyi hoş, doğru sözü dinlemez

Nekre söyler, zanneder elfâz kelâm
Hâlbuki ol sözü söylemez gulâm

Dört ilimden gayra nâsı kındırır
Kendi gibi cehl olanı kandırır

Nutkunu Kur'ân, hadîsten söylemez
Her ne sorsan, asla "bilmezim" demez

Hasîd olur, nutku nekreden eder
Doğru sözü dâima tenkîr eder

Nesne bilmez, kendi sözün beğenir
Güyâ ilmi var deyuben güvenir

Kalbi içre hasedini fikreder
Ol hâliyle vizrini müzdâd eder

Bu sıfatla Allah'ı kul bulamaz
Hüsnü'l-meâb zarfı içre kalamaz

İki ilde züll ü zelîl pes olur
Tevbesiz gider ise nârda kalır

Rûz ü şeb Allah'a biz yalvaralım
Keyd ü hased câmını hem kıralım

Ya ilâhî sen bilirsin *Müsteân*
Leyl ü nehâr bize eyle istiân

Nefs-i şûmu halk iden sen *Girdigâr*
Eyleme nefs ile bizi derbeder

Bu sıfatlardan emin eyle bizi
Nefse mahkûm etmegil yâ *Râb* bizi

Ey birâder Allah'a tefvîz kılak
Şerr-i *nefs-i emmâre*'den kurtulak

Pes tevekkül bâbına girmek gerek
Tefvîzini *Hakk*'a bağlamak gerek

Kalb ile, dil ile Allah demeli
Öldürüp ol nefsi emîn olmalı

Hased ile nice sırlar cem' eder
Kendi müfred, kalbini kesret eder

Gayrının işini dâim düşünür
Firâşında uykusunu şaşırır

Uykuda kalbi bile hased eder
Gece gündüz kalbi kesrete düşer

Leyl ü nehâr kalbi rahat eylemez
Nûr fuâdda Allah'ı yâd edemez

Kasr-ı bâli körlenir, olur siyah
Ol sebepten sevmez ânı nûr *İlâh*

Sağ kitap ihrâk, ameli habt olur
Ol siyahlık cüssede kalbe vurur

Manevîde cüssesi bile yanar
Ehl-i basîrete soranlar kanar

Sûru insân, sîreti pes hep yanar
Hakikati bilmeyen bizi kınar

Kapkara olur vücûdu, vuş kömür
Zannedersin sîreti donmuş demir

***

Pes murâkıb eyler ol nişângâha
Yüz tutar kalbini bağlar Allah'a*

Çün nişângâh *mir'ât*ini ol görer
İnsanın sûr u sîretin seyreder

Pes vücûtta her bir hâlini görür
Dört küdûretini bile seyreder

Terk-i *mir'ât*, pes nişângâh aslını
İnşaallah vasfederiz faslını

***

Pes *Peygamber* hadîsinde buyurur
Ümmetine ol hasedi duyurur

Hangi kul ki komşuya haset eder
Ol haset hasenâtını ekl eder

"*Nâr hatabı yer gibi sû-i hased*
Hasenâtınızı yer şûm u hased"

Nâr hatabı ekl eder olur remad
Hasenâtı mahveder şerr-i hased

Hasîdin sûruyla sîreti yanar
Hadîsin sırrını bilenler kanar

Hasîdin fi'li sevâbı yandırır
İşbu hadîs cümle nâsı kandırır**

---

* *Burada parantez açılıp, dört beyitte, basiret ehlinin hasetçiye nazarı anlatılıyor.*

** *Kındurur; iknâ eder.*

Kale aleyhisselâm: "*İyyâkum ve'l-hasedu' feinne'l-hasede ye'kulü'l-hasenâti kemâ te'kulün'narü'l-hatabe.*"[8]

Hasîdin hücceti oldu muteber
Biz alak yedinci sû'dan bir haber

Pes yedincisi *gazap*tır ey püser
Çün gazap hâlinde gözleri döner

*Nefs-i emmâre'de*n hırs zuhûr eder
Mazlûm olan kişiye ol zulmeder

Hırsı gelir çün damarları şişer
Hamr-i serhoş gibi çar yâne düşer

Kasr-ı kalbden *nefs-i (em) mâr* zuhûr eder
Ağzı söyler gözüne perde erer

Nefs-i emmâr kalbine tağlîb eder
Tağlîb ile hırsı kafaya gider

Vechi üzre gözleri döner kalır
Kan buharından göze perde gelir

Nefs-i emmâre'den hâl peydâ olur
Kalbe tağlîb göze ol perde vurur

Kanlı perde kafada göze vurur
Her ne işleyeceğini unutur

Hırsını ol dem kemâle getirir
Ya zulm ü ya kan ya şer iş ettirir

Çün musibet ki kemâlini bulur
Nefs-i emmâr ol zaman hemen uyur

Hırsı gider, dize ellerin çalar
Ol zaman nefsine ol cünha kılar

Hırsı gelir, ama eylemez sabır
Mazlûma zulm eyleyip eder cebir

Bazı evkat darb ile eyler küfür
Bazı sâriK, yer haram, içer hamir

Pes gazap bâbına miftâhı vurur
Cümle isyân *nefs-i emmâr*'dan gelir

Allah'a dön *nefs-i mâr*'a olma kul
Oku bu hücceti mânâsını bul

Kale'llahu teâlâ fi'l-kelâm: "*Vemâ uberriu nefsî inne'n-nefse leemmâratunn bi's-sûi.*"[9]

Bu sıfatlar *nefs-i emmâr*'dan gelir
Yedi ahvâl hangi kulda bulunur

Ol kişinin kalbi zulmette kalır
Dâima dersini nefsinden alır

Ol ecilden *Hakk*'a tevkîl kılamaz
'*V'estakim*' bâbı râhını bulamaz

Nefs-i emmâr yedi cüzdür er-i âs
Yedi cehenneme etmişler kıyas

Zü'l-cenaheyn böyle temsîl eylemiş
Nefsi cehenneme teşbih eylemiş

"Yedi bâbtır pes cehennem" dedi *Hakk*
Yedi ebvâbdan girerler âsî halk

Âsî olan çün gelir yedi bâba
Nefs-i şûmdan *Baba Ağlar* et ibâ

Cüz'-i maksûm, yedi kattır ol *Cehîm*
Ol cehîmden bizi sakla ya *Rahîm*

Usâtîler bir katından çün girer
Bir cüz'ünde yani vaveylâ eder

Hak Teâlâ '*cüz'ün maksûmun*' *(10)* dedi
Nefs-i mâr'ı nâra teşbih eyledi

Yedi ahvâl pes vücutta bulunur
Yedi cehenneme müşâbih olur

Nefs-i mâr'ın yedi cüz'ü cem' olur
Aynı vücûdu cehennem nâr olur

Yedi cüz'ü, yedi cehennem olur
Şebbîh, *müşebbeh bih*'in aynı olur

Nefs-i emmâr teşbih olundu nâra
Sure-i Hicir'de âyeti ara

Mânevî, maddevîde ol *nefs-i mâr*
Yedi cüzdür, yedisinden nâr çıkar

Çok müessir gâyet ile nârı var
Kalbi tazyik, vücûd olur vâd-i nâr

Mânevîde vücud olur vâd-i nâr
Söyledikçe pes feminden nâr çıkar

Yedi cüz'ü tam tamiyle kim alır
*Cüz'-i maksûm*u vücûdunda bulur

Yedi cüz'ün bazı rüknünü alır
Eshiyâ da *bâb-ı levvâm*'ı bulur

Gâh uyar şûm ite, küfr ü zulmeder
Gâh uyar *rahmân*'a, istiğfâr eder

İşbu minvâl üzere günler geçer
Âkıbet mevtin şarabından içer

Ol kişinin hâlini Allah bilir
Umulur ki uhrâda rahmet bulur

Sen buyurdun kalbinizi bilirim
Kalb-i vâsi'a tecellî kılarım

Kalbimizi vâsi' eylegil *Hudâ*
Rahmetinden eyleme bizi cüdâ

Ey bizi halkeyleyen *Rabbü'r-Rahîm*
Kan buharından bizi eyle emin

Nefs-i şûmu kalbimizden sen çıkar
Rızâ-i şerîfini et yar-i gâr

Pes buyurdun Kur'ân'ında ya *Semî*'
"*Kulların kalbini ederim vâsi*'"

"*Fehuve alâ nûrin min rabbihî*"[11] dedin *Hâd*
Sadrımızı *İslâm* ile et küşâd

Kalbimizi nûr ile eyle âbâd
Bin bir ismin hürmetiyçin *Ganî Hâd*

Kalbimize senden eserse keder
Gizli adûlar bize çün keyd eder

Destigîr bizlere sen ol *Girdigâr*
Kalbimizi etme sönük ya *Kibâr*

Nefs-i emmâre'ye kul etme bizi
Şehr-i *Yezdân* eylegil kalbimizi

Nefs-i emmâr burada buldu hitâm
Ediniz *Peygamber*'e vâfir selâm

FASLUN FÎ HUBBİ'D-DÜNYÂ

[Dünya sevgisi hakkında]

Hubb-i dünyâ'dan biraz bahse girek
Emr-i *Yezdân* ile size vasfedek

Ekser-i nâs dünyâyı şimdi sever
Sohbetini sıra dünyâdan eder

'*Men ehabbe*'[12] çün buyurdu *Mustafâ*
Zikrini iksâr eden alır safâ

İki kişi bir yere gelse meğer
Nutkiyyeti dünyâdan anlar eder

Çün muhabbetini bağlar fânîye
Eyy'ü-cihet ile *Hakk*'ı tanıya

Dünyâyı sevmedi pes *Nebî Zîşân*
İki zıt bir yerde cem' olmaz inan

Bir kişi dünyâyı severse müdâm
Kul olur nefsine olamaz imâm

Hubb-i dünyâ kalbde pes dâim olur
Allah'ın muhabbeti zâil olur

Hak Teâlâ gör neler halkeylemiş
Kalbde dört kapıyı inşâd eylemiş

Bir kapıdan dünyâ dâim hükmeder
Cüsse sahibidir ânı dil görer

Bir ufacık hayyedir hem ağzı var
Ağzının içinde asel kandi var

İki gözü, bir femi, bir dili var
Çün diliyle kalb-i insânı yalar

Pes dilinden kalbe vurur tatlı su
Çün akıllar etmez ânı cüst ü cû

Kalb lezâiz hoş güzel safâ bulur
Pes o lezzet femde dimağa vurur

Pes bu lezzet ile dünyâyı sever
Çalışır dünyâda cân telef eder

Bir yılandır, amma ağzı su, şeker
Ol şekerden dâima kalbe ezer

Çün şekerle kasr-ı kalbi ballatır
Ol sebepten işbu dünyâ tatlıdır

Zıll u zûlmet kalbe perdeyi örer
Anın için dünyâ işine ever

Zıll u zulmet ile kalbi dıyk eder
Nûr-u kalbi perde içre hapseder

Zıll u zulmet galip olursa meğer
Kalbe nûr-u ilâhî ekall değer

Kim ki dünyâ şerbetinden pes içer
Allah'ın muhabbeti kalb (in) den kaçar

Şimdi bu nâs dünyâ câmından içer
Allahı kor dünyâdan sohbet açar

Anın'çün bu dünyâyı insan sever
Leyl ü nehâr fânî yurdu fikreder

Dünyânın cüssesini nakledeyim
Kalbden ihrâç hâlini vasfedeyim

Bir ufakça mâr ki ol kalbde durur
Kalbden ihrâç hem büyük boz it olur

Pes vücuttan çıktığını dil görer
Sol tarafta dâima karâr eder

Âşıkın solunda sed var din eri
Seddin arkasında yatar din şeri

Seddin arkasında ol dâim durur
Bazı evkat başını pes kaldırır

Çün başını kaldırır gör ki n'eder
Kalbdeki küdûreti âgâh eder

Ol küdûret kalbe verir lezzeti
Ol zaman dünyâdan eder sohbeti

Terki ver sen küdûretin faslını
Sâhife içre söyleriz aslını

Dünyâ muhabbeti zulmettir gözüm
Hubbullâhı, nûr-u misbâh bil sözüm

İki muhabbeti kul zaptedemez
Nûr ile zulmeti *Hak* cem' eylemez

Hubb-i dünyâ çünkü kalbi dondurur
Pes kasâvet nârı kalbe kondurur

Yani demek kalbi asla ağlamaz
Gözlerinden katre su hiç damlamaz

Çün kasâvet ile kalbi körlenir
Ol ecilden gözleri donar kalır

Pes kasâvet nârı kalbi habt eder
İksâr-ı zenb, seyyiâtı neşreder

Hubb-i dünyâ havf-i mevti kaldırır
Sol kitâbı isyân ile doldurur

Mevtini hiç hatırına almaz ol
Bahr-i amîk deryâsına dalar ol

Dehri sever, âhireti ol atar
Emri terk ömrünü dünyâya satar

Dünyâya muhabbeti müzdâd eder
Küll-ü zenbin cümlesini derceder

Hubb-i dünyâ küll-ü zenbin şâhıdır
Şerr ü hatâ ma'sîyyetin başıdır

Zenb-i şâh, dünyâ olur ise meğer
Kalb taş olur, gözleri donar meğer

Kasr-ı kalbi perk olur, pes tunç gibi
Gözleri hiç damlamaz emtâr gibi

Hubb-i dünyâdan sû ü şerler gelir
Kalbine gözlerine perde vurur

Allah'a muhabbetini söndürür
İşbu hadîs şahlığını bildirir

Kaale Aleyhisselâm: "*Hubbü'- dünyâ re'su külli hatîetin*[13]

Ey birâder Allah'a yalvaralım
Boz yılanı cüsseden çıkaralım

Zikr-i müdâm, rûz ü şeb biz ağlayak
Kasr-ı dilde hubbullâh'ı hoş bulak

Hubbullâh'ı kalbde koymaz şerr-i mâr
Mir'âtullah kalbe vurur, bîşümâr

Hubb-i Allâh, zikr ile hâsıl olur
Zikri iksâr, şerr-i mârdan kurtarır

Zikr-i müdâm arayıp vâiz bulak
Kuvvet-i vâiz, o mârdan kurtulak

Pes nişângâh kuvvetiyle dil görer
Şekl ü şemâilini hep seyreder

Mir'âtullah ile ânı seyreder
Anlamayan bize sû-i zanneder

Bazı evkat bir kız olur, çok güzel
Gördü *Peygamber-i Zîşân* tâ ezel

Velhâsıl Allah'a ilticâ kılak
Dünyânın zehr-i mârından kurtulak

Leyl-ü nehâr Allah'a çok yalvarak
Zehr-i mârdan kurtulup necât bulak

Dünyâ şerbeti cîfedir, zehr-i mâr
Ulü'l-elbâb zanneder tatlıca bâl

Dünyâ şerbeti câmıdır zehr-i mâr
Pes içenlerin yakasından kapar

Hâlbuki bu fânî dünyâ bîvefâ
Oyun oynar gibi, cevr ile cefâ

Hak Teâlâ Kur'ân'ında buyurur
Dünyânın la'biyyetini duyurur

"*Hayat-ı dünyâ değil, ancak oyun*"
Ehl ü erbâb zahmete verir boyun

Pes çocuklar taş ile bir ev yapar
Lu'b eder, usanuben evi yıkar

Ol çocuklar gibi kullar ev yapar
Türlü meşakkat ile bina kurar

Fânî dünyâ anlara vermez vefâ
Pes yorulup çeker anlar çok cefâ

Hem tefâhur, ensâbına fahreder
Ensâbını âlâ görür zikreder

Ensâbına fahreder kibre düşer
Bahr-i amîk deryâsına hem geçer

Yani demek dünyâ bahrine dalar
Mevt hâlinde ellerin dize çalar

Hem lehivdir ziynetiyle müştagil
Günbegün tezyîne eder muttasıl

Ziynet eder mala, mülke pes tapar
Ansızın ecel yakasından kapar

Tevbe etmiş ise ol kul kurtulur
Tevbesiz gider ise azab görür

Hem tekâsür, mal ü evlâd cem' eder
Mal ü evlâd ile gayre kibr eder

Mala tapar çün tefekkürü atar
Leyl ü nehâr hem malı mala katar

Asla ukbâ ilini etmez fikir
Ayrı ayrı malını eder zikir

Dâima ol dünyâ ziyline geçer
Allahı kor sohbeti maldan açar

Hem dahi gönlünü bağlar malına
Mevt-i havfi asla almaz aklına

Allah'ın zikrinden hem i'râz eder
Malı, mülkü, evlâdını zikreder

Lu'b ü lehv ü hem tekâsürdür, fahûr
Dünyâ bu dört ile ettirir gurur

İşbu hüccet her cevabı kat' eder
Dünyânın dört hâlini isbat eder

"İ'lemû enneme'l-hayâtu'd-dünyâ leibun ve lehvun ve zînetun ve tefâhurun beynekum ve tekâsurun"[14]

Kim ki dünyâya muhabbeti eder
Lu'bü lehvi, zîneti ol cem'eder

Hem tefâhur, tekâsürü cem' eder
Kasrugâh şehrini ol tahrîbeder

Hubb-u fillah buğz-u fillah olamaz
Tâatullah etse rızâ bulamaz

İki muhabbeti ol cem' edemez
Pes zamîr şâhını kalbe alamaz

Tefvîzini Allah'a ol bağlamaz
Müstakıym bâbı râhını bulamaz

Tefvîz ü tevkîlini bağlar mala
Başın açıp el atar daldan dala

Rûz ü şeb başın açıp işe ever
Ölse ol hâl, gözleri açık gider

BEYİT

Sanma dünyâ sana kalır
Sen ahûsun saydın gelir
Sevdiklerinden ayırır
Gâfil olma ecel gelir

Dünyâda çok çeker emek
Zanneder ki ölmeyecek
Doksan, yüzüne gidecek
Gâfil olma ecel gelir

Azrail ahûnu alır
Malın mülkün taksim olur
İki gözün açık kalır
Gâfil olma ecel gelir

Girecek makberen dardır
Malda mülkde hakkın yoktur
On arşın bez hissen vardır
Gâfil olma ecel gelir

Bu dünyâ nâsı götürür
Derin kuyuya indirir
Kabrin ağzını ördürür
Gâfil olma ecel gelir

Menzil-i dâreyne konar
Yılan, akrep; azap görer
Ol zaman vâveylâ eder
Gâfil olma ecel gelir

İki melek dîvan kurar
Dünyâda ettiğin sorar
Dilin koltuğundan çıkar
Gâfil olma ecel gelir

Bir cevâba dilin dönmez
Kimseden istimdâd olmaz
Sevdiklerin yanan gelmez
Gâfil olma ecel gelir

Ağlar Baba bu nâs uyur
Sen uyuma saydın gelir
Kerkes boynuzunda bulur
Gâfil olma ecel gelir

***

İşte bu ebyâttan anla bir rumûz
Ona göre dünyâda tedbîri düz

Fânî dünyâya elbet aldanmayın
Menzil-i dâreynde azap görmeyin

Çün bu ilde kimse mekân kılmadı
Nebî Zîşân bile mesken kurmadı

Pes bu dünya birine kalmaz inan
Kalsa kalır idi ol *Nebî Zîşan*

Ölmeyip bâkıye nakletti *Zîşân*
Bu kelâmı hep bilir ehl-i îmân

Pes *Muhammed, Hazret-i Nebî Zîşân*
Hadîsinde eylemiş ânı beyân

Mü'min ölmez fânîden rihlet eder
Yani demek bâkıy mülke nakleder

Bu fânîde hâlisen mü'min olak
Ölmeyip bâkıy ile, biz naklolak

"El mu'minûne lâ yemûtûne bel yenkalûne min dâri'l-fenâi ilâ dâri'l-beka"[15]

Dünyâyı sevip tapanlar pes ölür
Rûh ten ile beraber kabre varır

Berzah-ı âlemi ol rûh bulamaz
Bahçesinde bir dalına konamaz

Bu fânîden dâimâ uzlet gerek
Berzah-ı âleme rûh gitmek gerek

Çün sahâbeden dediler yâ *Rasûl*
Hangi amel indellahta kabul

Dedi *Muhammed-i* ol *Nebî Zîşân*
Dünyâdan mufârık edendir inan

Allah'ın zikrine dilin bağlayan
Zikr ile lisânı, femi koruyan

Bir kavim bir yerde otursa müdâm
Allah'ın zikriyle etseler kelâm

Ancak anları melâikler sarar
Rahmetullah kaplayuben hem tarar

Hem üzerlerine sekîne iner
Hak Teâlâ kullarını zikreder

Yani demek zikreder, kulu sever
Yevm-i kıyâmette tezkiyye eder

Hem de mukarreb-i melek vasfeder
Yani kulların hâlini zikreder

Ey birâder Allah'a has kul olak
Allah'ın zikrine müdâvim kılak

Hem *Muhammed Nebî*'ye bey'at edek
Mezheb-i şâh üzerine biz gidek

Mezheb-i şâh, yani bâb-ı müstakıym
Müstakıym bâbında olalım mukıym

Ol bâb içre nâcî râhını bulur
Fevz ü felâh cennete dâhil olur

Hubb-i dünyâ burada oldu tamam
Rûh-u *Peygamber*'e vâfirce selâm

FASLUN FÎ SÛİ'L-KAVM

[Kötü insan/ insanları kötüleme hakkında]

Hak Teâlâ yol verirse gidelim
Sû-i kavm'i sizlere vasfedelim

Dâima ol sû-i hâlin beğenir
Hüsn-ü hâli nekre görür döğünür

Sû-i hâle hoş verir ol ziyneti
Hüsn-ü hâle dahi eder minneti

Sû-i hâli her zaman ahsen görer
Mahlûk-u *Hudâ*'yı tahkîr, zemmeder

Kendini, sözünü her an beğenir
Şerîat'siz sözlerine güvenir

Hüsn-ü zanla mahlûka etmez nazar
Söylediği sözden eylemez hazer

Leyki ol ahvâli anlamaz bu nâs
Kalbden zuhûr ediyor, eder kıyâs

Sû-i zannı sizlere vasfedeyim
Kalbdeki hâlini çün nakledeyim

Hak Teâlâ insânı halkeyledi
Mânevîde nice şeyler eyledi

Maddede insânı müfred eyledi
Mânevîde kesret'ü şân eyledi

Halkedip dünyâyı suğrâ eyledi
Vücûd-u insânı kübrâ eyledi

Kübrâ, yani mânevîde halkı var
Madde için dost ile düşmânı var

Mânevîde *sû-i zan* halkeylemiş
Kurbağa şeklinde hayye eylemiş

Kurbağa şeklinde veştir sû-i zan
İşitenler etmeyin bizleri ta'n

Leyki vücutta ufaktır cüssesi
Kafadaki kalbe ol verir sesi

Bir siyah kurbağa şeklinde yılan
Kasr-ı kalbe hükmeder mü'min inan

Ratb ile *yâbis*'i yaz dedi *Kalem*
Halkeder her şeyi, gelmez bir elem

Hak Teâlâ ânı bir hoş eylemiş
İki kulak, bir ağız halkeylemiş

İki gözü ile o kalbe bakar
Ağzını açar, kulakları kalkar

Kurbağa gibi kulakları şişer
İnsanın kalbine velvele düşer

Velvele ki kalbe bir rüzgâr eser
Zemmeder pes insânı asar keser

Ol hâl ile insânın kalbi şişer
Kendini beğenir hem kibre düşer

Kibr eder, insânı çün asar keser
Mahlûku hor görüben cünha takar

Kibre düşer, ol hâli farkedemez
Kendinin aybına nazar eylemez

Kibr-i celî, kibr-i hafî var gözüm
Kibr-i hafîyle sözü düzüm düzüm

Kibr-i hafî gıybete hem yanaşır
Şerîat'i aklına çün danışır

Pes *Şerîat*'e muhâlif iş eder
Ölmüş kardeşin etinden ekl eder

Hâlbuki ol lahmi kul kerih görer
Ekleder hem lahmi, ameli gider

Yani gıybet bir kerih reyhâ gözüm
Bu cevâba sen kulak ver bil sözüm

Reyhâ çıkar, neşreder lâşe olur
Yani reyhâ cüsse sâhibi olur

Bir kerih lâşe olur bil ya ahî
Meyte-i insâna teşbihtir sehî

Ölmüş insân lâşesi ol gibidir
Aynı kokmuş lâşenin hem aynıdır

Ağzının içinde ol peydâ olur
Çiğner ânı günaha bâis olur

Ol râyiha kalbde çün peydâ olur
Kurbağa şekli olan mârdan gelir

Cümle sözler kalb zübândan feyz eder
Elsinemiz kalb zübânı vasfeder

Ağzının içinde söylenen kelâm
Lâşe olur çiğneyen bulur elem

Neşreder râyiha çün lâşe olur
Ameli, sevâbı bütün habt olur

Ne sebepten habt eder amel, sevâp
Kalbe ilhâmdan size verem cevâp

Nutk-u temsîlde hatâ olmaz ahî
Fetânetli kişi anlar yâ sehî

Hak Teâlâ insânı hoş eylemiş
Sûreti zarfında sîret eylemiş

Sûret-i insâna olmaz itibâr
Sîret-i insândadır hep cümle var

Mü'minin sîreti sûru gibidir
Sûreti içinde sîri görünür

Kübrây-ı âlemdir işte sîreti
Sîretinden hem görünür şöhreti

Gâh kerre sîreti sûret çıkar
Çün basîret sahibi görür kanar

Mir'ât ile sûruna nazar eder
Sûret içre sîretini seyreder

Mü'min olan sözü gıybetten açar*
Lâşe olur sîri, femine geçer

Gıybet intâk, nefesi kerih, lâşe
Sîret-i insâna düşer endişe

Sûretinde mü'mini gıybet eder
Sîretinde lâşeyi çiğner yutar

Hakîkati işte budur ey püser
Ağlayanın kalbine ilhâm eser

Hamr içerken Kur'ân okursa kişi
Çün felâkete düşer ânın işi

Hamrı içer ağzının içi kokar
Tıyb kelâmı okursa hayrı gider

Zulmet ile nûru *Hak* cem' eylemez
İki zıt birbirini zaptedemez

Vücûdunu büsbütün zulmet alır
Nûr-u tevhîdin nûru baîd olur

Sarhoş hâlinde dili zikir eder
Yok yere kendini, dilini yorar

Zemm ü iğtâb hamr-i serhoş gibidir
İğtâbın reyhâsı hamrin aynıdır

Gıybeti tevhîde muzâf kim eder
Nefesini yok yere ol harc eder

* *Yani, eğer açar ise /açtığı vakit.*

Ulü'l-elbâb anla bundan bir meâl
Evvela tövbe edüben zikre dal

Tevbe edip yine işler ise kul
Yani hâşâ Allah'ı oynatır ol

Tevbe-i nâsuh ile tevbe gerek
Terk-i gıybet nâcîyi bulmak gerek

Gıybetin âlemi kesret bîvefâ
Menzil-i dareynde çeker çok cefâ

Tevbe müstakıym bâba nâsı alır
Gıybet ü zem, i'vicâctan kurtarır**

Bu sıfatlar sû-i zandan neşreder
Tevbe eder ise Allah'a döner

BEYİT

Sen bak sû-i zan n'ettirir
Mânevîde kibrettirir
Kokmuş lâşe et yedirir
Geç bu hâlden dön Allah'a

Siyah mâr kalbi şişirir
Nâsı gıybete düşürür
Tarîkatini şaşırır
Bu hâlden geç dön Allah'a

Gıybet eder aklı gider
Allah ile harbe girer
Amelini hep habt eder
Bu hâlden geç dön Allah'a

* *Yani gıybetten, zemden ve eğri işlerden kurtarır.*

Gıybet kalbi kesret eder
Ol hamr-veş şarhoş eder
Vahdetini kesret eder
Bu hâlden geç dön Allah'a

Zâhir dili gıybet eder
Bâtın dili lâşe çiğner
Sîreti tebeddül eder
Bu hâlden geç dön Allah'a

At, deve lâşesi değil
İnsân lâşesi ânı bil
Vasfedemez hâlini dil
Bu hâlden geç dön Allah'a

Ağlar Gedâ sımt, sâkit ol
Mâlâyânîden fâriğ ol
Cânânı cân zarfında bul
Bu hâlden geç dön Allah'a

(NEFSİN HEVÂSI/ NEFSÂNİ ARZULAR HAKKINDA)

Sû-i zan, nefs-i hevâ birdir gabî
Mânâda bir maddede ayrı ebî

Bazı evkat *hevâ* bâbını açar
Şehveti gâlip olur cândan geçer

Hem de nâsı tuğyâna sevkettirir
İnsânı şehvete dâim kandırır

Şehvet ile hâb-ı hüsrâna düşer
Nefsine zulm, mücrimîn bâbın açar

Nefs-i hevâ'ya uyarsa bir kişi
Pes geçer şakîye hüsrândır işi

Nefs-i rahmânî'ye bey'at edemez
Tâat edip *Hak* rızâsın bulamaz

Kim ki *nefs-i hevâ*'ya bey'at eder
Ol kişinin aklı başından gider

Hak Teâlâ kudretinden eylemiş
Aklı vücutta pâdişâh eylemiş

Hangi kul ki nefse icâbet eder
Nefse mağlup pâdişâh elden gider

Nefs-i hevâ insâna pes şâh olur
Ol kişiler dört adûya kul olur

Nefse uyar *Şeytân*'a karîn olur
Kudret-i ilâhîden bâyin olur

BEYİT

Aman gönül gâfil olma
Kör *Şeytân*'a karîn olma
Girip cehennemde kalma
"*Bi'se'l-mâsîr*" yerin kılma

Hevâ- nefs'e bey'at etme
Nefs-i rahmânî'yi sürme
Ol güzel cennetten olma
Girip vâdi içre yanma

Nefs-i rahmânî ile ol
Allah'ın rızâsını bul
Cennette hem muhâlled ol
Ru'yet ile müşerref ol

Gönül sen hevâya uyma
Nefsin hevâsına bakma
Aklını başından alma
Rızâ-i *Bârî*'den olma

Pâdişâhın elden gitti
Daha tende neyin kaldı
Hevâ sana emîr oldu
Cennet tarîkından aldı

Gönül sen bak a'zâ n'etti
Dört adûya bey'at etti
Uhrâyı dünyâya sattı
Cennetten çün berât aldı*

Gönül hevâ nefse uyma
Hevâ-nefsi penâh kılma
Ağlar Baba hâba dalma
Râh-ı *Hak*'tan eğri varma

***

Nefs-i hevâ'ya uyan eğri gider
Aklının erkânlarından zây eder

Akıl on şeyden mürekkeptir velî
Biri noksan olsa mutlaktır delî

* Yani cennetten uzaklaştırılmasına hükmedildi

On mürekkepten çoğu insanda yok
Aklı nâkıs şarab ile kalbi tok

Bazı rüknüyle aklı noksan kalır
Ol sebepten Allah'a baîd olur

On şey ile terkîb, aklı tam olur
Aklı itmâm, Allah'ı arar bulur

Beşi zâhir beşi bâtındır velî
Pes bu onu derceder olur âlî

On mürekkep cüz'ü ederim çaba
'*Seye'tî*'de* fasleder *Ağlar Baba**

*Sû-i zan*nı sizlere vasfeyledik
Leyki kalbden ihrâcını demedik

Hak Teâlâ mü'mini halkeyledi
Anlara kerâmeti va'deyledi

Enbiyâya mûcizâtı verdi *Hak*
Evliyânın sen kerâmetine bak

Kerâmet ki yani kul lûtfa erer
Sa'y ü gayret, gizli mihrâba girer

Mihrâbında nişânı ru'yet kılar
Mânâ maksûd, nice hikmetler kurar

Pes nişângâh kuvvetiyle ol n'eder
Evvela *Şeytân*'ı muzmâhil eder

* *Gelecek bölümlerde/ aşağıda.*

Sonra andan *nefs-i emmâre* şûm it
Bu sözü çün dikkat u tearrâ et

Dili kasrından ânı ihrâç eder
Sağ tarafta şekl ü şemâylin görer

Aynı aslan gibidir sağda durur
Bazı evkat kasrıgâhına varır

Sâlisen *dünyâ*yı vücuttan atar
Boz kilâp şeklinde solunda yatar

Seddin arkasında ol dâim durur
Bazı evkat başını pes kaldırır

Müstakıym bâbında kim kalır ise
İnzivâda zikr ile durur ise

Ol kimesne kendini ednâ tutar
Dört adûyu bir kıl ile pes yeder

Dördüne dört zimâmı kıldan vurur
Bu hâl ile nice sene yıl kalır

Müstakıym bâbında sâbit olmazsa
Zikrullah ile kalbi dolmazsa

Dört adû yine vücûduna girer
Allah'a *Peygamber*'e âsî eder

Râbian *nefs-i hevâ* ihrâç eder
Solda seddin arkasında hapseder

Sû-i zan kalbden çıkarsa ey velî
Dört adûyu hapseder olur âlî

Dört adûyu ayrı ayrı seyreder
Kerâmetin bazı rüknüne erer

Dört *küdûret* zerre kalbden çıkacak
Şekl ü şemâillerin çün bulacak

Sekizini ferd ü ferd görmek gerek
Her birini tanıyıp bilmek gerek

Ol zaman gizlice hikmet seyreder
Kerâmet-i hafîyi ispat eder

Dört *küdûret* zerre, ger çıkmaz ise
Zerreleri tanıyıp bilmez ise

Gizlice hikmeti asla göremez
Görse bile hakîkini bilemez

Kim ki sekiz adûyu tanır bilir
Neye ru'yet eylese hikmet görür

Sekiz adûyu tanıyıp bilmese
Ayrı ayrı her birini görmese

Gözünü yumup murâkabe eder
Şeytân'ı ya nefsini ru'yet eder

Şeytân ile *nefs-i mâr*'dan et ibâ
Bağla burda bu sözü *Ağlar Baba*

BEYİT

Kim ki tuğyân eyleyip nefse uyar
Dünyâyı âhirete takdîm kılar

Yani demek şehveti üzre gider
Namazı, zikr-i kesîri terkeder

Nefse uyar, şehvete kuvvet verir
İtbâ-ı şehvet ile dâim kalır

Nefs-i hevâ nâsı ivece alır
Bînecât, pes hâb-ı hüsrânda kalır

Tuğyân, isyân sû-i hevâdan gelir
Yattığı yeri yılan akrep olur

Türlü türlü isyânı kemâl bulur
Pes karargâhı cehennem nâr olur

"Feemmâ men tağâ ve âsera'l-hayâte'd-dünyâ fainne'lcehîme hiye'l-me'vâ"[16]

Hangi kalbe *havf-i rabbânî* düşer
Nefs-i hevâ, sû-i zan'dan ol geçer

Hem de kıyâmet gününden havf eder
Nefs-i hevâ'dan nehâ, emre gider

Sahibine ol hevâ ilhâk verir
Şehveti terk, pes haramdan kurtulur

Şehvetinden dâim eder uzleti
Korkup *Hak*'tan her an umar cenneti

Sû' ü hevâ câmını vurur kırar
Cennetü'l-me'vâ'da ol eder karar

Büsbütün *nefs-i hevâ*'yı terkeder
"*Ni'mel mâsîr*"de varır rahat eder

Terk-i hevâ, fevz ü felâhı bulur
Lika ru'yet ile müşerref olur

"*Ve emmâ men hafâ mekaame rabbihî ve nehe'nnefse anil'l hevâ*"[16]

Ey bizi halkeyleyen *Ni'me'l vekîl*
Dîvânında eyleme rüsvâ rezil

Bizi hıfz et, hevâdan edek firâr
Cennetü'l-me'vâ'da eyleyek karar

Nefs ile sernigûn eyleme bizi
Vurma yüzümüze sen cünhamızı

Sermedî nimet ile kandır *İlâh*!
Cennetü'l-me'vâ'ya edek azm-i râh

Me'vâ içre fevz ile necât bulak
Ru'yet *(i)* le biz ebedâ anda kalak

Bu fânîde nâcî râhıyla göçür
Cennet içre *zencebîl* suyu içir

Cennetü'l-râziyye'de lezzet bulak
Lika, ru'yet anda *hayret (te)* kalak

Rûz ü şeb duâ edip diyin âmîn
Nâsîp ede *Rahmetenlilâlemin*

(KÜDÛRETLER HAKKINDA)

Allah'ın ismiyle çün bed' edelim
İzn ederse sizlere nushedelim

Eylerim *Rahmân, Râhîm*'e istiân
Yâ *Gafûr,* yâ *Şekûr* ismen** *Müsteân!*

Yâ *Semî*', yâ *Bâsîr* ismen ey *Çalab!*
Binbir ismen sığınırız cümle, hep

"*Nahnu akrabu ileyhi*" *(17)* dedin Hudâ
Bu kelâmdan bizi eyleme cüdâ

Hîneizin bize karîb ol *Hudâ*
Şeytân'ın şerrinden olalım cüdâ

Dört adûdan bizi sakla ya *Vekîl*
Bin bir ismin hürmetiyçin ey *Celîl*

Şerr-i şûrdan eylegil bizi emin
Sığınırız sana *Rabbü'l-âlemîn*

Ey bizi halkeyleyen hoş, misl-i pul
Bu günahkârın duâsın et kabul

Sen buyurdun Kur'ân'ında ya *Kibâr*
"*Az gülün, çok ağlayın; alın şikâr*"

Yani demek ağlayan rahmet umar
Hak Teâlâ ilhâm eder bişümâr

Hangi kul ki ağlayıp yaşın döker
Hikmetinden dâima ol nutk eder

"*Yebkû kesîran*"[18] buyurdun şanlı şâh
Ağlayıp çün kapına geldim *İlâh*!

* ismine

İlhâm eyle kalbime cânlar cânı
Ben fânîyim, sen *Bâkıy*, yâ *Râb Ganî*

Hikmet âbın sen bana eyle meme
Sığınırım sana ey *Allahumme*

Kalbimi aç ey *Ganî Yezdân*'ımız
Kabul eyle her cihetle arzımız

İlhâm eyle ya *İlahe'l-âlemîn*
Kalbimi, dilimi fethet ey *Muîn*

Müstakıym bâbından ayırma bizi
Eyle şâdan murği-veş dilimizi

Müstakıym bâbında kim kalır ise
İnzivâda zikr ile durur ise

Ezkârı iksârla rûh gıdalanır
Gizli hikmet kalbine ansız (ın) gelir

İlhâm eyle ya *İlâhî, Girdigâr*
Hikmetinden intâk edem ya *Kibâr*

Hikmetinden işbu dilim nutk eder
Dinleyenler çün bu sırrı ta'n eder

Vakt erişti bir şecer aşlayalım
Dört *küdûret* zerreye başlayalım

Dört *küdûret*'i size bildireyim
Kıyl'u kalden kalbizi sildireyim

Dördü dört tek kurda benzer din eri
Pes bu dörtten kalbimiz ola ârî

Biri *Şeytân*'ın küdûreti inan
Leyki *Şeytân* gibi olmaz pek yaman

Çünkü *Şeytân*'dan o kurt peydâ olur
Okusan *Şeytân* kaçar, ol kurt kalır

Amma ki *Şeytân* gibi hükmedemez
Ulü'l-elbâb bunu idrâk edemez

Geri kalanı buna eyle kıyas
Pes bu sözü eğri diye çekme yas

Kasr-ı kalbden dört adû ihrâç eder
Dört küdûret bazı evkat hükmeder

Dört *küdûret* kalbe perde olamaz
Kasr-ı kalbi zıll ü zulmet kılamaz

*Mir'âtullah k*albe hergiz vuramaz
Hem de ol kalb *mir'âtullah* göremez

Hem de *fenâfillah*'a el vuramaz
Bekabillah mülkünü hiç göremez

Bekabillah mülk-i *Yezdân*'a erer
Neye ru'yet eylese şûle görer

Bekabillah'a erer devlet bulur
Üç vasıftan üç tecellîsi gelir

Allah'a kavîce sarılmak gerek
Kasr-ı kalbden anları sürmek gerek

Dört *küdûret* kalbde kalırsa meğer
Dört kebîr adviyyâtın mekri değer

Şeytân'ın ol vartasından geçemez
Kasr-ı kalbin kapısını açamaz

Yani demek bazı nefsine uyar
Peydâ olur hücre-i sâfîde târ

Evliyalar kendini ednâ tutar
Dört adûyu dört kıl ile çün yeder

Sonra dört *küdûret*'i taşra atar
"*Va'tesimû bihablillah*"[19] tan tutar

Allah'ın ipine elini atar
Fânîyi terk, beka mülkü hoş yapar

Mü'min olan mezheb-i şâha girer
Binde biri dört *küdûret*'i görer

Anların iğvâsını diyem sana
Cân kulağın aç, gûş eyle sen bana

Dört *küdûret* zerre ki kalbde kalır
Yani demek, dört *emen* hazır olur

Dört emendir, kasr-ı kalbinde kalır
Dört adûlar gelir emeni bulur

Bir taraftan rencide olsa eğer
Dört adûlar gelir emene girer

Hırsı gayet çok gelir, aklı gider
Bazı isyân, şerr ile hatâ eder

Eğerçi dört *küdûret*'i kalbden atar
Dört adûnun emeni kalbden gider

Ol zaman dört adû zafer bulamaz
Kasr-ı kalbe ebedî hiç uğramaz

Tıyb olur beden ü kalb sâfî kalır
Nefs-i sâfî şehrine dâhil olur

Kutb u *gavs*'ın rütbesini ol giyer
Şarkı garbı ol kişi ru'yet eder

Dört *küdûret* kalbde kalırsa aziz
Ol kimesne edemez kalbin temiz

Dört *küdûret* cüsseden mümtâz eder
Kalbden ihrâcını ceşm-i dil görer

Cüsse sahibidir anlar ey velî
Anları gören kişi olur âlî

Hirre gibi anların şekli olur
Cüsseden çıkınca anlar mevt olur

Dördü birden mevt olursa sen gûş et
Ey sâlik *nefs-i sâfî*'de karar et

Bazı kere anları pes dil görer
Bîmemât anlar yine kasra girer

Ol zaman *nefs-i sâfî*'ye varamaz
"*Ve'dhulî cennetî*" sırrın bulamaz

Hirre gibi anları ki dil görer
Kalbe girer çok zaman durmaz çıkar

Çeşm-i dili böyle görürse müdâm
Sâfîye mülkünde kalmaz dembedem

Yani demek evsat-ü hâlde olur
Marziyye, sâfîye beyninde kalır

Dört *küdûret* öldüğünü kim görür
Nefs-i sâfîye'de ebedî kalır

Gavs u *aktâb* sırrına mazhar olur
"*Ve'dhulî cennetî*" emrini bulur

"*Fe'dhulî fî ibad (î)* " emrini bulur
Yani ebrâr *nefs-i sâfî*'ye varır

Nefs-i sâfî, fenâfillah'dan geçer
Bekabillah şehri bâbını açar

Velhâsıl Allah'a ilticâ kılak
Mutmainne, râziyye bâbın açak

Sonra andan *marziyye* bâbın açak
Marziyye'den bab-ı ebrâra uçak

Kasr-ı dilden dört adûyu çün sürek
Dört küdûreti bile hem öldürek

Sekiz adviyyâtı öldürmek gerek
Nefs-i sâfîye'de pes kalmak gerek

Nefs-i sâfîye'yi hangi kul bulur
"*Fe'dhuli fî ibâdî*" emrini alır

"*Fe'dhulî fî ibâdî*" ecrini bulur
"*Ve'dhulî cennetî*" emrini alır

Kale'llahu Teâlâ fi'l-kelâmi: "*Fe'dhulî fî ibadî ve'dhulî cennetî*"[20]

Dört *küdûret* kasr-ı kalbden pes çıkar
Râziyye'den *nefs-i sâfî*'ye geçer

Hangi sâlik *râz* u *marziyy*'e geçer
Şeytân ile *nefs-i emmâr'ı* kaçar

Râz u marziyye'de kul karar eder
Dört *küdûret*'iyle bazen fısk eder

Yani fısk, bazı eğriye gider
Dört *küdûret* kalbine çün hükmeder

Dört *küdûret*'i ki çün kalbden çıkar
İ'vicâc bâbını ol zaman tutar

"*Fe'dhulî fî ibad (î)* " sırrını bulur
Dört *küdûretten* hemehâl kurtulur

Dört *küdûret*'e bu esrârdır delil
Gûş edenler etmeniz kalbiz alîl

"*Fe'dhulî fî ibadî*"

"*Fe'dhulî fî ibadî*" çün Allah dedi
Yani *nefs-i sâfî*'ye varın dedi

Pes *sâfîye*'de sâlik ârî olur
Dört *küdûret*, gıll u gıyştan kurtulur*

* *Yani dört küdûretten ve gıll u gıyştan kurtulur.*

Râz u marziyye'de ârî olamaz
Gıll u gıyştan kalbini kurtaramaz

Kalb ki *râz u marziyye*'den pes çıkar
Sâfîye'de *mir'ât-i cemâl* çalar

Mir'âtullah şulesi kalbe vurur
Dört *küdûret*'i hemen taşra verir

Sâfîye'de ayn-ı *Cemâl* feyz eder
Dört küdûreti hemehâl katleder

Bekabillah şehrine dâhil olur
Dört *küdûret*'ten ebedî kurturur

Yani demek şehr-i tecellî yapar
Gizli mihmân Allah'a cândan tapar

Ceşm-i dilden perdeleri ref'olur
İstâr olmaz, şarkı garbı ol görür

Arş'ı Kürs'ü Levh'i pes ru'yet kılar
Tahte's-serâ'da bile öküz görer

Rûz ü şeb biz Allah'a recâ kılak
Nefs-i sâfîye'de karargâh olak

Ey bize *kün* emriyle vücûd veren
Hem de îmân, islâm üzre çün kılan

Dört adûdan eylegil emin bizi
Vurma yüzümüze ol vizrimizi

Kalbimizden dört küdûreti çıkar
Afvedip bizleri eyle yâr-i ğar

Dört adûyu iznin ile katledek
Hem de dört *küdûret*'i ölmüş görek

Nefs-i sâfîye'de biz iffet bulak
"*Nime'l-mâsîr*"[21], "*hüsnü'l-meâb*" da[22] kalak

Binbir ismin birisidir, ya *Metîn*
"*Fe'dhulî Cennetî*" yâ *Râb* sen dedin

"*Fe'dhulî fî ibad (î)* " dedin ya *Muîn*
Ol ibâda eylegil bizi karîn

Esgar, ekber adûlar oldu tamam
Eyledik sözümüzü hatm-i kelâm

(MİR'ATU'LLAH/ ALLAH'IN AYNASI HAKKINDA)

Hak Teâlâ avn eder ise bize
Mir'âtullah'tan biraz girek söze

Hak Teâlâ kudretin izhâr eder
Ebrârına üç sıfattan feyz eder

Bin bir ismi Allah'ın çün okunur
Leyki doksan dokuzundan feyz olur

Hak Teâlâ kudretiyle gör n'eder
Doksan dokuz ismi ile feyz eder

Esmâ, ef'âl, hem sıfatta feyz olur
Pes *tecellî-zâtîsi, mir'ât* olur

Murakabe, mürşide bağlı kalır
Evvela ol mürşidin feyzin alır

Ol hâl üzre beka mülke el atar
Bekabillah, mürşidin feyzi kalkar

Ol zaman *tecellî-zât*'tan feyz alır
Bir *mir'ât* misilli, yani nûr vurur

Zâtı *mir'ât*ıyla kul ru'yet kılar
Neye nazar eylese şûle görer

Câmidât dahi, zîrûh, gayr-i ukûl
Akl-ı müzdâd olanı eyle nakil

Zât'ı *mir'ât*ıyla insâna bakar
Madde içre *sîri*ni ru'yet kılar

*Sîret*inde mânevîsini bilir
Kalbde olan dostu düşmânı görür

Şeytân'ın rüzgârını anda görer
Nefs-i emmâre'yi bile seyreder

Hubb-i dünyâ; boz yılanı hem görer
Sû-i zan; siyahca yılan seyreder

Kalbi içre her bir âleti görer
Üçyüzaltmış urûku ta'dât kılar

Hem de dört *küdûret*'ini seyreder
Kalbin etrafında dört tek kurt görer

Madde suğrâ içre, kübrâ seyreder*
Nûr şecer üstündeki kalbi görer

* *Yani küçük, maddi beden içerisindeki büyük âlemi seyreder.*

Leyki anın gayyesini bulamaz
Ünvânını akıl idrak edemez

Ru'yet-i ünvânda *hayrete* düşer
Ol zaman bu fânî yurttan el çeker

Cümle câmidâta ol ru'yet eder
Anların zarfında Allah'ı görer

Yani kasr-ı diline hurşid vurur
Fenâfillah içre *hayret*'te kalır

Yani *hayret*; aleme nazar eder
Mahlûkatı *künfeyekûn* ol görer

Mahlûkattan bir şeyi farkedemez
İnsan, hayvan, taş, ağaç, şey göremez

Hak Teâlâ kudret izhâr eylemiş
Mahlûkatta per cemâlin gizlemiş

Yani demek mahlûkunu toylamış
Kudretini mahlûkunda gizlemiş

Nefs-i sâfiye'de *hayrete* girer
Mahlûkunda per cemâlini görer

Nefs-i sâfiye'ye kul girer kalır
Ona Allah'tan iki emir gelir

Ya *gavs* ya *kutup* [ol] olur ol emir
Yahut *hayret* aleminde pes kalır

Emr-i evvel *fenâfillah*'tan geçer
Bekabillah bâbını ansız açar

Emr-i sânî *fenâfillah*'ta kalır
Hayret aleminde tekarrür bulur

Fenâfillah mahlûku fânî görür
Ol sebepten *hayret*'e düşer kalır

Mir'ât ile kudretini seyreder
Bir de mânevîdeki hâli görer

İşte *hayret* budur, anla ey püser
Ağlayanın kalbine ilhâm eser

İlhâm eyle kalbime yâ *Râb, Metîn*
Gıll u gıyştan kalbimi sakla hemin

Zâtın için ağlıyorum ya *Kibâr*
Kalbime ilhâmı sen ver *Girdigâr*

Hikmetinden rûz ü şeb kandır beni
Yalvarırım sana ya *Rabbü'l Ganî*

İlhâm eyle, sensin ancak ya *Celîl*
Zât'ı *mir'ât*ine yazam bir delil

Zât ü sıfat, *mir'ât*inden söyledik
Mir'ât ile kalbi seyreder dedik

Yani demek *Hak Teâlâ* feyz eder
Feyzi cezb eden kişi kalbi görer

Pes kerâmet kuvvetiyle cezbeder
Zât u sıfâtından Allah feyz eder

Bir ışık ki ânı gözler görmemiş
Pes kulaklar ânı hiç işitmemiş

*Zât'ı mir'ât*ini Allah gizlemiş
Melek, *mürsel, nebî*'ye bildirmemiş

Yani Allah'ın nûru kalbe vurur
Ol nûr ile gizli mânevî görür

Zât u sıfattan ki tecellî olur
Ol tecellî iki cihet feyz olur

Şeş cihetten *Hâlık* Allah feyz eder
Ol nûr içre cüssede kalbi görer

Bir de ol nûr sâlihîni mest eder
Sâlihe bakan kişi kendin görer

İşbu âyet münkiri iknâ eder
Allah'ın *mir'ât*ini ispat eder

"*Felâ ta'lemu nefsun mâ uhfiye lehum min kurreti a'yunin*"[23]

"*Min kurreti a'yunin*" Allah dedi
Dil gözüne çün işâret eyledi

Gizli nimet gözleri rûşen olur
Mir'ât-veş kendi vücûdun görür

Hem de ol nûr ile müstağrak olur
Mahlûkatın mânevîsini görür

Ol nûr ile insâna nazar eder
Sîretinde cümle varını görer

Gizli nimet, sâlihîne *Hak* verir
Ancak ol nimeti alanlar bilir

Sâlihînden Allah ânı gizlemez
Melek, *mürsel*, *cinnî* ânı göremez

Hak Teâlâ kelâmında buyurur
İşbu sırrı sâlihîne duyurur

Mir'âtullah burada oldu tamam
Arifâne çok dırâz olmaz kelâm

(AKLIN CÜZ'LERİ/ RÜKÜNLERİ/ UNSURLARI HAKKINDA)

Ey bizi halkeyleyen *Yezdân*'ımız
Bin bir adlı zü'l-kemâl *Sübhân*'ımız

Kâffe'i mahlûk seni tesbîh eder
Hem nekaisden seni tenzîh eder

Mülk-i semâ, arz *Hudâ*'nın bilmeli
Cân gönülden sıdk ile inanmalı

Dilediği şeyi yoktan var eder
Anda gizli hikmetin izhâr eder

Ulü'l-elbâb birliğin tasdîk eder
Nakl ile hem akl ile ispat eder

"*Kul hüva'llahu ehad*" nakle delil
Masnûâtın küllisi akla delil

Ukûlu, bîukûlu halkeyledin
Pes beyinlerini tefrîk eyledin

İnsanı hoş binâ kıldın *Girdigâr*
Dâbbetü'l-arz, kâffe senden rızk umar

Mahlûkatın küllisi olur fânî
Hâba varma, *Bâkıy* Allah'ı tanı

Hak Teâlâ mü'mini halkeyledi
Aklını mü'mine râî eyledi

Bazı kulun aklını tam eyledi
Bazının aklını noksan eyledi

Bazının zâhir, bâtını bir olur
İşte ol kul nâcî râhını bulur

Bazı kulun aklını tam eyledi
Eşyâ içre hikmetini gizledi

Aklı tam olan kişi ayık olur
Eşyâ içre Allah'ı arar bulur

Neye ru'yet eylese mânâ alır
Per ü bâl perinde Allah'ı bulur

Akıl on şeyden mürekkeptir velî
On şeyi cem' eyleyen olur âlî

Ya ilâhî kalbime estir sabâ
On şeyi vasfeylesin *Ağlar Baba*

Beşi celî, beşi hafîdir velî
Biri noksan olsa ol kuldur deli

"*Men samete necâ.*"[24]

"*Men samete necâ*" buyurdu *Zîşân*
Biri budur cân gönülden sen inan

Çün *Muhammed* sıfatıdır bu sıfat
Cânda buldu Allah'ı oldu hâlvet

İşte bu sıfat ile muttasıf ol
Cânda bul Allah'ı, sen de hâlvet ol

Sumt-u sâmit insâna necât verir
Sevdiği Allah'ı ol cânda bulur

Hangi kulun kalbine Allah girer
Nutk u intâkını Allah'tan eder

Kesret-i kelâm nâsı idlâl eder
Hatâ, isyân kulu Allah'tan eder

Pes ikincisi *hilim*'dir ey püser
Dâima kalbine anın hayr eser

Pek sukûnetli kişi ağır olur
Ta'cîl etmez işini te'hîr kılur

Hayr olursa işini ta'cîl eder
Şer olur ise işini terkeder

Çok yavaş kişi olur bu dünyâda
İki sözü söylemez bir arada

Mâlâyânî çok tekellüm eylemez
Biri dövse ol kötü söz söylemez

Dâima insâna ol boyun eğer
Merâm etse bir çocuk ânı döğer

Türlü türlü vasf olunmaz çok acîb
Hâlim olan Allah'a olur karîb

İşte aklın bir cüz'üdür bu *hilim*
Aklın inkas eyleyip olma zâlim

Pes üçüncüsü *tevâzu* vasf-ı has
Ehl-i vâzı' *Hakk*'a olur hâss-ı has

Kendini vaz' edip ol ednâ bilir
Allah anın bâtınını kaldırır*

Gıll u gıyş, kin, gussayı kalbden atar
Allah için mahlûka hizmet yapar

Hubb-ü fillah, buğz-u fillah hem olur
Allah için tendeki cânı verir

Bu sıfat enbiyânındır ey kişi
Allah için anların küllî işi

İllâ ki *Muhhammed*'e hastır bu hâl
Pes *Muhammed* sıfatından sen de al

Bu sıfatta olan Allah'a tapar
Kasr-ı kalbde lamekân şehri yapar

Bu sıfat ile dâim olmak gerek
Kasr-ı dile Allah'ı almak gerek

Bu sıfatla olmaz ise bir kişi
Aklı noksan, çün felâkettir işi

Mü'min olup bu sıfata girmeli
Muhammed'in hulkuna pes ermeli

* *Yani, yükseltir.*

Yani intâkını Allah'tan eder
Muhammed'in mezhebi üzre gider

Muhammed'in mezhebidir müstakıym
Müstakıym bâbında olalım kaaim

Pes tekebbür şişe câmın kırmalı
Hoş tevâzuun bâbından girmeli

Dahi dördüncü rüknü bilmeli
Emri, *nehyi* okuyup öğrenmeli

Farz u vâcip, sünneti öğrenmeli
Otuz iki farzı güzel bilmeli

Çün bu farza bir güzel mânâ verek
Kalbe ilhâm ediyor böyle *Melek*

'*Fâ*'sı fercâm, '*râ*'sı rızâdır inan
Kıl namazın bulasın dârü'l-cinân

'*Fâ*'sı fercâm, namazını hoş kılar
Mevt hâlinde iki câm sudan kanar

'*Râ*'sı rızâ, rızây-ı *Hakk*'ı bulur
Emri tutar, Allah hem râzı olur

Amentübillah; altı câmdan âb içer
Emri tutar, menâhîden ol kaçar

'*Zâ*'sı* ziyâdır yani ru'yet, lika*
Muttakî ol, kıl namazın, bul beka

* *Farz kelimesindeki, "dât" harfi kastediliyor.*

Farz-ı mutlak namaza mahsûs değil
Farz-ı mutlak sarf olur kemâle bil

Yani farzın küllîsini velyeder
'*Fâ*'yı '*râ*'yı '*dât*' kârını cezbeder

İşte farzın bâtını budur velî
Emri koyup nehye gidendir deli

Otuz iki farzı çün bilmek gerek
Nehyini terk, emriyle gitmek gerek

Otuz iki farzı bilmezse kişi
Aklı noksan çün felâkettir işi

Çün işit beşinciyi, anla meâl
Ebrârından işleyen *sâlih amel*

Sâlih amel, nefsini ıslâh eder
Yani demek nâcî bâbından girer

Ehl-i nâcî yani kul *fazl*'a erer
Fevz ü felâh dar-ı cinâna girer

Ehl-i nâcî sa'y eder rızâ bulur
Rızâ ile cennete vâsıl olur

Hak Teâlâ bizlere lutfeyleye
Nâcî, sâlih kullarından eyleye

Kalbimizden gıll u dınki kaldıra
Rızâ ile cennetini buldura

Has kul olup *sâlih amel* biz kılak
Rızâ bulup cennete vâsıl olak

Sâlih amel; riyâ, *sum'a*'den kaçar*
Mahlûk-u *Hudâ*'ya çift kanat açar

Mahlûkun küllisine hürmet kılur
Sevdiği Allah'ı mahlûkta bulur

Nâstan uzlet, gizli ibâdet eder
Dil gözünden uğrun uğrun sel gider

Beş vakit namazı vaktiyle kılar
Beş vakite beş daha fazla katar

Sâlih amel, hiç dili durmaz ânın
Sohbetini dâim eder Allah'ın

Hem dahi âlem ile ol sulh olur
Cümle mahlûk andan hep râzı olur

'*Sâd*'ı sohbet *Hakk* ile sohbet eder
Ol ecilden mahlûka hürmet kılar

Dili sen ben ile bazen depreşir
Kalbi Allah ile her an konuşur

Yani demek Allah'ı çok zikreder
Dünyâ gıll u gıyşı kalbinden gider

'*Elif*' ülfet, hem yakın Allah ile
Ol ecilden hoş olur âlem ile

Yani ülfet; Allah'ı çok zikreder
Güyâ ki Allah ile kelâm eder

* *Yani, salih amel sahibi, bunlardan kaçar.*

Leyl ü nehâr Allah'ı kalbe alır
Ülfet ile kalbine hurşid vurur

Envâr-ı hurşid ile ülfet bulur
Akvâli, ef'âli sâlih kul olur

Nûr-u *Yezdân* nûruyla iffetlenir
Günbegün hâl ü şânı ziynetlenir

'*Lâm*' letâfet amelini tıyb eder
Yani ta'dîl-erkânını hoş eder

Zikr ü fikrine adâlet eder ol
Buğzu-fillah, adâvet eder ol

Pes letâfet, zikr ü fikrine ever
Hubb-ü fillah olanı cândan sever

Neye ru'yet eylese hisse kapar
Zikrini de ta'dîl-erkânla yapar

'*Lâm*' letâfet lûtf ile ihsân umar
Bulur ihsân, mahlûka hürmet kılar

'*Lâm*' lâtîf, sâlih kişi amel kılar
Yani demek bâb-ı ihsândan girer

Pes teveccüh Allah'ı her an görer
Görmez ise Allah ânı seyreder

Bu sıfat ile olur *sâlih amel*
Ey gedâ *Ağlar Baba* sen hisse al

'*Hâ*'sı hayat, yani ölmez mü'min er
Fânîden bâkıye eder nakl-i der

Fânî ilden bâkıy mekâna gider
Çünkü ol bâkıyde pek rahat eder

İşbu insân cân ile kaaim olur
Cân içinde cânı vereni bulur

Cân içinde cânânını ol arar
Ol ecilden tâat, ibâdet kılar

Kudretullah câmidâtı kaplamış
Rızâsını tâat içre gizlemiş

Tâ ezel rûh görmüş Allah'tan nişân
Buna dikkat eyleyip cândan inan

Secde-i celsede rûh gördü cemâl
Ol ecilden durmayıp yapar amel

Yani amel işleyip *fazl*'a erer
Gördüğü cemâli ol yine görer

Ru'yet-i *Cemâl* rûha verdi cilâ
Fânî dünyâ içre muhabbet kıla

İşbu sâlih ameli rûh ettirir
Dâima Allah yoluna götürür

Rûh-u insân ki cesetten ayrılır
Rûh-u mü'min yeniden cilâ bulur

Ol cilâ çün rûhta tekarrür eder
Ol sebepten sahibini arzeder

Rûh ki halkolup ezel aldı cilâ
Rûh ever ki cilâyı yine bula

Rûh ki Allah'tan cilâ, cemâl görer
Yani rûha yeni bir hayat erer

Fânîden bâkıye kul rihlet eder
Tâ ezel gördüğü cilâyı görer

Çün cemâlden rûha bir cilâ erer
Ol cemâl yine cilâyı cezbeder

Cilâ cemâliyle ol envârlanır
Nûr içinde yeniden hayatlanır

'*Hâ*'sı hayat, ânın için biz dedik
Pes *Muhammed*'in sözünü söyledik

Mü'minin hayatına hüccet delil
İşte *Muhammed* kelâmı oku bil

"El mü'minûne lâ yemûtûne bel yenkalûne min dâri'l-fenâi ilâ dâri'l-bekai"[15]

Bu söz Allah'ın kelâmın velyeder
Hak Teâlâ mü'mine tebşîr eder

Ya *Muhammed* tebşîr eyle anlara
Sâlih amel işleyen has kullara

Sözü fâsîh, niyeti has ümmete
Allah içün nâra kendini ata

Çün vücûd toprak idi toprak olur
Cân beraber kalb ile hayat kalır

Rûh ile kalb ölmeyip hayat kalır
Nefha-i sânî'de cesedi bulur

Fânîden bâkıye ol hayat gider
Ol hayatla bâb-ı cinândan girer

İşbu âyet mü'mini tebşîr eder
Ölmeyip hayy olduğun ispat eder

"*Felâ tahsebenne'llezîne kutilû fî sebîli'llâhi emvâtâ' bel ehyâun inde rabbihim yurzekûne*"[25]

Beş mürekkep zâhir oldu mu'teber
Biz alak bâtın mürekkepten haber

Akıl on şeyden mürekkeptir dedik
Beşi zâhir, beşi bâtın söyledik

Beş cüz'ü zâhir olanı söyledik
Ayrı ayrı her birin şerh eyledik

Beş bâtın cüzlerini vasf edek hep
Avn ederse bize ol *Kadir Çalab*

Pes birincisi *tefekkür*'dür inan
Encâmını fikreder ol her zaman

Çün tefekkür edüben Hakk'ı arar
Bir kılı biz ile kırk yerden yarar

Kemâl ehlini daima ol arar
Çün tefekkürü kemâlâttan kurar

Kemâlin zarfında kemâle erer
Kemâlden kemâle terakkî eder

Çok tefekkürât ile kemâl bulur
İlm-i mârifete ol vâsıl olur

Âhir encâmını ol kul düşünür
İrfân ilmin *Şerîat*'e danışır

Pes tefekkür âhireti fikreder
İlm-i dîni bilmeye gayret eder

Der ki yâ *Râb* âhir encâmım n'olur
'*Mevt-i zâika*'[27] da hâlim ne olur

Sû-i hâtime hâlinden korkar ol
Ol laîn *Şeytân* bulur bir eğri yol

Çün tefekkür edip *Hakk*'tan utanır
Gece yatmaz secdeye ol kapanır

Pes tefekkür, dünyâda görür işi
Dil gözünden dâima akar yaşı

Mânevîden dâim ol haber alır
Yerde gezen murda Allah'ı bulur

Neye ru'yet eylese ol fikreder
Derâkap Allah'ı hemen zikreder

Pes müfekkir, her bir eşyâyı arar
Mânâ, maksûdunu hikmetten kurar

Maksûdunu tez zamanda ol bulur
Ru'yet-i eşyâda çün irşâd olur

Allah'ın sun'unu dâim fikreder
Eşyâ içre Allah'ı ispat eder

Neye baksa hikmetini ol bulur
Kendi ez'af, Allah'ı kavî bilir

Eşyâda kudret-i *Yezdân*'ı bulur
Kendi fânî, Allah'ı bâkıy bilir

"*Men arefe*" sırrına mazhar olur
Lemyezel Allah'ı kalbinde bulur

İptida kendi vücûdunu arar
Vücûdunda Allah'ı ispat kılar

Dâima kalbi tefekkürde olur
Allah'ını iki gözünde bulur

Yâ *İlâhî* kabul et arzımızı
Pes tefekkür kullarından kıl bizi

Bu kadar vasfı yeter *Ağlar Baba*
Hatm-i kelâm, girelim gayrı bâba

Dahi ikincisi *ibret*'tir inan
İbret ile gezelim biz her zaman

Yere göğe ibret ile ol bakar
Dünyâyı bir pula alıp hem satar

Her şeye ibret ile eder nazar
Yere göğe bakıp ol eder hazer

Yerde gezen mura ibretle bakar
Kalbi haşyetlenüben gözü akar

Kendi vücûduna ibretle bakar
Şükr-ü *Yezdân* eyleyüb *Hakk*'a tapar

Ceşm-i dili rûz ü şeb durmaz akar
Allah için her şeye hoşça bakar

Mahlûk-u *Hudâ*'yı tenkîr etmez ol
Mahlûku ru'yetle bulur *Hakk*'a yol

Neye ru'yet eylese hisse alır
Eşyânın zarfında Allah'ı bulur

İbret alır, cânda cânânı bulur
Bîhavâb gizlice mihmânı gelir

Gizli mihmân, yani Allah'ı bulur
Kasr-ı kalbi hoş olur rif'at bulur

Gâyet ile itikâdda mert olur
Allah'ı çok sevüben iksir bulur

Bazı evkat ibreti zâil olur
Ol hâl üzre çün dîvâne kul olur

Fikredemez dünyânın ünvânını
Ol sırada çok sever ağyarını

İnsâniyet ahvâli bile gider
Hayvâniyetini hem icrâ eder

Sonra andan eski hâle nakleder
Fikri gelir gözlerinden sel gider

İbret ile dâima *Hakk*'ı arar
Kalbi hikmet doluben mânâ kurar

Hâl-i ibret, kalbi çok vâsî kılar
Nefsi hâdim, mahlûka hürmet kılar

Ansızın *levvâme* bâbından girer
Cânını ol mahlûka kurban eder

Kendi vücûdunda Allah'ı bulur
Ol sebepten âleme hürmet kılur

El, ayak, kulak, vücûduna bakar
Allah'ın birliğini tasdîk eder

Göz, ağız, vücûdunu nimet bilir
Zü'l-celâl Hazret'i cânında bulur

Mahlûka ibret ile bakmak gerek
Allah'a kul, mahlûka hürmet gerek

Biz ki kuluz Allah'a kulluk gerek
"*La taknetû*"[28] sırrını bulmak gerek

Sırrı yani, Allah'ı unutmamak
Rahmetinden kat-ı umûd olmamak

Neye baksa Allah'ı anda bulur
Derâkap Allah'ı diline alır

Maşâallah lafzını dile alır
Yani sun-u Allah'ı anda bulur

Sübhânellah, Allah'ın zikrin yapar
Ru'yet-i eşyâda Allah'a tapar

Yani demek *Hallâk*'ını fikreder
Kudretini görüp *Hakk*'ı zikreder

Allah'ın sun'unu anda fikreder
Ol ecilden işbu kavli zikreder

Maşâallah, Sübhânellah
Maşâallah, Sübhânellah

Çün üçüncü rükn-ü akıl bilmeli
Tevbe edip Allah'a sığınmalı

İşlediği hasenâtı unutur
Seyyiâtı göz önüne getirir

Eylediği günâha pişman olur
Tevbe kapısına miftâhı vurur

Seb'ü merre, günbegün tevbe eder
İşbu minvâl, Allah'a ikbâl eder

Dâima *Hak* yolunu arar bulur
Etse isyân derâkab pişman olur

Soldaki rakk-ı kitâbı hem okur
Ol hâl üzre bâb-ı levvâm'ı bulur

Rakk-ı kitâp, seyyiâtı fikreder
Sağ kitâbın kıraatini terkeder

Dâima seyyiâtını okur ol
Recâ eder yalvarır der misl-i pul

Yani Allah'a recâlar eder ol
Sitr ede günahların kurtara ol

Soldaki rakk-ı kitâbı düşünür
Yalvarır Allah'a kalbi genişir

Mânâ maksûdunu dâim fikreder
Mü'min olduğuna ammâ şükreder

Günâhının keffini her an umar
"*La taknetû*" rahmetinden bîşümâr

Rûz ü şeb tevbeye çün ikbâl eder
Tevbe-nasûh[29] ile nâcîden girer

Hem dahi rakk-ı kitâbı derceder
Ol hâl üzre bâb-ı rahmetten girer

Bir hâle gelir ki gör ki ol n'eder
Sağ kitâp esâtirin müzdâd eder

Leyki sağ kitâbı ecvef, boş bilir
Soldaki kitâbı taz'îf, hoş bilir

Mü'min olup sol kitaptan korkmalı
Sağ kitap satrını hoşça düzmeli

Biz ki müslim dâima korkmak gerek
Sol kitâbın satrını silmek gerek

Ey bize rızık veren şâhlar şâhı
Keff ü istâr eyle bizden günâhı

Eşkıyâ defterine yazma bizi
Vurma yüzümüze … cünhamızı

Eshiyâ zümresine eyle rehâ
Verdiğin nimetlere yetmez bahâ

Verdiğin nimete efhâm eremez
Bir kimesne asla ta'dâd kılamaz

Nimet-i uzmân sayılmaz yâ *İlâh*
Cürmüyle kulları affet *Pâdişâh*

Kul olup da subha dek biz ağlasak
Secdeden geriye hiç baş almasak

Yine edâ kılamayız ni'metin
Sen *Kerîm*'sin eyle bize hürmetin

Pes adedi zaptolunmaz bîhisâb
Hak Teâlâ kullara edip hitâb

"Ve in teuddû ni'metellahi lâ tuhsûha innellahe leğafûru'r-râhîm"[26]

Velhâsıl nimetlerine şükredek
Şükr-ü nimet rûz ü şeb Allah diyek

Şükr-ü nimet, zenbimizi fikr edek
Sağ kitâbın kıraatini terk edek

Yani sevâbını hiç zikr etmeye
Günahını fikredip, terk etmeye*

İşte aklın rüknü budur bilmeli
Aklı ikmâl, Allah Allah demeli

Rükn-ü akıl burada oldu tamam
Râbiinci rükne edelim kıyam

Râbiinci *havf-i Allahtır* inan
Korkak, Allah'tan, bulak dârü'l-cinân

* Yani, günahı düşünmeyi terketmeye

Kim ki Allah'tan dâim eder hayâ
Geçmez anın üz *(e)* rine farz u kazâ

Yani Allah'tan ziyâde korkar ol
Ol sebepten eğri işe varmaz ol

Korkar *Hak*'tan, nâstan etmez bir hafâ
Yevm-i rüstahizde çekmez hiç cefâ

Korkar *Hak*'tan kalbi içre zâr eder
Ol zâr ile gözlerinden yaş gider

Kalb ki korkar dâima söyler ânı
Mevlâ'nın yoluna ol verir cânı

Korkar Allah'tan, eder her an cihâd
Yardım eder ol kula çün *Ganî Hâd*

Lâimin levminden etmez bir hafâ
Korkar *Hak*'tan uhrâda bulur safâ

Subh u şâm ölümünü eder fikir
Dîn-i İslâm'ına eder çok şükür

Rûz ü şeb Allah'a çün eder recâ
Sû-i hâli için eder ilticâ

Sû-i hâtime hâlinden korkar ol
Leyl ü nehâr Allah'a yalvarır ol

Havf-u Allah korkusun diyem size
Cân gönülden dikkat eyle bu söze

Kalbi hiç gülmez anın epsem olur
Zannedersin alemin pâcın verir

Kalbi içre Allah'ını yâd eder
Ol ecilden gözlerinden sel gider

Kalbi hâif, çün dili Allah eder
Mâlâyânî, gıybeti hem terkeder

Ol kişiler dâima sükût olur
Dünyâ kelâmından epsem, lâl olur

Haşyetullah ile kalbi hoş olur
Leyl ü nehâr Allah'ı kalbde bulur

Kimseden ol asla haşyet eylemez
Korkar *Hak*'tan mâlâyânî söylemez

Hak Teâlâ Kur'ân inzâl eyledi
Kullarını tebşîr, âgâh eyledi

Haşyetullah kalbe ererse eğer
Ol kimesne dinini ikmâl eder

Haşyetullah kalbi mahzun eder hem
Ol ecilden gözler ağlar dembedem

Kalb ki ağlar nûr-u hikmet bitirir
Nûr-u hikmet kulu *Hakk*'a götürür

Hakk'a varır cümle eşyâyı arar
Bâtınını zâhirini bir yapar

Ru'yet-i eşyâda çün eder hafâ
Menzil-i dâreynde çok bulur safâ

Yani kabire girer alır safâ
Pes kabirden kalkıcak etmez hafâ

Ân u vakit *Hak* yolundan çıkmaz ol
Korkar *Hak*'tan nesneyi incitmez ol

Ey birâder korkucu olmak gerek
Mahlûk-u *Hudâ*'yı hoş etmek gerek

Hem Allah'tan ziyâde korkmalı
Korkup *Hak*'tan Allah Allah demeli

Havf-u Allah burada oldu tamam
Çün beşinci cüz'e edelim kıyam

Hâmisinci rükn-i aklı biz bilek
Ulü'l-elbâb zümresine hem girek

Çün beşinci cüz-i aklı bil ahî
Fetânetli kul olur ehl-i sehî

Nevakıstan kendini ârî eder
Aklı ikmâl *bâb-ı levvâm*'dan girer

Dâima nefsini ol *tahkîr* eder
Kibr-i celî, kibr-i hafîyi atar

Kendinin kötülüğüne hükmeder
Bu hâliyle aklı terakkî eder

Nefsinin ednâlığına hükmeder
Ol hâl ile dâim Allah'a gider

Çün zelîl, miskin, fakir nâsdan bilir
Gece gündüz zikr ile meşgul olur

Der ki yâ Râb (bi) sen böyle halkeyledin
Hikmetindir, beni zelîl eyledin

Tahkîrem, hem zelîlem yâ *Râb Ganî*
Çok günahkâr, âsî yarattın beni

Malı mülkü olsa hiç kibreylemez
Hem *Şerîat*'siz kelâmı dinlemez

Çün anâsır hâlidir işte bu hâl
Zelîl olup evliyâ hâli (ni) al

Anâsırdan hâsıl olur ol kişi
İnd-i *Hak*'ta pek olur ekrem kişi

Çar anâsırdan tevellüttür kişi
Dört anâsırdan aranır her işi

Suyu gâlip ezhel olur çün tâlip
Gerçi toprağı olur ise galip

Pek has olur huyu ânın, ünvânı
Huyu, ünvânıdır aklın dermânı

Yani demek toprağı galip olur
Pes tevâzu kendin ednâ kul bilir

Çünkü toprak dâima alçak olur
İşte ol hâl gelir insânı bulur

Biz ki topraktan ki halk olduk meğer
Küllü şey'in zâten aslına gider

"*Küllü şey'in yerci'u*"[30] aslın bulur
Ol ecilden çün yüzü yerde olur

Çün tevâzu hâsıl olur zerreden
Yani topraktan olan pes cüsseden

Zelîl, hakîr kim ki kendini bilir
Havf-u Allah hem tevâzu bulunur

Hilm-i â'lâ, zenbe ta'zîm bulunur
Sâkitü'l-hâl, abbir, tefkîr olunur

Kim ki nefsini hakîr, zelîl, bilir
Aklın sekiz rüknü anda bulunur

Akıl on şeyden mürekkeptir gözüm
Sekizi (ni) zelîl, hakîrde bil sözüm

Emr-i ma'rûf, *sâlih amel* kaldı bil
Bu ikiyi sekize katarsa ol

Hakîr, *zelîl*, *sâlih amel* kılsa ol
*Emr-i ma'rûf*u kemâkân bilse ol

İşte ol kul aklını ikmal eder
Nebî Zîşân kurduğu yola gider

Ya *İlâhî* sen bilirsin *Müsteân*
Müzdâd eyle aklımızı her zaman

Pes zelîl, hakîr hâlinden et bizi
Etme noksan sen bizim aklımızı

Yalvarırım sana yâ *Râbbü'l Ganî*
On mürekkep cüz ile eyle ganî

Aklımızı kemâkân ikmâl kılak
Öldürüp düşmânları sultan olak

Sultan olup Allah'a biz yalvarak
Rızâ bulup Cennete vâsıl olak

Cennet içre görmeyek cevr ü cefâ
Yani ru'yet ile bulak çok safâ

Çün akılda eyleme nâkıs bizi
Verme düşmânlar eline sen bizi

Anlar ile doğru yoldan çıkmayak
Vâdi içre yanup ah vah kılmayak

Aklı ikmâl burada oldu tamam
Nebî Zîşân rûhuna vâfir selâm

BEYİT

Müjde olsun bir mene ki câm-ı vahdetten içer
Şehvetini öldürürse *bâb-ı levvâm*'dan geçer

Şehveti *(ni)* dünyâyı sevmez, düşmâna âmir olur
Düşmânı mağlup ederse kasrıgâh bâbın açar

Terk-i şehvet, terk-i haram, kasrını nûrlandırır
Şirb-i helâl, ekl-i helâl, *bâb-ı rahmâ*na geçer

Tâatullaha hareket kalbi ziynetlendirir
Kalbi müzeyyen olursa *bâb-ı mülhem*'i açar

Nûr-u *misbâh*, nûr-u *zücâc* kasr-ı kalbinde yanar
Öldürür ol dört adûyu, *şehr-i itmân*'na geçer

Mutmainne şehri içre yedi rüknünü bulur
Yedi câmdan nûş ederse *râzî-marzî*'ye geçer

Akıl on cüzden mürekkep, beşi ulnâ beşi sır
On cüz'ü kim dercederse, aklı ikmâle geçer

On değil şimdi bu nâsta, beşini bulmak muhâl
Aşrı terkib olmaz ise akıl inkaasa geçer

Aklı noksan, fikri inkaas, ömrünü ol zây eder
Levvâme bâbını bağlar *bâb-ı emmâr'ı* açar

Sımt ü ***hilim***le ***tevâzu*** Allah ânı ref'eder
Emr ü nehy ü sâlih amel nısf-ı akıla geçer

Hem ***tefekkür*** ile ***ibret, günahını derhâtır***
Havfullah, nefsi tahkîr aklı ikmâle geçer

Beş şey ile insânın vücûdunu *Hak* etti nûr
Hangi kulda bulunursa aklı irfâna geçer

Rûhu latîf, dili melîh, vechi ziyâ, aynı nûr
Kalbi vâsi' sırra dikkat; hüsn-ü takvîme geçer

Beşeri mülk ü melekten eşref, ekrem etti *Hak*
Kurbuna müzdâd oluben *nefs-i sâfi*'ye geçer

Ey gedâ *Ağlar Baba* sen gezme dünyâda fuzûl
Hamsü-aşri cem' edenler *bâb-ı Nassâr'a* geçer

(NEFS-İ LEVVÂME HAKKINDA)

Ey *Hudâvend*-i *Kerîm* ü *Künfekân*
Lâ-şerîksin, lâ-nazîrsin, lâmekân

Hem *Ehad*'sin zâtın *Allahüssamed*
On sekiz bin âleme sensin *Ehad*

Sen hayatsın hem ebedsin tâ ezel
Evvelin yok, âhirin (yok) lemmâyezel

Sen *Kelâm*'sın hem *Semî*'sin mâyezel
Cümle mahlûkata sahip bir güzel

Yâ *İlâhî* sen bilirsin *Müsteân*
Leyl ü nehâr yalvarırım ver emân

Kudretinden sen bize eyle atâ
Söylet amma, verme dilime hatâ

Şimdiye dek hoşça söylettin beni
Etme sönük kalbimi yâ *Râb Ganî*

Fettâh ismin bâbını feth et *İlâh*
Kasr-ı kalbim eyle şâdân ey *Penâh*

İznin ile vech-i hikmet söyledim
Gizli düşmânları hoş vasfeyledim

Şeytân ile *nefs-i şûm*'u söyledik
Anların hâllerini şerh eyledik

Hubb-i dünyâ hâlini nakleyledik
Sû-i zann'ı etrafıyle söyledik

Kim ki *Şeytân, nefs-i mâr*'dan kurtulur
Evvela *levvâme* bâbını bulur

Nefs-i mâr'dan kul geçer halâs bulur
Nefs-i levvâme'ye ol vâsıl olur

Nefs-i levvâme'de gör ki ol n'eder
Dost ile düşmâna hem hizmet eder

Yani bazı kere *emmâr*'a geçer
Bazı kere *levvâme* bâbın açar

Çünkü *levvâme* yedi cüzdür inan
Yedi cüz'ü almayan bulmaz liman

Yani liman yedi cüz'ü bulamaz
Nefs-i emmâr'dan bütün kurtulamaz

Yedi rüknü bulamazsa bir kişi
Orta hâlde kalır işte ol kişi

Yani bazen *levvâme*'de şân verir
Bazı evkat yine *emmâr*'ı bulur

Ne zaman ki yedi rüknü ol bulur
Ol laîn *Şeytân*'dan ancak kurtulur

Şeytân'ın ol vartasından kurtulur
Bazı kerre *nefs-i emmâr*'ı bulur

Nefs-i levvâme'yi vasfede (yi) m size
Cân gönülden imdi gûş edin bize

Levvâme'nin yedi rüknü var inan
İşte bu bâbdan giren bulur îmân

Yani demek islâmını arttırır
Yedi rükne sıra sıra el vurur

Çün birincisi *leim*'dir ey cenân
Hem *leim*'den girse kul bulur cinân

Yani *leim* nefsine çün levm eder
Soyunur atlas kumaş, palas giyer

Nefsini gâyetle ednâ kul bilir
Zanneder ki âlem üstüne güler

Süflî, hakîr, nefsini ednâ bilir
Kendini çok âdî, alçak, kul bilir

Vechi cephesinde ânın su gelir
Ol su ile cümle nâsdan utanır

Kendinin ne olduğunu bilmez ol
Nefsinden aşağı nesne bilmez ol

Ol ibâdet etmeye dâim ever
Tevâzuun gömleğini hem giyer

Sun-u Hakk'ı rûz ü şeb eder fikir
Gizlice Allah'a çün eder zikir

Bu hâl ile zikrullaha.. düşer
Rûhu, gafletten gözünü az açar

Rûh uyanır, ayık olursa eğer
Günbegün süflîden ulvîye geçer

Çünki ol rûh gördü tâ ezel nişân
Ol nişânı görmeye gayret kuşan

Yani demek dünyâda zikre düşer
Hikmeti seyretmeğe gayret çeker

İkinci cüz'e ol sebepten nakleder
Kasr-ı kalbine ânın lezzet erer

Çünkü ikincisi *heves*, hâl-i has
Leyki dünyâyı seven olmaz halâs

Yani demek asla lezzet alamaz
Etse zikir, nûr-u hikmet göremez

Ol *heves* ile işit (ol) kul n'ider
Allah için her şeyini hâs eder

Salât-ı mektûbeyi koymaz kazâ
Namazı kalmış ise eyler kazâ

Çün hevesten hutûr eder nice hâl
Geç *leim*'den, *hevesü*'l-havâsa dal

Leim ile ol *heves* ki birleşir
Ol zaman rûhu ziyade depreşir

Rûhu durmaz ibâdete sa'y eder
Çok mükerrer hâli, şânı cezbeder

Çün üçüncüsü *mükerrer* din eri
Nefse uymazsa olur kalbi arı

Ol *leim*, *heves*, *mükerrer* cem' olur
Dinde kavî, hem îmân sâbit olur

Dini kavî, namazı terk etmez hiç
İmanda sâbit, asla riyâ katmaz hiç

Pes *mükerrer*, zikrini tekrar eder
Hâli, şânı günbegün müzdâd eder

Bu hâl ile ol olur güzelce kul
Gerçi nefse, *Şeytân*'a hem uymaz ol

Dahi dördüncüsü *ucub*, hâl-i has
Bu hâl ile olur *Hakk*'a hâs-ı hâs

Allah için her şeyi ol has yapar
Hoş ibâdet Allah'a kavî tapar

Kendinin ne olduğunu bilmez ol
Çok ibâdet etse asla kanmaz ol

Her işini Allah için hoş eder
Aşk bâbını açuben andan girer

Yani hâli günbegün irfâ' eder
Hem muhabbetten muhabbete gider

Yani demek rûhu çün bey'at eder
Mânevîde ahvâli müzdâd eder

Mânâ, mefhûmun zâhirine bakar
Dinde evlâsına ol bey'at kılar

Zâhiri, mânevîsini velyeder
Nefs-i rahmânî'si kalbde hükmeder

Kalbi içre hareket hâsıl olur
Rûh-u sultânîsi mevc ü mevc vurur

Yani demek, rûh-u sultânî coşar
Çün hareket kalbde perdeyi açar

Leim, heves, hem mükerrer, çün *acîb*
İşte bu dört kulu eder hâs mucîb

Yani Allah'a icâbet ettirir
Kulu müstakıym bâbına girdirir

Mezheb-i *Muhammed* ile ol gider
Leyki bazen yanılır, nisyân eder

Derâkap pişman olur tevbe eder
Yine girmiş olduğu bâba girer

Mü'min olup Allah'a recâ kılak
Nefse uyup *Hakk*'a biz âkk olmayak

Acîb, yani çün acâyip hâl bulur
Pes görenler hâline ta'cîp kılur

Allah'a muhabbeti (ni) çok hoş eder
Aşkını *Muhammed*'e müzdâd eder

Muhabetten hâsıl olur aşk hâli
Kasr-ı kalbden Allah'ı etmez âlî

Hubb-ü fillah, Allah'ı cândan sever
Muhammed'i görmeğe dâim ever

Muhammed'e aşkı olmazsa ziyâd
Amelini kabul etmez *Ganî Hâd*

Çün *acîb* demek, yani sen gör n'eder
Bazı *emmâr* bazı *levvâm'a* gider

Yani demek bazı *rahmân* hükmeder
Bazı evkat nefs hevâsına gider

Nefs-i emmâr vartasından geçemez
Mülheme bâbını ansız açamaz

Levvâme'nin aslını diyem size
Cân u dilden dikkat eyle bu söze

Hangi kul ki *levvâme'de*n bâb açar
Haşyetullah kalb-i kasrına geçer

Leyki dâima bu hâlde kalmaz ol
Çok kerre *Şeytân*'a nefse uyar ol

Haşyetullah yani kalbinden çıkar
Çok vakitler nefs ü *Şeytân*'a uyar

İki hâlde çün teredütte kalır
Bu hâl ile ölüben kabri bulur

Pes bu hâlden bizi geçir yâ *Ganî*
Verme *Şeytân* eline yâ *Râb* beni

Levvâme'nin yedi rüknün kim alır
Haşyetullah anda tekarrür bulur

Mü'min olan *levvâme'de*n çün girer
Nefs-i rahmân gelüben kalbe iner

Nefs-i rahmân bir güzel cemâl gözüm
Cân u dilden dinlegil işbu sözüm

Cüsse sahibidir, amma çok güzel
Nûruyla kaplamış ânı lemyezel

Bir cemâl ki ânı dil gözü görer
Şekl ü şemâilini hem seyreder

Amma ki dört düşmân ile cenk eder
Cüsse sahibidir ânı dil görer

Mir'âtullah ile çün ru'yet kılar
Pes *Yusuf* şeklinde bir gılmân görer

İşte ol gılmânın adı *levvâme*
Terfiye ederse olur *mülheme*

Terk edelim *rahmânî*'nin faslını
İnşaallah söyleriz biz aslını

Levvâme'nin beş cüz'ün vasf eyledik
Dinleyen ihvânlara nush eyledik

İki cüz'ü kaldı anları diyek
Vus'umun miktarınca nakl eyleyek

Yedi cüz'ü almaz ise bir kişi
Levvâm içre kalır artmaz her işi

Mülheme bâbına hiç el vuramaz
Nefs-i rahmâni'ye sahip olamaz

Nefs-i rahmânî'si pek sönük olur
Levvâm içre bağlanır anda kalır

Mülheme bâbına çün girmek gerek
Dîn-i İslâm'ını arttırmak gerek

Ey birâder gaflete dalmayalım
Levvâme'nin yedi cüz'ün bulalım

Yedi rüknü aluben devlet bulak
Mülheme'den *mutmainne*'ye varak

Mutmainne şehri içre biz girek
Buluben râh *râzî-marzî*'ye geçek

Râzî-marziyye'de tekarrür kılak
Nefs-i sâfî bâbın ansızın bulak

Nefs-i sâfîyye'de *hayrete* varak
"*Ve'dhulî cennetî*" emrini bulak

Dahi altıncı *temennâ* hâl-i has
Bu hâl eder insânı Allah'a hâs

Pes *temennî* her şeyi ister bile
İlm ile iffet ile kalbi dola

Farz u vâcip sünnete dikkat eder
Dâim irfân meclisine hem gider

Evvela ol kişi çün câhil kalır
Sonra ona ehl-i hâl hâli gelür

Ol hâl içre pes *temennâ*ya düşer
Mahlûk-u *Hudâ*'ya çift kanar açar

Âlime, gedâya *temennâ* kılar
Eski câhil hâline ta'cîb eder

Cehline pişman başına taş çalar
Eski hâle tevbe, istiğfâr kılar

Ol ecilden ders-i *Gaffâr*'ı okur
Ansızın kalbine bir ışık vurur

Levvâm (e) içre bu hâli bulmaz ise
Pes *temennâ* hâline girmez ise

Farz u vâcip ilmine ol üşenir
Çün avam sözüne gayret kuşanır

Yani farzı vâcibi öğrenmez ol
Bulamaz cennet râhına doğru yol

İşte bu altıncı hâli bulsa kul
Dört ilimin dört yoluna girer ol

Ey birâder Allah'a biz yalvarak
Levvâme'nin altı rüknünü bulak

Ey bizi halkeyleyen sahib-kemâl
Kalbimi aç eyleme dilimi lâl

Kalbimi feth eylegil yâ *Râb Ganî*
Bu hâlimden eyleme ebter beni

Fazl u lütfundan bana eyle 'atâ
Hem dilime vermegil yâ *Râb* hatâ

Leyl ü nehâr sen ki ağlattın beni
Kalbimi etme sönük yâ *Râb Ganî*

Sen buyurdun "*kullarım siz ağlayın*
Sevdiğiz Allah'a kalbiz bağlayın"

Ya ilâhî sen bilirsin *Müsteân*
Eylegil aşkımı müzdâd her zaman

Bir salâvât verelim *Peygamber*'e
Pes girelim yine dersi ezbere

Çün yedincisi *kahır*'dır bilmeli
Kahredip dünyâya Allah demeli

Ehl ü âyâl malına ol kahreder
Yani demek dünyâdan uzlet kılar

Yani uzlet, râh-ı Allah'ı sever
Hubb-ü fillah ders ü tesbîhe ever

Hubb-ü fillah *Hakk*'ı seveni sever
Hay ile mevtayı ziyaret eder

Fânî dünyâ ona pek kerîh gelir
Nerde has kul var ise arar bulur

Allah'ı seven kulu ol çok sever
Rûz ü şeb kudreti ru'yete erer

BEYİT

Tebşîr olsun bir mene ki girdi *nefs-i levvâm*'a
Yedi cüz'ü cem' edip de uydu *nefs-i rahmân*'a

Rahmâniyye, levvâm ismi; anda *Hak* hikmeti var
Bir, iki, üçte kalırsa, anda bil var hükm-i *mâr*

Dörde, beşe, altı, hâle el atarsa hükmü *rahmân*'dan alır
Yedi rüknü alır ise *nefs-i rahmân*'da kalır

Yedi cüz'ü alsa bile orta hâlde hükm eder
Bazı *hevâ* bazı *rahmân* hâline bey'at eder

Leyki ekser, *rahmânî* nefs ile günleri geçer
Az kerre de *hevâ* bâbın çok gazab ile açar

Bazı kul kemâl-i *Hakk*'ı nefs-i levvâm'da açar
Nefs-i şûm'a asla uymaz, *nefs-i mülhem*'e geçer

Nefs-i levvâm'da kemâl-i *Hakk*'ı bulan kalamaz
Hak tarîki bulmayanlar *bâb-ı mülhem* (e) açamaz

Kul dağın başına çıkar, iki tarafa bakar
Bazısı geriye döner, bazı kul dağı aşar

Dağı aşar ise eğer, *bâb-ı mülheme* açar
Geri döner ise dağdan, yine *levvâm*'a geçer

Orta hâlde olur ise *bâb-ı levvâm*'da kalır
Bazı kere *nefs-i levvâm* bazı *emmâr*'da bulur

Ağlar Baba ağla, yalvar orta hâlde kalma sen
Mülheme bâbını açıp bulasın emn ü emân

***

Levvâme'nin yedi rüknü cem' olur
Nefs-i rahmân yücelir rütbe alır

Yani *rahmân, nefs-i mülhem*'e geçer
Şeytân ile *nefs-i emmâr*'ı kaçar

Levvâm'ın her bir hâlini söyledik
Delil-i kat'îsini vasfetmedik

Hak Teâlâ Kur'ân inzâl eyledi
Levvâme'nin hâlini nakleyledi

Levvâme'nin hâl ü şânını diyek
Pes kâsîrce bir daha vasfeyleyek

Levvâme ki dünyâda kul levm eder
Şerre nâdim oluben *Hakk*'a gider

Her ne kadar eylese amel o kul
Der ki bugün pes olup ömrüm fuzûl

Âhiret de yine böyle levm eder
Gör ne türlü levm ile tevbîh eder

Yani der ki ben niçin oldum fuzûl
Ne ecilden olmadım ecri hamûl

Der ki hayra dünyâda açtım kanat
Ne ecilden etmedim amel ziyâd

Şer işine yine böyle levm eder
Der ki niçin işledim şer ben meğer

Nâdim olur ol zaman her suçuna
Eylediği anda gelir gücüne

Ne ecilden şer ameli işledim
Ârif, erbâb sözlerini tutmadım

Yevm-i Kıyâmete Allah halfeder
Levvâme'yi bu âyet ispat eder

"*Lâ uksimü bi yevmi'l-kıyâmeti velâ uksimu bi'n-nefsi'l-levvâmeh*"[31]

(NEFS-İ RAHMÂNÎ HAKKINDA)

Hak Teâlâ yol verirse gidelim
Nefs-i rahmâni (yi) çün vasfedelim

Nefs-i rahmân biz gibi cüssesi var
İki kulak, iki gözü, ağzı var

Çok güzel hûriye benzer şekli var
Nûrdan anın türlü türlü rengi var

Mü'min olan onbeş (in) e çün girer
Nefs-i rahmân gelüben kalbe iner

İşte ol *rahmân*'a derler *levvâm* ad
Nefs-i levvâm kalbe verir hoşça tad

Yani demek kalbe bir lezzet gelir
İbâdetin rüknüne ol el vurur

Levvâme adıyla müsemmâ olur
İşte *rahmânî*'ye *levvâm* denilir

Rahmânî'nin yedi rüknü var inan
Yedi rüknü almayan bulmaz liman

Tarîk-i müstakıym üzre kim gider
Levvâme'nin yedi cüz'ün derceder

Yani demek *Rahmân*'a iffetlenir
Galip olur düşmâna, kuvvetlenir

Levvâme'den *mülheme* bâbın açar
Bir sıfattan bir sıfata çün geçer

Yani demek adı tebeddül eder
Levvâme'den *mülheme* ada gider

Velhâsıl *rahmân*'a derler *levvâme*
Nakleder *levvâm*'dan olur *mülheme*

Aslı nûrdur, nûrunu ziyâd eder
Nûru bâkıy, adı terfiye eder

Mülheme adıyla bir zaman kalır
Ya ileri ya geriye nakl olur

Şeytân'a uyarsa geri nakleder
Allah'a dönerse ulvîden girer

Ulvî, yani *mutmainne*'ye girer
Bir sıfattan bir sıfata nakleder

Mutmain'den *râziye* şehrin bulur
*Marziye*de "*Fe'dhulî*" emrin alır

"*Fe'dhulî fi ibâdî*"ne emir gelir
Mü'minin derecesi gayye bulur

"*Fî ibâdî*" *nefs-i sâfî*'ye varır
Hayret alemine çün emir alır

Hayret aleminde tekarrür eder
Neye nazar etse bir şûle görer

Bu hâl ile Allah'a karîb olur
"*Ve'dhulî cennetî*" emrini alır

İşbu mertebeye ilet ya *Muîn*
Okuyanlar cümlesin desin âmîn

FASLUN FÎ NEFS-İ RAHMÂN/ RU'YETÜ'S-SALİHÎN

[Nefs-i rahmânî ve sâlih kulların ru'yeti hakkında]

Pes *Rasûlullah* rivâyet eyledi
Hak Teâlâ'nın kelâmın söyledi

Hak Teâlâ kudretinden eylemiş
Kerâmeti kullara va'deylemiş

Hak Teâlâ kudretiyle buyurur
*Sâlihîn*e kerâmeti duyurur

Dedi Allah çün müheyyâ eyledim
Kerâmeti kullara va'deyledim

Hiç bilinmez kullara hâl veririm
İ'vicâc'tan *Hak* tarîka alırım

Anlara bir kapı küşâd ederim
Pes tecellî-zâtımı feyz ederim

*Sâlihîn*e lûtf u ihsân ederim
Cemâlimden anlara feyz ederim

Bir cemâl ki ânı gözler görmemiş
Ol füyûzu çün kulaklar duymamış

Yani Allah kullarına hâl verir
Çün nişângâh âlemine el vurur

Çün nişângâh, yani mihrâba girer
Mihrâp içre mürşidi, sâlik görer

Mürşidin feyzini alır, mest olur
Sonra andan, *mir'âte cemâl* vurur

Çün *cemâl*den kullara ki feyz olur
Feyz olurken evvelâ sedâ gelir

Yani evvel bir gürültü çün olur
Çar taraftan sem'i hoş sedâ alır

Feyz-i cemâl pes olunca din eri
İptidâ bir nida gelir pek ârî

Bir gürültü hâsıl olur kim bilir
Ancak ol sedâyı alanlar bilir

Çar taraftan bir gürültü hem olur
Sonra andan hurşid-i cemâl vurur

Mir'ât-veş, yani nûr hurşîd çalar
Çün basîret sahibi görür kanar

Mir'ât-i cemâl ki insâna vurur
Kalbiyle kulakları lezzet alır

Ol ışık verince ağzını açar
Kalbe hutûr edüben candan geçer

Mir'ât-i cemâl fuâdı hoş eder
Kalbi içre bir râyihâ feyz eder

Mir'ât-veş kalbe ki hutûr eder
Ol ışığı hangi beşer çün görer?

Yani demek beşer ânı göremez
*Hayret*e girmezse *mir'ât* göremez

Hayret âlemine hangi men girer
İşte ol beşere Allah feyz eder

"*Lâ hutûre, kalb-i beşer*" *Hak* dedi
İki hâlden gayriye çün söyledi

Birincisi dahi *hayrete* girer
Fenâfillah yani âlem seyreder

Fenâfillah çün *cemâl*den feyz alır
Neye baksa anda Allah'ı görür

Çün ikincisi budur dinle gözüm
Bekabillah perdesin açar, gözüm

Bekabillah perdeleri ref' eder
Çar tarafın gayyesini seyreder

Bu ikiden gayriye emreyledi
"*Lâ hutûre, kalb-i beşer*" *Hak* dedi

Bu iki hâl derecâtı ref' eder
Kalblerine nûr-*cemâl* hutûr eder

Kalbe hutûr feyziyle ru'yet kılar
Ol velî ol hâl ile hikmet görer

Feyz-i *cemâl* ol kulu mir'ât kılar
Fenâfillah mürşidin feyzi kalkar

Ol sırada kalbine şebnem erer
Feyz-i şebnem yani kalbe nûr girer

Mürşide râbıta hoş bağlı kalır
Leyki feyzi büsbütün zâil olur

Pes *cemâl* sıfatıyla *Hak* feyz eder
Ol sırada beka mülke el atar

Bu hâliyle *şehr-i hayret*'i bulur
Eşyânın zarfından Allah'ı görür

Allah'ın kudretini yani görer
Kendi vücûdunu bile seyreder

İşte bu hâl ile insâna bakar
Üç yüz altmış damarı bir bir sayar

Mir'âtullah şemsini kalbe vurur
Huzûr ile kendi kalbini görür

Yani demek *mir'âtullah*a bakar
Kendi kalbini bile ru'yet kılar

Kalbini güzelce hoş ru'yet kılar
Nefs-i rahmân şekl ü şemâylin görer

İnsanın mânevîsine hem bakar
Kalbde zulmet perdeleri çün kalkar

Mir'ât-i Yezdân ile nâsa bakar
Gözlerine sanki bir mir'ât takar

İnsanın vücûdunu hep seyreder
Dostuyla düşmânı pes cümle görer

Nefs-i rahmân cüssesin anda görür
Bir melek şeklinde bir *cemâl* görür

İnsanın vârını cümle seyreder
Hûri-gılmân gibi bir hûbân görer

Anlayanlar bundan anlar çok meâl
Baba Ağlar hadîs-i kudsî ele al

Okuyanı bu hadîs iskât eder
Allah'ın mir'âtini ispat eder

"A'dedtu li ibâdiyye's-sâlibîne mâ lâ aynun raet velâ uzunun semi'at velâ hatara alâ kalbi beşer"[32]

"*Mâ lâ aynun raet*" çün dedi *Cemâl*
Pes fânî göz göremez hikmet, kemâl

Kalb gözü bâkıy, bâkıye nûr çalar
Nûr-u berrak perde perdeyi açar

Bunu candan sen tearrâ, dikkat et
Evvela "*temûtû*"[33] sırrı hâle git

"*Temûtu*" sırrıyla *hayrete* geçer
Fenâfillah bâbını her kim açar

Herkese çün nâsip olmaz bu şikâr
Hayret âlemine kim ki el atar

Hayret'e geçene Allah feyz eder
Feyz-i Allah kalbi münevver eder

Kalb-i münevvere tecellî erer
Neye nazar etse Allah'ı görer

Allah'ın kudretini yani görer
Pes terakkîden terakkîye gider

Çün terakkî, yani gayyeyi bulur
"*Fedhulî fî ibâdî*" *emrini alır*

Nefs-i sâfiye'de tekarrür eder
Levvâme, *mülheme* kalbe seyreder

Mutmainne şehrini ru'yet kılar
Râziye-marziyye'yi bile görer

Levvâme'de nefs-i rahmânı görer
Terfiye ederse *mülheme* girer

Nefs-i rahmân, çün güzelce şekli var
Nûrdan ânın vechi, aynı, enfi var

Sanmanız ki şekli tebeddül eder
Bir sıfattan bir sıfata nakleder

Hûri, gılmân gibi ânın şekli var
Biz gibi tekellüm eder dili var

Sıfat-ı *levvâme*'de pes kalmaz ol
Sıfat-ı *mülheme*'ye çün girer ol

Levvâme, *mülheme*'de nefsi görer
Nefs-i rahmân, yani hûb civân görer

Mülheme hâlinde bir zaman kalır
Mülheme'nin yedi cüz'ünü alır

Yedi rükn ile hemen irfâ' eder
Mutmainne şehri bâbına gider

Mutmainne bâbı içinden geçer
Nûr-u berrak perde perdeyi açar

Nûr içinde cüssesin farkedemez
Şekl ü şemâilini çün göremez

Nûr, nûr içre *rahmânî*'yi göremez
Hûri-gılmân olduğun farkedemez

Nûr, nûr üzre çün nûru perde olur
Perde içre şeklini kande görür

Nefs-i sâfîye'de kim karar eder
Levvâme, *mülheme* kalbi seyreder

Bu ikide *nefs-i rahmânî* görer
Mutmainne kalbi çün enver görer

Mutmainne kalbde nefsi göremez
Nûr içinde şeklini fark idemez

Râziye- marziyye'de hem göremez
Nûr-u berrak bir şeyi farkedemez

BEYİT

Ehl-i hâl gözünü yumar
Al yeşil mihrâba girer
Gönül gülşânını görer
Nasîb eyle bize yâ Râb

Mihrâba bir mi'rat çalar
Nişângâhın feyzi kaçar
Dünyâdan büsbütün geçer
Nasîb eyle bize yâ Râb

Kalbini anda seyreder
Nefs-i rahmân'ını görer
Per *cemâl*i ru'yet kılar
Nasîb eyle bize yâ Râb

Peygamber bu hâli gördü
Hakkında hadîs okudu
Andan mîrâs bize kaldı
Nasîb eyle bize yâ Râb

Dedi "*mâ lâ aynun raet*"
Göz görmemiş böyle rif'at
Zâhir gözde yok bu şevket
Nasîb eyle bize yâ Râb

Kudretullahtan nûr çalar
Mevt-i câm şerbetin içer
Sâlik *hayret* bâbın açar
Nasîb eyle bize yâ Râb

Hayret âlemine girer
Kalbinde nefsini görer
Şekl ü şemâylin seyreder
Nasîb eyle bize yâ Râb

Bu söz nâsa nekre gelir
Ehl-i tarîk iknâ olur
Hadîsi okuyan bilir
Nasîb eyle bize yâ Râb

Hûri- gılmân gibi görer
Hayret âlemine girer
Şekl ü şemâilin görer
Nasîb eyle bize yâ Râb

"*Lâ uzunun semi'at*" Allah dedi
Bu fânî kulak duymadı
Ağlar kul münkir olmadı
Nasîb eyle bize yâ Râb

***

İşte bu hâl üzre kul hikmet görer
Eşyâ içre kudretullah seyreder

Hak Teâlâ, Kur'ân inzâl eyledi
Yâ *Muhammed* sen bu hâle gir dedi

"*Min kurrati a'yunin*" geldi haber
Nebî Zîşân oldu âlî, mûteber

Pes *Muhammed* gözünü yumar idi
Nice nice hikmeti görür idi

Allah'ın kudretini görürdü ol
Şehr-i hayret köşküne girerdi ol

Hayret içre gör ki ol şâh neyledi
Allah ile nice mi'râc eyledi

Allah'ın per *cemâl*in görür idi
Leyki bizzât künhüne ermez idi

Pes *Muhammed* gözünü yumar idi
Allah'ın *cemâl*ine bakar idi

Zât-ı vechullahı bizzât görmedi
Neden ibarettir Allah bilmedi

Gözlerine perde olurdu *cemâl*
Dinleyenler bundan alın siz meâl

Nice nice mi'râc etti *Mustafâ*
Ver salâvât sen de O'na bul safâ

Ru'yetullah kalbi münevver eder
Bekabillah perdelerin ref' eder

Hak Teâlâ Kur'ân inzâl eyledi
"*Yâ Habîb'im! hikmetimi gör*" dedi

İşbu âyeti gûş edip anladı
Âyeti hadîsle te'kid eyledi

Âyet: "*Felâ ta'lemu nefsun mâ uhfiye lehum min kurrat-i a'yunin*"[22]
Hadîs: "*..mâ lâ aynun raet velâ uzunun semi'at …*"[32]

Çün *Muhammed* gördü Allah'tan nişân
Ey gedâ *Ağlar Baba* gayret kuşan

Yâ *İlâhî* sen bilirsin *Müsteân*
Dâima senden dilerim istiân

Hem *Peygamber* vârisi eyle beni
Yalvarırım sana yâ *Râbbü'l Ganî*

Mürşidin feyzini kesme *Girdigâr*
Hem de göster kudretinden bir şikâr

Sen buyurdun Kur'ân'ında hem beyân
"*Semme vechullah*" *ı* gönderdin ayân

Zât-ı vechen eylegil bizi karîb
Bin bir ismin hürmetiyçün yâ *Mucîb*

Eylegil duâmı yâ *Râbbi* kabul
On sekiz bin âleme şâh, misl-i pul

Şeş cihetten hâlîsin ey pâdişâh
Kudretin eşyâda gizlidir *İlâh*

Kudretinden bana göster bir nişân
Olalım vâris-i *Ahmed-i Zîşân*

Mir'ât-i cemâl'den eylegil füyûz
Zâten üç sıfattan edersin feyiz

Leyl ü nehâr sen ki ağlattın beni
Kalbime estir benim ilhâm yeli

İlhâm eyle bana ey *Yezdân*'ımız
Bin bir adlı zü'l-*cemâl Sübhân*'ımız

Zât-ı mir'âten yazayım bir delîl
Hikmetinden kalbimi etme alîl

Okuyanlar kalblerini şâd ede
Dinleyenler rahmet ile yâd ede

Hak Teâlâ tevfîk ederse bize
Mir'ât-i cemâl'i vasfedem size

Hâllak Allah gör neler halkeylemiş
Eşyâ içre kudretini gizlemiş

Leyki bizzât kendisine yok mekân
Nerde çağırsan hazırdır, *Künfekân*

Mağribi, maşrıkı *Hudâ*'nın inan
Kur'ân'ında eylemiş bize beyân

Çar tarafa ikbâl edersen eğer
Dört taraftan hurşîd-i cemâl değer

Hangi kul kim dört ilime el vurur
İşte ona *mir'ât-i cemâl* vurur

Hangi kul ki dünyâdan uzlet kılar
Çar tarafta Allah'ı her an arar

Kim ki kalbin gayyesini çün bulur
Dört taraftan *mir'ât-i cemâl* vurur

Yani demek *râzî-marzî*'den geçer
"*Fedhulî fî ibâd (î)* " bâbını açar

"*Fedhulî fî ibâd (î)* " bâbın kim açar
İşte ol kul şehr-i *hayrete* geçer

Hayret içre mürşide bağlı kalır
Bekabillah perdeleri ref' olur

Bekabillah perdesin kim ref' eder
Evvela maşrıkı, mağribi görer

Ne mekânda Allah'a ikbâl eder
Allah'ın mir'âtı ânı vely eder

Hayret içre Allah'a bağlı kalır
Çar taraftan hurşîd-i *cemâl* vurur

Ne mekânda istesen hâzırdır ol
Üç sıfattan kuluna feyz eder ol

Leyki zâtı sıfatı mir'âtı-veş
Per *cemâl*dan feyz olur misl-i güneş

İşbu âyet sâili iskât eder
Allah'ın mir'âtini isbat eder

"Velillâhi'l-maşriku ve'l-mağribü feeynemâ tuvellû fesemme vechullâhi"[34]

Hangi kula nûr *cemâl*den feyz eder
Çün *Muhammed* gibi ol mi'râc eder

Yani demek Allah'a kul yanaşır
"*Semme vechullâhi*" hemen birleşir

Allah ile hâlvet içre hoş kalır
"*Kabe kavseyni*"[35] hemin karîb olur

Nûr *cemâl* feyzini *hayrete* vurur
Hayrete kim girse cânânı bulur

Yani demek Allah'ı cânda arar
Gönlü ile mi'râcını has yapar

"*Fedhulî fî ibâd (î)* " sırrın kim bulur
"*Semme vechullâhi*" câmın doldurur

Allah ile hâlvet içre hoş kalır
Dünyâ muhabbeti çün zâil olur

Allah'ın mir'âtı *hayrete* vurur
Mir'ât ile mânevî hâli görür

BEYİT

Nûr *cemâl*den mir'ât çalar
Geç *hayrete* geç *hayrete*
Allah ile mi'râc yapar
Geç *hayrete* geç *hayrete*

Her kim ki *hayrete* girer
Nûr *cemâl*i bizzât görer
Canda cân perdesin deler
Geç *hayrete* geç *hayrete*

Can perdesi kalbden kalkar
Gözlerine mir'ât takar
İnsanın vârına bakar
Geç *hayrete* geç *hayrete*

Hayretten başın kaldırır
Şarkı, garbı bütün görür
Sidre'yi kasrında bulur
Geç *hayrete* geç *hayrete*

"*Vechullâh*" âyeti geldi
Çar taraftan hurşîd vurdu
Muhammed Allah'ı gördü
Geç *hayrete* geç *hayrete*

Binbir hicâbı ref' etti
Gönül ile mi'râc etti
Ümmete yâdigâr verdi
Geç *hayrete* geç *hayrete*

"*Durriyyün*" mülkün kim bulur
Peygamber'den himmet alır
"*Kaabe kavseyn*"e[35] el vurur
Geç *hayrete* geç *hayrete*

Hayrette kendine bakar
Vücûdunda şûle görer
Candaki cânı seyreder
Geç *hayrete* geç *hayrete*

Ağlar Baba, *Hakk*'a yalvar
Geç fânîden kabire var
Allah ile ol hâlvetdâr
Geç *hayrete* geç *hayrete*

***

Hak Teâlâ her şeyi halkeylemiş
Rûh-u insânı acâib eylemiş

Bahr-i hayât dergâhından eylemiş
Nûru zerresiyle meknûn eylemiş

Halk olup meydâna gelmiş cümle rûh
Hak Teâlâ anlara vermiş fütûh

İki fırka oluben ayrıldılar
*Cemâl-celâl*ine hazır oldular

Çün *cemâl*den rûhlar aldılar cilâ
İllâ'ya mest sonra dediler *belâ*

Yani rûhun bazısı aldı cilâ
Sevdiği Allah'ı dünyâda bula

Tâ ezel cilâ alan ayık olur
Bu fânîde Allah'a karîb olur

Rûhta olan şem'a sen gûş et n'eder
Mir'ât-i *cemâl*i hemen cezbeder

***

Ey birâder! Cenâb-ı Allah'ın "*Velillâhi'l-maşriku ve'l-mağribü feeynemâ tuvellû fesemme vechullâhi*" âyeti, *Allah-u Teâlâ*'nın tecelliyâtına delîldir. Ehl-i hakîkatten beyan edelim, *Hak Teâlâ* izin eder ise:

Hak Teâlâ Hazretleri rûhları hayat dergâhı nûru zerresinden halkeyledi. Çünkü rûhun anâsırı nûr zerresidir. Rûhlar halk olup meydâna geldiler ve iki fırka oldular. Bir fırkası *cemâl*e hayrân oldular ve bir fırkası *celâl*e hayrân oldular. *Cemâl*e hayrân olan rûhlar "*illâ*" dediler. *Celâl*e hayrân olan rûhlar "*lâ*" dediler. İki fırka, yani *saîd* ve *şakî* ol hînde ayrıldılar. *Cemâl*e muntazır olan rûhların bazısına *Cenâb-ı Allah* cemâlinden tecellî eyledi. Tecellî alan ervâh anda cilâ aldı. Rûhta cilâ, yani Allah'tan hoş bir lezzet aldılar. Ve ol lezzet rûhta kaldı. Nûr-u mücellâyı alan rûhlar dünyâya geldiler, amel-i sâlih işlediler, muttakî ve ebrâr oldular. Şeytân'ı ve *nefs-i emmâre'yi* öldürdüler; -zâten mü'minler *nefs-i levvâme'de*n girer- *nefs-i levvâme'de*n girdiler, *nefs-i mülheme* (ye) geçtiler. *Mülheme'de*n *nefs-i mutmainne* (ye) geçtiler. Andan terakkî edip *râziye-marziye* (ye) geçtiler. Yani *nefs-i sâfîye b*uldular. İşte delîli, Allah'ın "*Fedhulî fî ibâdî*" kavli. Yani *nefs-i sâfîye/ nefs-i kâmile* ki Şeytân'ın ve nefsin vartasından kurtuldular. "*Ve nahnu akrabu ileyhi*" tahtına dâhil oldular. Yani Allah'ı canda buldular.

İşte rûhtaki cevher ü cilâ; aslı Allah'ın cemâlinden alınan tecellîyatından olduğu için, şimdi alan, Allah'ın tecellîsini cezb iden rûhların ezelde almış olduğu cilâdır. İşte rûhta câzibe lâzım ki Allah'ın tecellîsini cezbetsin. Velhâsıl "*Fesemme vechullah*" âyeti cümle mü'minlere hitaptır. Her ne tarafa ikbâl eder isen *Cenâb-ı Allah*'a tevellâ edersin. Yani ne mekânda çağırsan ol tarafta hazırdır. Fakat bizzât tecellîsi kimedir? Haşa Allah bir mekânda temekkün eylemez. Tecellîsi zirûh, câmidi ihatâ eylemiştir. Ammâ zâtî tecellîsi kimdedir? İşte yukarda vasfeyledik. Cemâlden cilâ alan, Allah'ın zâtî tecellîsini cezbeder; çünkü rûhta câzibe hâsıl olduğu için.

Leyki cemâle muntazırda, cemâl füyûzâtı, ervâh-ı mü'minin kâffesine feyzolunmadı. Füyûzât-ı ilâhîye, rûh-u mü'minin bazılarını velyetti, ekserini velyetmedi. Ekserinde nûr-u tecellî cilâsı olmadı ve câzibe bulunmadı. Çünkü, cilâ (y-ı) ezelî almadı ki câzibe bulunsun. Eğer ki câzibesiz olsa, lâzım gelir ki kâffe-i mü'min-mü'minâtta, Allah'ın zâtî tecellîyatı bulunsun. Hâlbuki Cenâb-ı Allah'ın nûr-u mir'âti kâffe-i mü'min olan insâna tecellî edeydi, hep mü'min olan insân, bir siyâkta olmak lazım gelirdi. Yani bir siyâk ki, mü'min mü'minât olan insân, cümlesi ehl-i *Hak*; ne yalan ve ne gıybet ve ne haram ve ne küfür ve ne isyân ve ne nemmâmlık ve ne hakaret ve ne Allah ile kavga ve ne *Peygamber* ile harp eder, kezâ ve kezâ.. İşte bu hâl ve bu ahvâl ispat ediyor ki; Allah'ın ilm-i ezel (in) deki olan cilâ, cümle insânda yok ki câzibe olsun da, Allah'ın tecellîsini cezbetsin de dâima *Hak* tarîk ile hareket yapsın. Eğer ki Allah'ın tecellîsini cezb etmiş olsa rûz ü şeb *Allah-u Teâlâ*'ya itâat ve mahlûkun kâffesine hürmet yapar. Ve Allah'ın havfinden gece ve gündüz ibâdete boyun verir. Yani gündüz sıyâm ile ve gece kıyâm ile kaim olur.

"*Kaale Aleyhisselâm: Men salla bi'l- leyli hasune vechuhû*".[36]

Bu hadîs-i şerîfin mânâsı: "*Her kim gece kalkar namaz kılarsa, yüzü güzel parlar ve rûhu cilâ alır*." Lafz-ı "*vechuhû*" insânın yüzüne tesmiye kılındı ammâ hakîkat, rûhudur. Yani, cihet-i hakîkattir, rûh-u mü'mindir, tecellî alır. Ammâ her gece kalkıp da namaz ve zikrullah edip Allah'ın rızasını arayandır. Gece namaz ve zikrullah edip, sabahtan kalkıp da hatâ/isyân eden mü'minin rûhu bu mânâya dâhil olmaz. Ancak Allah'ın havfinden rûz ü şeb gözlerinden yaş dökenlerdir, pervâneler gibi aşk ile yananlardır ve ezelki hayat dergâhından mücellâ alanlardır. Çünkü ezelki cilâyı alan rûhta hoş iffet hâsıl olur. Allah'ın tecellîyatından rûh-u insânda bir hoş hâl-i aşk meydâna gelir. Rûhta olan mücellâ, vücûd-u insânı zikrullaha ve namaza, tâatullaha sa'y ettirir. Tâatullah, insânı günbegün terakkî ettirir.

Zâten rûh-u mü'min *kalb-i levvâme'de*n girmiştir. Yani terakkî edip *kalb-i mülhem*'e geçer. Ve andan *kalbi mutmainn*'e vâsıl olur. Ve andan *kalb-i râziye* ve andan *kalb-i marziye* ve andan *Allah-u Teâlâ*

Hazretleri'nin "*Fedhulî fî ibâdî*" kavl-i şerîfi, yani, *kalb-i sâfî*'ye ve *kalb-i kâmil*'e geçer; mânâ budur. İşte *kalb-i sâfiye*'de kalbi mü'min hitâm bulur, *hayretü-billah*'a kavuşur; yani *hayret* âlemine girer. *Cenâb-ı Allah* nûr-u mir'âtı ve nûr-u mücellâ şûlesi *hayret* mülküne vurur. İşte o hâl, rûhtaki cilâ, nûr-u mir'âti cezbeder. Rûhtaki mücellâ ile Allah'ın tecellî-zâtîsi birbirine parlaşır. Vücûd-u insân da ziyâde ziyâde, çok çok lezzet alır ve çar taraftan mir'ât nûru insânın vücûdunu münevver kılar. İki nûr ki birbiriyle parlaşır; Allah ile insân birleşir. Allah-u Teâlâ hazretlerinin "*Fe eynemâ tuvellû fesemme vechullahi*" âyetinin sırrına dâhil, vâsıl olur. Cenâb-ı Allah cümlemizi bu esrâra vâkıf olan kulların zümresine ilhâk eyleye. Âmîn.

MANZÛME

Ne mekânda isen eyle tevellâ
Rûhta olan cilâ alsın mücellâ
Çar taraftan çalar mir'ât-i *Mevlâ*
"*Semme vechullahi*" âyeti geldi

Tereddütte kalma pençeli ferman
Elbet tasdîk … pîr-i neriman
Görmez şem'edânı melek, cin, Şeytân
"*Felâ ta'lemu nefs*"in furkaanı geldi

Şeş cihetten hâli yoktur mekânı
Nişânı mir'âttır sevdiğin tanı
Rûhta olan gevher cezbeder ânı
"*Kurret-i a'yunin*" fermânı geldi

Rûhtaki anâsır hoş olur hayat
Ezel gördü ise tecellî, mir'ât
Allah ile elbet olunûr hâlvet
"*Semme vechullahi*" burhânı geldi

Kasrında sultânı, sanma darlaşır
Rûhta cilâ tecellîyle parlaşır
Mü'min Allah ile hemân birleşir
"*Semme vechullahi*" hücceti geldi

Can yuvası, mâlum, inhâsı olmaz
Şems-i feyyâzından vuş âlî kalmaz
Makam-ı hâlvettir şâhı görünmez
Ağlar Baba derdin dermânı geldi

***

Ey azîz birâder! Şimdiye kadar manzûme yazdım; şimdiden sonra, hem manzûme ve hem mensûre yazacağım.

Ey efendiler, âgâh olun ki, bu insânı *Cenâb-ı Allah* çok ekrem ve eşref halkeylemiş. Hâşâ, *Allah Teâlâ Hazretleri*'nin hikmetine akıl, efhâm ermez. Bizim ilmimizin idrâki ve aklımızın miktarı idrâk ettiği: *Hâllak* Allah, ilm-i ezelîsinde ve ilm-i ihfâsında öyle iktizâ eylemiş, evvelâ *Muhammed Mustafâ Sallallah-u Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz* rûhunu halkeyledi; *cemâl* ve *azamet*, *Rahmân*, *Râhîm* nûrundan. Andan sonra, bizim rûhumuzu hayat dergâhından halkeyledi. Ammâ ki insân olmalı da, rûhu hayvaniyetten ihrâc olup rûh-u insâniyete dâhil olmalı. Ki çünkü rûh-u insân nüsha-i kübrâdır. Nüsha-i kübrâ ise hoş âlemdir. Arz ile semâdan ekberdir ve hem de gayyesi yoktur ve delîli hadîs-i kudsî ile sâbittir.

"*Mâ vesianî ardî' velâ semâî' velâkin vesianî kalbu abdi'l-mü'mini*".[37]

İşte bu hadîs-i kudsîden işâret budur ki; *rûh-u sultân*, yani insânın mânevîsi, *lâmekân şehri*'dir. Yani Allah'ın tecellîhânesidir, yani bizzât mü'minin kalbidir. *Lâmekân şehri* budur ki gayye yoktur, ve nihâyet olmaz. Mahlûkattan her şeyin gayyesi vardır ve bu dünyanın gayyesi vardır, lâmekân şehrinin gayyesi yoktur; mü'minin kalbidir. *Lâmekân*'ın mânâsı budur; gayyesi yoktur. Zâten kalbin de mekânı ve

nihâyeti ve gayyesi yoktur. *Lâmekân*'ın gayyesi ve nihâyeti olmadığı için *lâmekân* denildi. *Lâmekân*'ın 'lâ'sı *nefy-i cinsî* olan 'lâ' değildir. Cins-i mekânı nefyetmiyor. Belki *lâmekân*'ın 'lâ'sı mekânın gayyesini ve nihâyetini nefyeder.

Lâmekân demek, yani bilinmez bir mevki, veyahut bilinmez bir mekân; yani şeş cihetten hâlî bir âlem ki sâfî nûrdan ibarettir. Şehri demek, şöhret, yani mir'ât ü *misbâh* ki gayyesi yok; hoş nûr-u ilâhî. Malum ki, nûrun nihâyeti olmaz. *Cenâb-ı Allah* ezel tâ ezelini bilmediği gibi kudretinin de nihâyet ve gayyesini bilmez.* İşte *lâmekân şehri* bundan ibarettir. Mesela bir karyeden bir kazaya, bir kazadan bir beldeye, bir beldeden diğer beldeye; karye, kaza, belde.. bunların ayrı ayrı mekânları vardır. Meselâ karyeden şehre, karye ile şehrin sınırı vardır. İkisinin arasına bir taş veyahut bir nişân naspederler. Arada olan nişânın bir tarafı şehrin mekânıdır, bir tarafı karyenin mekânıdır. İşte buna kıyas eyle ki çar taraftan dünyânın dört gayyesi var. İllâ *lâmekân şehri*nin ne çar tarafı var, ne gayyesi var. Yani, ne murabbâ, ne müdevvere. Yani *lâmekân*'ın 'lâ'sı nişânı nefyediyor; yoksa mekânı nefyetmiyor. Daha çok temsil var; bu kadar kifâyet eder.

---

* *Önemli not: Allah'a bilmemek' fiilinin izâfe edilmesi yanlış anlaşılmamalıdır. Allah'ın ezeli/öncesi ve kudretinin sonu olmadığı için, olmayan şeyin bilinmesi de söz konusu olamaz. Dolayısıyla Allah'ın ilmine bir sınır izafe ediliyor değildir. Buna benzer bir örnek vermek gerekirse; "Allah ilminin sınırını bilmez" desek, O'nun ilmine sınır tayin etmiş değil, ilminin sınırsızlığını vurgulamış oluruz. Sınırsız olanı dilin sınırları içinde ifade etmek her zaman mümkün olamayabiliyor. Haz.Notu.*

NAZIM

Gel ey gönül sen aldanma
Dil kasrında *lâmekân* yap
Bülbül ol zağ tuyûr kalma
Gül üstünde âşiyân yap

Zağ tuyûr veş kalma yasta
Şebnemin aç koyma harda
Şâhı gözleme neharda
Gecelerde kapıyı yap

Her gece gülde şakıla
Kıl figanı gonca güle
Konarsın lâle sümbüle
Yar bağında gülşânı yap

Perini aç bin bir dala
Her dalında *dildâr* ola
Tecellîsi câna gele
Cân içinde cân mülkü yap

Dilinde Kur'ân'ı vird et
Tevhid ile *Hakk*'ı zikret
Candaki cânânı seyret
Vücûdunda cân şehri yap

Çok yeme, eylegil dikkat
Kır zulmü, eyle mürüvvet
Gizlice sultânı gözet
Dildâr için dergâhı yap

Ağla *Ağlar Baba* ağla
Ciğer yüreğini dağla
Bûm gibi gözlerin bağla
Virânede kapını yap

Erişir hemen feyzullah
Kalbin olur mi'râcullah
Yetişir "*kaabe kavs*"ullah
Ağla her şeb mi'râcı yap

(MİDE VE AZ YEME HAKKINDA)

Hak Teâlâ Hazretleri vücûd-u insânda cân içerisinde kalbi halkeylemiş. Hoş âlem, gayyesi ve nihâyeti yoktur.

İnsânın içerisinde mide kalbin kapısıdır. Kalb kapısı, mideden içeridir. Dört kapı vardır; iki taraftan. İki kapının birinden melâike hükmeder ve birinden *Şeytân* hükmeder. Nitekim haberde vârid oldu:

"El kalbü lemmetâni lemmetun mine'l-melâiketi velemmetun mine'l-adûvvi" (38)

Diğer iki kapı bağlıdır. Yani zulmet perdesine bürünmüştür. Yani, basîret gözleri* eğer ki "*Men arefe*" dersini tamam okuyup kanarsan, yani nefsin aslını bilip de sırr-ı zamîr sana mâlum olur ise, ol zaman iki kapıdan zulmet perdesi ref' olur. Basîret nûru ile, vücûd-u insânda şûle hâsıl olur. Vücûd-u insânı hoş lezzet mest eder. Rûh-u insânda olan câzibe zuhûra gelir. İşte ol câzibe, iptidâ mürşidin feyzini cezbeder. Bu hâl ile kalırsa terakkî eder. Sonra evliyaullahın himmetini cezbeder. Andan sonra *Peygamber*'in feyzini cezbeder. Ve andan sonra günbegün hizmetini nâkıs etmez ise yine terakkî eder; f*enâfillah* mülküne geçer, *hayret* âlemine girer. *Hayret* âlemine geçtiği hînde *Allah-u Teâlâ* hazretlerinin füyûzâtını cezbeder. Eğer *fenâfillah*'a bazen vâsıl olursa, eğer ki *fenâfillah*'a el vurmaz ise ol zaman mürşidin himmetiyle kalır. Velhâsıl câzibesiz olamaz.

Gelelim mideye: Vücûd-u insânda mide kalbin kapısıdır. Mide rahat etmez ise kalb rahat etmez. Kalb rahat olmazsa *rûh-u sultân* rahat

* *Yani kapalı olan bu iki göz basîret gözleridir.Haz.notu.*

olmaz, *rûh-u gılmân* rahat olmaz, *rûh-u cismân* rahat olmaz. İllâ mide üç şey ile rahat olur: Az yemek ile, az uyuma ile, az söyleme ile. Bu üç şey ile mide rahat olur. İnsanın vücûdu da mide ile rahat olunur. Mide, vücûd-u insânda, sadrı zarfında bir eseri yoktur, (ki) yani ciğer yürek gibi cüssesi olsun. Cüsse eseri yoktur, ister iseniz etıbbâlara sorun, mide yürek üzerindedir. Ne şeydir bilinmez. Ancak Allah bilir. Belki nûr-u ilâhîdir. Kalb mevziidir. Her söylenen söz mideden tevellüt eder. İşte buna göre kıyâs eyle; her bir kelâmı, her fikri mideden meydâna gelir. Allah'a muhabbeti çok çok ziyâde olur. Akıl ikmâl olur, fikri ziyade olur. Şevket ü merhamet sahibi olur. Âlemi tearra eder … tefekkür ü ihlâs, ru'yet ü taksir, .. rûz ü şeb Şeytân ile, nefs-i emmâre ile, nefs-i hevâ ile, muhabbet-i dünyâ ile harp eder. Bu ahvâller midenin iyiliğinden hâsıl olur. Velhâsıl çok yemek ve çok içmek, illâ yaramaz şeyleri yemek ile mide pek incinir. Vücûd-u insânın her âzası incinir. Eğer ki az yer ise ve az içer ise vücûd-u insân rahat eder. Yani kalbidir ki kalbi ile vücûd-u insân rahat olur. Kalb ü lisân Allah'ı vird eder. Allah'ı hatırından hiç ebedî çıkarmaz. Yani Allah'tan gâfil olmaz. Zikrullah bundan ibarettir.

NAZIM

Gönül sana tenbîhim var
Kork Allah'tan çok yeme
Hakkında delîller geldi
Nefse uyup çok yeme

Vücûdumuz mihmândardır
Mihmânımız has Allah'tır
Batn-ı cû'a gelen Şâh'tır
Kork Allah'tan çok yeme

Çok yeme miden kapanır
Kalb kapısı perdelenir
Daha Allah kanden gelir
Ayıl ayıl çok yeme

Mişkât derûnunda mide
Hikmet nûrun eyle gıda
Zulmet perdesin ref' ede
Kork Allah'tan çok yeme

Mideyi kimse bilemez
Eflâtun bile bulamaz
Allah'tan gayrısı bilmez
Sev Allah'ı çok yeme

Ağlar Baba düşme gama
Aldanıp nefsen çok yeme
Allah'ı kalbinden sürme
Kork Allah'tan çok yeme

Ey gönül bu sana tenbîhtir; okuyup dinleyene nâsihattir. Çünkü çok yersen kalbin ölür. Evvela miden kapanır. Kalbin ki ölür; Allah senden baîd olur. Çünkü Allah hay ile hay olur; ölü ile olmaz. Evet rûh bâkıydır, rûhlar ölmez. Rûhlar haydır. Allah rûhlar ile (olur) yani ten-i insân ile olmaz. Böyle oldu ise Allah, ölmüş kalbe tecellî etmez.

"*Küllü nefsin zâikatü'l mevti ' sümme ileynâ turceûne*".[39]

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin "*sümme ileynâ turceûne*" kavl-i şerîfi delîldir ki, rûhlar Allah'a rücû eder. "*Ve nahnu akrabu ileyhi*" kavl-i şerîfi; Allah kullarına karîb olur. Can damardan daha yakın, yani mü'minin kalbine tecellî eder. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* (ni) hiçbir mekânda arama. Kalb-i mü'minde ara. İllâ ölmüş kalbde değil. Çünkü üç şey ile insân kalbini öldürmüş; ve çok yemiş ve çok söylemiş ve çok uyumuş. Bu kadar kifâyet eder. Okup anlayana ve ârîfâna, kelâmın dirâzı münasîb olmaz. Anlayan kişi az kelâmdan çok mânâ fehmeder.

(AZ KONUŞMAK HAKKINDA)

Çok söylemek insânı fenâya sevkeder. *Allah-u Teâlâ* hazretleri çok söyleyeni sevmez, peygamberi râzı olmaz. Yanında yazıcı melâikeler âciz kalır ve dahi mü'minler rahatsız olur. Eğer ki gıybet, zemmederse *Allah-u Teâlâ*'ya âsî olur; peygamberi şefaat etmez. *Allah-u Teâlâ* hazretleri amelini habt eder. Yani kılmış olduğu namazı (n) ve orucu (n) ; ferâizden ve sünnet ü müstehab, her işlediği ameller gider. Ve hikmetten mahrum kalır. Hikmet sözlerini asla derhâtır edemez. Güyâ (m) Allah der; halbuki nefsini yorar. 'Allah' lafzı kalbine inmez. Kalbi güler. Ağzındaki dili, kalb dilinden bir mânâ alamaz. Az söylemek kadar ziyâde derece yoktur. Yani insânın nefsi rahat eder ise *rûh-u sultâni*'si rahat eder. Tende damarları rahat eder. *Rûh-u gılmân, rûh-u cisman, rûh-u sultân* rahat eder. Ol zaman kalbde cevher neş'et eder. Hoş tekellüme başlar; lisânı dür döker. [Bunlar] midenin rahat olmasından meydâna gelir.

Kalb ü mide rahat eder
Sükût ol aman söyleme
Ten ile cân rahat eder
Sükût ol aman söyleme

Dünyâya muhabbet etme
Ağyâr ile ülfet kılma
Sevdiğin yâri unutma
Sükût ol aman söyleme

Müde üç şeyden kapanır
Çok söylersen kalbin ölür
Damarların hep yorulur
Sükût ol aman söyleme

Çok söylersen miden şişer
Kalbine gulgule düşer
Nefs-i rahmân candan göçer
Sükût ol aman söyleme

Gider vârın elde kalmaz
Cânândan haberin olmaz
Melekler yanında durmaz
Aman aman çok söyleme

Dilde gözlerin kapanır
Gözleme sevdiğin gelir
Şeytân kalbini güldürür
Sükût ol aman söyleme

Ağlar Baba ağyârdan geç
Dâima sözü *Hak*'tan aç
Hayret âlemine var göç
Sükût ol aman söyleme

Kaale Aleyhisselâm: "*Men samete necâ*"

[Rasûlullah] buyurdu: "*Ümmetimden her kim sükût eder, az söylerse necât bulur; dünyâda ve ahirette*." Dünyâdaki necât: Evvela *mişkât* derûnunda olan mide rahat eder. Mide rahat eder ise insânın vücûdu, vücûdunun küllisi rahat eder. Kalb-i insân çok çok rahat eder. Ve kalb-i insânda hikmet zuhûr eder. Ve hemen "*men arefe*" sırrına mazhar olur. Yani nefsini bilir. Her kim nefsini (bilirse), *rabbi*sini bilir; yani ol zaman *nefs-i emmâre*'ye, *nefs-i hevâ*'ya, *muhabbet-i dünyâ*'ya hakim olur; bu üç düşmâna hâkim olur ise, *Şeytân*'ın keydinden kurtulur. Çünkü *Şeytân*'ın keydi zayıftır.

Kavlihi Teâlâ: "*İnne keyde'ş-Şeytâni kâne daîfâ*"[2]

Mü'min kula *Şeytân* taslîd edemez. *Nefs-i rahmânî* düşmânlara galip ve hâkim olur; amma ki insânda üç şey bulunmak şartıyla. Biri az yemek, biri az söylemek, biri az uyumak ile.. Bu üç ahvâl insânda birbirini velyedecek. Eğer ki çok yer, çok söyler, çok uyursa, insânın mânevîyatı kemâl bulmaz. İki şey ile mânevî ikmâl olmaz; illâ üç

hâl ile kemâl bulur; yani mânevîyat tamam olur. Eğer ki mânevîyat ikmâl, itmâm olursa insânın aklı ikmâl, itmâm olur.

(AZ UYUMAK HAKKINDA)

"*Fî re'sihi*" yani insânın kafası içerisinde… İnsânın vücûdu içerisinde, sadrı zarfında kalb olduğu gibi, kafası zarfında kalbi vardır. İşte akıl, re'si, yani kafa içerisinde kalp vardır. Akıl kafada olan kalb zarfındadır. Kafada olan beyin içerisinde nûr-i ilâhî vardır. İşte akıl ol nûr içindedir. Bu ecilden, çok uyku ehl-i *Hakk*'a yaramaz. Çünkü çok uyku aklı dağıtır. Sarhoş gibi aklını toplayamaz. Aklı ile kalbdeki *nefs-i rahmânî* birbirinden haberdâr olamaz. Yani ikisi bir olup da Allah'ı bulamazlar. Azîzim, çok uyku aklı mahallinden ihrâc eder. Aklı mahallinde kalacak ki, iki kalbin birbirinden haberi ola da mânevîyatı hâsıl ola. Üç hâl birbirini velyede de mânevîyatı kavî ola. Üçten ikisi *nefs-i rahmânî*'da buluna; yani kalbde: Biri az yemek, biri az söylemek. Üçten biri de kafadaki kalbde; yani, az uyumak. İşte bu üç şey ile mânevîyat husûle gelir.

MANZÛME

Gönül sana müjde olsun
Ayıl gafletten uyuma
Muhammed'e vâris oldun
Ayıl gafletten uyuma

Az gül dünyâda çok ağla
Hakîkat kılıcın bağla
Allah için canın dağla
Ayıl gafletten uyuma

Gonca gül şebnemi gelir
Kalbin cilâ lezzet alır
Rûhun Allah ile olur
Ayıl gafletten uyuma

Çok uyursan *Şeytân* gelir
Tende mideye üfürür
Salâvâttan kalbin durur
Ayıl gafletten uyuma

Lisan kalbin tercümesi
Ol zaman çekersin yâsı
Allah'a olursun âsî
Ayıl gafletten uyuma

Geceleri çokça yatma
Sevdiğin yâri unutma
Ağyâr ile ülfet etme
Ayıl gafletten uyuma

Ağlar Baba ağla gülme
Kalbinden *Rahmân*'ı sürme
Laîn *Şeytân*'ı güldürme
Ayıl gafletten uyuma

(AKLIN CÜZ'LERİ HAKKINDA-HÜLÂSA)

İşte akıl kalb-i re'sinde dercolmuştur. Akıl on eczâdan mürekkeptir; beşi zâhirdir, beşi bâtındır. Zâhiri olanlar: (I) SIMT u (II) HİLİM, (III) TEVÂZU, (IV) EMR Ü NEHY ü (V) SÂLİH AMEL. Bâtınî olanlar: (I) TEFEKKÜR ü (II) İBRET, (III) HAVFULLAH, (IV) GÜNAHINI DERHÂTIR, (V) NEFSİ TAHKÎR.

İşte bu on eczâ her kimde mürekkep olur ise aklı kemâl bulmuştur. Ol kul rabbisini bulmuştur. "*Ve nahnu akrabu ileyhi*" sırrına mazhar olmuştur. Rabbisi ol kula yakın olmuştur. Dahi ol kimse dünyâdan uzlet kılmıştır. Âhiret için vücûdunu efnâ etmiştir. Yani dünyâda, çok yemeden midesi uzlet kılmıştır. Dünyâ kelâmından lisânı ahres, yani lâl olmuştur. Az yemek, az söylemek insânın damarlarını boşaltmıştır. Hikmet nûru damarlarını ihâta etmiştir. Vücûd-u insânın kanını gidermiştir. Kalb-i insân *misbâh-zücâc* nûru ile dolmuştur. Gaflet uykusundan uyanmıştır. Zâten uyku kandan neş'et eder. Ruhsat uykusuna geçirmiştir. Yani ruhsat uykusu ki enbiyâlar uykusudur. Ehl-i hâller ruhsat uykusunu uyku sanmaz. Çünkü insân-ı kâmil ruhsat uykusunda Allah'tan gâfil olmaz. Yani ruhsat uykusu *Rahmân*'dan meydâna gelir. Gaflet uykusu kandan meydâna gelir. Yani *nefs-i emmâre*, *Şeytân* tarafıdır. Hâb-ı gafletten yine gaflet hâsıl olur. Hâb-ı ruhsattan hikmet hâsıl olur. Hâb-ı ruhsatta olan insânın rûhu ulvîde dolanır. Kandan olan uyku, yani hâb-ı gaflette olan insânın rûhu süflîde dolanır. Gerek rüyada olsun, gerek rüyasız olsun ulvîde olan *rûh-u sultân*, yani kalbdeki lisânı; Allah'tan *Peygamber*'den kelâmı kafadaki lisâna nakleder. Kafadaki lisân dâimü'l-evkat hayırdan bahseder; şerden bahsetmez.

Velhâsıl mânevîyat üç şey ile meydâna gelir. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* peygamberimiz *Muhammed Mustafâ sallallah-u Teâlâ aleyhi vesellem Hazretleri*'ne üç şeyi emreyledi: Az yemek, az söylemek, az uyumak. İşte bu üç şey ile mânevîyat kulda bulunur. Mânevîyat iki hâlden ibarettir: Birisi *Allah-u Teâlâ*'ya itâat, ikincisi mahlûka hürmet.

BEYİT

Sulb ü turâbından meydâna geldim
Rûhumun halkında Allah'ı bildim
Âilden vazgeçip eğnâyı buldum
Tâat hürmet için dehre gelmişem

(GECE İBÂDETİ HAKKINDA)

Mânevîyatı size bildireyim
Kıyl u kalden kalbiniz sildireyim

Zikre fikre insânı sevkettirir
Doğru Allah kapısına götürür

Çok namaz kılar Kur'ân'ı çok okur
Farz u vâcip, sünnete boyun verir

Beş vakit namazı sünnetle kılar
Beş vakite beş daha fazla katar

Hem düşer zikire huzûrda kalır
Nice hikmet, nice vuslatlar görür

Zât'ı likasını dâim fikreder
Cenneti, cehîmi kalpte zikreder

Rûz ü şeb kalbi ânın ayık olur
Gece namazına çok ziynet verir

Çok namaz, zikir ona lezzet verir
İşte ol kul Allah'ı kalpte bulur

Hem gece kalkan kişi fevze erer
Nâcî kapısın açıp içre girer

Allah haydır, hay olan kulu sever
Hem hidâyet, hem likaasın feyz eder

Gece kalkan kulları Allah sever
Azrâil'e gör ne türlü emreder

Ey melek bu kuluma etme ezâ
Her gece nefsiyle ederdi gazâ

Nefs ü *Şeytân* ile dâim harp eder
Cennet içre *cemâl*imi ol görer

Hem de kevserin câmından doldurur
Likam ile ebedî mesrûr olur.

BEYİT

Ey gönül gaflete dalma
Kalk gecelerde namaz kıl
Hidâyetten hâli kalma
Kalk gecelerde namaz kıl

Seni halkedene sen bak
Eşref gecelerde hem kalk
Kork azabından ol uzak
Kalk gecelerde namaz kıl

Ayık ol gaflete dalma
Enver gecelerde yatma
Yerin akrep yılan etme
Kalk gecelerde namaz kıl

Namaz kılan feyzi alır
Mezheb-i *Nebî*'yi bulur
Vechi güzel, ebyaz olur
Kalk gecelerde namaz kıl

Leyl ü nehâr çalış durma
İllâ ki zulmette kalma
Dalâlet bâbından girme
Kalk gecelerde namaz kıl

Rûhun hidâyeti bulur
Kevser câmını doldurur
Likaasîyle mesrûr olur
Kalk gecelerde namaz kıl

Ağlar Baba dehre dalma
Zulmet gömleğini giyme
Cehennem nârına girme
Kalk gecelerde namaz kıl

(ZİKİR HAKKINDA)

Ey birâder zikre fikre çün dalak
Leyl ü nehâr ağlayıp ayık olak

Rûz ü şeb biz Allah'a yalvaralım
Leyl ü nehâr zikre fikre dalalım

Zikr ile erdi eren maksûduna
Zikr ile erdi eren ma'bûduna

Çün zikir seni alır *Hak*'tan yana
Zikr ile *Şeytân* zafer bul (a) maz sana

Kalb-i kasrın zikr ile bulur safâ
İşbu zikri ta'dât etti *Mustafâ*

Hubbü-fillah zikr ile hâsıl olur
Her ibâdet zikr ile lezzet bulur

Zikr ile ehl-i tarîk *Hakk*'a erer
Bir sıfattan bir sıfata nakleder

Yani demek perlerini ref 'eder
Mülheme'den *mutmain*'e nakleder

Çün namaz da zikrile kuvvetlenir
Şevk ü zevkiyle namaza girilir

Dîn-i İslâm zikr ile enverlenir
Kalb-i kasrı zikr ile tathîrlenir

Şer' ü ahkâm zikr ile icrâ olur
Taklit *Hakk*'a zikr ile hem nakl olur

Zikr ile çün *nefs-i emmâr* uslanır
Zikr ile hem *nefs-i levvâm* beslenir

Zikr ile nâcî râhını tez bulur
Nâcî bulan dert- elemden kurtulur

Yani demek korktuğundan kurtulur
Ansızın umduğuna nâil olur

Zikri yapar rûz ü şeb rızâ arar
Nâcî bâbını açıp içre girer

Leyl ü nehâr ağlayıp Allah diyek
Rızâ bulup cennete ansız (ın) girek

Çün rızâ bulan kişi fevze erer
Cennet içre cemâlini seyreder

Yâ *İlâhî*, sen bilirsin el-emân
Nâcî yolundan çıkarma her zaman

Destigîr ol ey *Hudây-ı Girdigâr*
Kalbime estir benim sen rüzigâr

Ey birâder gaflete dalmayalım
Zikr edip şehr-i nâcîye girelim

Rızâ için ağlayıp yalvaralım
Rızâ bulup cennet içre girelim

Leyl ü nehâr sen ki ağlattın beni
Nâcî yolundan çıkarma sen beni

Nâcî şehrine giren *Hakk*'ı bulur
Cennet içre ru'yete vâsıl olur

"*Fedhulî fî ibâdî*"

Şehr-i nâcîye giren gör ki n'eder
"*Fedhulî fî ibâd (î)* " bâbın seyreder

Yani *kalb-i sâfî*'ye dâhil olur
Canda olan şehre mihmânı gelir

Can içinde gizli şehri seyreder
Allah'ın mir'âtini anda görer

Kalbi kasrına ânın lezzet gelir
Mihmânın geldiğini hemen bilir

Cehd ile zikr ile Allah bulunur
Mir'âtullah şûlesi kalbe vurur

Çün tevekkül bâbına girmek gerek
Tevkîl içre Allah'ı bulmak gerek

(MÜRŞİD HAKKINDA)

Ey ihvân-ı din, bu hakîkat ilminin nihâyeti ve gayyesi yoktur. Ancak *Peygamber*'e hastır, yani *Allah-u Teâlâ Hazretleri*, *Rasûllullah Efendimiz*'e vermiştir. Biz gibi gedâ; ilm-i hakîkati veyahut ilm-i mârifeti bilmek, yüz cüz'de bir cüz'üne kuvvetimiz kâfi gelmez. *Allah-u Teâlâ*'nın fazl u keremine muhtâcız. Şu kadar var ki, *Peygamber Efendimiz* kurmuş olduğu yolu takip edip gitmek ehl-i îmân olan kimselerin şânındandır.

İşbu *Peygamber Efendimiz*'in yolunu bulmak için bizlere bir kâmil mürşid arayıp bulmak lâzımdır. Nitekim *Hak Subhânehû ve Teâlâ Hazretleri*'nin kelâmında "*Yâ eyyuhellezîne amenu'ttekullâhe v'ebteğû ileyhi'l-vesîlete ve câhidû fî sebîlihi leallekum tuflihûn*"[40]. [buyurulur]. "*İleyhi*"nin zamîri Allah'a râcîdir. "*Vesîle*"den murat mürşittir. Ve diğer kelâmında *Hak Subhânehû ve Teâlâ Hazretleri*'nin "*Kul innemâ a'izukum bi vâhidetin*"[41].[buyurulur]. Bu âyet-i kerîmede olan vâizden murat, yine mürşittir. Azizim, mürşitsiz Allah bulunmaz. Çünkü mürşid insânı fevz ü felâha kavuşturur. Yani fevzü felâh; korktuğundan emin, umduğuna nâil olur.

(TEVEKKÜL HAKKINDA)

İllâ ehl-i hâl olan mü'minlere evvela *tevekkül* bâbına girmek lazımdır. *Tevekkül* bâbına üç şey ile girilir. Evvelki *i'timâd*, ikinci *tefvîz*, üçüncü *teslîm*dir. İsbatı işte bu âyettir:

Kavluhû Teâlâ: "*Ve ufevvizu emrî ilallâhi, innellâhe basîrun bi'l-ibâdi*".[42]

İtimat, yani *Allah-u Teâlâ*'ya dayanmaktır. Kişiye lazım gelen şey, Allah'tan istemektir. Yemek, içmek, giymek gibi; yani dünyâda her ne lazım ise Allah'a dayanmaktır. İkinci bâb-ı tefvîzdir. Yani her bir umûrunu Allah'a ısmarlamaktır.

***

Tevekkülü tâm edelim Allah'a
Tefvîzi bağlayak güzel Allah'a
Bu hâl ile biz gideriz Allah'a
Nefs ile *Şeytân*'a asla uymayak

Tevekkül edenin kalbi yorulmaz
Allah'ın zikrinden hiç âlî kalmaz
Dâim Allah'ladır, gaflete dalmaz
Nefs ile *Şeytân*'a asla uymayak

***

Üçüncü, bâb-ı teslîmdir. Yani hiçbir şeyi düşünüp aklına dünyâ umûrundan endişe almamak gibi. İşte tevekküle üç bâbdan giren mü'minler Allah rızâsını aramış olur. *Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretleri* kelâmında:

"*Vemen yetevekkel allellâhi fehuve hasbuhû*" *[buyurur]*.[43]

Tevekkül dörttür: 1.Kula 2.Mala 3. Nefsine 4.Allah'a. Kula tevekkül, yani "filan ağa var iken bana dünyâda ne gam ve ne gussa olmaz. Ol ağanın malı tükenmez. Ona da yeter bana da yeter. (der]" Hâlbuki ol sevdiği dostu, andan çok çok nefret eder ve aralarında ayrılık hâsıl olur. Cenâb-ı Allah'ın buyurmuş olduğu kelâmın sırrına dâhil olur:

Kavlihi Teâlâ "*El ahillâu yevme-izin ba'duhum li ba'din aduvvun*".[44]

Bu âyet tahtına vâsıl olur. Yani dünyâda münâferet olduğu gibi, âhirette de düşmân olurlar.

MANZÛME

Ey mü'min aklın zây ettin
Allah'tan gayriye gittin
Kula sen tevekkül ettin
Allah kapısını örttün

İkinci, mala tevekkül: Yani "benim malım çoktur. Yeme ile tükenmez. Bir vech ile zarar ziyan görmem. Yemek, sarfetmek ile ne malım eksilir ve ne de bana elem ve ne azap erer." [der]. İnşaallah demez.

MANZÛME

Mâsivâya meyil verdin
Mala muhabbeti ettin
Tevekkülü mala kıldın
Gönül gözünü aç ettin

Malın gider elde kalmaz
Kimseden istimdât olmaz
Tükenir hiç paran kalmaz
Nedâmet leyk fayda vermez

***

Üçüncü nefse tevekkül: Der ki: "Benim vücûdum sağ selâmette, bana noksanlık olmaz. Ve bana azap, elem vermez." Hâlbuki zulmet kapısından geçti. Nefsine çok zulmetmiş oldu. Haşa Allah zulümden münezzehtir. Allah-u Teâlâ Hazretleri bir ferde zulmetmez. Kul nefsine zulmetmiş olur. İşte Cenâb-ı Allah'ın bu âyeti ispat eder, kul (un) nefsine zulmünü:

Kavlihi Teâlâ "*İnnelahe lâ yazlimu'nnâse şey'en velâkinne'nnâse enfusehum yazlimûne*"[45]

NAZIM

Elestüye *belâ* dedin
Âmentüye îmân ettin
Şeytân'ın sözüne gittin
Tevekkülü nefsen ettin

Gör ki kör *Şeytân* n'ettirdi
Zulmet gömleğin giydirdi
Nefse tevekkül ettirdi
Allah bâbından sürdürdü

***

Dördüncüsü kulun *Allah-u Teâlâ*'ya tevekkülüdür. *Allah-u Teâlâ Hazretleri*'ne tevekkül eder. Tevekkülün üç bâbından girer; yani *i'timâd, tefvîz, teslîm* bâblarından girer. Tevekkül-i tâm ile.. Yani üç bâbın birinden girmez ise tevekkülü tâm olmaz. İ'timâd bâbından girer; tefvîz, teslim bablarından girmez ise veyahut ikisinden girer de bir bâbı kalır ise yine tevekkülü tâm olmaz. Üç bâbdan girer ise tevekkülü tâm olur. İşte tevekkül-i tâm der ki: "Benim kalbim *Allah-u Teâlâ*'nın kudret yedindedir. Beni ganî, fakir eden Allah'tır. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* benimledir. Beni dilediği gibi yedirir, içirir. Eğer şâkir olur isem Allah malımı, hâlimi, ömrümü ziyâde eder ve eğer zâkir olur isem, Allah bana yakın olur. Eğer mütevekkil olur isem Allah benimledir ve Allah bana kâfidir. Ey ihvân-ı din, işte tevekkül kapısı budur. Tevekkül bâbına üç şey ile girilir. Yani i'timâd, tefvîz, teslim. Üç bâbdan girip bu âyet-i kerimenin mânâsına mazhar olur:

Kavlihi Teâlâ "*Vemen yetevekkel allellahi fehuve hasbuhû*"

Kimdir o kim leyl-ü nehâr ağlamaz
Kimdir o kim tevkîle ol giremez

Kimdir o kim canı kurban eylemez
Kimdir o kim *Şeytân*'ı katleylemez

Kimdir o kim cânını kılmaz fedâ
Kimdir o kim ağlayıp bulmaz rızâ

Kimdir o kim kalbi zikirden hâli
Kimdir o kim tevkîli kılmaz *Sana*

Ağlar Baba Hakk'a tevkîl kıl hemân
Allah ne verirse sen deme amân

***

İşte bu tevekkül bâbına giren ihvânlara çok selâmlar olsun. Bu tevekkül bâbını tamam yazmadım. Bu kadar kifâyet eder. Tevekkül edip, Allah'a muhabbet edip ve *Rasûlullah Efendimiz*'e muhabbet edip, Allah'ı ve *Rasûlullah*'ı sevenler dâima Allah'ın emri üzere ve *Rasûlullah Efendimiz*'in sünneti üzre hareket eder; sâlih kullardan olur, sâlih amel işler. Yani amel-i sâlih, Allah sevici amel; yani Allah bu ameli çok çok seviyor.

NAZIM

Sâlih ile sohbette ol
Zamîr şâhını cânda bul
Sohbeti çün doğru yoldur
Eğri yoldan sen emin ol

Sâlihin sohbeti sağdır
Dâima sözü Allah'tır
Anın kalbinde hafâ var
Kavli, fi'li *Peygamber*'dir

Kabirde enîsi bulur
Dîvângâhda bülbül olur
Burda hiç korkmayan yoktur
Korkan anda emin olur

Azrâîl çün bir gün gelir
Kafesten bülbülü alır
Bu ten hem sâhipsiz kalır
Ol zaman hâlimiz n'olur

(EBEVEYNE İTÂÂT VE İYİLİK HAKKINDA)

Cenâb-ı Allah Hazretleri kelâmında buyurur ki:

"*Ve kazâ rabbuke ellâ ta'budû illâ iyyâhu ve bi'l-vâlideyni ihsâna*".[46]

Yani *Allah-u Teâlâ Hazretleri* emrediyor ki; "*Ey kullarım siz Allah'ınızdan gayriye ibâdet etmeyin. İllâ Rabbiniz Allah'a ibâdet edin. Ananız, babanız size bir şey ile emrederseler anlara siz 'of' demeyin.*" Bir kimse babasına anasına âsî olsa, her ne kadar hayırlı amel işlese elbette cehenneme dâhil olur. Bir kimse babasına ve anasına ihsân etse, her ne kadar şer amel işlese elbette cennete dâhil olur.

Kale'n-Nebîyyü Aleyhisselâm: "*Birrû âbâekum tebirrukum ebnâukum*"[47] *Yani, ananıza babanıza ihsân edin; evladınıza ihsân ettiğiniz gibi [ki evladınız/ çocuklarınız da da size ihsan/iyilik etsin]*

"*Felâ tekul lehumâ uffin velâ tenharhumâ vekul lehumâ kavlen kerîma*"[46]

NAZIM

Kelâmında *Hak* buyurdu
"*Ve bi'l vâlideyni ihsâna*" dedi
Bizi *Şeytân* yoldan aldı
Anlara siz "üf" demeyin

Şeytân kula zimâm vurur
Allah'ını unutturur
Baba anaya sövdürür
Anlara siz "üf" demeyin

Vücûduza sebep oldi
Ulvîden süflîye aldı
Sizi bu ana getirdi
Anlara siz "üf" demeyin

Leyyin kelâmı söyleyek
Kalblerini tıyb eyleyek
Ravzatu'r-riyâzdan girek
Anlara siz "üf" demeyin

Ağlar oku Kur'ân et
Hîbe vâlideyne hemân
Erişir rahmet-i *Rabbân*
Anlara siz "üf" demeyin

(SÖZÜ DELİLLİ SÖYLEMEK HAKKINDA)

İlâhî kalbimi aç eyle himmet
Dahi ilhâmı ver söyleyem hikmet

Bu kitapta ola elfâz belâğat
Okuyup dinleyenler ede rahmet

Pes hikmet bâbının ver miftâhını
Ki andan söyleyem aşk ahvâlini

Ver aşk ile muhabbet, eyle şevket
O aşk ile dilim nutk ede hikmet

Çün hikmet söyleyenler pes olur şâd
Okuyup dinleyenler olur irşâd

Sana recâ ederim *Ganî Yezdân*
Çevirip kalbimi etme niyâzdan

Tefekkürden dilimi etme hâli
Dahi söyleyelim hikmet zülâli

Delîl ü hücceti önden diyelim
Kelâm-ı manzûmesini düzelim

Ki fâsîh söz belâğat ile düzem
Dahi delîl-i Kur'ân'dan gözetem

Delîlsiz sözlere erbâb inanmaz
Basîret sâhibinin aklı kanmaz

Dahi bazı kelâm delîlsiz olur
İlm-i irfânda delîli bulunur

Bu irfândan delîl çün neye benzer
Kıyas-ı fukahâ kavline benzer

Edille dört *Şerîat*'te *Muhammed*
Emir nehiyde Kur'ân'dır müebbed

Hem içtihâdda delîl *ibn-i Nu'mân*
*Kıyas-ı fukahâ*ya ettik îmân

Ki hikmet söyleyen dört şeyden alır
Bu dört edilleden mânâyı bulur

Biri Kur'ân'ı velyeder ayâ cân
Bu esrârı bilir mü'min insân

Biri de bulunur kavl-i *Nebî*'de
Biri de *ictihâd*-ı ol kavîde

Dahi dördüncüsü irfân kelâmı
O da *icmâ-ı ümmet*in cevâbı

Hakîkatten cevap budur ayâ cân
Gerektir ki bunu fehm eder insân

Ki her söz ki bu dördü velyedecek
Bu dört edille ânı zaptedecek

Bu dörtten hâli olursa söz intâk
Yalan, kâzib deyu olunur ıtlak

Bu dörtten kurulur mânây-ı mesnûn
Delîlsiz olur ise kizb-i mefhûm

Ki nutkiyyât tearrâ olunacak
Zâhir, bâtında ol söz bulunacak

Zâhir, bâtında olmazsa ayâ cân
Bâtıl, kâzibdir ol söz gâfil insân

Bazı velî gâipten intâk eder
Dahi *Şeytân*'dan alır nâsa söyler

Dahi bu söz bulup burda hitâmı
Edek *Peygamber*'e vafir selâmı

Meclis içre sohbet açmış itâbdan
Bilmeyen zanneder söylir kitaptan
Desinler ki bu kul korkhir azaptan
Delîlsiz dâvâda kemâl kalmadı

***

Gel ey bülbül güle kongıl, gülün dalından olma sen
Girersin hayme altında, girenler pes alır imlâ

Vücûd-u *Hak*, zât-ı mutlak gülü bülbül için kıldı
Ki yani cümle nâs bülbül, kona güle ala imlâ

Ol gül bitmişti bir bağda, kimesne girmedi bağa
Girip hem hayme sâhibi, konup güle ala imlâ

Diküben ol gülü bahre, ki kondu gülün üstüne
Önünde al yeşil mihrâp, edip ru'yet alıp imlâ

Ol güle çün konan kişi, yeşil mihrâbı hem görer
Muhammed bahri üstünde eder virdi, alır imlâ

Ol gül vastında mihrâba eğer ki ru'yet olmazsa
Kalır mânây-ı ademde ki vermez sâhibi imlâ

Derûnuyla cân u dilden tevehhüm her kim ederse
Ol dil câmını kesreder görer nişân, alır imlâ

Ol haymenin kapısından girenler, bülbül oldular
Girip çün hayme altına, pes andan aldılar imlâ

Olursa bülbül-i şeydâ, bâb-ı haymeyi bulamaz
Girer ol nâşî bahçeye alamaz noktay-ı imlâ

Ol haymeden murat mâhım, *Muhammed* sancağı şâhım
Anı her kim görer ise okur yazı, alır imlâ

O hayme bâbı sağında, dahi bir bâb da var anda
İki kanatlı bir kapı görenler aldılar imlâ

Dahi ol kapı feth olsa, *Muhammed* bahrini görer
Olur dil gözü hem rûşen, görür ışık, alır imlâ

Ol kapı feth olur amma, bâbından içre girilmez
Ki yani maddeten girmez, girer mânen alır imlâ

Ol sır kapısı kitlidir *Nebî Zîşân*'da miftâhı
Salâvâttır çü miftâhı, oku ânı, aç, al imlâ

Okur kullar o *sallâ*'yı melek halkeder Allah
Melek fetheder ol bâbı görer deryâ, alır imlâ

Eder dil gözünü iftâh geçer hüsnü'l-makaamâta
Yarın ol dâr-ı bekaada cemâlden hem alır imlâ

Ey *Ağlar Baba* sen n'ettin, bu imlâyı tavîl ettin
Cihetleri teferrukdur, edin teftiş alın imlâ

Benim dilimi feth et sen, *Neb-i Zîşân* hakkı için
Ki ilm-i hikmeti düzem, okuyup alalar imlâ

BEYİT*

Kim '*arefe*' sırrına çün dalar ise *Ahmed*'im
Ben anın kalbindeyim bil yâ *Muhammed Mustafâ*

* Bu beyitin daha uzun şekli tam olarak Ebyât'ta 259 no'lu beyit olarak mevcut. Haz.notu

Sır kapının miftâhısın ey habîbim *Ahmed*'im
Kim salâvât okur ise aç kapıyı *Mustafâ*

O hayme zıllının şâhı sensin ancak *Ahmed*'im
Cümle enbiyâ dirilir pâdişâhı *Mustafâ*

Kim kapımda ağlar ise ey necîb-i *Ahmed*'im
Al-yeşil mihrâbı göster sen *Muhammed Mustafâ*

Sağdaki kapıyı görür mihrâba giren, nebîm
Çün cemâlden feyz olursa ânı aç *Mustafâ*

Hüccet ü bürhânını hoşça bilirse *Ahmed*'im
Göster ona sancağı sen yâ *Muhammed Mustafâ*

(NEFSİN MERTEBELERİ VE MERTEBELERİN SIFATLARI HAKKINDA-HÜLÂSA)

Hak Teâlâ yol verirse gidelim
Levvâme, *emmâre'yi* şerh edelim

Hak Teâlâ her şeyi hoş eylemiş
Kalbde düşmân ile dost halkeylemiş

Dost ile düşmân hemen kalbde durur
Hayrı *rahmân*, şerri düşmân üfürür

Hangi kul ki "*Arrefe*" dersin bilir
Dost ile düşmânını tanır bilir

Mü'min olan *levvâme'de*n çün girer
Levvâme'den mülheme'ye nakleder

Mülheme'de *nefs-i rahmân* gör n'eder
Günbegün nûrunu ol müzdâd eder

Yani … kalbe zikrullahı atar
Kur'ân okur, zikri kuvvetli yapar

Dinle *rahmânî*'yi candan din eri
Çün bırak dünyâyı dilden gel beri

Yani demek dünyâdan etme kelâm
Ağla yalvar Allah'a iste selâm

Allah'ın tecellîsi kalbe değer
Ol ecilden gözlerinden yaş döker

Düşmânın gel dinlegil ahvâlini
Nakledeyim sana bir bir hâlini

Evvela *Şeytân*'dır ânı bilmeli
İğvâsından Allah'a sığınmalı

Dâima düşmândır ol sanma hâlil
"*Aduvvun mubîn*" dir Kur'ân'da delîl

Çün ikinci *nefs-i emmâre*-i sû'
Akl ânı hiç eylemez hem cüst ü cû

Dâima düşmândır hem kalbde durur
İşbu âyet *nefs-i mâr'ı* bildirir

"Vemâ uberriu nefsî ' inne'n-nefse leemmâratun bi's-sûi"

Yedi cüzdür; (I)KİN ü (II)HIRS, (III)CEHL ü (IV)HASED, (V)ŞEHVET ü (VI)GAZAP, (VII)BUHUL'dür, hem hasûd.

Yedisi yedi cehimdir sanma laf
Yedisinden çün çıkar yedi alev

Yedisi yedi cehennem bâbıdır
Ölmeden insânı nârı eritir

Sûretini gören aslan zanneder
Sîretini kapkara yanmış görer

Yani kalbden yedi ahvâl hükmeder
Söyler ağzı dembedem ateş çıkar

Aşkullahı, hem muhabbeti keser
Boş gelir dünyâya yine boş gider

Çün üçüncü düşmân *muhibb-i fenâ*
Ağla yalvar eyle dünyâdan ibâ

Fânî dünyâya aman aldanmayak
Boz köpeğin emrine buyrulmayak

İşbu âyet sâili iskât eder
Fânî dünyâ hâlini ispat eder

"*Enneme'l-hayâtu'd-dünyâ laibün ve lehvun*"

Dahi dördüncüsüdür *nefs-i hevâ*
Rûz ü şeb Hakk'a edelim ilticâ

Ayık olup Allah'a çok yalvarak
Şerr-i mâr, *nefs-i hevâ*'dan kurtulak

Kalellahu teâlâ fî kitâbihi'le-kerîm: "*Ve nehe'n-nefse ani'l-hevâ*"

Mâr u *hevâ*, *dünyâ*'yı vasfeyledik
İşbu kitap içre hem şerh eyledik

Şimdi *nefs-i rahmân*'ı diyem sana
Can gönülden ver fuâdın sen bana

Birincisi *levvâme*dir ey gözüm
Yedi cüz'ü de var ânın bil sözüm

(I)LEİM, (II)HEVES, (III)MÜKERRER ü hem (IV)ASRET
(V)ACEP, (VI)TEMENNİ, (VII)KAHIRDIR, dikkat et

Çün yedi (bu) ahvâli almak gerek
Dört adûyu katledip vurmak gerek

Hangi kul ki yedi cüz'ü cem' eder
İşte ol kul nâcî bâbından girer

Leyl-ü nehâr Allah'a çok yalvarak
Yedi rüknü aluben felâh bulak

Bu âyeti okuyanı kandırır
Nefs-i levvâme'yi bize bildirir

"*La uksimu biyevmi'l-kıyâmeti velauksimü bi'n-nefsi'llevvâmeh*"[31]

Çün ikinci pes olupdur *mülheme*
*Mülheme'de*n çün girilir ilhâma

Pes (I)SEHÂVET, (II)KANÂAT, (III)AMEL, (IV)SABIR
(V)TEVÂZU, (VI)TEVBE, (VII)TAHAMMÜL, et sabır

Dâima *Şeytân*'la kavga kurmalı
Mülheme'nin yedi rüknün almalı

Mülheme'nin yedi rüknün kim alır
Mutmainne bâbın ansızın bulur

Ağlar Baba etmegil kalbin alîl
Oku *mülheme*'ye Kur'ân'dan delîl

"Kale'llahu Teâlâ fi'l-kelâm: Elhemehâ fucurahâ ve takvâha"[48]

Hem üçüncüsü oluptur *mutmain*
Ağla, yalvar dâima olgıl emin

Nefs ü *Şeytân* ile kavga kurmalı
Mutmainn'in yedi rüknün almalı

(I)İTMÎNÂN, (II)TEVKÎL, (III)TELEZZÜZ, hem (IV)RIZÂ
(V)VECD ü (VI)ŞÜKÜR (VII)İBÂDET, gözle rızâ

Mutmainn'in yedi cüz'ünü bulur
Sonra andan "*irciî*" emrin alır

Yani demek *râziye* bâbın açar
*Râziye'de*n *marziyy*'e ansız geçer

Sâlih ibâdetlere hem dâhil olur
Dört adûyu vücûdundan kaldırır

"*Fe'dhulî fi ibâdî*" bâbın bulur
Yani demek *nefs-i sâfî*'ye varır

Nefs-i sâfîye câmından ol içer
"*Ve'dhulî cennetî*" bâbını açar

Oku *Ağlar Baba* Kur'ân'dan delîl
Dinleyenler demesinler boş nakil

Kallellahu Teâlâ: "*Yâ eyyetuhe'n-nefsü'l-mutmeinnetu irciî ilâ rabbiki râdıyeten mardıyyeten ' fe'dhulî fî ibâdî ' ve'dhulî cennetî*"[20]

Dörttü düşmân, altı *rahmân* ezberi
Şimdi anlatam size din serveri

İşte bu dört düşmânı her kim bilir
Altı Rahmân dostu ezbere alır

"*Men arefe*" dersini bilmiş olur
Sırr-ı zamîr kalbine almış olur

Evvela *rahmân* tarafın söyleyek
Sonra düşmân tarafın şerheyleyek

Ki mü'minler on, onbeşe varınca
Sekiz ahkâm ile teklîf olunca

Ol hînde *kalb-i levvâme* açılır
Yedi câmın çün âbından içilir

Yedi câmın abından her kim içer
Mülheme bâbını ansızın açar

Yedi cüz'ü de vardır *mülheme*'nin
Kim alırsa yedi rüknün meâlin

Erer vecde, hemen eder terakkî
Mutmain şehrine olur mülâkî

O şehrin de içer seb'ü câmından
Alır hitâb, girer *râzî* bâbından

Terakkîden terakkîye geçer ol
Hemen *marziyye* bâbını açar ol

"*Fe'dhulî fî ibâdî*" emrin alır
Yani *nefs-i sâfîye* şehrin bulur

Sâfîye ravzasında bâkıy kalır
Hemen iki emir Allah'tan alır

Fenâfillah, Bekabillah'a geçer
Mânevîyat kapısın ansız açar

Adûları bütün kalbinden atar
"*Ve'dhulî cenneti*" bâbına bakar

Çü *rahmânî* bulup bunda hitâmı
Edek *Peygamber*'e vâfir selâmı

(İNSANIN MÂNEVÎ DÜŞMÂNLARI HAKKINDA-HÜLÂSA)

Menemşei ayırdım çün hârından
Diyem şimdi o dört düşmân hâlinden

Mücâhede ile ra'fet olunur
Nebî, evliyâdan himmet alınır

Cemi' evliyâdan istimdât olur
Velâkin çün gelen himmeti bilir

O bâbda .. pes bize lazım dikkat
Açılıp dil gözü çün ala rahmet

"*Ve'dhulî cennetî*" bâbına erer
Ol gizli adûları cümle görer

Ki dört düşmânı vardır bir kişinin
Küdûreti dahi dörttür kişinin

Evvel bu dört büyük düşmânı görer
Sonra dört küdûretini seyreder

Sekizini teker teker görer ol
Evvel *Şeytân*'ı muzmahil kılar ol

Girer mihrâbına *Şeytân*'ı avlar
Ânı bir kıl ile ol sedde bağlar

Ki *nefs-i emmâre*'yi kalbden atar
Büyük arslana benzer sağda yatar

Dahi dünyâ da boz kilâba benzer
Kara kilâb sû-i zan, ânı izler

İki zanâb; biri boz, biri kara
Bu iki düşmânı solunda ara

Ol dört küdûreti insân görecek
Nişângâh kuvvetiyle seyredecek

Küdûretler ufak hirreye benzer
Velâkin nişânı görenler anlar

Ki cüsseden bu sekizi çıkarsa
Sekiz düşmân melûl mahzûn bakarsa

Makaamâta işte erer o insân
Rûhaniyete seyreder o insân

Tehlîl ü tesbih ü zikrini eder
"*Ve'dhulî cennetî*" bâbın seyreder

(FENÂFİLLAH, BEKAABİLLAH, HAYRET ÂLEMİ VE NÛR ÂYETİNİN TEFSİRİ HAKKINDA)

Gel ey bahçe cânibinden, görünür gizlice nişân
Velâkin vasfedemez dil, tevehhüm et ulû'l-elbâb

Dahi kalb gözü bâkıydır, garâibten neler görür
Velâkin vasfedemez dil, tezekkür et ulû'l-elbâb

Dilini Allah'a bağlar, rızây-ı *Hak* için ağlar
Gelen işâreti anlar, simâ'ın ver ulû'l-elbâb

Nişânını tanır bilir, muhabbet bâbını bulur
Rızâ için cânı verir, tezekkür et ulû'l-elbâb

Muhabbetini tam eder, ol dil şehrini seyreder
Makaamâtını ref' eder, tearrâ et ulû'l-elbâb

Kişi bir nokta içinde, olursa sırr-ı inkişâf
O keşf ile beka bulur, bu sırra er Ulû'l-elbâb

Celb-i hurşîdi tiryakı, münevver kıldı emlâki
Şems zây etti kamrâyı ki bunu anla ulû'l-elbâb

Zâhir-bâtını *Hak* bilir, irâdeyi kula verir
Kim ânı sever ise bil, sever Allah açir ebvâb

Hasiyyetini Hak bilir, ki kullara nazar kılar
Ânı sevenleri bilir, sever Allah açir ebvâb

Ânı sevenleri sever, günahlarını affeder
Beliyyâtları ref' eder ki rahmetten açar ebvâb

Beliyyâtı eder irfâ', eder kullarını irzâ'
Ki cennetini müheyyâ, cemâlinden açar ebvâb

Teâlâ va'di buyurdu, çü Kur'ân'ında duyurdu
Bu âyettir delîli hem, bu sırdan açılır ebvâb

"*Kul in kuntum tuhibbunellahe fe'ttebiûnî yuhbibkumullahu ve yağfir lekum*"[49]

Habîb-i necîb'ine hitâb edip
Muhabbet bağını çün küşâd edip

Ki her kişi ki Allah'ı sever ol
Sever Allah ânı hem gösterir yol

Ki bâb-ı müstakıymi ilhâm eder
Muhabbetini kula müzdâd eder

Sever kulu eder kalbini ârî
Verir hikmet içirir meyve suyu

Eder hürmet kulu alır usûle
Ânı koymaz gide gayrı usûle

Kâmil mürşide hem ânı iletir
Nebî Zîşân tarîkine götürür

Ki çeşm-i dili fetholur ânı bil
Kâmil mürşidi ol görür göz ü dil

Çü mürşid feyziyle sır bâbı görer
Pes andan gizlice hikmeti söyler

Kâmil mürşit fuâdda nûr bitirir
Nûr-u eşcâr semerinden yedirir

Ol eşcârın kökü kalbinde biter
Bilinmez ki fer'i nereye gider

NAZM-I TAVÎL

Oku tıyb kelâmı mü'min, alır kalbin cilâ lezzet
O nûr şeceri bitirir yiyip esmâr açar ebvâb

Teâlâllah, Habîb'ine dedi ki yâ *Muhammed* bil
Bu darb-ı meselim açar senin ümmetlere ebvâb

Dahi kelime-i tayyib, şehâdet, tesbîh ü tahmîd
Bular teşbîh olup nahle, bu sırdan açılır ebvâb

Ki kalbi nahle teşbihte …….. ile sâbit
Çü kalbde nûr şecer biter, bu sırdan açılır ebvâb

Şecerin aslı yerdedir fer'i semâ cânibinde
Kelâmı tayyib ona benzer, bitirenler açar ebvâb

Okur mü'min kelimâtı, bitirir ol şecerâtı
Dahi esmârın ekl eder, ol zaman açılır ebvâb

NAZM-I KASÎR

Okur mü'min dile alır kelâmı
Suûd eder, alır Allah selâmı

Dahi Kur'ân veya tesbîhi okur
Biter kalb şeceri tâ Arş'ı bulur

Dahi çar tarafa dalların açar
Ki perdeleri deler arşa geçer

Velâkin nerye gider kimse bilmez
Başı ya etrâfına akıl ermez

NAZM-I TAVÎL

Ki dalların açar eşcâr; o garbı, şarkı hem geçer
Erer çün kevn ü lâmekân açılır kulûb-u ebvâb

Kulûbü nahle teşbihte, nûr eşcâra lâzım esmâr
Çün esmârı tecellîdir, yiyenler açtılar ebvâb

Okur mü'min kelimâtı, gider bulur o mir'âtı
Mir'ât-ı hurşîdi fuâd açıp tecellîye ebvâb

Nûr eşcâr başına Allah lâmekân şehrini kurar
O şehrin şûle ışığın alanlar açtılar ebvâb

Ki hurmanın kökü yerde, şemsi, emtârı cezbeder
Bu gibi kalb de cezbeder, tecellîden açar ebvâb

Ki yani hurmanın kökü şemsi, emtârı cezbeder
Bu gibi kalb-i insânî nûr eşcârdan eder eczâb

Teâlâ fazl u lütfundan, nûr eşcâra kurar hayme
Vurur mir'âtini kalbe, tecellîden eder eczâb

Cemâlullah zâten has nûr, nûr eşcâr üstüne gelir
Dahi ol nûr u eşcârdan, hemen kalbler eder eczâb

Ey *Ağlar Baba* ayık ol, sâil senden delîl ister
Hem hücceti bu âyettir, bu esrârdan açar ebvâb

"Darabellahu meselen kelimeten tayyibeten keşeceratin tayyibetin asluhâ sâbitun ve fer'uhâ fi'ssemâi"[50]

NAZM-I KASÎR

Okur tıyb kelâmı biter nûr eşcâr
Tecellî şerbetini andan içer

Nûr eşcârın semeridir tecellî
Ol meyveden yiyen şimdi ekalli

Biter eşcâr ki kalbde hâsıl olur
"*Temûtû*" sırrına ol vâsıl olur

Sağ insânı hemen dem öldürür ol
Aynı beka mülküne götürür ol

Bu fânîde gezer ol sinde durur
Bekabillah, *fenâfillah*'ı bulur

Bekabillah olur âleme dindâr
Fenâfillah ki yani kabre girer

Gezer sıhhat kabirde dâim olur
Ol hâl içre muhabbet zâit olur

Çün insân ölmemiş Allah'a varmaz
Ki fânî olmamış rahmeti bulmaz

"*Temûtû*" sırrıyla bekayı bulur
Zamîr şâhını ol kalbine alır

Muhabbeti tam olur ol kişinin
Ki vuslat bâbının bulur eşiğin

NAZM-I TAVÎL

Gel ey, vuslat bâbın gören muhabbetullaha erer
Lâmekân şehrini yapan, açılır mihmâna ebvâb

Erer *fazl*'a bulur *Hakk*'ı, yapar dil kasrını âli
Gözünü uykudan hâlî, açılır mihmâna ebvâb

Nûr eşcârı bulur kemâl, vurur çün hurşîd-i Cemâl
Girer sağ, kabire ol hâl, açılır mihmâna ebvâb

NAZM-I KASÎR

Çü sağ gezer ecel câmın içer ol
Şâh mihmâna kapısını açar ol

Ki rûz tesbîh, Şâh'ı kalbine alır
Dahi şeb terk-i hâb, mihmânı bulur

O terk-i hâb ile kalb ayık olur
Tecellîyle gelen mihmânı bilir

NAZM-I TAVÎL

Dahi tecellî olanda çü kalbe bir cilâ gelir
Ki yani rûh gıdalanır, olur şebnem açar ebvâb

Hem Allah leyl içre gelir, velâkin gözleme nehâr
Dahi leyli zamanında, açılır mihmâna ebvâb

Tecellî cezbeder ânı, geçer ol kul beka mülke
Bu fânîden eser bilmez, dahi mihmâna açılır ebvâb

Dahi câm-ı *Hû*'dan içer, beka mülke hemen geçer
Ki dil câmını ol açar, erişir ona nûr-u *Rab*

Hakîkat vecdini bulur, ayak üzre cânı verir
Dahi kabir ne şey bilir, açar âhirete ol bâb

Rûhaniyeti ol bilir ki gizli nişânı görür
Makaamâtları hep tanır, açar berzâha ol evbâb

NAZM-I KASÎR

Gâhi sinde durur gâhi fenâda
İki sıfat ile bekler ğanâda

Ki nakleder geçer bazen bekaya
Dahi bazen nukûl eder fenâya

Hakîkat bil bu sözümü sen anla
İki şeyden alınır çün muamma

Erer vecde ölüm hâlin görür ol
Ya fehvâda ya rüyada görür ol

Ol ölümün nişânını görür ol
Sonra sin içine girer durur ol

Biri budur sağ ölür batn-ı sû'ban
İkinci batn-ı cû' vuş kabre giren

Bu iki şeyden anla sen rumûzu
Bir hâl daha diyem gûş (et) bu sözü

Dahi bazen kul erer vecd-i nûra
Geçer melekûta ol Arş'ı göre

Erer melekûta hem kabre girmez
"*Mûtû kab*le" meleklerde bulunmaz

Ki nakleder ol hâlden beşer olur
Beşerden nakil, mevti, kabri bulur

Kesrette kalır (bazen) hâle erer
Yeni bir hâl gelir ol kabre girer

Kabir içre tecellîyi bulur ol
Yemez içmez hem uykudan olur ol

Kevkebun durri (yyun) gibi şûle verir
Yani kalbine ânın hurşîd vurur

NAZM-I TAVÎL

Ki *zücâc-misbâh*ın nûru, şecerden eder ihrâk
Mübârek zeytinin dühnün yakanlar açtılar ebvâb

Dahi kulûb-ü mü'minîn, zâten nûr-u ilâhîdir
Ki *misbâh* nûru ererse, açılır kalbe nûr-u *Rab*

Ki *misbâh*ın derûnunda, olursa kandil-i zücâc
Dahi yıldız gibi parlar erişir ona nûr-u *Rab*

Mübârek ol şecerden hâsıl olur semer zeytûn
Yakar hem kalbe çırâğı, erer tecellî kasre *Rab*

Dahi zeytûn bulup ünvân, yer ol semeri bu insân
Pes andan hikmeti söyler, evvelâ içer ûd-ü *Rab*

Muhammed sadrıdır mişkât, dahi *misbâh* zücâc kalbi
Âyetinde buyurdu *Hak*, cemâlinden erer nûr-u *Rab*

Bu sıfat enbiyânındır ve illâ ki *Muhammed*'in
Velîye ol sıfat bazen eğer içti ise ol âb

Lâmekân şehri şeceri, ona leyl ü nehâr ermez
Cemâl hurşîd ile *misbâh*, vücûdundan edip …

Ki dabbe, rızkı vermezse, cu kaluben olur itlâf
Bu *Ağlar Baba* etmez lâf, bu âyetten açıp ebvâb

"Mesel-u nûrihî ke-mişkâtin fîha misbâhun ' el misbâhu fî zücâcetin ' e'z-zücâcetü keennehâ kevkebun durriyyun"[51]

***

Dahi *misbâh*, *zücâc* içre vaz' olur
Yani demek nûr nûra idhâl olur

Zücâc şeb çırağı kalbde yakar hem
Merîh yıldız gibi şûle verir hem

Bu sıfatlar dahi velîye hastır
Dahi ezmine-hâl ol hâl pek azdır

Çün evliyâda bulunûr bu evsâf
Bu sıfat olmasa bile olur âf

Dahi nûr zerre kalbde hâsıl olur
Zücâc, *misbâh* nûru çün vâsıl olur

"*Kevkebün dürrîyyun*" gibi şûle verir
Kalbi içre şeb çırağ nûru vurur

Kalbi mir'ât oluben nişân görer
Mir'ât-ullah'ın nûrunu cezbeder

Zücâc nûru olur vâsıta esbâb
Çü kalbi hoş olur Allah'a ahbâb

Zücâc nûrunu alan oldu erbâb
İçüp *misbâh* suyunu oldu ahbâb

NAZM-I TAVÎL

Mübârek ol şecerenin ki zeytûnu yakar *misbâh*
Dahi kalbe vurur mir'âti olur Allah'a ahbâb

Yakar kalbde *zücâc* nûru, yapar hem şehr-i tecellî
Ol şehrin pâdişâhıyla, eder ülfet, olur ahbâb

O zeytûn şöhreti ancak erer mü'minlere bizzât
Dahi dühnünü kim yerse olur *Sultân* ile ahbâb

O şecere elem ermez, dahi leyl ü nehâr vurmaz
Hemen zeytûnunun dühnün içenler oldular ahbâb

Ki şarkta garpta bitmedi, bitip vastında dünyânın
Ol şecerden yakan misbâh, olur Allah ile ahbâb

Kasret bu kelâmı sen, ulû'l-elbâb alır mânâ
Çü bürhanı bu âyettir, oku sırrını, ol ahbâb

"*Yûkadu min şeceratin mübâraketin zeytûnetin ' lâ şarkıyyetin velâ garbiyyetin*"[51]

NAZM-I KASÎR

Ol şecerden *misbâh* u *zücâc* yanar
Şecer-i mübârekeden nûr çıkar

Bir şecer (e) ki dahi zeytûnu var
Hem dahi ol zeytûnunun dühnü var

Ol şecer çün *misbâhı* kalbde yakar
Kasrıgâha dildârı mihmân kılar

Bulup ünvân yiyip dühnünü insân
İman hil'atini giydi bu insân

Giyip ol hil'ati girer limâna
Rızâ bulur gider darü'l-cinâna

İman hil'atiyle hem *Hakk*'ı bulur
Rızâ bulsun için hürmetli olur

***

Âyetin zâhirin dedik, biraz da sırrın diyek
Eğer izn eder ise *Hak*, açarsa kalbime sır bâb

Ol şecerden murad gözüm *Muhammed*'dir, *Nebî Zîşân*
Mübârek *Ulu Peygamber*, açıp ümmetlere ebvâb

Ki zeytûnu hadîsidir, bulunmaz misli bir meyve
Yiyenler yaktı *misbâh*'ı, açıldı kalbine nûr-u Rab

Şecer *Muhammed*'in kendi, mübârek ânın nûru
Dahi zeytûn kelâmıdır, yiyenler oldular ahbâb

Ki her kim *Nebî*'yi sevdi, kelâmına hemen kandı
Dahi meyvesini yedi, olup Sultân ile ahbâb

O meyveyi eden işrâh, yiyen kalbi eder *misbâh*
Dahi kalbler olur işrâk, olur mihmân ile ahbâb

Lâmekân şehri şeceri, *Muhammed*'dir bitip anda
Şecer bir, dalları on bin, konup dala bulup vuslat

Ânı şehrinde bitirdi ki meyvesini yetirdi
Dahi kullara yedirdi, yiyenler buldular vuslat

Kale'llahuTeâlâ fi'l-kelâm: "*Lâ şarkıyyetin ve lâ garbiyyetin*"[51]

Ne şarkîdir ne garbîdir, ânın şûlesi cisminde
Gece gündüz ona ermez, ânın nûrudur istiâb

Muhammed dahi nûr şecer, ona şems ü kamer vurmaz
Kamer, şemsin, zühâl aslı; edip cismin nûr istiâb

Dahi cismi sâfî nûrdur ona leyl ü nehâr ermez
Kamer şemsi ânın fer'i; asıl fer'idir istiâb

Tâ ezel rûhunu kıldı, rûha mir'âtini vurdu
Tecellî köşkünü yaptı, cemâlden edip istiâb

Vücûdunu kılıp *mir'ât,* dahi hem şehr-i tecellî
Zücâc, *misbâh* nûru yaktı, edip âlemi istiâb

Tecellî mülküne ancak cemâlin hurşîdi erer
Kamer şemsi ol emlâke edemez nûru istiâb

Ki yani şarkî değildir, ol kevkebe sabah ermez
Dahi garbî değildir hem, nûru leylidir istiâb

Muhammed'dir o nûr şecer, mübârek zeytûnu nutku
Ol nutuktan yanir *misbâh*, yakanlar buldular vuslat

İşâret eyledi *zeyt*'e hadîsinde *Nebî Zîşân*
"*Mübârek zeytûnu yiyin, ki yağlanın olun ahbâb*"

Yani, hadîsime kanın, vücûdunuzu nûr kılın
Sevab u ecrini bulun ki cennete olun vuslat

Ki her kim meyveden yedi, îmân vechine ol girdi
Saadet gömleğin giydi, iki ilde bulup vuslat

İman vechi çün üç şeydir, saadet gömleği nûrdur
İmanın kalbi Kur'ân'dır, okup ânı bulun vuslat

Kelâmında *Nebî Zîşân*, buyurdu: "*zeytûnu yiyin,*
Dahi dühnüyle yağlanın, iki ilde bulun vuslat"

Mübârek ol şecerden hâsıl olur semer zeytûn
Hadîsinde buyurmuştur ki yağlanın bulun vuslat

"*Külû'z-zeyte ve edhinû bihî ' ve innehu min şeceratin mübâraketin*"[52]

O zeytûnun yağı vardır ki yani yağı has nûrdur
O has nûr feyz-i *Peygamber*, açar ümmetlere ebvâb

Ki yağlanın dedi rehber, siz olmanız zehr-i huşber
Vücûdunuz olur ülker; hem eyleyiniz ânı işrâb

Yiyin zeyti olun ferrâh, dahi kalbler olur *misbâh*
Tecellî şehrini işrâh, o gülşâna açın ebvâb

Hadîsin zâhirin dedik, dahi sırrını anlayak
O zeytûn çün hadîsidir edip îmân bulak vuslat

Dedi *Peygamber-i Zîşân* ki bir şecer (ey) im el-ân
Dahi zeytûn hadîsimdir, edin îmân bulun vuslat

Ki yani ben şecereyim, kelâmımdır semer, meyve
Kim ekl ederse meyveden, olur Allah'a ol vuslat

Çün ol meyveden ekl eden, yapar hem şehr-i tecellî
Dahi şehrin pâdişâhın, edip îmân bulun vuslat

Cemi' mü'min yedi kandı, îmân hil'atini giydi
Makamâtta yerin buldu, olup tâ *rıdvân*'a vuslat

O beka mülk için ağlar, gelen füyûzâtı anlar
Damarlar büsbütün kaynar, tâ olur cânâna vuslat

Gece gündüz yanıp nâra, olur vücûdu bin pâre
Döner göz yaşı pınara, olur tâ dildâre vuslat

Bükâ eder, yaşı döker, huzûr edip boyun eğer
Gönül şehrini hoş eder olur tâ hikmete vuslat

Gönül bâbını fetheder, tecellî mülkünü görer
Rûh-u *Sultân* ile söyler, olur tâ Allah'a vuslat

Dilerim ey şâhım senden, tecellî şerbeti câmdan
Rûh-u gılmân ile handan, olam tâ Allah'a vuslat

Bize avn eyle Sen yâ *Rab*, tecellî kalbime et *Rab*
Fuâd içre *zücâc*, nûr-u *Rab,* olam tecellîye vuslat

Fenâfillah'a el vuram, dahi *hayrette* hem kalam
Tecellî mülkünü görem olam tâ ru'yete vuslat

NAZM-I KASÎR

Kişi *hayrete* girer dâim olur
Gönül gülşânıyla ol kaim olur

O gülşânda nice hikmeti görer
Geçer bekaya anda *Hakk*'a erer

Ki fânî göz o emlâki göremez
Elbette bir nişângâh seyredemez

Velâkin kalb gözü ol şehri görer
Teâlâ'nın elbet sun'una erer

Dahi "*len terânî*" *Mûsâ*'ya dedi
Basar-ı efnâ'ya işaret etti

Ki *Mûsâ* fânî gözün yumar idi
Dahi gizlice hikmet görer idi

Diledi ki fânî göz ile göre
Dahi baş gözüyle hikmete ere

Ki fânî göz ol hikmeti göremez
Elbette bir nişân hem seyredemez

Velâkin dil gözüyle görür anı
Buyurdu fânî göze "*len terânî*" *(53)*

Cemal erdi dağa kaynadı gitti
Fânî olduğuna işâret etti

Dahi kalb bâkıydır cân ile varır
Anın'çün fânîde hikmeti görür

Fer'i, asıl mülûke hükmedemez
Fânî göz bâkıy şeyi zaptedemez

NAZM-I TAVÎL

Gel ey câm-ı *Hû*'dan içen dahi ekl ettin esmârdan
Ki kalbin eyledin *misbâh*, okudun envâr-ı hikmet

Dahi rûh yer ol esmârdan, bitirir nûr-u *zücâc*dan
Dalar, bahr-i hakayıktan, okur kalb zübde-i hikmet

Kerem kıl gel ey Allah'ım, ol esmârdan bize yedir
Ola dil kasrı çün enver, okuya zübde-i hikmet

Dahi câm-ı *Hû*'dan içem, nûr-u ebhûr bâbın açam
Ola bâl şişe, *misbâh* câm, okuya zübde-i hikmet

Fetânetsiz aman olma, dil-i kasrın gâfil kılma
Zikirden hiç hâli kalma ki kalbin söyleye hikmet

Çün ezkârla dalam bahre, alıp cevher çıkam dehre
O cevher kelâm-ı zühre, o nutk ile düzem hikmet

"*Subhâne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammâ yasifûne veselâmun ale'l-murselîne ve'l-hamdulillahi Rabbi'l-âlemîne. lillahil FÂTİHA*"

Ek-1

"TASAVVUF"

(GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE, DÜZYAZIYA MEÂLEN AKTARIM)

Aşağıda "Tasavvuf" metninin olabildiğince güncel bir Türkçe ile; yer yer lafzen, yer yer de meâlen düzyazıya aktarılmış bir özeti sunulmuştur. Metindeki beyitler/ şiirler, dua ve hamd ü senâ muhtevalı kısımlar hemen hemen tamamen aktarım dışı bırakılmıştır. Nesir/düzyazı kısımlar günümüz okurunun anlamasına yardımcı olacak bazı cüz'i kelime/ cümle/ ifâde değişiklikleriyle hemen hemen olduğu gibi aktarılmıştır. Köşeli parantez içindeki kısımlar asıl metinde bulunmayan, anlamayı, takip etmeyi kolaylaştırmak üzere tarafımızca konmuş, açıklayıcı bazı başlık ve eklerdir. Manzum ve hayli eski/ ağır bir dille yazılmış asıl metni anlama ve izleme konusunda sıkıntı çekecek okurlar için; özellikle de Ağlar Baba'ya ve yoluna gönül bağı bulunan kimseler, yani "ihvân" için böyle bir sunumun faydalı olacağı düşünülmüştür. Elden geldiğince doğru bir aktarım yapılmaya gayret edilmişse de sunulan özetin, hatadan uzaklık ve asıl metni tam olarak yansıtmak gibi bir iddiası asla yoktur. Ağlar Baba'nın aslında ne dediğini anlamak ve de beyanın zevkine varmak için mutlaka asıl metni okumak gereklidir.

[ZİKİR VE ZİKİR ÂDÂBI]

Zikir, *Hak*'tan, Allah'tan gafil olmamak, O'nu hatırdan çıkarmamaktır. Zikrin bilinmesi ve uyulması gereken yirmi âdâbı vardır. Yedisi açık/ zâhirî, yedisi de gizli/ bâtınî edeplerdir. Bu on dördü dışında altı ilave edep daha vardır.

Zâhirî / açık olanlar:

1. Abdestli bulunmak.
2. Başka kimsenin bulunmadığı bir mekânda, yalnız olarak dünyevî şeyleri zihinden çıkarmaya çalışarak kıbleye yönelmek.
3. Selef-i sâlihînin (geçmişte yaşayan sâlih kimselerin; sahâbe, tâbiîn, evliyâ v.b.) yaptığı gibi, diz üstü oturmak.
4. İstiğfâr etmek; "*estağfirullah*" demek.
5. Bir *Fâtiha*, üç de *İhlâs* okuyup ervâha [Hz.âdem'den başlayarak enbiyâ, evliyâ, şehidler, sâlihler, tarikat silsilesinde yer alan belli başlı zatların v.b. rûhlarına] bağışlamak.
6. Okunan kur'ânın bağışlandığı rûhlardan mânevî yardım dilemek.
7. Gözlerini kapamak.

Bâtınî/ gizli olanlar:

1. Ölüme râbıta etmek/ ölümünü düşünmek. "*Ölmeden önce ölün*" hadisinin sırrını düşünerek, kendini ölmüş, kabirde yatar saymak.
2. Mürşid'e râbıta etmek
3. Dünyevî düşünceleri terkederek Allah'ın huzûrunda olduğunu idrâk etmek.
4. *Vukûf-u kalbî*: Kalbini mâsivâdan arındırarak, Allah'ı düşünmeye vakfetmek.
5. *Vukûf-u zikrî*: Zikrinde söylediği evrâdın (virdlerin) mânâlarına vâkıf olmak; bilmek, anlamak ve dilinden kalbine indirmeye çalışmak.

6. *Vukûf-u adedî*: Evrâdın sayılarına dikkat etmek.
7. [Her 100 vird arasında] ***İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî*** [*Rabbim, gayem, maksadım sensin; dileğim rızânı kazanmaktır*] demek.

Diğer edepler:

1. Şerîat
2. Tarîkat
3. Hakîkat
4. Mârifet
5. Râbıta'nın te'sîri [*Mürşide muhabbet ile, rabıta esnasında ondan feyz aldığını düşünerek zevk almak; bu zevkin eseri ortaya çıkana kadar tefekkür etmektir*]*
6. Zikr'in te'sîri [*Zikir esnasında Allah'a muhabbetle doğan aşkın hararetinin vücûda lezzet vermesidir*]*

Dört ilim:

Şeriat: Allah'ın emirlerine uyup, nehyettiği şeylerden yüz çevirmektir.

Tarikat: Kalpte îmânın kemâl bulması, kalbin îmân ile tezkiye edilmesi, arındırılmasıdır.

Hakîkat: Hayvâniyetten kurtulup insân-ı kâmil vasıflarına sahip olmaktır.

Marifet: *Kalb-i selîm* sahibi olup ekmel / kusursuz insan mertebesine ulaşmaktır.

***

* Bu iki edeple ilgili olarak esas metinde açıklama yoktur. Parantez içi açıklamalar *Hediyyetü'l-İhvan fî Âdâb-ı Zikri'l-Mennân* isimli risâledendir.

İnsanın mânevî âlemi, kalbi; dört kapısı olan dört şehir gibidir. Bu dört kapıdan sırayla geçen kişi nefsini bilmiş, Allah'ın "*v'edhulî cennetî*" hitâbına mazhar olmuş; gönül köşkünde *zamîr şâhı*nı, yani Allah'ı bulmuş olur. (*Men arefe nefsehû fekad arefe rabbehû: Nefsini bilen Rabbini bilmiş olur*). Kalbinin *mişkât*ında (kandil yuvasında) tecellî *misbâh*ı (lambası) yanmış olur ve kalbi nûra gark olur. Dört şehir sırasıyla; *levvâme*, *mülheme*, *mutmainne ve râziyye-marziyye* şehirleridir.

Bu dört şehre karşılık, dört de düşmanı vardır kişinin: *Şeytân, nefs-i emmâre, sûizan ve dünya sevgisi*. Bu dört düşmanın kalpte dört de *küdûreti*, gölgesi, sığınağı (*emen*), işbirlikçisi vardır. Dört düşman işbirliği içinde *levvâme* kapısını tutar; kişinin buradan içeriye ve daha ileriye geçmesine mani olurlar. Zikir, fikir, istiğfâr, az yemek-içmek, az uyumak, az konuşmak gibi mücâhedeler ile bu dört düşmanın üstesinden gelen kişi vuslata erer. Kalbinde nûr zerresi hâsıl olur; *misbâh*ı yanar. Nefsinin künhünü, aslını, mâhiyetini tam olarak bilir. Dostunu, düşmanının tanır. Basîreti açılır, zulmet perdeleri kalkar; kalbi *şehristân* [büyük, güzel bir şehir] olur; Allah, onun kalbinin gizli misâfiri olur. Zikir ve isitiğfâr ile tezyîn ettiği/ süslediği kalbine Allah her an selâm verir.

Mü'minlerin tamâmı büluğa erişlerinden itibaren *levvâme* kapısından girerler. Çoğu da bu şehrin vasıflarından üçte birini kazanır ve burada kalır; daha ileri geçemez. Daha ileriye geçenler *tarîkat*e intisâb edenlerdir. Bazı kullara *rûhâniyyet* doğrudan feyz eder. Bazılarına *Rûh*'tan [evliyâ rûhlarından?] yardım/ imdat yetişir. Bazıları da arayıp bir *kâmil mürşid* bulur ve onun vasıtasıyla sülûkunu gerçekleştirir.

Bir şehrin/ mertebenin/ makamın tüm vasıflarını/ sıfatlarını/ özelliklerini -ki her biri yedişer vasıftır- ya da çoğunu kazanan kişi bir sonrakine geçer. Bunu başaramayanlar sonraki mertebeye geçemezler. *Mutmainne* şehrine geçen kişi, dört düşmanı ve küdûretlerini kalp gözü ile seyreder. *Muzmer* / müphem (kapalı, belirsiz, örtülü) olan şeyler ona âşikâr olur. Düşmanların zahmetlerinden kurtulur. Ancak küdûretler hala kalbin içindedir ve günah işlemesine sebep olabilirler.

Eğer küdûretleri dahi kalbin dışına çıkarırsa *râziyye-marziyye* şehrine / mertebesine erişmiş olur ki bu *ilâhî cennet* mertebesidir.

[DÖRT BÜYÜK DÜŞMÂN HAKKINDA]

Tıpkı bir ordunun bir şehri kuşatmadan evvel öncüler çıkarması, nöbetçileri esir edip etkisiz hâle getirmesi gibi kalp şehrini ele geçirmek için de kapıları tutan düşmanların hakkından gelinmesi şarttır.

[ŞEYTÂN]
ŞEYTÂN'IN İNSANA MUSALLAT OLUŞU HAKKINDA

Kalp kapılarını tutan ilk büyük düşman *Şeytân*'dır. Lanetli *Şeytân*'ın kendi de aslı da ateştir. Cismi latîfitir; maddî değildir; yel gibi bedene nüfuz eder ve onu kuşatır. Kanda dolaşır ve üç yüz altmış damarı oynatır. Başı kalbin kapısında olduğu halde, kalbin dışında yatar. Eli, ayağı, başı v.b. vardır.

Şeytân, Allah'ın hikmeti gereğince, kalbe iğvâ verir; şer sözleri kalbe atar; kalbin nûrunu kaldırıp, onu karanlıkla doldurur. Bazen de sonu şerre çıkacak hayır görünüşlü ameller telkin eder. Kişiyi bînamaz eder ama bazen de riyâ için insanlar içinde namaz kılmaya teşvik eder. Bazı kulları çokça ibâdet etmeye yöneltir, ancak ameline riyâ karıştırır. O kişi, insanlara gösteriş olsun diye misâfire yedirir içirir. *Şeytân*'ın ateşi dimağa vurur ve gazaba, öfkeye, burundan solumaya, kötü sözler söylemeye yol açar. *Şeytân* vücûda girer ve kendisi kirli olduğu için vücûdu da ise bular. Bazı kulun ağzına gem vurarak eğri yola yönlendirir.

Ancak *Şeytân*'ın hilesi zayıftır. Bu durum, şu âyet ile sabittir.

"İnne keyde'ş-şaytâni kâne daîfâ"[2] ***"Kuşkusuz, Şeytân'ın hilesi zayıftır".***

Şeytân'ın hilesi ancak dünyayı seven kişiye etkili olur. Dünya sevgisi üzerinden insanlara tuzak kurar. *Şeytân*, *nefs-i emmâre* ile birleştiğinde, *Hak* kelâmı kalbe darlık verir. İkisi birlikte kalbi güldürür, güya darlığını kaldırırlar. Oysa estirdikleri rüzgâr Allah korkusunu kalpten keser; insanlardan korkmaya yol açar. Onun için düşmanı tanıyıp bilmek; Allah'ı kalbine almak ve sadece ondan korkmak gerekir. Âyet-i kerimede buyurulmuştur:

"Felâ tehâfûhum ve hâfûnî in kuntum mu'minîn"[3] ***"Onlardan korkmayın, Ben'den korkun."***

İhlaslı kullara *Şeytân* iğva veremez. Allah'ı gece gündüz zikreden kişi *Şeytân*'a gâlip olur, insanlardan korkmaz, insanlar ondan korkar. Âyet-i kerîmede buyurulmuştur:

"İllâ ibâdeke minhumu'l-muhlısîne[4] ***"Onlardan ihlâs sahibi kulların hariç".***

Allah korkusunun rüzgârı kalbi *mişkât*a çevirir; orada *misbâh* yanar ve o kalbin sahibinden *in-cin* korkar. Ne var ki *Şeytân* yine de kalbe dört küdûreti atar. İhlâslı kullar dahi bu sebeple zaman zaman *Şerîat*'e aykırı ameller işler. Binde bir kul -muhlis kullar- *Şeytân*'ın hilesini farkedebilir. Yine de bilmelidir ki *Şeytân* Allah'ın dilemesi ve izni ile hile kurar ve muzaffer olur. İyi-kötü her şey, Allah'ın emri ile varlık bulur.

NEFS-İ EMMÂRE

Allah Teâlâ mü'mini yaratmış; kalp/gönül köşkünü çok ziynetli / bezeli kılmıştır. O köşkün en derin, en mahrem, en iç kısmında *misbâh*, yani *nûr-u ilâhînin lambası* yanar. Kalbin saf/ temiz/ pak hücresi sırf nûrdur ve etrafı perdelerle çevrilidir. Ne var ki köşkün etrafı düşmanlarla kuşatılmıştır. Kalbin dört kapısı vardır; *levvâme*,

mülheme, *mutmainne ve râziye-marziye* kapıları. *Nefs-i emmâre* tıpkı *Şeytân* gibi kalbin kapısında durur.

Allah Teâlâ, nefs-i emmâre'yi kan buharından yaratmıştır. Cüssesi/ mânevî bedeni/ sûreti vardır ki siyah, kurbağayı andıran bir *kertenkeleye* benzer.

Nefs-i emmâre bazen *levvâme* kapısından girerek kalbin içinde kalır. İnsanı sürekli şehvete / dünyevî hazlara yöneltir/ ikna eder. *Nefs-i rahmânî*'yi kalpten çıkarır. Bazı kullarda bu hâl sürekli olur.

Nefs-i emmâre baş kaldırıp taşkınlık ettikçe ve kalbi tırmaladıkça; kalp köşküne kötülük üfledikçe insanın kalbi daralır; ağzı güler, kalbi de küfreder. *Nefs-i emmâre* insana daima şerri gösterir, eğri yola sesler, gece gündüz onu helâk edici fiillere sevk eder. İnsanın ağzına gem vurur, dizginini eline alır, eğri yola sürer. Kan buharından oluşan varlığı ile insanı kalbinden tutar. *Hirbiz* (ateş harlayıcı, *Şeytân*) de gelip elini kalbe atar. Damarlardan taşmaya çalışır ki kişi, öfkelenir; aklı başından gider, kalbi daralır, dilini zapt edemez, ağzından dışarı kötü sözler saçılır. Öğüt almaz; kulakları tıkalıdır. Doğru izi aramaz; mahlûkata (ay, gün, yıldız) tefekkür/ ibret gözüyle bakamaz (ya da ay, gün, yıldız mesâbesindeki rehberlerin izinden gitmez.).

Nefs-i emmâre bazı kula kötü/şer/küfür sözler söyleterek, güldürerek kalbinin harap olmasına yol açar. Estirdiği kötülük rüzgârı kalbin nûrunu söndürür. Çok konuşmak *şakî*/ günahkâr kalbi güldürür; hoşnut eder. Böyle kişiler daima neşeli, şen olur. Ağlamaz. Sürekli konuşur, güler. Neşeli, ferah kalpte korku olmaz. Allah; böyle gamsız, neşeli, şımarık kulları sevmez. Onları kalp nûrundan mahrum bırakır, âhirette de cefâ verir.

Şakî kişinin kalbi dar olur, kurtuluşa eremez; dönüp Allah'a yalvaramaz. Kalbi ferah/ neşeli/ korkusuz olduğu için sürekli şer sohbeti açar, *hikmet*i terkeder. Âhirette yüzü kararanlardan olur ("..***tesveddu vücûhun***.."[5] "*O gün bazı yüzler ağarır,* ***bazı yüzler kararır***…") *Allah Teâlâ* böyle kişiler hakkında buyurmuştur:

"***Lâ tefrah' İnnellahe lâ yuhibbu'l-ferihîn***"[6] **"Şımarma, Allah şımaranları sevmez.."**

Nefs-i emmâre kalbi iflâs ettirir. Kişiyi Allah ve *Peygamber* ile harbe sevk eder. Hükmettiği kişi, farzı işlemez, sünneti terkeder; din ilmini/ emri nehyi bilmez, *hikmet*i aramaz, yerde ve gökte olanları ibret ve *hikmet* nazarı ile araştırmaz.

Nefs-i emmâre kan buharı olduğu için kalbe zulmet perdesi inmesine sebeptir. Kalp bu perde içinde nûrsuz, ışıksız kalır; öyle ki sahibinin yüzüne dahi zulmet perdesi iner. *Allah Teâlâ* insanın kafasında da bir kalp yaratmıştır. Zulmet perdesi altında, karanlıkta kalan göğüsteki kalbin siyahlığı kafadaki kalbe de yansır. Kafadaki kalp de nûrsuz kalınca, siyahlığı yüzdeki nûr perdesini kaldırıp onun yerini alır. Ama bu mânevî perdeyi her göz göremez; ancak basîret sahibi olanlar görür.

Kara yüzlüler emniyet kapısından girer; âhiret korkusu kalplerini terkeder. Korkup ağlayan kimseler kurtuluşa erer; *marziye* kapısından girer; dünyada korkan bâki âlemde güler. Allah iki emniyeti de, iki korkuyu da birleştirmez; bir araya getirmez. Kudsî hadîste buyurulmuştur:

"*İzzetî ve celâlî lâ ecmeu alâ abdî havfeyni velâ emneyni*".[7] **"İzzetim ve celâlim hakkı için; bir kulum üzerinde iki korkuyu ve iki emniyeti bir araya getirmem"**

Dünyada emniyette olan, âhirette korkup ağlayacaktır. Emniyet duygusu *Nefs-i emmâre*'den kaynaklanır. Bu ise *nüsha-i kübrâ* (varlığın büyük nüshası) olan kalbi *suğra* kılar, yani küçültür, daraltır.

Nefs-i emmâre şum/ uğursuz bir köpektir ve sekiz unsurdan/ sekiz sıfattan ibarettir: (I)KİN, (II)BUHL, (III)HIRS, (IV)CEHL, (V)ŞEHVET, (VI)HASED, (VII)GAZAP, (VIII)*EMNİYET/ FERAHLIK.**

---

* Ağlar Baba Hz., Nefs-i emmâre "Sekiz sıfattan ibaret" dedikten sonra yedi sıfat sayıyor; sonraki özet bölümlerde de bu yedi sıfatı tekrar ediyor. Yukarıdaki paragrafta geçen "EMNİYET, ÂHİRET KORKUSUNUN YOKLUĞU" sekizinci-ek sıfat olabilir.

KİN: *Nefs-i emmâre* hükmü altındaki kişi, insanlara kin besler. İnsanlara saç baş yolduran kendi sözlerini beğenir. Dediğinde inat eder.

BUHL (Cimrilik) : İnsanların rızkını engellemeye çalışır. Kimseye lokma yedirmez; başkası yedirse ona da engel olur. Cömert kişiler insanları yedirip içirdiğinde o aklını kaçıracak gibi olur. Oysa, rızık veren, zengin eden *Allah Teâlâ*'dır. *Allah Teâlâ* cimri kişiyi alçaltır.

HIRS: Yolcuya, yoksula ikram etmez. Malına, evlâdına harîs olur; ihtirasla sahiplenir onları. Evden çıksa mezara girmiş gibi olur; dışarda, malından-evlâdından uzak geçirdiği bir gün ona beş gün gibi gelir; malını mülkünü kaybetme korkusuyla yaşar. İşini Allah'a ısmarlamaz, güvencesini mala bağlamıştır.

CEHL: Farzı, vâcibi bilmez ve öğrenmez. Aklını çok beğenir; bilgiçlik taslar. Âlim bile olsa cehle uyar, ilmi ile amel etmez. Uğursuz bir köpek olan nefsinin emrine girer. Vahdette kazandığı ilmi kesrette ziyân eder.

ŞEHVET: Şehvetine, dünyevî hazlarına çok itibar eder; onları ibâdet ve tâaten üstün ve öncelikli tutar. Nefse uyan dostu, arkadaşı çok sever; onu görmemeye katlanamaz. Bu hâl ile ölürse cehenneme gider.

HASED: Kendi malı, mülkü, mevkii çok/ yüksek olsun ister de, komşusunda/ başkasında en küçük mal-mülk v.b. olsun istemez, kıskanır. Bu ise onun amellerini yok eder; ilmini ve amelini yakıp küle çevirir. Dünya malını yığar durur. Mal-mülk sahibi komşusunu kınar; kalbi onun malına-mülküne çıldırır. *Mâşâllah* demezse nazarı da değer.

Gıpta etmez, hased eder. Hasetçi doymaz; Allah'a yakın da olamaz. Gıpta etmek *Şerîat*'e uygundur. Mal, mülk, ilim ve takva sahiplerine gıpta etmek/ imrenmek [*benim de olsa* demek] meşrûdur. Meşrû gıbta, mal ve ilmi artırır da. Haset ise [*benim olsun, onun olmasın; benim yok onun da olmasın* demek] insanı *şakî* yapar.

Hasedinden cehâletini de âşikâr eder, açığa vurur. Bilir bilmez, ortaya ve anlamsızca konuşur. İlim sahiplerini kendince asar, keser, kınar. Kendi söylediklerini matah, makbul şeyler addeder; hiçbir şey bilmediği halde kendi sözünü beğenir; oysa onun söylediğini bir çocuk dahi söylemez. Dört ilmin dışında şeylerle insanları oyalar; kendi gibi câhil olanları kandırır.

Bir yandan kalbi kıskançlıkla dopdoludur; bu ise günahını/ yükünü artırır. Bu haldeki kişi Allah'ı bulamaz; iki dünyada alçak ve perişan olur. Tövbesiz ölürse cehennemde kalır. Kıskançlığından başkalarının sırlarını toplar. Kendi tektir ama kalbi kalabalıktır. Sürekli başkalarının işlerini düşünür; uykuları kaçar. Kalbi, uykuda bile kıskanmayı sürdürür; gece ve gündüz kesrette kalır, Allah'ı anamaz; Allah dahi onu sevmez. Hasetçinin kalbi körelir, kararır; sağ amel defteri yanar, bu yanıştan hâsıl olan siyahlık kalbe vurur. Sûreti ve sîreti, içi ve dışı yanar hasetçinin; vücûdu kapkara kömür gibi olur; gönlü de donmuş demir gibi.

***

Ehl-i basîret bu karalığı görür. *Nişangâh*a yönelir murakabe eder. Kalbini Allah'a bağlar. *Nişangâh* aynasında insanın içini ve dışını seyreder; vücûdundaki tüm hallere vâkıf olur. Hatta kalbindeki dört küdûreti dahi görür. Bu mevzu daha sonra ayrıntılı olarak geçecektir.

***

Peygamber[SAV]hadisinde buyurmuştur:

"İyyâkum ve'l-hasedu' feinne'l-hasede ye'kulü'l-hasenâti kemâ te'kulün'narü'l-hatabe."[8]
"Dikkat edin; ateşin odunu yediği gibi hased de iyi amelleri, sevapları yer bitirir".

Ateş odunu yer, küle çevirir. Hasedin şerri de hasenâtı mahveder. Bundandır ki hasetçinin içi ve dışı yanar.

GAZAP: *Nefs-i emmâre*'den öfke zuhûr eder de kişinin gözleri döner. Mazluma, zayıfa zulmeder. Hırsı, öfkesi gelince damarları şişer, gözüne kan buharından perde iner, nefsi kalbine üstün gelir, öfkesi kalbinden kafasına akseder. Ne yapıp ne söyleyeceğini unutur; ağzı söver, sayar. Öfkesi kemâl bulunca zulmeder, kan döker, şer iş işler. Kötülük tamamlanınca *Nefs-i emmâre* de uykuya varır. Öfkesi dinen kişi, yaptığı kötülüğe uyanır ve dizlerini döver; pişman olur. Öfkesi geldiğinde sabretmez, mazluma zulüm ve zorbalık eder. Bazen döver, bazen söver. Bazen çalar-çırpar, haram yer, içki içer. Hadîs-i şerifte buyurulmuştur:

"*Vemâ uberriu nefsî inne'n-nefse leemmâratunn bi's-sûi.*"[9] **"*Nefsimi temize çıkarmam; nefs kuşkususz kötülüğü emreder durur.*"**

İşte bu yedi sıfat *Nefs-i emmâre*'den gelir. Bu yedi vasıf kimde var ise, onun kalbi zulmette kalır; dersini nefsten okur; Allah'a tevekkül edemez, doğru yolu bulamaz.

Nefs-i emmâre'nin yedi cüz'ü yedi cehenneme kıyas edilmiş, benzetilmiştir. *Zülcenaheyn** böyle temsil getirmiş; nefsi cehenneme benzetmiştir. Allah cehennemin yedi kapılı olduğunu beyan etmiştir; âsîler bu yedi kapıdan girerler.

Hak, cehennem için "*cüz-ün maksûmun*" (kısımlara ayrılmış) buyurmuştur. *Nefs-i emmâre*'nin yedi sıfatı vücutta bulunduğunda, yedi cehennem kapısına benzerler; vücut da cehenneme. Gerek maddî, gerekse mânevî olarak *Nefs-i emmâre* yedi kısımdır; yedisinden de ateş çıkar, kalbi daraltır, vücûdu ateş vadisine çevirir; kişi konuştukça ağzından ateş çıkar.

Yedi cüz'ün yedisini de alan "*cüz'ün maksumun/ yedi kat cehennem*" mânâsını vücûdunda bulur. Yedi cüzden bir kısmını alır, bir kısmından uzak kalırsa; *eshiyâ*ya dâhil olup *levvâme* kapısını bulur da

* İki kanat sahibi- muhtemelen Nakşî-Hâlidî kolunun kurucu pîri Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî.

bazen *Nefs-i emmâre*'ye uyar; bazen *Nefs-i rahmânî*'ye uyup isitiğfâr eder. Bu minval üzere ömür sürer gider. Böyle ölürse akıbetini Allah bilir; âhirette rahmet bulması umulur.

DÜNYA SEVGİSİ

Hz. Mustafa[SAV] buyurmuştur:

"*El mer'u mea men ehabbe*"[12] **"Kişi sevdiği ile beraberdir".**

Zikrini çoğaltan safâ bulur. Muhabbetini fânî dünyaya bağlayan *Hakk*'ı nasıl olup da tanıyacaktır? *Şanlı Nebîsav* dünyayı sevmemiştir. İki zıddın bir araya gelmesi imkânsızdır. Dünyayı seven, nefsine imâm olamaz. Dünya sevgisi kalbe yerleşirse oradan Allah sevgisi kalkar.

Kalbin dört kapısından birinde dünya sevgisi hükümdârdır. Basîret sahiplerinin görebileceği bir cüssesi/ sûreti vardır dünya sevgisinin. Küçük, boz renkli bir yılana benzer. İki gözü, ağzı, dili; ağzının içinde bal şekeri vardır. Diliyle insanın kalbini yalar durur. Akılla kavranamaz bir haldir bu. Onun yalayışından kalp lezzet ve safâ bulur; o lezzet kişinin ağzına-damağına dahi yansır. İnsan bu lezzetle dünyayı sever; dünya için can telef edercesine çalışır. Dünyanın tatlı oluşu işte bu yılanın dilindeki şekerdendir. Dünya sevgisi, kişiyi dünya işine sarılmaya yöneltir. Bu ise kalbe zulmet perdelerinin örülmesine, nûrun bu perdeler içine hapsedilmesine, kalbin daralmasına yol açar. İlahi nûrun kalbe tecellîsi çok azalır. Dünya şerbetinden içenin kalbinde Allah'a muhabbet kalmaz. Zamane insanlarının hâli dahi böyledir. Dünyayı seven sohbetini de dünyadan açar. Zihni, gece gündüz dünya ile meşguldür.

Kalpte **küçük, boz renkli yılan** şeklinde olan dünya sevgisi, eğer kalbin dışına çıkarılabilirse, sûreti **boz köpeğe** döner ve kendisi kalbin sol tarafında ikamet eder. Âşık kimsenin sol yanında bir sed vardır. Dünya sevgisi o seddin arkasında durur; bazı vakitler başını

kaldırarak kalpte kendi *küdûret*ini uyandırır. Uyanan *küdûret* kalbe yine dünya lezzeti verir; kişi yine dünya sohbetine koyulur. Bunun ayrıntısı aşağıda gelecektir.

Dünya sevgisi, kalpte karanlık kaynağıdır; Allah sevgisi ise nûr saçan bir lambadır (*misbâh*). İki muhabbet bir arada tutulamaz. Allah, nûr ve karanlığı bir araya getirmez. Dünya sevgisi kalbi katılaştırır, körel-tir; onu kasvet ateşiyle doldurur. Böyle bir kalp ağlamaz; sahibinin gözünden damla düşmez. Kasvet ateşi kalbi yakar; günahı çoğaltır, kötülük saçar. Dünya sevgisi, ölüm korkusunu ortadan kaldırarak insanın sol amel defterinin isyan ile dolmasına yol açar. Dünyayı seven, âhireti boşlar. Sevgisi arttıkça günahları da çeşitlenir, çoğalır. Hadîs-i şerifte buyurulmuştur:

"*Hubbü'-d'dünyâ re'su külli hatîetin*[13] "Dünya sevgisi, bütün günahların en büyüğü, her türlü şer ve hatânın başı/kaynağıdır".

*Boz yılan*ın şerri, Allah sevgisini kalbe sokmaz. Daimî zikir ve gece gündüz gözyaşı dökmekle; bir vâizden /mürşid-i kâmilden destek almakla *boz yılanı* vücuttan çıkarmak; gönül köşkünde Allah sevgi-sini bulmak gerekir ki Allah'ın nûr aynası (*mir'ât*) kalbe sınırsızca tecellî etsin.

Basîret ehli olanlar, kalp gözü/ *mir'âtullah* ile dünya sevgisinin mânevî sûretini, şeklini görürler. Avâm insan bunu anlamaz ve inkâr eder; görmez de göreni kınar.

Dünya sevgisi bazen çok güzel bir kız/kadın olur. *Şanlı Peygambersav* bunu tâ önceden görmüştür.

Dünya sevgisi pisliktir, akıl sahipleri/ insanlar onu bal şerbeti zan-netse de aslında yılan zehridir. Oysa dünya vefâsızdır; oyun oynar insana, cevr ü cefâ eder.

Allah Teâlâ dünyanın oyundan ibaret olduğunu bildirmiştir: **"*Dünya hayatı oyundan başka bir şey değildir*".**

Çocuklar oynar, taşlarla oyuncak bir ev yapar, sonra usanıp yıkarlar onu. İnsanlar da böyledir. Türlü zorluklarla binalar, evler v.b. kurarlar. Mal-mülk ile övünürler; soylarını, neseplerini yüceltirler (*tefâhur*), kibre kapılırlar; dünya denizinin derinliklerine dalarlar. Ölüm gelip çattığında ise dizlerini döverler. Dünya oyun olmaktan başka eğlencedir de. Dünyayı seven sürekli onu süslemekle meşguldür. Mala mülke tapınmakla gün geçirirken ecel ansızın yakasına yapışıverir. Tövbe etmiş ise kurtulur; değilse azaba uğrar.

Dünyayı seven malını/evlâdını çoğaltmaya çalışır (*tekâsür*) ve bu çoklukla övünür; kibre düşer. Mal biriktirmekten tefekküre, âhireti düşünmeye fırsat bulamaz. Sohbeti Allah'a değil mala dâir olur. Oyun, eğlence, mal ve evlâdı çoğaltma, hem bunlarla hem de soyu sopu ile övünme.. İşte bu dört şey ile dünya, insanı gurura, Allah'tan uzaklaşmaya sevk eder. Âyet-i kerîmede buyurulmuştur:

"İ'lemû enneme'l-hayâtu'd-dünyâ leibun ve lehvun ve zînetun ve tefâhurun beynekum ve tekâsurun"[14] ***"Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir."***

Bu dört şeye kapılan insan, gönül şehrini harabeye çevirmiş olur. Allah için sevmek, Allah için buğz etmek onun için mümkün olmaz. Görünüşte ibâdet ve tâat ile meşgul dahi olsa rızâya mazhar olamaz. İki muhabbeti bir arada tutamayacağı için Allah'ı kalbine alamaz; işini Allah'a havale edemez, doğru yolu bulamaz. Malına güvenir, malına bağlanır, malından bekler. Gece gündüz, daldan dala atlar, işte işe koşar. Bu halde ölürse gözleri açık gider.

Menzil-i dâreynde/ iki cihanın kavşağı olan kabirde azap görmemek için, fânî dünyaya aldanmamak gerekir. *Şanlı Nebî*'yesav dahi kalmayan dünya kimseye kalmayacaktır. Ancak bilmeli ki *Hazret-i Şanlı Nebîsav* ölmemiş, bâki âleme göç etmiştir. Nitekim şu hadîs-i şerîf de bunu beyan etmektedir:

"*El mu'minûne lâ yemûtûne bel yenkalûne min dâri'l-fenâi ilâ dâri'l-beka*"[15] **"*Mü'minler ölmez; fânî yurttan baki yurda göçerler*."**

Dünyayı seven, ona tapan ise ölür. Onun rûhu bedeni ile birlikte kabre girer; berzah âlemine geçemez.

Sahâbîler *Rasûlullah*'asav Allah katında hangi amelin makbul olduğunu sormuşlar; O ise, dünyadan uzlet ile Allah'ı zikredenlere, zikirle dilini muhafaza edenlere işâret buyurmuştur. Bir yerde bir cemiyet olsa; insanlar orada Allah'ı topluca zikretseler, etraflarını melekler sarar, Allah'ın rahmeti ile kuşatılırlar. Üzerlerine *sekîne* iner ve Allah da onları zikreder; yani onları sever; kıyamet gününde onları temize çıkarır. *Mukarreb melekler dahi o kulların halini anar, över.*

SÛ-İ ZAN (KÖTÜ İNSAN/ İNSANLARI KÖTÜLEMEK)

Sû-i zan sahîbi her zaman kendi kötü hâlini, kötü vasıflarını, *Şerîat*'e uymasa da kendi sözlerini beğenir. Ağzından çıkan sözün sorumluluğunu düşünmez. Başkalarının güzel hallerinden rahatsız olur. Allah'ın yarattıklarına *hüsn-ü zan*la (iyi niyetle) bakmaz; onları hakîr görür, kötüler. Birine iyilik etse, başa kakar. Ancak insanlar onun bu durumunu her zaman anlamazlar; söylediklerinin kalbinden geldiğini zannederler.

Allah, insanı yarattığında maddesini müfret/tek mânâsını kalabalık eylemiştir. Dünyayı küçük âlem, insanın vücûdunu büyük âlem olarak yaratmıştır. İnsanın maddi varlığı içinde manevi dost ve düşmanlardan oluşan bir halk vardır. Sû-i zan dahi bu halktandır. Mânevî sûreti, kurbağa şeklinde siyah bir yılandır. İki kulağı, ağzı, iki gözü vardır. İki gözüyle kalbe bakar, ağzını açar, kulakları şişer. Göğüsteki kalbe hükmeder, kafadaki kalbe de ses verir. İnsanın kalbine onun bakışından bir rüzgâr eser ve o rüzgârın tesiriyle kişi Allah'ın yarat-

tıklarını hor görür, kötüler, kınar, her birine bir kötülük isnat eder. Kendi kusurlarına bakmaz; kendini beğenir.

Sû-i zan sahibi kişi, *Şerîat*'in emirlerini aklına danışır, sonuçta *Şerîat*'e aykırı bir yol tutar.

Kibrin hem açık, hem gizli olanı vardır. *Sû-i zan* sahibi kibre düşer ama bunu farkedemez. Gizli kibirle konuşur durur, sürekli gıybet eder. Ölü kardeşinin etinden yer. Oysa insan fıtratı, o eti iğrenç bulur. Yani gıybet, iğrenç bir koku gibidir. Konuşanın ağzından çıkar ve leşe dönüşür. Yani koku, insan ölüsüne benzeyen mânevî bir vücut sahibi olur. Gıybet eden, ağzının içinde peydâ olan bu mânevî eti çiğner ve günaha girer. Kalpte peydâ olan bu iğrenç koku, işte kurbağa şeklindeki o yılandan gelir. Söylenen sözlerin tamamı, kalbin dilinden kaynaklanır. Ağızlarımızdaki lisanlarımız, kalplerimizin dilinde olanı yansıtır. Gıybet, kişinin iyi amellerini, sevaplarını yok eder.

Allah, insanın sûreti/görünen varlığı içerisinde bir de sîret/ görünmez bir iç âlem yaratmıştır. İtibar insanın sûretine değil, sîretine, yani iç âleminedir. Mü'min kişinin içi de dışı gibidir; sûretinde sîreti görünür. İşte bu sîret, büyük âlemdir, *âlem-i kübrâ*'dır. Zaman zaman, sîret sûrete yansır; basîret sahipleri bunu görür. *Nûr aynası*yla insanın sûretine bakar ve sûreti içindeki sîretini seyreder. Mü'min gıybet ettiğinde sîreti leş olup ağzına akar ve nefesi leş gibi iğrenç kokar. Zâhirde mü'min kardeşinin gıybetini eder, bâtında ise leş çiğner ve yutar.

Gıybet edenin durumu içki içene benzer. Kişinin içki içerken Kur'ân okuması bir felâkettir. İçki içenin ağzı kokar, okuduğu Kur'ân'ın kendine hayrı olmaz. Allah, karanlıkla nûru bir araya getirmez; nitekim içki içenin vücûdunu karanlık istilâ eder, tevhîd nûru ondan uzaklaşır. Sarhoş halde zikreden kendini boşa yormuş olur. İnsanları kötülemek ve arkalarından çekiştirmek de sarhoşun içki içmesi gibidir. Gıybetin kokusu, [*çirkinlikte ve mânevî kötülükte*] şarabın kokusunun aynıdır. Kim gıybetle *kelime-i tevhîd*'i dilinde birleştirirse nefesini boş yere harcamış olur. Öte yandan kişi gıybetten tevbe edip

ardından aynı günahı yine işler ise –hâşâ- Allah'ı oynatmış olur. Onun için samîmi bir tevbe (*tevbe-i nasûh*) ile tevbe edip gıybeti terk ile kurtuluşa ermek gerekir. Tevbe insanları doğru yola alır; gıybetten, insanları kötülemekten ve eğri işlerden kurtarır. Gıybet eden kesret/ çokluk âleminde kalır ve kabirde de çok cefâ çeker.

(NEFSİN HEVÂSI/ NEFSÂNÎ ARZULAR HAKKINDA)

Sû-i zan ile, nefsin *hevâsı* [*gelip geçici, zararlı ve günah olan arzuları, düşkünlükleri*] maddede ayrı olsa da mânâda aynı şeydir. Kişi bazen *hevâ* - heves kapısını açar, şehveti galebe çalar, onun uğruna âdetâ canını verir. *Hevâ*-heves, insanları taşkınlığa yönlendirir; hüsrân uykusuna düşürür. *Hevâ*sına uyan, nefsine zulmetmiş ve günahkârlar kapısını açmış olur. Nefsinin arzularına uyan kişi, *şakî* zümresine katılır. *Nefs-i rahmânî*'ye biat edemez. Allah'a itâat ile rızâsını bulamaz.

Allah, aklı vücutta padişah eylemiştir. Nefsine icâbet eden kişinin padişahı vücûdunu terkeder. Nefsin arzusu, aklın yerini alır ve kişi dört düşmanın kulu olur. *Şeytân*'a yakın, Allah'ın kudretinden uzak olur. Eğri yola gider, aklının rükünlerinden bir kısmını zâyi eder. Aklın on cüz'ü vardır; biri dahi eksik olsa, o kişi deli sayılır. On cüz'den çoğu, insanların çoğunda yoktur. Aklın bazı rükünleri eksik olunca kişi Allah'tan uzak olur. On rüknü tamamlayanın aklı tamdır ve Allah'ı arar, bulur. Aklın rükünlerinin beşi açık/ zâhir beşi bâtın/ gizlidir. Bu on rüknü bir araya getirenin derecesi yükselir. Aklın cüz'leri aşağıda ayrıntılarıyla anlatılacaktır.

Allah insanları yaratmış, peygamberlere mûcizeler, velîlere ise kerâmetler bahşetmiştir. Kerâmetin aslı, kulun çalışıp çabalayarak lûtfa ermesi ve bir mânevî mihrâba girmesi; bu mihrapta Allah'ın nûru ile çeşitli hikmetlere, sırlara, mânâlara vâkıf olmasıdır. Böyle kişi, *nişangâh* kuvvetiyle önce *Şeytân*'ı perişan eder. Sonra *Nefs-i emmâre*'yi gönül köşkünden dışarı çıkarır ve kalbinin sağ tarafında

onun şeklini temâşa eder. *Nefs-i emmâre*, **aslana** benzer ve sağ tarafta durur; ancak bazı vakitler kalbe tekrar girebilir. Üçüncü olarak *dünya sevgisini* vücûdundan çıkarır. O da boz bir köpek şeklinde kalbin solunda, bir duvarın arkasında durur. Zaman zaman başını kaldırıp kalbe te'sir etmeye çalışır.

Müstakim yolda duran, inzivâda zikre devam eden kişi kendini alçak görür ve dört düşmanını birer kıl ile zapt eder. Dördüne de kıldan, dört gem vurur ve nice seneler bu halde kalır. Eğer müstakim yolda sâbit olmaz, zikrullaha devam etmezse dört düşman tekrar vücûduna girer ve onu Allah'a, *Peygamber*'e isyâna sürükler.

Velî, dördüncü olarak nefsin *hevâsı*nı kalpten dışarı çıkarır. O dahi kalbin sol tarafında seddin arkasında hapsolur. Sû-i zan da kalpten çıkınca, dört düşman hapsedilmiş ve kişinin derecesi yükselmiş olur. Bu mertebeye gelen kişi dört düşmanı, ayrı ayrı seyreder ve kerâmetin bazı unsurlarına sahip olur. Eğer dört *küdûret* de kalpten çıkar ve yeni mânevî suretlerine kavuşacak olursa, kişi sekiz düşmanı tek tek görür her birini tanıyıp bilir ve o zaman gizli hikmetleri seyreder. Gizli kerâmet sahibi olur. *Küdûret*ler kalpten çıkmaz ve tanınıp bilinmez ise gizli hikmet görülemez, görülse dahi hakîkatine erilemez.

Sekiz düşmanı tanıyıp bilen, neye baksa hikmet görür. Eğer sekiz düşmanı tanıyıp bilmez, her birini ayrı ayrı göremez ise, gözünü yumup murakabe ettiğinde ya *Şeytân*'ı ya da nefsini görür.

İsyan edip nefsine uyan, dünyayı âhiretten üstün tutan, şehvetine tâbi olan, namazı, zikri terk eden kurtuluşa eremez; hüsrân uykusunda kalır. Allah Teâlâ buyurmuştur:

"Feemmâ men tağâ ve âsera'l-hayâte'd-dünyâ feinne'l-cehîme hiye'l-me'vâ"[16] ***"Azan ve dünya hayatını âhirete tercih eden kişi; Cehennem işte onun için tek barınaktır."***

Taşkınlık ve isyan, hevâ ve hevesten kaynaklanır. Kişinin yattığı yeri yılan ve akreple doldurur hevâ, karargâhını cehennem ateşi kılar.

Kalbine Allah korkusu düşen, nefsin *hevâ*sından ve *sû-i zan*dan uzak durur, kıyamet gününden korkar, yasaklardan kaçınıp emirlere uyar. Allah'tan korkup cennete girmeyi umar. *Hevâ*sını terk eden kurtuluşa erer; Allah'ın cemâlini seyretme şerefine nâil olur. Âyet-i kerimede buyurulmuştur:

"Ve emmâ men hafâ mekaame rabbihî ve nehe'nnefse anil'l hevâ feinne'l-cennete hiye'l-me'vâ"[16] ***"Rabbinin huzurunda (hesap vermekten) korkan ve nefsine kötü arzuları yasaklayana gelince****, onun barınağı da cennetin ta kendisidir."*

(KÜDÛRETLER HAKKINDA)

Dört büyük düşmanın, dört *küdûret*i vardır. Birisi *Şeytân*'ın *küdûret*idir; *Şeytân*'dan peydâ olur, ancak *Şeytân*'dan daha zayıftır. Ne var ki istiâze ile *Şeytân* kaçar, fakat *küdûreti* kalpte kalır. Diğer üç küdûret de buna kıyas edilebilir.

Kalbinden dört düşmanı çıkaran kişide dört *küdûret* zaman zaman hükmederse de kalbe perde olamaz ve kalbi karartamazlar. Ancak bu kişide Allah'ın nûr aynası kalbe tecelli etmez; kalp Allah'ın *mir'ât*ini göremez. *Küdûretler* kalpte kaldıkça kişi *fenafillah*'a varamaz, *bekabillah*'a asla eremez. *Bekabillah*'a eren Allah'ın mülküne ermiş olur, neye baksa onda bir ilâhî şûle görür. Dört *küdûret* kalpte kalırsa, dört büyük düşmanın hilesi dört *küdûret* üzerinden kişiye te'sir eder. Ve kişi *Şeytân*'ın vartasından geçemez, kalbinin kapısını açamaz. Zaman zaman nefsine uyar, kalbin aydınlık hücresinde karanlık peydâ olur.

Velî nefsini alçak bilir, dört düşmanı dört kıl ile zapt ederler. Sonra dört *küdûreti* dahi kalbin dışına atar ve Allah'ın ipinden tutar. Fânîyi terkeder, beka mülkünü yapmış olur. Dört *küdûreti* mü'minlerin ancak binde biri görebilir.

Dört *küdûret*, kalpte dört büyük düşman için dört *emen*/yuva/sığınak gibi hizmet eder. Âdetâ bir şekilde rencide olan, hırpalanan dört düşman gelir; kendine ait *emene* sığınır. Bu sebeple kişi günahtan külliyen kaçınamaz. Dört *küdûret* orada kaldıkça kalbi tam olarak temizlenmiş olmaz. Bazen hırsı galip gelebilir, aklı başından gidebilir; şerre, isyâna, hataya düşebilir. Eğer dört *küdûreti* de kalbin dışına atabilirse işte o zaman, dört büyük düşman sığınaklarını, işbirlikçilerini kaybetmiş olur; zafer ümidini yitirir, kalbe giremez olurlar. Ten ve kalp güzel, temiz, saf kalır. Bu mertebedeki kişi, *küdûret*lerin kalpten çıktığını görür ve onları mânevî sûretleri ile birer kedi suretinde seyreder.

*Küdûret*ler kalpten çıkınca; bazen ölmez sağ kalır; zaman zaman kalbe girer, çıkarlar. Böyle olursa *Nefs-i sâfiye* makamına erilemez. "*Ve'dhulî cennetî*" sırrı tahakkuk etmez. Sâlik *marziye-sâfiye* arasında kalır; ve *marziyye*de iken günah işleyebilir. Bazen de *küdûret*lerin tamamı (ve büyük düşmanlar) ölür ki *Nefs-i sâfiye* makamına ebedi olarak erişin şartı budur. Bu hâle eren sâlike *Hakk*'ın *cemâl* aynası feyz eder. Ebediyyen saf ve ârî olur. *Kutup* ve *gavs* rütbesini alır; gönül gözünden perdeler kalkar; doğuyu-batıyı, *Arş*'ı, *Kürsî*'yi, *Levh-i mahfûz*'u seyreder. *Yerin altında öküz*'ü dahi görür. "*Fe'dhuli fîfibâdî*" ecrini bulur; "*V'edhulî cennetî*" emrini alır. *Fenâfillah*'tan *bekabillah*'a geçer. Âyet-i kerimede buyurulmuştur:

"*Fe'dhulî fî ibadî ve'dhulî cennetî*"[20] **"*Râzı olduğum kullarıma katıl ve cennetime gir*"**

[MİR'ATU'LLAH/ ALLAH'IN AYNASI HAKKINDA]

Hakk'ın bin bir ismi okunursa da feyzi 99 ismi üzerinden olur. *Hak Teâlâ* ebrâr zümresindeki kullarına üç mecradan/ üç vasıta ile feyz eder; kudretini açığa vurur: İsimleriyle, fiilleriyle ve sıfatlarıyla. *Zâtî* tecellîsi ise *mir'ât*/ ayna olur.

Sâlikin murakabesi önce mürşide bağlı kalır; önce ondan feyz alır. Bu hâl üzere devamla *bekabillah* mertebesine vardığında mürşidin feyzi aradan çekilir. Allah'ın zâtî tecellîsine mazhar olur. Kalbe bir ayna misâli *Zât* nûru tecellî eder. İşte bu nûr aynası ile eşyâya; cânlı-cansız, akıllı-akılsız mahlûkata bakar; neye baksa orada bir nûr şûlesi görür. İnsana baktığında onun iç âlemini; kalbindeki dost ve düşmanlarını seyreder. *Şeytân*'ın rüzgârını, *Nefs-i emmâre*'yi, boz yılan şeklindeki dünya sevgisini, siyah yılan şeklindeki sû-i zannı, kurt şeklindeki küdûretleri tek tek görür. Âdetâ üç yüz altmış damarı tek tek sayar. İnsanın küçük maddî varlığı içindeki büyük âleme; nûr ağacı üzerinde kalbe nazar eder; ancak kalbin sınırını, nihâyetini bulamaz; kalbin varlığını akıl idrâk edemez.

Varlığa bu nazarla baktığında *hayrete* düşer sâlik; dünyadan el etek çeker. Cansız varlıklarda dahi Allah'ı görür. Yani gönül köşküne güneş doğar; *fenâfillah* mertebesinde, "*hayret makamı*"nda kalır. *Hayret makamı* şöyledir ki; sâlik âleme baktığında mahlûkatı yok olmuş görür; mahlûkatın varlığını; insan, hayvan, taş, ağaç v.b. şeklindeki zâtî varlıkları seçemez, göremez. *Hak Teâlâ, cemâl*ini mahlûkatında kudreti ile gizlemiştir.

Nefs-i sâfiye'de, kula Allah'tan iki emirden biri gelir. İlk emre göre sâlik ya *gavs* veya *kutup* olur ki bu durumda *fenâfillah*tan geçerek *bekabillah*ta karar kılar. İkinci emre göre ise *fenâfillah*ta kalır, *hayret* âleminde karar kılar. *Fenâfillah*taki kişi, *mir'ât* ile Allah'ın kudretini seyreder; varlığın mânevî vechesinde mahlûkatı fânî/yok görür; onun için *hayrete* düşer.

Allah'ın *Zât* tecellîsini cezbeden kişi kalbi görür. Bu tecellî gözler görmemiş, kulaklar işitmemiş tarife sığmaz bir nûr, bir ışıktır ki Allah onun mahiyetini; melek, resûl, nebî.. hiçbir kuluna bildirmemiştir. Allah'ın *Zât* ve sıfatından tecellî de iki yönden, iki bakımdan olur. Biri budur ki; Allah altı yönden (yani her yönden) feyz ettiğinde sâlih kişi kalbi görür. Biri de budur ki; o nûrun tecellîsi sâlih kulları

mest eder; nûrun tecellî ettiği sâlih kişiye bakan kişi onun aynasında kendisini görür. Şu âyet, Allah'ın mir'âtine delildir:

"*Felâ ta'lemu nefsun mâ uhfiye lehum min kurreti a'yunin*"[23]
"*Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne saadetler saklandığını hiç kimse bilemez.*"

Allah, "*min kurrat-i a'yunin/ göz aydınlığından*" buyurarak gönül gözüne işâret etmiştir. Allah'ın gizli nimeti/ tecellîsi ile sâlihin gözleri aydınlanır; aynaya bakmışçasına kendi mânevî vücûdunu görür. Dahası o nûra garkolmuş vaziyette mahlûkatın da mânevî varlığına seyreder; insanın sîretini keşfeder. Bu tecellîye mazhar olan sadece sâlih insanlardır; melekler, cinler Allah'ın *mir'â*tini göremezler.

[AKLIN CÜZ'LERİ/ RÜKÜNLERİ/ UNSURLARI HAKKINDA]

Göklerin ve yerin sahibi Allah'tır. Dilediği şeyi yoktan var eder; var ettiğinde gizli hikmetini açığa vurur. Akıl sahipleri Allah'ın birliğini tasdik ederler; bunu aklî ve naklî delillerle de ispat ederler. Naklî delil "*Kul huvallahu ehad*" fermânıdır Yaratılmışların, bir *sâni*'e (san'atçıya) işâret eden masnû şeylerin (san'at eserlerinin) tamamı ise aklî delillerdir.

Allah mü'mini yaratmış; aklını da ona çoban kılmıştır. Bazı kişilerin aklı tam, bazılarının noksandır. Bazı kimselerin zâhiri ile bâtını, içi ile dışı bir olur ve o kişi kurtuluşa erer. Böyle kişilerin aklını Allah tam kılmıştır. Aklı tam olan uyanık olur; eşyâda Allah'ı arar; neye baksa onda bir hikmet farkeder; sineğin kanadında dahi Allah'ı bulur.

Akıl, on unsurdan, on sıfattan, on vasıftan oluşur. Onunu da bir araya getiren kimse yücelir. Bu on unsurun beşi açık, beşi gizlidir. Biri dahi eksik olsa, o aklın sahibi deli sayılır.

Aklın açık/zâhir sıfatları/ rükünleri/ unsurları şunlardır:

1. ***SIMT* (*Susmak*).** Bu sıfat *Muhammed*sav sıfatıdır. O, Allah'ı cânında bulmuş, halveti/ yalnızlığı tercih etmiştir. *Ulu Peygambersav* "*Susan kurtuldu*" buyurmuştur. Bu sıfatla sıfatlanmak gerekir. Susmak, sessizlik, insanı kurtuluşa götürür; sevdiği Allah'ı cânında bulmasına yardımcı olur. Allah kimin kalbine girerse o kişi, bahsi Allah'tan açar, Allah için, Allah'a dâir konuşur. Çok konuşmak, insanları doğru yoldan çıkarır; hata ve isyâna sürükler ki bu da Allah'tan uzaklaşma sebebidir.

2. ***HİLM* (*yumuşak başlılık*).** *Hilm* sahibinin kalbine daima hayır rüzgârı eser. *Hilm* sahibi işini sükunetle yapar; gündelik işinde acele etmez. Hayırlı bir iş olursa onu yapmakta acele eder, şer işleri ise terkeder. Dünya hayatında yavaştır, ağırdan alır, iki sözü bir arada söylemez. Boş konuşmaz. Dövene elsiz, sövene dilsizdir. İnsanlara karşı yumuşak başlı, itâatkardır; öyle ki bir çocuk bile, istese onu dövebilir. *Hilm* sahibinin halleri şaşırtıcıdır. *Hilm* sahibi Allah'a yakın olur. *Hilim*de noksanlık akılda noksanlıktır ve zulümdür.

3. ***TEVÂZU* (*Alçakgönüllülük*).** Tevâzu ehli kişi *Hakk*'ın hastan da has kulu olur. Kendini alçak görür; herkesten aşağıda bilir. Böyle olanın bâtınını Allah yüceltir. Tevâzu ehli; düşmanlığı, kötülüğü, kini, gamı kalbinden atar; mahlûkata Allah rızâsını gözeterek hizmet eder. Sevgisi Allah için, nefreti dahi Allah için olur; Allah için cânını dahi verir. Bu sıfat peygamberlerin sıfatıdır; onların her işi Allah içindir. Bu sıfat özellikle de *Muhammed*'esav hastır. Bu sıfatta olan Allah'a tapar, *Muhammed*'insav yolu üzerinde bulunur, onun ahlâkı ile ahlâklanır da tekebbür/ böbürlenme şişesini kırar; kalbinde lâmekân şehri kurulur.

4. ***HAKK'IN EMİR VE NEHİYLERİNİ BİLMEK***. Farzı, vâcibi, sünneti; otuz iki farzı güzelce öğrenmek gereklidir. Meleğin ilhâmına göre, "*farz*" kelimesinin harfleri itibâriyle bâtını/gizli mânâsı şudur: ***Fâ***'sı *fercâm*, yani ecel şerbetidir. Kişi namazını

ve sâir farzları eda eder; ölüm halindeki susuzlukta, iki kadehte sunulan sudan içme hakkı kazanır. ***Râ***'sı rızâdır. Kişi, *Âmentü*'ye îmân edip emirlerini tutarak, yasaklarından da kaçınarak Allah'ın rızâsını kazanmış olur. ***Dât***'ı (dât kalın z sesiyle okunur) *ziyâ*, yani ışıktır. Farzları eda eden ru'yet ile; Allah'a kavuşmak, cemâlini görmekle mükâfâtlandırılır. [***FaRZ**: **F**ercâm/**R**ızâ/**Z**iyâ; uzatmasız sesli harfler (burada "a") Arapçada harf değil harekedir*]

5. ***SÂLİH AMEL***. Sâlih amel sahibi nefsini ıslâh eder, Allah'ın lûtfuna nâil olur, kurtulanlar zümresine katılır. Riyâdan, gösterişten kaçınır; tüm mahlûkata hürmet eder, sevdiği Allah'ı yaratılmışlarda bulur, insanlardan uzaklaşarak gizlice ibâdet eder, gönül gözünden gizli gizli sel gibi yaşlar akar. Beş vakit farzı vaktiyle, üzerine beş daha koyarak kılar. Dili durmaz, daima Allah'ın sohbetini eder. Herkes ve her şey ile barış içindedir; her mahlûk ondan râzıdır.

"***Sâlih***" kelimesinin de bâtını/gizli mânâsı şudur:

Sâd'ı *sohbet*tir. *Sâlih*, *Hakk* ile sohbet halindedir; o sebeple yarattıklarına da hürmet eder. Dili insanlarla konuşursa da kalbi Allah ile sohbettedir; dünyanın çerçöpü, kalbinde yer bulamaz.

Elif'i *ülfet*tir. *Ülfet*i, yakınlığı, dostluğu Allah iledir; O'nu zikreder, âdetâ O'nunla konuşur. Gece gündüz Allah' kalbine alır; bu sebeple kalbine tecellî güneşi vurur. O güneşin nûrları ile Allah'a yakınlık kurar, sözleri ve fiilleri sâlih bir kul olur. Allah'ın nûru ile iffet sahibi olur; günbegün hâli güzelleşir.

Lâm'ı *letâfet*tir. İşlediği ameli lâtîf, güzel bir tarzda işler. Her ameli *ta'dil'i erkân* iledir, adâlet üzeredir; zikri de fikri de. Allah için sever, Allah için buğz eder. Neye baksa hisse alır. Mahlûkatına hürmet ederek Allah'ın lütuf ve ihsânını umar. Amelini ihsân üzere, yani Allah'ı görüyormuşçasına yapar; kendi Allah'ı görmese de O'nun kendini gördüğünün şuûrundadır.

Hâ'sı *hayat*tır. Mü'min kişi, sâlih kişi ölmez; fânîden bâki âleme geçer sadece. İnsan can ile kaimdir. Cânı içinde, cânı veren cânanı arar; onun için itâat ve ibâdet eder. Allah, kudreti ile cansız eşyâyı dahi kuşatmış; rızâsını da itâat içine gizlemiştir. Rûh, ta ezelde Allah'tan bir işâret görmüş; iki secde arasındaki celsede O'nun *cemâl*ini seyretmiştir; o sebeple ibâdet edip durmaktadır. Sâlih amel işleyerek Allah'ın lütfuna ermek, ezelde gördüğü *cemâl*i tekrar görmek istemektedir. Ezeldeki ru'yet rûha *cilâ* / parıltı vermiş, dünyada dahi muhabbetin devamını sağlamış, *cilâ*nın sahibine arzuyu sürekli kılmıştır. Sâlih ameli işleten rûhtur. Rûh cesetten ayrıldığında mü'minin rûhu yeniden *cilâ* bulur; ezelde gördüğü *cemâl*i tekrar görür. O *cemâl*in *cilâ*sıyla nûrlanır, yeniden hayat bulur. Mü'min ölmez; *Peygamber'*insav sözü buna delildir… Bu söz, Allah'ın şu kelâmının izinden gider: *Ey Muhammed! Sâlih amel işleyen has kullar; niyeti halis, sözü fasîh/doğru, Allah için kendini ateşe atan ümmeti müjdele: Ten topraktır, toprak olur; can ise kalb ile birlikte hayatta kalır; ölmez. İkinci nefh*ada tekrar cesede girer. Rûh, ölümsüzdür, fânî âlemden bâki âleme diri gider; orada cennet kapısından girer. [***SAL****i****H***: ***S****ohbet*/***Ü****lfet*/***L****etâfet*/***H****ayat*; *uzatmasız sesli harfler (burada "i") Arapçada harf değil harekedir*]

Şu âyet mü'minin ölmediğine dâir müjdeyi taşır:

"Felâ tahsebenne'llezîne kutilû fî sebîli'llâhi emvâtâ' bel ehyâun inde rabbihim yurzekûne"[25] *Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma****! Bilâkis onlar diridirler; Allah'ın, lutuf ve kereminden kendilerine verdikleriyle sevinçli bir halde rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar.***

Aklın beş gizli/bâtın unsuruna gelince;

1. ***TEFEKKÜR***. Akıllı kişi sürekli âkıbetini, sonunu düşünür. Sû-i hâtimeden, ömrünü kötü noktalamaktan; ecel gelip çattığında *Şeytân*'ın yol bulup îmânına hâlel getirmesinden endişe eder. Bir kılı kırk yararak *Hakk'ı* arar. Kemâl ehli kimseleri arar, bulur; tefekkürü kemâlata dâirdir, kişiyi olgunlaştıracak amel ve düşünceler üzerinedir. Bu minval üzere kemâlden kemâle, bir

olgunluk mertebesinden ötekine yükselir; nihâyet marifet ilmine sahip olur. İrfan/ tasavvuf ilmini de *Şerîat*'e danışır; din ilmini öğrenmek için çaba sarf eder. Tefekkür onu *Hak*'tan utanmaya sevkeder; gece yatmaz, secdede gönül gözünden yaşlar döker. Karıncada dahi Allah'ın varlığını görür; neye baksa fikri derhal Allah'a yönelir, O'nu anar. Önce kendi vücûdunda olmak üzere, her şeyde *Hakk*'ı araya araya, *Hakk*'ı tefekkür ede ede; her şeyde hikmet ve kudret eserlerini gözleye gözleye tez zamanda irşâd olur; maksûduna erer. "*Men aref"e* sırrına mazhar olarak Allah'ı kalbinde bulur.

2. ***İBRET***. Akıllı kişi yere ve göğe ibret nazarıyla bakar. Dünyanın fânîliğini idrâk eder; onu bir pula satar. Karıncaya baksa haşyetle gözleri yaşarır. Vücûduna nazar ederek şükre yönelir. Gönül gözü hep yaşlıdır. Allah'ın yarattıklarını hor görmez; hepsine Allah için hoşça bakar; yaratılmıştan yaratan *Hakk*'a yol bulur. Neye baksa bir hisse, bir ders çıkarır. San'atta san'atçıyı, yani Allah'ı bulur, *Mâşâallah* diyerek O'nu hayranlıkla anar; *Sübhânellah* diyerek onu tesbih eder. İbret nazarı ile cânanı cânında bulur; uykusuz gecelerde *Hakk*'ı misâfir eder. Gönül köşkü güzelleşir, şereflenir. İtikadda merd olur akıllı kişi, Allah sevgisi sayesinde hayat iksîrini bulur. Bazen de ibretle nazar etmekten uzak düşer. O zaman delice işler yapar. Dünyanın fânî mahiyetini idrâk edemez ve bu sebeple düşmanlarını çok sever. İnsânî özellikleri kaybolur; hayvânî fiilleri icrâya başlar. Sonra eski haline döndüğünde, pişman olur; gözlerinden sel gibi yaş döker. İbret nazarı akıllı kişiye daima *Hakk*'ı aratır; kalbe hikmet ve mânâ doldurur; kalbi genişletir. Akıllı kişi eşyâya ibretle baktığında, nefsini Allah'ın yarattıklarına saygılı bir hizmetçi kılar. Kendi vücûdunda; el, ayak, kulak, göz, ağız ve sâir uzuvlarında Allah'ın birliğini tasdik eder. Kul mahlûka ibret nazarı ile bakmalı; Allah'a itâat, mahlûka hürmet kılmalı; Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemelidir.

3. ***GÜNAHINI HATIRLAMAK/ TEVBE***. Akıllı kişi işlediği sevapları, güzel amelleri unutur; günahlarını, kötülüklerini hep göz

önünde tutar; onlara pişman olur. Günde yedi kez tevbe eder. Sağdaki amel defterini okumayı terkeder, onu boş bilir; soldakini okumaya devam eder, onu tıka basa dolu sayar. Allah'a yalvarıp yakarır; günahlarını örtmesini, bağışlamasını diler ve umar; bu onun kalbini genişletir. Mü'min olduğuna her zaman şükreder. Yaratılışındaki mânâ ve maksadı düşünür; *tevbe-i nasûh*/ samîmi bir tevbe ile tevbe eder ve kurtuluş kapısından girer.

4. ***ALLAH KORKUSU***. Akıllı kişi insanlardan korkmaz, Allah'tan korkar. Farzları terk etmez, eğri işe varmaz. Kalbinde inilti, gözünde yaş olur. Kınayanın kınamasından korkmaz; yardımcısı *Ganî* ve *Hâdî* olan Allah olur. Gece gündüz ölümünü düşünür; kötü sondan korkar, kötü hâli ni Allah'a arz eder. Kalbi gülmez, sessizdir; gören dünyanın vergisini o veriyor sanır. Boş işleri, gıybeti, terkeder. Bu sayede kıyâmet gününde cefâ çekmez. Allah korkusu, Allah haşyetinin girdiği kalbin sahibi dinini tamamlar. *Haşyetullah* kalbe hüzün verir; hüzün ağlamaya yol açar. Ağlayan kalpte hikmet nûru zuhûr eder; o nûr kişiyi *Hakk*'a götürür. Onun içi dışı bir olur. Hiçbir varlığı incitmez. Hem kabirde safa bulur; hem kabirden kalktığında korkudan uzak olur.

5. ***NEFSİ TAHKÎR/ KENDİNİ ALÇAK, AŞAĞI GÖRMEK***. Akıllı kişi fetânetli, derin kavrayışlı olur. Eksiklerini tamamlar. Nefsini alçaltır, horlar; gizli ve açık kibirden arınır. Kendinin kötülüğüne, değersizliğine hükmeder. Yoksul, zavallı, miskin insanlardan sayar kendini. Gece gündüz zikirle meşgul olur ve Allah'a "*Ya rabbi hikmetin gereği beni böyle zavallı, alçak, günahkâr, âsi yarattın*" diye yalvarır. Var ise malı mülküyle övünmez. *Şerîat*'e aykırı sözleri dinlemez. Bu hâl, anâsırla, insanın varlığını oluşturan unsurlarla ilişkilidir. İnsan dört unsurdan [*ateş, su, hava, toprak*] hâsıl olur; her işi bu unsurlarla ilişkilidir. Varlığında su unsuru baskın olan kişide gaflet ve talep hâli belirgin olur. Toprak unsuru baskın olan kişide ise tevâzu, alçakgönüllülük hâli kendini gösterir; çünkü toprak, daima alçaktadır. Kendini alçak, zavallı bilende Allah korkusu ve tevâzu hâli bulunur. Böyle kişi çok yumuşak başlı/

hilim sahibi olur; günahını gözünde büyütür; sessiz, tefekkürle meşgul ve eşyâya ibretle bakar olur.

Nefsini tahkîr eden aklın sekiz rüknünü tamamlamış olur. Bu sıfat, âdeta, *mârûf*u emretmek (*emr ü nehy*) ve *sâlih amel* dışındaki diğer sekiz sıfatı, sekiz rüknü içerir. Söz konusu iki sıfat da tamam olursa; nefsini hakîr ve zelîl gören kişi, emir ve yasakları bilir, hayrı emredip şerden sakındırarak sâlih ameller de işlerse; aklını tamamlamış, kemâle eriştirmiş; *Ulu Peygamber*'insav yoluna girmiş sayılır. Aklını tam kılanın kalbini Allah beş şey ile nûr kılar: *Rûhuna letâfet* (cismani kayıtlardan kurtuluş), *gönlüne güzellik*, *yüzüne ışık*, *gözüne basîret nûru*, *kalbine genişlik* ve *sırra vukûf* bahşeder. Aklın on rüknü ile bu beş vasfa sahip olan kişi yaratılış kıvamında güzelliğe (*hüsn-ü takvîm*'e) kavuşmuş ve irfân ehli zümreye katılmış; *Nassâr* (çok yardım eden) kapısından girmiş olur. Bu, *nefs-i sâfiye* makamıdır.

[NEFS-İ LEVVÂME]

Şeytân ve *Nefs-i emmâre*'den kurtulan kişi *levvâme* kapısından girmiş olur. *Nefs-i levvâme*'de kul bazen dosta bazen düşmana hizmet eder; yani bazen *emmâre* bazen *levvâme* fiilleri işler. *Nefs-i levvâme*'nin de yedi sıfatı/cüz'ü vardır. Yedisini de tamamlayamayan *Nefs-i levvâme*'den tamamen kurtulamaz ve bir sonraki mertebeye çıkamaz. Yedi cüz'ü tamamlayan *Şeytân*'ın vartasından kurtulursa da zaman zaman *Nefs-i emmâre*'ye dönebilir. *Nefs-i levvâme*'nin yedi cüz'ü/ sıfatı şunlardır:

1. ***LEİM/LEVM*** *(KINAMA)*. *Nefs-i levvâme* makamındaki kişi nefsini kınar. Kendini çok değersiz, bayağı, alçak bir kul sayar. İnsanların kendi üstüne güldüğünü zanneder. Atlası soyunup palas giyer. Hiçbir şeyi kendinden aşağı görmez. Yüzüne bir mânevî su gelir ki o su sayesinde insanlardan utanır. İbadete koşulur, tevâzu gömleğini giyer. *Hakk*'ın san'atını gece gündüz

tefekkür eder; gizlice Allah'ı zikre devam eder. Bu sayede rûhu gaflet uykusundan bir nebze uyanır. Bu uyanış sürerse günden güne hâli süflîden ulvîye, alçaktan yükseğe doğru değişir. Rûh ezelde *Hak*'tan bir nişan/işâret görmüştür; bu dünyada da zikre düşer, hikmeti talep eder. Böylece kul, ikinci cüz'e intikal eder; gönül köşküne lezzet erişir.

2. ***HEVES***. Bu *heves Hakk*'a, hikmete, mârifete olan hevestir; dünyaya değil. Dünyayı seven hakîkatin lezzetini alamaz; zikrinden nûr ve hikmet hâsıl olmaz. *Nefs-i levvâme*'deki kul heves sayesinde her şeyini Allah'a tahsîs eder/ her şeyini Allah için has/güzel kılar. Farz namazını kazâya koymaz; geçmişte koymuş ise de kazâ eder.

3. ***MÜKERRER*** (TEKRAR EDİLEN/ ÇOĞALTILAN) * *[*MÜKERRİR şeklinde okunursa tekrar eden, çoğaltan anlamına gelir. İlk okuyuşta yapılan iş, ikinci okuyuşta işi yapan anlaşılır]*. *Leim* ile *heves* birleşince rûh yerinde duramaz olur; daha çok ibâdeti arzular. İbâdeti, zikri tekrar eder, çoğaltır. Böylece kalp arınır; dinde kavî, îmânda sâbit olur. Namazı terk etmez, ibâdetine riyâ katmaz. Hali, şânı yücelir.

4. ***UCUB**** *[*Ucub: 1.Kibir, gurur. Kendini beğenmişlik. Ameline, yaptıkları işe güvenmek./ 2. Varlığı nâdir olan şeyi görünce garipsemek, taaacüb etmek hâl. Burada ikinci mânâ kasdedilmiştir]*. *Ucub* ya da *acîb*; *Nefs-i levvâme* makamındaki kişinin hallerinin görenleri şaşırtması, taaccübe sevk etmesidir. *Nefs-i levvâme* makamındaki kişi, âdetâ kendinden geçmiş gibidir. İbâdete kanmaz. Her işini Allah için yapar ve dahi hoş yapar. Hâli, günden güne tekemmül eder; muhabbeti artar. Her şeyin zâhirine bakar, tartar; dince evlâ/ üstün/ makbul olanını araştırır ve ona tâbi olur. Zâhirde işlediği fiil mânevîyatına yansır. Kalbine *Nefs-i rahmânî* hükmeder. Kalbi coşar; *Rûh-u sultânî*'si dalgalanır; kalbindeki hareket perdeleri kaldırır. *Leim*, *heves*, *mükerrer* ve *acib* sıfatları kulu Allah'a hoşça mucîb kılar; emrine itâatkâr eder. Müstakim kapıdan *Muhammed*[sav] mezhebi'ne sokar. Allah'a muhabbeti, *Muhammed*'e aşkı artar.

Muhabbetten aşk hâsıl olur; Allah'ı gönül köşkünden çıkarmaz. Allah'ı sever, Allah için sever; *Muhammed*'isav görmeyi arzular. *Muhammed*'esav aşkı artmaz ise *Ganî* ve *Hâdî* olan Allah onun amelini kabul etmez.

5. ***ASRET*** (SÜRÇME/YANILMA). [*Bu sıfat, metnin bu bölümünde,* ***sırası ve ismi anılmadan*** *muhtevası ile geçmektedir*]. *Nefs-i levvâme*'deki kul bazen yanılır, unutur, hata ederse de hemen ardından pişmanlık ve tevbe gelir; tekrar doğru yoluna döner. Yani bazen *emmâre* bazen *levvâme* izince gider. Bazen *Nefs-i emmâre*, bazen de *Nefs-i rahmânî*'si hükmeder. Bu halde *mülheme* kapısını açamaz. *Levvâme* kapısından girenin kalbine Allah korkusu yerleşir. Ancak yedi cüz'ü tamamlamadıkça bu hâli sürekli olmaz; zaman zaman Allah korkusu kalbinden çıkar; *nefs* ve *Şeytân*'ın hükmü üstün gelir. *Nefs-i rahmânî*'si sönük kalır. İki hâl arasında gider, gelir ve bu hâl üzere iken ölür.

Mü'min kişi *levvâme*den girdiğinde *Nefs-i rahmânî* gelip kalbine iner ve dört düşman ile savaşır. *Nefs-i rahmânî* mânevî sûreti olan çok güzel/ genç bir *cemâl*/ bir çehredir. Allah onu nûru ile kaplamıştır. Gönül gözü, *Mir'âtullah* [Allah'ın nûr aynası] ile o *cemâl*i, şeklini şemâilini görür. *Yusuf* şeklinde/ güzelliğinde genç bir erkek (gılmân/gulâm; kadında hûri) görür. İşte bu görülendir *Nefs-i levvâme*. *Nefs-i levvâme*'nin mertebesi yükselince adı *mülheme* olur. Yani *Nefs-i rahmânî*, makamına göre isim alır. Buna dâir malumat aşağıda gelecektir.

6. ***TEMENNÂ*** (*İSTEMEK/SELAMLAMAK/MİNNETTAR OLMAK*). *Nefs-i levvâme*'deki kişi kalbinin ilim ve iffetle dolmasını ister. Bunun için farz, vâcip, sünnete dikkat; irfân meclislerine devam eder. Önce câhil iken ehl-i hâl olur; bu onu minnettâr kılar; iki kanadını Allah'ın mahlûkatı üzerine yayar. Âlime ve yoksula hürmet eder; kendi eski câhil hâline şaşırır; pişman olur, tövbe eder. Bu sebeple *Gaffâr* esmâsını okur; kalbine ansızın bir ışık vurur. *Temennâ* vasfını kazanan kul, dört ilimin dört yoluna

gider. Bu vasfı kazanmaz, temennâ haline ermez ise; farza, vâcibe, ilim tahsiline üşenir; avam sözlerine rağbet eder.

7. ***KAHIR***. *Nefs-i levvâme*'deki kişi Allah için dünyaya kahreder. Ehl ü ayâline, malına ve dünyevî olan her şeye kahırla bakar; dünyadan uzaklaşarak Allah'a, derse, tesbîhe yönelir. Allah için sever, Allah'ı sevenleri sever. Allah'ın ölmüş ve yaşayan velî kullarını sever ve ziyaret eder. Fânî dünyayı kerih/ tiksindirici bulur; has kulları araştırır, onları sever. Gece gündüz Allah'ın kudretini seyreder.

Yedi cüz'ün üçünde kalan kişide *Nefs-i emmâre* hükmü vardır. Altısını gerçekleştirende *Nefs-i rahmânî* hükmü baskındır. Yedi cüz'ü bir araya getirende dahi *Nefs-i emmâre* hükmü tam olarak kalkmış değildir; az da olsa hevâsına kapılır. *Nefs-i levvâme*'deki bazı kullar *Hakk*'ın kemâlini bulur; artık *Nefs-i levvâme*'de kalamaz; *mülheme* kapısından girer. Hak tarîka [tarîkate] girmeyenler için bu imkânsızdır. Kul dağın başına çıkar ve iki tarafa bakar. Bazısı dağı aşar ve *mülheme* kapısını açar; bazısı da geriye döner *Nefs-i levvâme*'de kalır. *Nefs-i levvâme*'de kalan bazen hayır, bazen şer işler. Şer işleyince pişman olur; kendini kınar. Âhiretteki hâli dahi böyledir. Neden günah işlediğine, neden fırsatı var iken daha çok hayır işlemediğine dövünür, kendini kınar, azarlar. Âyet-i kerimede buyurulmuştur:

"Lâ uksimü bi yevmi'l-kıyâmeti velâ uksimu bi'n-nefsi'l-levvâmeh"[31] ***"Öyle değil, Kıyâmet gününe yemin ederim ve hayır öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim!"***

[NEFS-İ RAHMÂNÎ HAKKINDA]

Nefs-i rahmânî'nin bizim gibi şekli, [mânevî] vücûdu vardır; kulağı, ağzı, gözü vs. Çok güzeldir ve hûriye benzer [yukarıda gılmân/ gulâm; cennet erkeği olarak geçmişti. Kadında ve erkekte cinsiyetine göre sûret sahibi olduğu anlaşılıyor]. Nûrdan rengi vardır. Mü'min onbeş yaşına girdiğinde (bâliğ olduğunda) *Nefs-i rahmânî* kalbine

iner ve *levvâme* adını alır. *Nefs-i levvâme* kalbe hoş bir tat verir. *Nefs-i levvâme*'nin yedi rüknünü tamamlayan *Nefs-i mülheme*'ye geçer. Yani *Nefs-i rahmânî Nefs-i mülheme* adını alır. *Nefs-i mülheme*'nin de yedi rüknü/ sıfatı vardır. Tamamlayan ve Allah'a dönen yükselir *mutamainne*'ye geçer; *Şeytân*'a uyan geriye döner. *Mutmainne*'ye geçen ve yedi rüknünü tamamlayan, oradan *râziye-marziye* makamına yükselir. Orada "*Fe'dhulî fi ibâdî*" emrini alır ve *Nefs-i sâfiye* makamına varır; *hayret* âleminde karar kılar. "*Ve'dhulî cennetî*" emri ile Allah'a yakın olur. **Yani *Nefs-i rahmânî*'nin varlığı ve şekli sabit kalırken makamı ve ismi değişir**.

NEFS-İ RAHMÂNÎ VE SÂLİH KULLARIN RU'YETİ

Resûlullah'ınsav Rabb'inden rivâyet ettiği hadîs bildirir ki: *Hak Teâlâ* sâlih kullarına kerâmeti va'detmiştir. Onlara bilinmez bir hâl vereceğini, eğri yoldan *Hak* yola alarak bir kapı açacağını; Zât'ı ile tecellî edeceğini, *Cemâl*inin feyzi ile onları nimetlendireceğini bildirmiştir. Gözlerin görmediği bir *cemâl*; kulakların işitmediği bir feyz…

Yani Allah kullarına bir hâl bahşeder; bu sayede kul, *nişangâh* âlemine adım atar. *Nişangâh*tan kasıt şudur ki; sâlik mânevî âlemde bir mihrâba girer ve burada mürşidini görür. Mürşidin feyzi ile mest olur. Zaman sonra gönül aynasına *Hakk*'ın *cemâl*i tecellî eder; ilâhî feyz akar. Bu ilâhî feyizden önce, ilkin sâlikin kulağına dört bir yandan bir gürültü, bir sadâ; pek saf, arı bir nidâ gelir ki bunun mahiyetini ancak işitenler bilir. Daha sonra bir ayna gibi [bir aynadan yansır gibi] *cemâl* güneşi, *cemâl* nûru gönüle doğar; basîret sahipleri bunu görüp kanar, inanır. *Cemâl* aynası insana feyz edince sâlikin kalbi ve kulakları bir lezzet alır. O ayna ışık verince ağzını açar, o feyiz kalbine değince cânından geçer. *Cemâl* aynası, gönlü hoş eder; kalbe bir râyiha/ bir koku verir. Bu *mir'âti* / *nûr aynasını*, *hayret* âlemine girenler dışında hiçbir beşer göremez.

Allah, kudsî hadîste "*hiçbir beşerin kalbine hutûr etmemiş, aklına gelmemiştir*" buyurmuştur ki bunun iki istisnası vardır: İlki *fenâfillah*'a eren kişidir ki neye baksa Allah'ı görür. İkincisi *bekabillah*'a erendir ki onun perdeleri kalkmıştır; varlığın dört bir köşesini son sınırına varıncaya dek seyreder. Bu iki zümrenin dereceleri yüksektir; kalblerine *cemâl* nûru şavkır. *Fenâfillah*'a eren sâlikte mürşide râbıta sürer ama, mürşidin feyzinin hükmü kalkar; kalbine feyiz şebnemi, yani nûr-u ilâhî girer. Allah *Cemâl* sıfatı ile feyz eder ve bu sayede sâlik *beka* mülküne el vurur; *hayret* şehrine girer; eşyânın/ şeylerin zarfında, mânevîsinde Allah'ı; Allah'ın kudretini görür. Allah'ın *Cemâl* aynasında insanı ve dahi kendi vücûdunu, kendi kalbini görür; bir hûri/gılmân sûretindeki *Nefs-i rahmânî*'yi seyreder. Şu hadîs-i kudsî bu söylenenlere delildir:

"A'dedtu li ibâdiyye's-sâlihîne mâ lâ aynun raet velâ uzunun semi'at velâ hatara alâ kalbi beşer"[32] "'***Ben sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatır ve hayal edemediği nimetler hazırladım***".

Allah "***mâ lâ aynun raet" /***"*hiçbir gözün görmediği*" buyurarak fânî göze işâret etmiştir. Kalp gözü bâkidir; bâkiye nûr vurur, nûr sayesinde perdeler açılır. Bunun için önce "*temûtû*", yani ölmeden önce ölme sırrına ermek, *fenâfillah* kapısını açmak, *hayret* âlemine geçmek şarttır. Bu hâle eren terakkiden terakkiye gider, yükseldikçe yükselir; ta ki "*Fedhulî fî ibâdî*" emrini alır ve *Nefs-i sâfiye* makamında karar bulur. Bu makamda *levvâme*, *mülheme*, *mutmainne*, *râziye-marziye* şehirlerini görür; *Nefs-i rahmânî*'yi güzel bir genç sûretinde temaşa eder. Mutmainne ve *râziye-marziye* makamındaki sâlik *Nefs-i rahmân*'yi göremez; bu makamlarda kalpteki nur, *Nefs-i rahmânî* nûruna perde olur; nûr içindeki nûr görülemez.

Allah "***Min kurrati a'yunin***"/ "*gözlerin nûrundan*" buyurarak *Ulu Peygamber*'isav yüce ve mûteber kılmış; bu hâle girmesini emretmiştir. Nitekim *Muhammed*[sav] gözünü yumar, *hayret* şehri köşküne girer; Allah'ın kudret ve hikmetlerine seyreder idi. Bu minval üzere Allah

ile nice mîrâclar eylemiştir. *Muhammed*sav Allah'ın *cemâl*ini görür, ancak künhüne eremezdi. Allah'ın zâtını, zâtî vechini görmedi ve onu ihâta edip bilemedi; çünkü *Hakk*'ın *cemâl*i gözlerine perde olur idi. Allah *Nebî*'sine "*Yâ Habîb'im! hikmetimi gör*"diye vahyetmiştir. Nitekim o şu âyeti işitip anlamış ve kendi hadîsi ile de onu te'kîd eylemiştir:

Âyet: "*Felâ ta'lemu nefsun mâ uhfiye lehum min kurrat-i a'yunin*"[23]

Hadîs: "*..mâ lâ aynun raet velâ uzunun semi'at …*"[32]

***

Şimdi, *Hak Teâlâ* yardım ederse ***cemâl aynası***'nı anlatalım:

Allah cihânı yaratmış; kudretini yarattıklarında gizlemiştir. Kendisi mekândan münezzehtir; nerede çağırsan orada hazırdır. *Doğu* da, *Batı* da Allah'ındır. Nereye dönsen *cemâl* güneşi oradan ışır. Dört ilime vâkıf olan kula *Cemâl aynası*'nın nûru vurur. *Râziye-marziye*'den geçerek "*Fedhulî fî ibâdî*" emrini alan kula *bekabillah* perdeleri açılır; önce *Doğu*'yu ve *Batı*'yı sınırsızca görür. Nerede ve nereye dönse Allah'ın aynası onun önünde hazırdır. *Hayret* âlemi içinde Allaha bağlı kalır; dört bir yandan üstüne *Cemâl* güneşi vurur. Allah kuluna üç yoldan, üç mecrâdan feyz eder [*fiil, sıfat, zât*]. Sadece *Zât* tecellîsi (feyzi) mir'ât/ ayna vasfına sahiptir; bu tecellîde, *ilâhî cemâl*den güneş misâli feyz olur. Şu âyet *mir'ât*'in/ *cemâl aynası*'nın ispatıdır ve delil isteyen kişiyi susturmaya kâfidir.

"Velillâhi'l-maşriku ve'l-mağribü feeynemâ tuvellû fesemme vechullâhi"[34] ***"Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır."***

Allah hangi kula *nûr cemâl*'den feyz eder ise o kişi *Muhammed*sav gibi mi'râc eder. Yani Allah'a yakın olur; "*semme vechullâhi*" fehvâsınca O'na vâsıl olur. *Nûr cemâl*, feyzini *hayret* âlemine vurur; *hayret*

âlemine giren kişi *cânanı* bulur. Allah'ı cânında arar; gönlü ile mi'râc eder; Allah ile halvette kalır; dünya sevgisi tamamen yok olur.

***

Allah, cümle mahlûkatı içinde insan rûhunu, çok acaip, şaşırtıcı vasıflarda yaratmıştır. *Hayat* denizinden, nûr zerresinden yaratmıştır onu. Rûhlar yaratıldığında *saîd* ve *şakî* olarak iki bölüğe ayrılmışlar; Allah'ın *cemâl* ve *celâl*ine bakmışlardır. *Cemâl*den feyz alanlar, *cemâl* nûru ile parlayanlar, "*illâ*" ile sarhoş olup ["*elest*" hitâbına] "*belâ*" demişler; *celâl*'e hayrân olan rûhlar "*lâ*" demişlerdir. Yani, rûhların bir bölüğü ezelde *cilâ* almış; nûr ile parlamıştır. Böyle rûhlar uyanık olur ve fânî dünyada dahi Allah'a yakın olur. Rûhta olan nûr zerresi, ezelde alınan lezzet, *cemâl aynası*'nı cezbeder; [*kendi de onun çekimine kapılır*].

Rûhta câzibe gerekir ki Allah'ın tecellîsini kendine çeksin. Ezelde bu câzibeyi almayan rûhlarda bu özellik yoktur. Allah'ın tecellîsi cânlı cânsız her şeyi kuşatmış ise de *zâtî* tecellîsi *cemâl*den *cilâ* alanlaradır. Ancak *elest bezmi*'nde *cemâl*e seyredildiğinde *cemâl* feyzi mü'min rûhların tamamına ulaşmamıştır. Öyle olsaydı bütün mü'min erkek ve kadınlar aynı mertebede olur; yalan, gıybet, haram, küfür, hakaret, arabozanlık v.b. diye bir şey olmaz; kimse Allah ile *Peygambersav* ile kavga etmezdi. Herkes gece gündüz ibâdet ile meşgul olur; bütün yaratılmışlara saygı gösterir; gece ayakta, gündüz oruçlu olur idi. Böyle olmadığına göre demek ki ezelî *cilâ* her insanda, her mü'minde yoktur.

Resûlullah[sav] buyurmuştur:

"*Men sallâ bi'l- leyli hasune vechuhû*".[36] **"Gece namaz kılanların yüzü güzelleşir."**

Bu hadîs-i şerîfin mânâsı: "*Her kim gece kalkar namaz kılarsa, yüzü güzel parlar ve rûhu cilâ alır*." "*Vechuhû*" sözü insânın yüzüne işâret ediyorsa da aslında kasdedilen rûhudur. Yani, mü'minin rûhu gece

ibâdeti ile tecellî alır. Bunlar, gece gündüz gözyaşı döken, pervaneler gibi aşk ile yananlardır. Ezelde *cilâ* alan rûhlarda iffet ve güzel bir aşk hâli meydana gelir; bu hâl vücûdu zikre, namaza, itâate sevkeder. Ancak gece ibâdet edip gündüz isyanla meşgul olanlar bunun dışındadır.

***

Cenâb-ı Allah insânı çok yüce ve şerefli yaratmıştır. *Hâllak* Allah, gizli ve ezelî ilmi gereği önce *Cemâl* ve *Azamet*, *Rahmân*, *Râhîm* nûrundan *Muhammed Mustafâ*[SAV] *Efendimiz*'in rûhunu yaratmıştır. Ondan sonra, bizim rûhlarımızı, *hayat* dergâhından yaratmıştır. İnsân olmalı ve hayvânî rûhlar arasından çıkıp, insânî rûhlar arasına katılmalıdır. Çünkü insân rûhu *nüsha-i kübrâ*dır; [Allah'ın tecellî etmiş varlığının büyük nüshası, büyük örneğidir]. *Nüsha-i kübrâ* ise hoş âlemdir; yerden ve göklerden daha büyüktür ve sonu/sınırı yoktur. Şu hadîs-i kudsî ile sâbittir bu.

"Mâ vesianî ardî' velâ semâî' velâkin vesianî kalbu abdi'l-mü'mini".[37] ***"Yerim ve göğüm beni sığdıramadı; mümin kulumun kalbi sığdırdı".***

İşte bu hadîs-i kudsîden işâret budur ki; *Rûh-u sultân*, yani insânın mânevî âlemi, yani bizzât mü'minin kalbi *lâmekân şehri*'dir. Yani Allah'ın tecellîhânesidir. *Lâmekân şehri;* sonu, sınırı olmayan bir âlemdir. Mahlûkattan her şeyin sınırı/sonu vardır ve bu dünyanın da sınırı/sonu vardır. *Lâmekân*'ın mânâsı işte budur; sınırı/sonu yok demektir. Zâten kalbin de mekânı ve sınırı/sonu yoktur. *Lâmekân*'ın 'lâ'sı *nefy-i cinsî* olan, başına geldiği kelimenin tüm cinsinin yokluğuna işâret eden '*lâ*' değildir. Mekânı nefyetmez. Belki *lâmekân*'ın '*lâ*'sı mekânın sınırını ve sonunu nefyeder; yokluğunu bildirir. *Lâmekân* demek, altı yönden [yani mutlak olarak "yön"den] arınmış, saf nûrdan ibaret sonu/sınırı bilinmez/bulunmaz bir mekândır. Mesela bir köyden bir kazaya, bir kazadan bir beldeye, bir beldeden diğer beldeye sınırlar vardır, bunların ayrı ayrı mekânları vardır. Meselâ köyden

şehre, köy ile şehrin sınırı vardır. İkisinin arasına bir taş veyahut bir işâret dikerler. Arada olan işâretin bir tarafı şehrin mekânıdır, bir tarafı köyün mekânıdır. İşte buna kıyas eyle ki dört taraftan dünyânın dört sınır var. İllâ *lâmekân şehri*nin ne dört tarafı var, ne sınırı var. Yani, ne dörtgendir, ne dâire/ ne köşelidir ne yuvarlak [sınırı olmadığı için hendesî/ geometrik bir varlığı, bir hacmi de söz konusu değildir]. Yani *lâmekân*'ın '*lâ*'sı işte bu sınır işâretini nefyeder, ortadan kaldırır; yoksa mekânı nefyetmez. Daha pek çok temsil vardır ama bu kadarı yeterlidir.

[MİDE VE AZ YEME HAKKINDA]

Hak Teâlâ Hazretleri insanın vücudunda, cânı içinde kalbi yaratmıştır ki hoş, nihâyetsiz bir alemdir. Kalbin kapısı da midedir; kalbin kendi kapısı mideden içeridedir. Kalbin iki tarafta dört kapısı vardır. İki kapı herkeste açıktır; birinden melek ilhâm eder, ötekinden *Şeytân* iğvâ verir. Nitekim hâdis-i şerifte bildirilmiştir:

"El kalbü lemmetâni lemmetun mine'l-melâiketi velemmetun mine'l-adûvvi"[38] ***"Kalp iki lemmedir. Biri meleklerden biri düşmandandır".***

Diğer iki kapı bağlıdır; yani zulmet/ karanlık perdesine bürünmüştür. Kapalı olan bu iki kapı/ iki göz basîret gözleridir. Eğer ki "*Men arefe*" dersini tamamen okuyup kanarsan, yani nefsinin aslını bilirsin de vücudunda gizli olan varlık sana mâlum olursa o zaman bu iki kapıdan da zulmet perdesi kalkar. Basîret nûru ile, insan vücudunda nûr şûlesi meydana gelir ve onu hoş bir lezzet ile mest eder. İnsan rûhunda ezelden kalmış olan câzibe ortaya çıkar ve önce mürşidin feyzini cezbeder. Bu hâl üzere kalırsa manevi olarak yükselir. Sonra evliyaullahın himmetini, ardından *Peygamber*'insav feyzini cezbeder. Sonra günbegün hizmetini eksiltmez ise yükselişi sürer; fenâfillaha erer, *hayret âlemi*ne girer. *Hayret âlemi*ne geçtiği zaman artık *Allah-u*

Teâlâ hazretlerinin füyûzâtını cezbeder. Eğer *fenâfillah*'ta dâimî olamaz / kalamaz ise o zaman mürşidin himmetiyle kalır. Velhâsıl, manevî yükseliş câzibesiz olamaz.

Gelelim mideye: İnsan vücûdunda mide kalbin kapısıdır. Mide rahat etmez ise kalb rahat etmez. Kalb rahat olmazsa *rûh-u sultân* rahat olmaz, *rûh-u gılmân* rahat olmaz, *rûh-u cismân*, *[yani biyolojik ruh/ can]* rahat olmaz. Mide ancak üç şey ile rahat olur: Az yemek, az uyumak, az konuşmak ile. İnsanın vücûdu dahi mide ile rahat olur. Midenin insan vücûdunda, göğüs kafesi içinde; ciğer gibi, yürek gibi bir varlığı yoktur. Mide yürek üzerindedir. Mâhiyetini, tam olarak ne olduğunu sadece Allah bilir. Belki de nûr-u ilâhîdir; kalbin yerleştiği bir mekândır [*Burada kasdedilenin gerek insan gerekse hayvanda karın boşluğunda bulunan ve yenilen gıdaların ilk uğrağı olan sindirim cihazının belirli bölümü olmadığı açıktır. Kalp ile yürek ayrımına da dikkat edilmelidir*]. Her söylenen söz, her fikir mideden kaynaklanır.

Üç şeye riayet edenin; yani yeme-içmesini, uyumasını ve konuşmasını azaltanın Allah'a muhabbeti ziyâdesiyle çoğalır. Aklı tamamlanır, tefekkürü artar. Heybet ve merhamet sahibi olur. Âlemi ibret ve tefekkür gözü ile araştırır. Gece gündüz *Şeytân*, *nefs-i emmâre*, nefsin arzuları ve dünya sevgisi ile savaşır. Bu hallerin tamamı midenin iyiliği sayesinde hâsıl olur. Velhâsıl çok yemek ve çok içmek, özellikle de yaramaz şeyleri yemek ile mide pek incinir; vücuttaki her uzuv incinir. Eğer kişi az yer içer ise insân vücûdu, yani kalp rahat eder. Kalb ve dil Allah'ı zikreder. Böyle kişi, Allah'ı hatırından hiç çıkarmaz. Yani Allah'tan gâfil olmaz. Zikrullah da bundan ibarettir.

Ey gönül bu sana tenbîhtir; okuyup dinleyene nâsihattir. Çünkü çok yersen kalbin ölür. Evvela miden kapanır. Kalbin ki ölür; Allah senden uzak olur. Çünkü Allah hay ile hay olur; ölü ile olmaz. Evet rûh bâkıydır, rûhlar ölmez. Rûhlar haydır/ diridir. Allah rûhlar ile (olur), yani insânın bedeni ile olmaz. Allah, ölmüş kalbe tecellî etmez.

"Küllü nefsin zâikatü'l mevti ' sümme ileynâ turceûne".[39] ***"Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz."***

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin "*sümme ileynâ turceûne*" kavl-i şerîfi delîldir ki, rûhlar Allah'a rücû eder/ döner. "*Ve nahnu akrabu ileyhi*" kavl-i şerîfi gereğince Allah kullarına şahdamarından daha yakın olur; yani mü'minin kalbine tecellî eder. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* (ni) hiçbir mekânda arama. Mü'min kalbinde ara. Ancak ölmüş kalbde değil ki onun sahibi üç şey ile kalbini öldürmüştür; çok yemiş, çok söylemiş ve çok uyumuştur. Bu kadar yeter. Okup anlayana ve ârîflere, sözü uzatmak yakışık almaz. Anlayan kişi az sözden çok mânâlar anlar.

[AZ KONUŞMAK HAKKINDA]

Çok konuşmak insânı kötülüğe sevkeder. Allah-u Teâlâ hazretleri çok konuşanı sevmez, Peygamber'i de râzı olmaz. Yanında yazıcı melâikeler âciz kalır ve dahi mü'minler rahatsız olur. Eğer ki –çok konuşan- gıybet eder, insanları kötülerse Allah-u Teâlâ'ya âsî olur; peygamberi şefaat etmez. Allah-u Teâlâ hazretleri amelini yok eder. Yani kılmış olduğu namaz, tuttuğu oruç; farz, sünnet ve müstehab amelleri boşa gider; hikmetten mahrum kalır. Hikmet sözlerini asla hatura getiremez. Güya Allah der; halbuki nefsini yorar. 'Allah' lafzı kalbine inmez. Kalbi güler. Ağzındaki dili, kalb dilinden bir mânâ alamaz. Az söylemek kadar üstün derece yoktur. Yani insânın nefsi rahat eder ise rûh-u sultâni'si, rûh-u gılmân'ı, rûh-u cismânisi, rûh-u sultân rahat eder; tende damarları rahat eder. O zaman kalbde cevher ortaya çıkar. Kişi güzel konuşmaya başlar; lisânı inci döker. [Bunlar hep] midenin rahat olmasından meydâna gelir.

Rasûlullah[sav] buyurdu:

"Men samete necâ" "*Ümmetimden her kim sükût eder, az konuşursa dünyâda ve ahirette kurtuluşa erer*."

Dünyâdaki kurtuluş şudur: Önce *mişkât*ın en içinde olan mide rahat eder. Mide rahat eder ise insânın vücûdu, vücûdunun tamamı rahat eder. İnsanın kalbi çok çok rahat eder; kalbinde hikmet zuhûr eder. Ve hemen "*men arefe*" sırrına mazhar olur. Yani nefsini bilir. Her kim nefsini bilirse, rabbini bilir. Yani o zaman *Nefs-i emmâre*'ye, nefsin arzularına, dünya sevgisine hakim olur. Bu üç düşmâna hâkim olur ise, *Şeytân*'ın tuzağından da kurtulur. Çünkü âyet-i kerîmede buyrulduğu üzere, *Şeytân*'ın hilesi zayıftır.

"İnne keyde'ş-Şeytâni kâne daîfâ"[2] ***"Kuşkusuz, Şeytân'ın hilesi zayıftır."***

Mü'min kula *Şeytân* musallat olamaz. İnsânda üç şey bulunmak şartıyla, Nefs-i rahmânî düşmânlara galip ve hâkim olur; az yemek, az konuşmak, az uyumak. Bu üç hal insânda birbirini izlemeli/ tamamlamalıdır. Eğer ki çok yer, çok konuşur, çok uyursa, insânın mânevîyatı kemâl bulmaz. Yalnızca iki hal ile de mânevî ikmâl gerçekleşmez; mânevîyatın tamam olması için üç hâlin birlikte olması şarttır. Eğer ki mânevîyat kemal bulur, tamamlanırsa insânın aklı da kemal bulur, tamamlanır.

[AZ UYUMAK HAKKINDA]

İnsânın sadrında/ göğsünde bir kalb bulunduğu gibi, kafası içinde de bir kalbi vardır. İşte akıl, kafada olan bu kalptedir. Kafadaki beyin içerisinde nûr-i ilâhî vardır. İşte akıl o nûr içindedir. Bu sebeple, çok uyku *Hak* ehline yaramaz. Çünkü çok uyku aklı dağıtır; kişi sarhoş gibi aklını toplayamaz. Aklı ile kalbteki *nefs-i rahmânî* birbirinden haberdâr olamaz. Yani ikisi bir olup da Allah'ı bulamazlar. Azîzim, çok uyku aklı bulunduğu yerden çıkarır. Kişinin aklı yerinde kalmalı ki, iki kalbin birbirinden haberi olabilsin de mânevîyat hâsıl olsun. Üç hâl (az yemek, az konuşmak, az uyumak) birbirini izlesin/ tamamlasın da mânevîyatı kavî osun. Üçten ikisi; az yemek ve az söylemek *Nefs-i*

rahmânî'de, yani göğüsteki kalpte bulunur. Üçüncüsü de; yani az uyumak, kafadaki kalptedir. İşte mânevîyat bu üç şey ile varlık bulur.

[AKLIN CÜZ'LERİ HAKKINDA-HÜLÂSA]

İşte akıl kafadaki kalp içerisindedir. Akıl on kısımdan meydana gelir; bunların beşi zâhir/ açık, beşi bâtın/ gizlidir. **Zâhiri/ açık/ görünür olanlar**: *(I) Susmak (II) Yumuşakbaşlılık (III) Tevâzu, (IV) Emir ve yasakları bilip uymak (V) Sâlih amel.* **Bâtınî/ gizli/ görünmez olanlar**: *(I) Tefekkür (II) İbret, (III) Havfullah (Allah korkusu), (IV) Günahını hatırda tutmak- tevbe, (V) Nefsi aşağı/ hakir görmek*.

İşte bu on vasıf her kimde bir arada bulunur ise onun aklı olgunluğa ermiş; o kul rabbini bulmuştur. "*Ve nahnu akrabu ileyhi*" sırrına ermiş; *Rabbi* o kula yakın olmuştur. Ve o kimse dünyâdan uzlet kılmış; uzaklaşmış; âhiret için vücûdunu yok etmiştir. Yani, midesi çok yemeden uzak kalmış; dili dünyâ kelâmına lâl olmuştur. Az yemek, az konuşmak insânın damarlarını boşaltmış, kanını gidermiş; hikmet nûru damarlarını istilâ etmiştir. Kalbi *misbâh-zücâc* nûru ile dolmuş; gaflet uykusundan uyanmış –ki zâten uyku kandan kaynaklanır- *rûhsat* uykusuna geçmiştir.

Rûhsat uykusu peygamberlerin uykusudur; ehl-i hâl zatlar, *rûhsat* uykusunu uyku saymaz. Çünkü *insân-ı kâmil, rûhsat* uykusunda Allah'tan gâfil olmaz. *Rûhsat* uykusu *Rahmân*'dan kaynaklanır; gaflet uykusu ise kandan – ki *Nefs-i emmâre*'dir ve kalbin *Şeytân* tarafıdır. *Gaflet* uykusundan gaflet, *ruhsat* uykusundan hikmet hâsıl olur. *Ruhsat* uykusunda olan insânın rûhu yücelerde dolanır. Kandan kaynaklanan gaflet uykusundaki insânın rûhu ise alçaklarda gezinir. Gerek rüyada, gerekse uyanık iken, yücelerde dolaşan *sultânî rûh*, yani kalpteki lisân; Allah'a ve Peygamber'e dair sözleri kafadaki lisâna nakleder. Kafadaki lisân her zaman hayırdan bahseder; şerden bahsetmez.

Velhâsıl mânevîyat üç şey ile meydâna gelir. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* peygamberimiz *Muhammed Mustafâ*[SAV] *Hazretleri*'ne üç şeyi emretmiştir: Az yemek, az konuşmak, az uyumak. İşte bu üç şey ile mânevîyat kulda bulunur. Mânevîyat iki hâlden ibarettir: Birisi *Allah-u Teâlâ*'ya itâat, ikincisi mahlûka/ yaratılmışlara hürmet

[GECE İBÂDETİ HAKKINDA]

Mânevîyat ehli zikre, fikre yönelir. Çok namaz kılar; farzları sünnetlerle birlikte eda eder, beş vaktin üstüne beş daha katar. Kur'ân okur; farz, vâcip, sünnete uyar. Zikre düşer, huzurda durur; nice hikmetlere ve vuslatlara erişir. Allah'ın zatına kavuşmayı sürekli düşünür; cennet ve cehennemi hatırında tutar. Gece namazına çok itina gösterir. Çok namaz, çok zikir ona lezzet verir; o kişi Allah'ı kalbinde bulur. Gece kalkan kurtuluşa erer. Allah diridir, diri olan kulu sever; hem hidâyete eriştirir hem de likası ile yani *zâtî* feyzi ile mükâfatlandırır. Gece kalkan kulları Allah sever ve Azrâile şöyle emreder: "*Ey melek! bu kuluma eziyet etme. Çünkü o her gece nefsi ile savaşırdı; nefs ve Şeytân ile sürekli harbederdi. Cennette Cemâlimi görecek; Kevser suyundan dolduracak, Cemâlimin seyri ile ebediyen sevinecektir*."

[ZİKİR HAKKINDA]

Gece gündüz Allah'ı zikredelim. Maksûda ve mâbûda eren zikirle ermiştir. Zikir insanı *Hakk*'ın tarafında tutar; *Şeytân* onu yenemez. Gönül köşkü zikr ile safa bulur. Allah için sevmek zikir sayesinde hâsıl olur. Her ibâdetin lezzeti zikirledir. Tarîkat ehli zikirle *Hakk*'a erer; sıfattan sıfata, makamdan makama geçer. Kanatlarını açıp *mülheme*den *mutmainne*ye uçar. Namaz dahi zikirle kuvvetlenir; zikrin şevki ve zevki ile namaza girilir. Kişinin İslâmı/ dini zikirle nurlanır; gönül

köşkü zikirle temizlenir. Şeriat hükümleri zikirle icra edilir. Taklit, zikir sayesinde tahkîke döner. Zikirle *Nefs-i emmâre* uslanır, *Nefs-i levvâme* beslenir. Zikr eden çabuk kurtulur; umduğuna çabuk erer.

[MÜRŞİD HAKKINDA]

Hakîkat ilminin nihâyeti ve sınırı yoktur ve bu ilim *Peygamber*'e hastır, yani *Allah-u Teâlâ Hazretleri*, onu *Rasûllullah Efendimiz*'e vermiştir. Bu ilmin yüzde birini bilmeye bizim kuvvetimiz kâfi gelmez. *Allah-u Teâlâ*'nın fazlına keremine muhtâcız. Şu kadar var ki, *Peygamber Efendimiz*'in kurmuş olduğu yolu takip edip gitmek ehl-i îmân olan kimselerin şânındandır.

İşbu *Peygamber Efendimiz*'in yolunu bulmak için bizlere bir kâmil mürşid arayıp bulmak lâzımdır. Nitekim *Hak Subhânehû ve Teâlâ Hazretleri*'nin kelâmında buyurulmuştur:

"Yâ eyyuhellezîne amenu'ttekullâhe v'ebteğû ileyhi'l-vesîlete ve câhidû fî sebîlihi leallekum tuflihûn"[40]***. Ey iman edenler! Allah'tan korkun, O'na yaklaşmaya bir vesîle arayın ve O'nun yolunda çaba harcayın ki kurtuluşa eresiniz.***

Buradaki "*İleyhi*"nin zamîri ("O"na'daki "O"zamiri) Allah'a işaret eder. "*Vesîle*"den kasıt ise mürşittir.

Ve, *Hak Subhânehû ve Teâlâ Hazretleri*'nin diğer bir kelâmında;

"Kul innemâ a'izukum bi vâhidetin"[41] **"*De ki: "Size tek bir öğüt vereceğim..."*** buyurulur**.** Bu âyet-i kerîmede olan "*vâiz*"den (öğüt vericiden) kasıt, yine mürşittir. Azizim! mürşitsiz Allah bulunmaz. Çünkü mürşid insânı fevz ü felâha kavuşturur. Yani bu sayede kişi korktuğundan emin, umduğuna nâil olur.

[TEVEKKÜL HAKKINDA]

Ehl-i hâl olan mü'minlerin öncelikle muhakkak tevekkül kapısından girmesi gereklidir. Tevekkül kapısından üç şey ile girilir: *İ'timâd, tefvîz* ve *teslîm* ile. İspatı şu âyettir:

"*Ve ufevvizu emrî ilallâhi, innellâhe basîrun bi'l-ibâdi*".[42] **"*Ben durumumu Allah'a havale ediyorum; kuşkusuz Allah kullarını çok iyi görmektedir.*"**

İtimat, Allah-u Teâlâ'ya dayanmaktır. Kişiye lazım gelen şey, her şeyi Allah'tan istemektir. Yemek, içmek, giymek v.b. dünyevî her ihtiyaç hususunda Allah'a dayanmaktır.

Tefvîz: Her bir işini Allah'a ısmarlamaktır.

Teslîm: Yani hiçbir şeyi kafasına takmayıp, dünyâ işlerine dair hiçbir endişe taşımamaktır. İşte tevekküle bu üç kapıdan giren mü'minler Allah rızâsını aramış olur. *Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretleri* kelâmında:

"*Vemen yetevekkel allellâhi fehuve hasbuhû*"[43] **"*Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter.*"** buyurur.

Tevekkül dört şeyedir: 1.Kula 2.Mala 3. Nefsine 4.Allah'a.

Kula tevekkül: Mesela "Filan ağa var iken bana dünyâda gam ve üzüntü olmaz. O ağanın malı tükenmez. Ona da yeter bana da yeter." demek gibi. Hâlbuki o sevdiği dostu, kendisinden çok çok nefret eder ve aralarında ayrılık meydana gelir. Bu durum *Cenâb-ı Allah*'ın buyurmuş olduğu şu kelâmın sırrı kapsamına girer:

"*El ahillâu yevme-izin ba'duhum li ba'din aduvvun*".[44] **"*O gün Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dostlar birbirine düşman olurlar*."**

Yani dünyâda aralarında nefret olduğu gibi, âhirette de birbirlerine düşmân olurlar.

Mala tevekkül: Şöyle düşünmek ve demek gibi: "Benim malım çoktur. Yeme ile tükenmez. Hiçbir şekilde zarar, ziyan görmem. Yemekle, harcamakla ne malım eksilir ve ne de bana sıkıntı ve ne azap erişir."

Nefse tevekkül: Şöyle düşünmek ve demek gibi: "Benim vücûdum sağ ve selâmette, bana bir noksanlık gelmez; hiçbir azap ve elem çekmem" Hâlbuki böyle düşünerek zulmet kapısından geçmiş ve nefsine ziyadesiyle zulmetmiştir. Hâşâ Allah zulümden münezzehtir. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* hiç kimseye zulmetmez. Kul nefsine zulmeder. *Cenâb-ı Allah*'ın şu âyeti kul (un) nefsine zulmünü ispat eder:

"İnnelahe lâ yazlimu'nnâse şey'en velâkinne'nnâse enfusehum yazlimûne"[45] **"Gerçek şu ki Allah insanlara zerrece kötülük etmez, fakat insanlar kendilerine kötülük ediyorlar."**

Allah-u Teâlâ'ya tevekkül: Kul *Allah-u Teâlâ Hazretleri*'ne tevekkül eder/ güvenir/ dayanır. Tevekkülün üç kapısından girer; yani tam bir tevekkül ile *i'timâd, tefvîz* ve *teslîm* kapılarından girer. Üç kapının birinden dahi girmez ise tevekkülü tâm olmaz. *İ'timâd* kapısından girer; *tefvîz* ve *teslîm* apılarından girmez ise; veyahut ikisinden girer de bir kapı kalır ise yine tevekkülü tâm olmaz. Üç kapıdan da girer ise tevekkülü tâm olur ve der ki: "Benim kalbim Allah-u Teâlâ'nın kudret elindedir. Beni zengin ve fakir eden Allah'tır. *Allah-u Teâlâ Hazretleri* benimledir. Beni dilediği gibi yedirir, içirir. Eğer şükredici olursam Allah malımı, hâlimi, ömrümü artırır; eğer zikredici olursam, Allah bana yakın olur. Eğer mütevekkil olur isem Allah benimledir ve Allah bana kâfidir." Ey din kardeşlerim, işte tevekkül kapısı budur. Tevekkül kapısına üç kapıdan birden giren kişi şu âyet-i kerimenin mânâsına mazhar olur:

"Vemen yetevekkel allellahi fehuve hasbuhû" "***Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter***."

İşte bu tevekkül bâbına giren ihvânlara çok selâmlar olsun. Bu tevekkül bâbını tamamiyle yazmadım. Bu kadar kifâyet eder. Tevekkül edip, Allah'a muhabbet edip ve *Rasûlullah Efendimiz*'e muhabbet

edip, Allah'ı ve *Rasûlullah*'ı sevenler dâima Allah'ın emri üzere ve *Rasûlullah Efendimiz*'in sünneti üzere hareket eder; sâlih kullardan olur, sâlih amel işler.

[EBEVEYNE İTÂÂT VE İYİLİK HAKKINDA]

Cenâb-ı Allah Hazretleri kelâmında buyurur ki:

"Ve kazâ rabbuke ellâ ta'budû illâ iyyâhu ve bi'l-vâlideyni ihsâna".[46] ***"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti."***

".. felâ tekul lehumâ uffin velâ tenharhumâ vekul lehumâ kavlen kerîma"[46] ***" (Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa) onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle."***

Yani Allah-u Teâlâ Hazretleri emrediyor ki; "*Ey kullarım siz Allah'ınızdan gayriye ibâdet etmeyin. İllâ Rabbiniz Allah'a ibâdet edin. Ananız, babanız size bir şey ile emrederseler anlara siz 'of' demeyin*." Bir kimse babasına anasına âsî olsa, her ne kadar hayırlı amel işlese elbette cehenneme gider. Bir kimse babasına ve anasına ihsân etse, her ne kadar şer amel işlese elbette cennete gider.

Nebî Aleyhisselâm buyurmuştur: "Birrû âbâekum tebirrukum ebnâukum"[47] *Yani,* "***ananıza babanıza ihsân edin; evladınıza ihsân ettiğiniz gibi [ki evlâdınız/ çocuklarınız da da size ihsan/ iyilik etsin]"***

[SÖZÜ DELİLLİ SÖYLEMEK HAKKINDA]

Akıllı kişiler delilsiz söze inanmaz; basîret sahipleri böyle sözlerle iknâ olmaz. Bazı sözlerin zâhiri delili olmasa da irfân ilminde de-

lili bulunabilir. Bu irfânî deliller *kıyâs-ı fukahâ*'ya; fakihlerin kıyas yoluyla elde ettiği hükümlere benzer. *Muhammedî Şerîat*'in delil kaynakları dörttür: *Kur'ân, sünnet (hadîs), [icmâ-ı ümmet] ve kıyâs-ı fukahâ* Bir söze itibar edilmesi için onun bu dördünden dayanağı olması şarttır. Sözün dayanağı bu dört kaynakta aranacak; zâhirde veya bâtında bulunacaktır. Aksi takdirde o söz yalan sayılır. Bazı velî [iddiası taşıyanlar] güyâ gâipten haber verirler; aslında *Şeytân*'dan aldıklarını insanlara aktarır dururlar.

[NEFSİN MERTEBELERİ VE MERTEBELERİN SIFATLARI HAKKINDA-HÜLÂSA]

İnsanın dört büyük düşmanı vardır. İlki *Şeytân*'dır. Kur'ân onu "*aduvvun mübîn*"/ *apaçık düşman* olarak anmıştır. İkincisi *Nefs-i emmâre*'dir. Şu âyet *Nefs-i emmâre*' hakkındadır..

"*Vemâ uberriu nefsî ' inne'n-nefse leemmâratun bi's-sûi*"

Nefs-i emmâre yedi sıfattan oluşur: (I) KİN, (II) HIRS, (III) CEHL (cehâlet), (IV) HASED (kıskançlık), (V) ŞEHVET, (VI) GAZAP (öfke) ve (VII) BUHUL (cimrilik).

Bunların yedisi yedi cehennem kapısıdır; yedisinden yedi alev çıkar. Sûreti aslana benzer; sîreti kapkara yanmış görülür. Kalpte bu yedi sıfat hükümdar olduğunda kişinin ağzından âdetâ ateş çıkar; Allah aşkı ortadan kalkar.

***

Nefs-i rahmânî'nin altı mertebesi, her mertebede de ayrı ismi vardır.

İlk mertebe *Nefs-i levvâme*'dir. O dahi yedi sıfata sahiptir:

(I) LEİM (kınama), (II) HEVES, (III) MÜKERRER (tekrarlama, çoğaltma), (IV) ASRET (yanılma, sürçme), (V) ACEB (şaşırtma,

hayrete düşürme), (VI) TEMENNÎ (isteme, minnet etme) ve (VII) KAHIR (uzak durma, terk etme).

Şu âyet *Nefs-i levvâme* hakkındadır:

"*La uksimu biyevmi'l-kıyâmeti velauksimü bi'n-nefsi'llevvâmeh*"[31]
"Öyle değil, Kıyâmet gününe yemin ederim ve hayır öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim!"

Nefs-i levvâme'nin yedi sıfatını kendinde toplayan *Nefs-i mülheme*'ye geçer; ilhâma mazhar olur. *Nefs-i mülheme* dahi yedi sıfata sahiptir:

(I) SEHÂVET (cömertlik), (II) KANÂAT, (III) AMEL, (IV) SABIR, (V) TEVÂZU, (VI) TEVBE ve (VII) TAHAMMÜL.

Şu âyet *Nefs-i mülheme* hakkındadır:

"*Kale'llahu Teâlâ fi'l-kelâm: Elhemehâ fucurahâ ve takvâha*"[49]
"*Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip* ***ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene*** *andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir*".

Nefs-i mülheme'nin yedi sıfatını kendinde toplayan *Nefs-i mutmainne*'ye geçer. O dahi yedi sıfata sahiptir:

(I) İTMÎNÂN [*keşf ve ilhâm ile, aynelyakin ile oluşan mânevî tatmin, mutlak sükûnet*], (II) TEVKÎL [*tevekkül, işini Allah'a ısmarlamak; O'na güvenmek*], (III) TELEZZÜZ [*ibâdet ve tâatten zevk alma*], (IV) RIZÂ [*Hak'tan gelen her şeye râzı olma*], (V) VECD [*keşif ve müşahade sonucu oluşan taşkın aşk ve kendini kaybetme hali*], (VI) ŞÜKÜR ve (VII) İBÂDET.

Nefs-i mutmainne'nin yedi sıfatını kendinde toplayan "*irciî*" emrini alır. *Râziye* kapısını açar; oradan da *Marziye* makamına geçer. Dört düşmanı [ve küdûretlerini] vücûdundan uzaklaştırır. "*Fe'dhulî fî*

ibâdî" emrine mazhar olarak *Nefs-i sâfiye* makamına geçer ve "*Ve'dhulî cennetî*" kapısını açar. Delili şudur:

Kallellahu Teâlâ: "*Yâ eyyetuhe'n-nefsü'l-mutmeinnetu irciî ilâ rabbiki râdıyeten mardıyyeten ' fe'dhulî fî ibâdî ' ve'dhulî cennetî*"[20] **"***Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak rabbine dön.* ***Böylece has kullarımın arasına sen de katıl. Cennetime gir!*"**

[İNSANIN MÂNEVÎ DÜŞMÂNLARI HAKKINDA-HÜLÂSA]

Sâlik mücahede ile mânevî olarak yükselir. *Peygamber*'den ve evliyâdan himmet alır. "*Ve'dhulî cennetî*" kapısından girer; gizli düşmanları tek tek görür. Dört büyük düşmanı, dört de küdûreti vardır. Önce *Şeytân*'ı perişan eder; bir kıl ile onu sedde bağlar. Sonra *Nefs-i emmâre*'yi kalpten çıkarır; o da aslan şeklinde olup kalbin sağında yatar. Dünya sevgisi boz bir köpeğe, sûizan siyah bir köpeğe benzer; bu iki azıdişli kalbin solunda yatar. Küdûretler ise küçük kedi şeklindedirler. Bu sekizi vücuttan çıkar ve ölürse işte o kişi makamlara erer ve rûhâniyete seyreder.

EK-2
AĞLAR BABA[KS] HZ.'NİN TASAVVUF KİTABINDA ATIF YAPILAN AYET VE HADİSLER İLE KUDSİ HADİSLERİN MEALLERİ

(Metinde geçiş sırasıyla; koyu yazılan kısımlar metinde geçen kısımlardır. Sıralama harfleri metindeki atıf sırasını göstermektedir.)

1. ***Men arefe nefsehû' fekad arefe rabbehû:*** *Nefsini bilen rabbini bilir.* ***Kutsi hadis olduğuna dâir rivâyetler vardır; hadis alimleri bu sözün hadis kaynaklarında yer almadığını bildirmektedirler.***

2. *İman edenler Allah yolunda savaşırlar, inanmayanlar ise bâtıl dava uğrunda savaşırlar. Şu halde Şeytân'ın dostlarına karşı savaşın.* ***Şüphe yok ki Şeytân'ın planı (tuzağı) daima zayıftır****.* ***Nisa, 76***

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِى سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطَانِ ۚ اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ۝

3. *Bakın, bu Şeytân ancak kendi yandaşlarını korkutur. Mümin iseniz* ***onlardan korkmayın, benden korkun****.* ***Âl-i İmrân, 175***

اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَآءَهُ ۖ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝

4. *İblîs, "Rabbim! Benim sapmama imkân verdiğin için yemin olsun ki ben de yeryüzünde onlara (günahları) şirin göstereceğim ve -****aralarından senin samimi kulların hariç****- onların topunu kesinlikle yoldan çıkaracağım."* ***Hicr, 39-40***

قَالَ رَبِّ بِمَآ اَغْوَيْتَنِى لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِى الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ ۝ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ۝

5. *O gün bazı yüzler ağarır,* ***bazı yüzler kararır****. Yüzleri kararanlara, "İmanınızdan sonra inkar ettiniz, öyle mi? Öyle ise inkar etmenize karşılık azabı tadın" denilir****. Âl-i İmrân, 106***

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ ۖ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۝

6. *Kārûn Mûsâ'nın kavmindendi. O, gücüne dayanarak onlara haksızlık etmekteydi. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki sadece anahtarlarını güçlü kuvvetli bir ekip bile zor taşırdı. Halkı ona şöyle demişti****: "Sakın şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevme****z." Kasas, 76*

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوأُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ۝

7. ***İzzetî ve celâlî' lâ ecmeu beyne'l-emneyni velâ ecmeu beyne'l-havfeyn:*** *"İzzet ve Celâlim hakkı için,* ***kulumun lehinde iki emniyet ve aleyhinde iki korkuyu bir arada toplamam.*** *Dünyada, Benden emin olursa Ahirette onu korkuturum. Dünyada, Benden korkarsa Kıyamet günü onu emniyette kılarım."* ***Hadis-i Kûdsi / İbn Hibban, Beyhâki***

8. ***İyyâkum ve'l-hased' İnnehû ye'kulu'l-hasenâti kemâ te'kulu'n-nâru'l-hadap****. Hz. Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:* ***"Hasedden kaçının. Çünkü o, ateşin odunu -râvi dedi ki: Veya kuru otu- yiyip tükettiği gibi, bütün hayırları yer tüketir." [Ebu Dâvud, Edeb 52, (4903).] [11]***

9. *Yine de ben nefsimi temize çıkarmıyorum.* ***Çünkü nefis, rabbimin acıyıp koruması dışında, daima kötülüğü emreder;*** *şüphesiz rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.* ***Yusuf, 53***

وَمَآ اُبَرِّئُ نَفْسِىۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوۤءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّىۜ اِنَّ رَبِّى غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝

10. *Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan* ***bir grup ayrılmıştır****.* ***Hicr, 44***

لَهَا سَبْعَةُ اَبْوَابٍۜ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌۜ ۝

11. ***Allah kimin gönlünü İslâm'a açmışsa o, rabbinden gelen bir aydınlık içinde olmaz mı?*** *Allah'ı anma konusunda kalbleri katılaşmış olanlara ise çok yazık! Onlar apaçık bir sapkınlık içindedirler.* ***Zümer, 22***

اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهٖۜ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِۜ اُولٰٓئِكَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝

12. ***"El'mer'u mea men ehabbe…" Hadis.*** *"Kişi* ***sevdiği kimseyle beraberdir.*** *Hayır ve şer kazandığı her şey kişinin kendisinindir." (Ebû Dâvûd, Edeb: 113; Müslim, Birr: 50)*

13. ***"Hubbü'd-dünya re'su kulli hatıy'etin". Hadis.*** *"****Dünya sevgisi bütün hataların başıdır****"* ***Tirmizi, Müslim****.*

14. ***Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir.*** *(Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve (ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metaından başka bir şey değildir.* ***Hadîd, 20***

اِعْلَمُوٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ ۭ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهٗ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرٰىهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ حُطَامًا ۭ وَفِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۙ وَّمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ ۭ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ○

15. ***'El mu'minûne lâ yemûtûne bel yenkalûne min dâri'l-fenâi ilâ dâri'l-bekai' (El mu'minûne lâ yemûtûne, bel yenkalûne min dârin ilâ dâr).*** **Müminler ölmez; belki bir âlemden diğerine/ fâni âlemden beka âlemine göçerler.**

16. *Azan ve dünya hayatını âhirete tercih eden kişi;* ***Cehennem işte onun için tek barınaktır. Rabbinin huzurunda (hesap vermekten) korkan ve nefsine kötü arzuları yasaklayana gelince****, onun barınağı da cennetin ta kendisidir.* ***Naziat, 37-41***

فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ○ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ○ فَاِنَّ الْجَحِيْمَ هِىَ الْمَاْوٰى ○ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ○ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِىَ الْمَاْوٰى ○

17. *İnsanı biz yarattık ve elbette içinden geçenleri biliriz; sağında solunda oturmuş iki alıcı (yaptığını) alıp kaydederken* ***biz ona şah damarından daha yakınız. Kaf, 16***

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهٖ نَفْسُهٗ ۚ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيْدِ ۝

18. ***Yaptıklarının cezası olarak, bundan böyle az gülsünler, çok ağlasınlar.*** **Tevbe, 82**

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا ۚ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

19. ***Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın***. *Allah'ın size olan nimetini hatırlayınız. Hani siz birbirine düşmân idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.* ***Âl-i İmrân, 103***

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَآءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖٓ اِخْوَانًا ۚ وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا ۗ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۝

20. *Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak rabbine dön.* ***Böylece has kullarımın arasına sen de katıl. Cennetime gir! Fecr, 27-30***

يَآ اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۝ اِرْجِعِىٓ اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ۚ ۝ فَادْخُلِى فِى عِبَادِى ۝ وَادْخُلِى جَنَّتِى ۝

21. *Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın gazabına uğrayan ve varacağı yer cehennem olan kimse gibi midir?* ***O ne kötü varılacak yerdir!*** ***Âl-i İmrân, 162***

اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللّٰهِ كَمَنْ بَآءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ۝

22. *Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl* ***varılacak güzel yer*** *ancak Allah'ın katındadır.* ***Âl-i İmrân, 14***

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ۗ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۖ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ ۝

23. *Âyetlerimize gerçekten iman edenler ancak o kimselerdir ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiğinde büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar ve rablerini hamd ile tesbih ederler. Korku ve ümit içinde rablerine ibadet ve dua etmek üzere vücutları yatak görmez, kendilerine verdiğimiz rızıktan da Allah için harcarlar.* ***Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez. Secde, 15-17***

اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا الَّذِينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۝ تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا ۖ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا اُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝

24. ***Men samete necâ: Susan kurtulmuştur. Tirmizî (Sünen), Ahmed b. Hanbel (Müsned)***

25. *Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma****! Bilâkis onlar diridirler; Allah'ın, lutuf ve kereminden kendilerine verdikleriyle sevinçli bir halde rableri yanında rızıklara mazhar***

olmaktadırlar. *Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehid kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar.* ***Âl-i İmrân, 169-170***

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ اَمْوَاتًا ۚ بَلْ اَحْيَآءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ۙ ۝ فَرِحِينَ بِمَآ اٰتٰيهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۙ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ ۙ اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

26. *İstediğiniz şeylerin hepsinden size verdi.* ***Eğer Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız.*** *Şüphesiz insan çok zalimdir, çok nankördür.* ***İbrahim, 34***

وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُ ۚ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ۝

27. *Her can* ***ölümü tadacaktır****. Sonunda Bize döneceksiniz.* ***Ankebût, 57***

28. *Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden* ***umudunuzu kesmeyin****. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir."* ***Zümer, 53***

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ ۚ اِنَّ اللهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝

29. *Ey inananlar!* ***Yürekten tevbe*** *ederek Allah'a dönün ki, Rabbiniz kötülüklerinizi örtsün, sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koysun. Allah'ın peygamberini ve onunla beraber olan müminleri utandırmayacağı o gün, ışıkları önlerinde ve defterleri sağlarından verilmiş olarak yürürler ve: "Rabbimiz! Işığımızı tamamla, bizi bağışla, doğrusu Sen her şeye Kadir'sin" derler.* ***Tahrim, 8***

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا تُوبُوٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ يَوْمَ لَا يُخْزِى اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهٗۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ○

30. ***Küllü şey'in yerci'u ilâ aslihi. Her şey aslına döner.*** *Hadis*?

31. ***Öyle değil, Kıyâmet gününe yemin ederim ve hayır öyle değil, kendini kınayan nefse yemin ederim! Kıyâme, 1-2***

لَآ اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ ○ وَلَآ اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ○

32. ***"A'dedtu li ibâdiyye's-sâlihîne mâ lâ aynun raet velâ uzunun semi'at velâ hatara alâ kalbi beşer" Kudsi Hadis****. Ebû Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Allah Teâlâ, '**Ben sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatır ve hayal edemediği nimetler hazırladım**' buyurdu." Ebû Hüreyre, isterseniz şu âyeti okuyunuz, dedi:"**Mü'minlerin yaptıkları ibadet ve iyiliklere karşılık olarak onlara ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez**" [Secde sûresi (32), 17].**Buhârî, Bed'ü'l-halk 8, Tefsîru sûre (32), 1, Tevhîd 35; Müslim, Cennet 2-5. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 33, 57; İbni Mâce, Zühd 39***

33. ***Mûtû kable en-temûtû.*** Ölmeden önce ölünüz. (Beyrûti, Esna'l-Metâlib, nr. 1542; Ibn Tolun, eş- Şezre, nr. 1041; Sehâvî, el-Makasıd, nr. 1213; Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, nr. 5668).

34. ***Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın zâtı oradadır.*** *Şüphesiz Allah (zât ve sıfatlarında) sınırsızdır, her şeyi bilmektedir.* ***Bakara, 115***

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝

35. *(Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslî sûretine girip) doğruldu. Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi)* ***iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu****.* ***Necm, 5-9***

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوٰى ۝ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوٰى ۝ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰى ۝ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى ۝
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى ۝

36. *Men salla bi'l- leyli hasune vechuhû. Gece namaz kılanların yüzü güzelleşir. Hadis.* **Riyâzu'n-nâsıhîn**

37. ***Mavesianî*** *ardî vela semâî bel vesianî kalbü abdî'l- mu'min. "Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kulumun kalbine sığarım/ Yerim ve göğüm beni sığdıramadı; mümin kulumun kalbi sığdırdı."* ***El-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ 2:165; İmam ı Gazâlî, İhyâ-u Ulûmiddîn, 3:14****.*

38. ***"El kalbü lemmetâni lemmetun mine'l-melâiketi velemmetun mine'l-adûvvi"****. Kalb iki lemmedir. Biri meleklerden biri düşmândan… Hadis*

39. ***Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz. Ankebût, 57***

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ۝

40. ***Ey iman edenler! Allah'tan korkun, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve O'nun yolunda çaba harcayın ki kurtuluşa eresiniz. Mâide, 35***

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُٓوا اِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِى سَبِيلِهٖ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝

41. ***De ki: "Size tek bir öğüt vereceğim****: Allah için, başkalarıyla birlikte veya tek başınıza şöyle bir durup düşünün! (Görüyorsunuz ki) arkadaşınızda cinnetten eser yok; o ancak şiddetli bir azap öncesinde sizi uyaran bir kimse."* ***Sebe, 46***

قُلْ اِنَّمَآ اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍۚ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍۚ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۝

42. *Size söylediklerimi yakında hatırlayıp anlayacaksınız.* ***Ben durumumu Allah'a havale ediyorum****; kuşkusuz Allah kullarını çok iyi görmektedir."* ***Mü'min, 44***

فَسَتَذْكُرُونَ مَآ اَقُولُ لَكُمْۚ وَاُفَوِّضُ اَمْرِىٓ اِلَى اللّٰهِۚ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌۢ بِالْعِبَادِ ۝

43. *İddet müddetlerini doldurduklarında onları ya meşru ölçüler içerisinde (nikâhınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Şahitliği Allah için yapın. İşte bu, Allah'a ve ahiret gününe inananlara verilen öğüttür. Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir.* ***Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter****. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü koymuştur.* ***Talâk, 2-3***

فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَاَشْهِدُوا ذَوَىْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَاَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ ذٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۝ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ۝

44. **O gün Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dostlar birbirine düşmân olurlar**. ***Zuhruf, 67***

اَلْاَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ اِلَّا الْمُتَّقِينَ ۝

45. ***Gerçek şu ki Allah insanlara zerrece kötülük etmez, fakat insanlar kendilerine kötülük ediyorlar. Yûnus, 44***

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۝

46. ***Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme!*** *Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle.* ***İsrâ, 23***

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّآ اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۗ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَآ اَوْ كِلٰهُمَا فَلَا تَقُلْ لَّهُمَآ اُفٍّ وَّلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيْمًا ○

47. ***Birrû âbâekum tebirrukum ebnâukum' ve 'iffû' teiffû nisâukum*** "***Babalarınıza iyilik edin ki, oğullarınız da size iyilik etsin***. *Siz kendiniz namuslu olun ki, kadınlarınız da namuslu olsunlar."* ***Hâkim / Müstedrek***

48. *Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip* ***ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene*** *andolsun ki, nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir***. Şems, 7-9**

وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰىهَاۙ ○ فَاَلْهَمَهَا فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰىهَاۙ ○ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰىهَاۚ ○

49. ***De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin*** *ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir."* ***Âl-i İmrân, 31***

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْۗ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ○

50. ***Allah'ın nasıl bir misal getirdiğini görmedin mi? Güzel sözü, kökü sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetti***. ***İbrâhim, 24***

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَّفَرْعُهَا فِى السَّمَۤاءِۙ ○

51. *Allah göklerin ve yerin Nur'udur. O'nun nuru, içinde ışık bulunan bir kandil yuvasına benzer. O ışık bir cam içindedir, cam ise, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır; bu ne yalnız doğuda ve ne de yalnız batıda bulunan bereketli zeytin ağacından yakılır. Ateş değmese bile, nerdeyse yağın kendisi aydınlatacak! Nur üstüne nurdur. Allah dilediğini nuruna kavuşturur. Allah insanlara misaller verir. O, her şeyi bilir.* ***Nûr, 35***

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ؕ اَلْمِصْبَاحُ فِىْ زُجَاجَةٍ ؕ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىْٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ؕ نُورٌ عَلٰى نُورٍ ؕ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَآءُ ؕ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ ؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ۙ ○

52. ***"Külû'z-zeyte ve edhinû bihî ' ve innehu min şeceratin mübâraketin". Zeytini yiyin ve onunla yağlanın; o muhakkak mübarek bir ağacın meyvesidir. Hadis. (İbn-i Mâce …)***

53. *Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım" dedi. Allah da, "****Beni (dünyada) katiyen göremezsin****. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin." dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, "Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim" dedi****. Âraf, 143****.*

وَلَمَّا جَآءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُۥ قَالَ رَبِّ اَرِنِۤى اَنْظُرْ اِلَيْكَ ؕ قَالَ لَنْ تَرٰىنِى وَلٰكِنِ
انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰىنِى ۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا
وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ۝

EK-3
EBYÂT'TAN SEÇMELER

1

'*Len-tebûr*' sırrına mazhar olanlar
Rûhlar meyvesinden dâim ekl eder
Kevser-i kâfûrdan içip kananlar
Nûr fuâd içinde rûhu seyreder

'*Len-tebûr*'a eren zâtına varır
Vahdet câmlarından bir câm doldurur
Ölmeden ölür de kabirde durur
Hâk ile yeksânı dâim seyreder

'*Ene'l Hakk*'diyenler fenâdan geçmiş
'*Len-tebûr*' sırrına kapıyı açmış
Melekûta varmış tecerrüd bulmuş
Berzah-ı âlemde ervâh seyreder

'*Ene'l Hakk*'diyenler kendini gizler
Zât-ı vechullâhtan kelâmı söyler
Dört kitap ilmini bâtından söyler
Mir'âtullâh ile vücut seyreder

Bir ruhsat-ı nâmda ruh gözüm açtım
Vurdum çarka kolum, hâlim değiştim
Ol sırr-ı ru'yetle dünyadan geçtim
Gözlerim vahdette sırrı seyreder

'*Kable en temûtû*' sırrına erdim
Pîrlerin çarkının kulpundan tuttum
Ölmeden hem sine enîsle girdim
Gözlerim dâima kabri seyreder

Dersimi almışım '*Elif*'ten, '*Mîm*'den
Ol mânen âlemde mürşid yedinden
Ulu hat çekmiştir zât-ı vechinden
Gözlerim dâima mürşid seyreder

Ağlar Gülmez sen de gayret etsene
'*Len-tebûr*' bâbına miftâh vursana
Gavis külâhını re'se'n koysana
Gözlerim dâima külâh seyreder.

2

Bir gece firâşta fehvâya vardım
Mânen bir âlemde kendimi buldum
Vücûdumu orda yazılı gördüm
Seyrettim yazının satrını tek tek

Âyâtla yazmışlar okudum bildim
Okuyup yazının künhüne erdim
Altun heli ile yazmışlar gördüm
Seyrettim yazının i'râbı ek tek

Etrafımı sardı ol aziz pîrler
Yere 'çevir' deyû emir verdiler
Yer kuvvetli döndü, anlar gördüler
Seyrettim pîrlerin vechini tek tek

Vücûdum âsiyâb gibi çevrildi
Ol yazılan yazı kalbime vurdu
Fuâdda yazılı iki yıl kaldı
Zübân vasf ediyor ebyâtı tek tek

Yani bir çarkın üstüne koydular
Kulpuna pîrler elini vurdular
Muammâyı bundan alsın dediler
Seyrettim söylirler harfini tek tek

Bilmem fehvâ mıdır yoksa mı mânâ
Ol gece gördüğüm gelmez efhâma
Öğrettiler bana bir kaç muammâ
Seyrettim söylirler mânâyı tek tek

Zümre-i ârifîn mürşid kânından
Ad vermişler ona hayat bâbından
Ulu mihrâb kurmuş kıblegâhından
Seyrettim yanına çağırdı tek tek

Dedi 'gel imâm ol, biz kılak namaz;
Emreylemiş bunu hem *Nûr-u Feyyâz*'
Emrine muntazır oldum yâ *Feyyâz*
Seyrettim yanına yürüdüm tek tek

Yani namazla işâret eyledi
'Her gece namazı kıl sen' söyledi
Teheccüdü bize hem ders eyledi
Seyrettim kıyâmı eyledik tek tek

Ru'yet-i mihrâbı kıblede bildim
Bir mübârek pîri önümde gördüm
Mihrâbın vastında bir şolve gördüm
Seyrettim yanıyor kandili tek tek

Ol yanan şolveden mânâyı aldım
Orda kim yanıyor anladım bildim
İrşâdî Baba'nın hâline erdim
Seyrettim mihrâba girmişler tek tek

Mihrâbın sağında ceddimi gördüm
Evvel görmüş idim tanıyıp bildim
Mihrâbın solunda *Hayyât*'ı gördüm
Seyrettim orada pîrleri tek tek

Ol ru'yet-i pîrden bir şikâr aldım
Sem'imi ol pîrin femine verdim
Hem altı tek kandi yedinde gördüm
Seyrettim kandini elinde tek tek

Altı tek kand ile rumûz eyledi
'Bundan muammâ sen al' söyledi
Teker teker feme idhâl eyledi
Seyrettim kandini veriyor tek tek

İlm-i ezelinin ol kudretidir
Ol nûrdan kalemin kendi hattıdır
Levh-i mahfûz'unda olan kaydıdır
Seyrettim cismime yazmışlar tek tek

Teâlâ ihsânı ol azîm bâbda
İki kitap yine gördüm rüyamda
Öyle yazılar görmedim cihânda
Seyrettim yazmışlar i'rabsız tek tek

Ağlar Baba nedir senin bu hâlin
Aman yazma sakın hep gizli hâlin
Ârif olan anlar ol gizli hâlin
Seyrettim hâlimi geliyor tek tek.

3

Dâim Allah der gezerim
Âşıkların urrâtıyam
Sûretim süflîdir amma
Sîretimin mir'âtıyam

Sü'bân, şîr eğmez beni
Çift terazi çekmez beni
Her bir miftâh açmaz beni;
Bir rehberin kilidiyem

Kendimi sinde sanarım
Dâim gülşana konarım
'Ahdaru-nâr'dan yanarım
Gayrı gülle baruduyam

Zümre-i âbdan kanarım,
Her seher güle konarım
Gökyüzünde tel örerim
Melekler ankebûtuyam

Merğûben râğıb değilem,
Sûrda dünyada değilem
Sel, dere suyu değilem
Nehr-i cârın durusuyam

Kendimi bir mûr sanarım
Pervâneveş ben dönerim
Bâl-sirâc gibi yanarım
Al mihrâbın kandiliyem

Bu *Ağlar*'a derler efnâ
Atmış dehri, düşmüş bahre
Duâ eylediğim mene
Vermez aman dermânıyam.

ڢ

Vehbî Hayyatî'den bir fermân geldi
Al-yeşil evrakla yazılmış hattı
'*Âl-i İmrân*' sırrı düzülmüş satrı
Vahdetin câmına yazmışlar bizi

Yazmışlar i'rabsız hatt-ı harfini
Nûr kalem kaydının satr-ı hattını
İrfân mektebinden olan kaydını
Esrâr-ı Kur'ân'a yazmışlar bizi

Okurum dersimi ilm ü irfândan
Alırım imlâmı sırr-ı Kur'ân'dan
Bir 'nûn'un unkunda olan fermândan
Ol 'nûn'un şânına yazmışlar bizi

Ol 'nûn'un noktası keştiyi kurar
Bahr-i amîk içre limandan sürer
Muhammed sancağın altına girer
Ol keştiye kaptan yazmışlar bizi

İki kanat ile ol gemi gider
Üstünde gül bitmiş bülbüller öter
Şeydâ bülbül olan hârında öter
Ol hârın üstüne yazmışlar bizi

Gülün dalı gümüş, köküdür altın
Alır bu âlemi bir dalı satın
Dalları *Cennetü'l-Me'vâ*'dır bütün
Bir dalın üstüne yazmışlar bizi

Bülbülün hâlinden tuyûr kuş bilmez
Gülsüz şecerlerde bülbüller ötmez
Ağlar Baba gülün dalından inmez
Gülden sine iner yazmışlar bizi.

5

Beni bir gece buldular
Urrât u mir'ât kıldılar
Sonra vücûdum yazdılar
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Selviler beni sardılar
Yere dön emri verdiler
Yâ zemîn sen dön dediler
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Yer döndü anlar gördüler
Baştan kıça hep yazdılar
Oku yâ *Bâkî* dediler
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Yer döndü pîrleri gördüm
Vücûdum nakş-u-veş buldum
'Amenûttekullahe' okudum
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Bu âyeti ben okudum
Kendimi dönüyor buldum
Allah Allah dile aldım
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Benim adım *Ağlar Gülmez*
Gözüm suyu akar durmaz
Kalbim ağlar asla gülmez
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Allah'ım beni ağlatır
Kalbde zübân Allah eder
Dâim dilim *Muhammed* der
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

Ağlar Baba bir çark oldu
Âsiyâb taşına döndü
Un gibi göz yaşın döktü
Allah'ım Hû Mevlâm Hû

6

Bâlâya ermiştir nevreste gülü
Selef çarklarından çarkı çok âlî
'*Bel yedâhu mebsûtetâni*' vurmuştur kolu
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

Kârımı almışım ruhsat-ı hâbda
Pençeli hüccetim "*Ve'd-duhâ*" şânda
Perçemler örülmüş '*Ümmü'l-kitâb*'da
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

Sübhân defterinde zâtı bilindi
Perçemin telinden haber alındı
İki perçem birbiriyle örüldü
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

Ol çarkı görmüştür çeşm ile fuâd
Delilim Kur'ân'da esrâr-ı âyet
Mânâ esrârında pençeli sened
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

Rûz ü şeb ol sırdan bize nûr iner
'*Kable nısfi'l-leyli*' bülbül zâr eder
Ol Peygamber çarkı güzelce döner
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

İmlâyı alırım *er-Rahmân*'ından
Okurum delîli Hak Kur'ân'ından
Şikârı almışam izz-i-gâhından
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

Perlerim açmışım cânân bâbına
Okurum dersimi *Nakşî* râhına
Çarkımı kurmuşum mihrâbgâhına
Perçemlerden kolum çevirir çarkı

Bakî Baba mihrâb rüknüne kondu
'*Ümmü'l-kitâb*'daki kaydını buldu
Muhammed çarkı dönüyor gördü
Perçemlerden kolum çevirir çarkı.

7

Bir gece fehvâda gönül gaflette
Sardı pîrler beni destûr dediler
Mor menemşe güller bitmiş makamda
Vahdetin şehrine girsin dediler

Çâr-u-şâh varakın kıraat eyledim
Sübhân defterinden hüccet gözledim
Ruûsu'l-penâha kıyâm eyledim
Hüccetin Kur'ân'dan bulsun dediler

Nûr şecerden sunar aşkın bâdesin
Dersi *arrâfîler* bulur Mevlâ'sın
'*Lentebûr*' sırrından sürdüm hocasın
Esrâr-ı Kur'ân'dan mânâ dediler

Şan şehrinde gönül karar eyledi
Ol şehr-i kesretten firâr eyledi
Gülşan güllerine seyrân eyledi
Gir vahdet şehrine sen yaz dediler

Bir hâb-ı ruhsatta rûh câmın içtim
Kırdım kesret câmın vahdete düştüm
Çâr penâha *Nakşî* dersin danıştım
Şeydâ bülbül olma aman dediler

Arş'ın bâlâsında bildim kalemi
Rûz ü şeb dilimde bin bir kelâmı
Ağlar Gülmez terk eyledi âlemi
Al-yeşil mihrâbdan himmet dediler.

8

Aşkımın mızrabı yere dokundu
Ta '*tahte's-serâ*' da öküzü geçti
Ulviyyetten hümâ iline erdi
Arş'ın denizini deldi de geçti

Rahs-ı pul kafesten, ansızın gitti
Şâh gülün şâhının şehrine girdi
Arş'ın kürresinde burcunu gördü
Mevt-i câm şişesin deldi de geçti

Cismâna bîmuhtâc arzını buldu
Ervâh penâhından dersini aldı
Yedinci kullede yerini gördü
Berzah perdelerin deldi de geçti

'*Durriyyun*' şâh sultân mülküne girdi
Levh'in bâlâsında nakkaşı buldu
Beş bin perli çarka kolunu vurdu
Ol çarkın topunu deldi de geçti

Lâhûtî fercâmdan murğ-i dil öldü
Rahmete müstağrak deryasın buldu
Gönül kasr-u-gâhın lâ-mekân kıldı
Hicâb perdelerin deldi de geçti

Ağlar Baba rûhun vâdide kaldı
Ru'set penâhından çift cenah aldı
Şâh cânân iline azm-i râh kıldı
Yedi kat eflâki deldi de geçti.

9

Zamîr kasr-u-gâhım kullesi koptu
Kal'ay-ı *Hira*'yı deldi de geçti
Ebhur bâbın açtı ol rûh-u şemsim
Çâr çenberi bütün deldi de geçti

Derd-i zümre-i câm beni haşladı
Lokma lokma kebedime başladı
Geçti semâlardan burca yanaştı
Arş'ın kilidini deldi de geçti

Câr-ı-şâh mülküne ansızın girdi
Kubbegâh perdesin büsbütün yırttı
Düldülü Haydar'ın seyfini giydi
Alî'nin *Kanber*'in deldi de geçti

Bülbül-i murğ-i zâr gülünden uçtu
Gürcü, *Mîrşâh*, *Efgan* ilin savuştu
Basra, *Kûfe*, *Medine*'ye kavuştu
Kişmir dağ direğin deldi de geçti

Gedâ Ağlar çeşmin akıyor bir bir
Yazmaz kalemler ki eyleyem tâbir
Beş bin eyvallah'ım yare bî-tefsîr
Yedi tek hakkâkı deldi de geçti.

10

Bir gülistân gülşan şehri yetirdim
Murğ-ü-veş bülbülü buldum içinde
Nûr şecer fer'inde bin bir şeb-çırağ
Mûsâ'nın *Tûr*'unu buldum içinde

Geşt ü güzar etti bîcismi rûhum
Arş'ı, Kürs'ü deldi âh ile vâhım
Bin bir hicâb geçsem görünür şâhım
Muhammed mi'râc'ın buldum içinde

Aşkımın nevrağı deldi kürreyi
Çıkardım cismimden dört tek hirreyi
Kubbegâhtan su'b eyledim perdeyi
Arş'ı, *Kürs*'ü, *Levh*'i buldum içinde

'*Errahmân, tebârek*' tulâmı yaktı
Yedi kat göklerden bir yıldız aktı
İki çeşm-i enver köşkünden baktı
Bütün bu dünyayı buldum içinde

Fercâmın âbıdır bizi kandırdı
Ol bahçede bir aslanı öldürdü
Müntericât adviyyâtı kaldırdı
Lâ-mekân şehrini buldum içinde

Zamîr kasr-u-gâhın şâhı oturur
Vecdiyetten diller tevhîd getirir
Şâh-ı hukkâk elem gamı götürür
Ağlar Baba seni buldum içinde.

II

Nice derdler bu sînemi haşladı
Derdimin dermânı *Lokmân*'ı buldum
'*Ve'd-duhâ*' sırrından derse başladım
Hikmet kitâbında arzımı buldum

'*Ve'd-duhâ*'dan rûhum üç câm nûş etti
Üç câm altı câmdan tevellüd etti
Mürekkeb terkipsiz şehristân etti
Hayat verir hekim hâzıkı buldum

Kudret kaleminden çekilmiş yazım
Nakkaş-ı-billah'tır hücrey-i-tasım
Cerrâh cerheyledi gevherden pasım
Cerrâh-ı *Eflâtun* şâhını buldum

Dört mâder yedi eb bizi bezetti
İllâ ile herkes cemâl gözetti
Muhabbet-i celse-i zâ uzattı
İman hil'atini ol zaman buldum

'*Âil*'den '*eğnâ*'ya ansızın kondu
Bismillah harfini isminde buldu
Zamîr şâh gülüne zülfünü sardı
Muhammed zülfünden telimi buldum

Mübhemâttan rûhum gaflete daldı
'*Ve'd-duhâ*' *sırrında*n bir arzım kaldı
Muzmerât otağı pek ıssız kaldı
Der *Ağlar* ki gizli mihmânı buldum.

12

Seyrettim âlemin nokta harfini
Mahlûkattan ednâ ben beni buldum
Okudum soldaki rakk u kitâbı
Cümleden günahkâr ben beni buldum

'*Tahte-s-serâ*' ilin tekebbür bulur
'*Kitâbun merkuume*' bağlanır kalır
Okur kitâbını pek rezil olur
Rezil, rüsvâ, zelîl ben beni buldum

Tevâzu feth eder *Arş*'ın bâbını
Okur '*ümm-ül-kitâb*'taki satrını
Dârey (i) nde olan kisb ü kârını
Çeşmi âmâ fakir ben beni buldum

Kisb ü kârı alan aldı ezelden
Hicâblar içinde enver güzeden
Mümin ölmez hayat bulur *Hızır*'dan
Ölüm ocağında ben beni buldum

Herkez *tıls-ı âzam* aramış bulmuş
Atmış varlık kürkün bir palas giymiş
Hakikat kılıncın eline almış
Kılıçsız kalkansız ben beni buldum

'*Ve'd-duhâ*' buyruldu semâdan geldi
Hikmet dersin okup *Muhammed* kandı
Yetim ümmetlere destigîr oldu
Bu nâs içre yetim ben beni buldum

Mülk-i Ukbâ hayrın tebşir eyledi
'*Hayrun leke*' hüccet ispat yolladı
Ağlar Baba bu esrâra ağladı
Ağlayıp gülmeyen ben beni buldum.

13

Bugün vahdet şehrin câmını kırdık
Kesret-i fercâmda kararımız var
Rûz ü şeb gönlümüz gül-i gülzârda
Bunda bülbül gibi figanımız var

Kuruldu kürsüler açıldı gülbank
Murği diller ötir vu'âzlar tek tek
Hüviyyet kâsesin âbından içek
Bu hîn vâizgâha muhtâcımız var

*Vechullah*a nâzır yurduna vardık
Etrâf u eknâfa nâmeler yazdık
Rûhanî cismânî burya cem' olduk
Elde okunacak fermânımız var

Hüviyyet kâsesin nûş eden kandı
Yedi, Üçler, Kırklar buraya geldi
Melek ervâh cümle sâf u sâf oldu
Vasfa gelmez ulu divânımız var

Cem' oldu sulehâ hep ehl-i irfân
'*Ve'd-duhâ*' sırrından okundu fermân
Âil kullarına hâzık bir dermân
Ehl-i irfân ile sohbetimiz var

'*Ke'l-kevser*' suları kadehten taştı
Gönlümüz yüceldi *Arş*'a ulaştı
'*Kaabe kavseyni*'nin sırrı yanaştı
Ene'l-Hak sırrıyla mi'râcımız var

Hicâplar ref'oldu perdeler kalktı
Celâl suûd etti aslını buldu
Cemâl'in çarkından kolumuz kaldı
Yarın Allah ile ru'yetimiz var

Bugün alvalaştı *Sünür* otağı
Okundu fermânlar gönül tiryâkı
Hacı Kutub yahir her şeb çırağı
Der *Ağlar Baba* ki züyyârımız var.

14

Elif ülfet irfânı,
Be Bayburt'tur meskeni
Te tilâvet Kur'ân'ı
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Se sevâbı sâbittir
Cim cemâlin çarkından
Ha hayat bulur rûhum
Hayy u *Kayyûm* isminden
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Hı hizmetten usanmaz
Dal dildârın yolunda
Zel zelîldir bâbında
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Ra riyâzatta beklir
Ze ziyâde zikredir
Sin sine girmiş durir
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Şın şefâatin nûru
Sat safânın hoş dârı
Dat zaîfler kişveri
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Tı turûk-u erbaa
Ma'rifet bâbın açar
Zı zulmetten muarrâ
Ayın ulvîyye geçer
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Ğayın ğena pîşesin
Sabrın içinde bulur
Fe fenâdan irtihal
Kaf kanaatte kalır
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Kâf kerâmetten nâşî
Lâm lâtif ihsân işi
Mim muhabbetin başı
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Nûn nazargâh-ı *Hudâ*
Allah'ım mihmân olur
Vav velâyet rütbesin
'*F'estakim*' bâbın bulur
He hidâyet himmeti
Kör şeytândan kurtulur
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

Lam lebbeyk kelâmıyla
Vecd ü vicdânda dura
Elif Allah'a karîb
Dâim *hayrete* gire
Ya, yâ *Muhammed Muhammed*
Huzûrda her an göre
Hayy Allah'ım Allah'ım
Ağlar *İrşâdî Baba*

15

Asl-ı öz mâderden hurûç eyledim
Bir nûr güllesine sürdüm yüzümü
Şehâdet bâbında okudum *illâ*
Kapanıp secdeye sürdüm yüzümü

Nice bin seneler *Kürsü*'de kaldım
Geldim bu fânîye Allah'ı bildim
Dünyadan muarrâ vahdete girdim
Beş vakit namaza sürdüm yüzümü

Ârif-i-billah'tan öğrendim erkân
Eyledim cânımı yoluna kurban
Güller bahçesinde kalmışım el'ân
Bahçenin gülüne sürdüm yüzümü

Dersimiz kavuştu *TâHâ* dersine
N'olur ben de girsem ölmeden sine
Yalvarırım *Ebubekr*'in ünsüne
Muhammed yoluna sürdüm yüzümü

Hubbu fillah sever ukbâ ilini
Seherde açılan mihrâb gülünü
Şakılayıp vura murği dilini
Al-yeşil mihrâba sürdüm yüzümü

Âşıkın uşşâkı yandırır cânı
Yârine kavuşur bir bayram günü
'*Fesevfe terânî*' *Çalab* fermânı
Çalab fermânına sürdüm yüzümü

Nûş ettim vahdetin câmından kandım
Çift *mîm* bir *hâ*, *dal*'dan himmeti aldım
Allah kapısında el bağlı kaldım
Allah kapısına sürdüm yüzümü

Ağlar Gülmez leim bâbından geçti
Ervâh penâhına dersin danıştı
'*Mevt-i zâika*'dan ölmeden içti
Yattığım makbere sürdüm yüzümü.

16

Sinnim *hamsîne*de zaman geçirdim
Ağladım gülecek gün bulamadım
Gâhî hüzün, gâhî mahsûn, gâh hasta
Gonca gül şehrine yol bulamadım

Murği figan kurmuş hârın içinde
Dil ceşmim ağlıyor nârın içinde
Beş bin şehr-i irfân mekteb içinde
Al-yeşil mihrâba eş bulamadım

Allah'a yer mekân ispat olunmaz
Muhammed bahrine düşen boğulmaz
Nehr-i cârî suda keşti yorulmaz
Bahr-i meknûn gibi göl bulamadım

'*Ve nahnu akrabu ileyhi*' buyurdu *Sübhân*
Zamîrgâh ravzında oturur sultân
Gözler ağlar diller okurlar Kur'ân
Sıdk ile Allah der dil bulamadım

Ağlar Baba geçme sabâ yelinden
Bülbül vazgelir mi seher gülünden
Nice bahçıvanın girdim bağından
Üstüne konacak gül bulamadım.

17

On sekiz bin mülkü kılan *Lem-yezel*
Ervâhı yarattı emlâkten evvel
Nebî Zîşan rûhu ezel tâ ezel
Ol zaman *Muhammed* yanında idim

Cümle rûhlar hayat bahrinden oldu
Bilmezik ki nerde kaldı dolandı
Muhammed nûrundan meydâna geldi
Ol zaman saâdet bahrinde idim

Ârif irfân kârın aldı ezelden
Levh-i mahfûz'unu bina kılmadan
'*Elestü*' emrine hitap etmeden
Ol hînde *illâ*'nın deminde idim

Dört anâsır şeyden *Âdem* olanda
Serendip dağında ünvân bulanda
Rûhlar *Hak* emrini edâ edende
Ol zaman *Âdem*'in sağında idim

İki ecnâs, nikâh, hoş helalleşti
Rûh ile ten gelip anda birleşti
Hâtiften bir nidâ rûha ulaştı
Ol zaman mâderin batnında idim

Ağlar Baba aşk mecâzından geçti
Cevher-i hakîkat bâbını açtı
Allah ile *Serendip*'te görüştü
Ol zaman secde-i celsede idim.

18

Hayat dergâhında kıvam bulanda
İllâ imlâsına meftûn olmuşam
Gönül leb-i dilber kâse âbında
Ol zaman ağlayıp deme dalmışam

Hicâblar devr oldu ders hitâm buldu
Muhammed'in rûhu *Kahhâr*'ı vurdu
Saîd, şakî bahri akıp derc oldu
Aşkın perdafını ol hîn bulmuşam

'*Sulb ü terâib*'ten meydâna geldim
Rûhumun halkında Allah'ı bildim
'*Âil*'den vazgeçip '*eğnâ*'yı buldum
Tâat hürmet için dehre gelmişem

İtiraf eyledim her bir cürmümü
Bin bir isme bağlamışam dilimi
Kahhâr lafzı tende yakar cânımı
'*Lâ taknetû*' sır bâbından girmişem

Tevvâb u *Rahîm*'sin affedip geçir
Kevser ü kâfûrun havzından içir
Berk-i hatîb, çift per kuş gibi uçur
Duâ minnet ilticâya gelmişem

'*Ve'stakim*' âyeti buyrulan şâha
Ağlar yalvarırım hazret-penâha
'*Alâllahi fehuve hasbuh*' diyen Allah'a
İki şâhtan hem ihsâna gelmişem

Ağlar Baba, seb'ul-mesâni geldi
Velâyete delil yedi bâb oldu
Allah âhirine imzâyı vurdu
Ulu himmet izz-ü-gâha gelmişem.

19

'*Nahnu akrabu*' buyurdu *Hak*
Dildedir dildârın mutlak
Rûhum şeydâ vücut ihrâk
Dilde buldum dildârımı

Kande bulurum cânânı
Keşti binip ara anı
Hücceti '*mâveseanî*'
Dilde buldum dildârımı

Keştiyle deryâda yüzdüm
Yer, gök, Arş'ı, Kürs'ü gezdim
Kuş olup cânıma girdim
Cânda buldum cânânımı

'*Veseanî*' sırrına dalan
Dünyayı terk edip atan
Kasrını mihmândâr yapan
Dilde bulur dildârını

'*Yudîu*'dur şavkı veren
Aşkıyla gülşanda yanan
Al-yeşil mihrâba bakan
Dilde bulur dildârını

'*Yuhbibkum*' okundu fermân
Mir'ât-ı *Yezdân*'a burhân
Gelir cân mülküne cânân
Cânda buldum cânânımı

Ağlar Baba yandı nâra
Güzel yârden nişân göre
Zâtı sığmaz göğe yere
Dilde buldum dildârımı

20

'*Vedduhâ*' dersinde aşk ocağında
Hidâyet isteyince dilim döndü *Mim*
Kudretten yazılmış (tır) nakkaş-ı billah
Kâlemi Mim, nukûşu Mim kendi Mim

Güzele meftûnam yar otağında
Yedi hâ çağlamış cânân bağında
Bişümâr keştiler amîk bahrinde
Zevrâkı Mim, gemisi Mim, kendi Mim

Cândan bağlanmışım nûr-i anbere
Arz ettim halimi yüzü kişvere
Halhalları pullu billur dilbere
Halleri Mim, telleri Mim, kendi Mim

Mim bâbında kaldım her rûz her gece
Sır melek kayd eder hattı ezelce
Kitap göz önünde okunmaz hece
Kitâbı Mim, satırı Mim, kendi Mim

Misbâh nûr memhûru ketfi dalında
Yedi hâmîm bitmiş şâh budağında
Ağlar Baba kalmış Mim makamında
Bahası Mim, budağı Mim, kendi Mim.

21

Elif ülfet amîk bahrine daldım
Be bekabillahtan muhabbet aldım
Te tevhid kelamın okudum kandım
Se senâ sevaba geçiyor bülbül

Cim cemâlullahın seyrine durdum
Ha *habib-i Ahmed*'den hilâfet aldım
H.a *Hudâ* bâbından ağladım kaldım
Dal daldan dala atlıyor bülbül

Zal zelîl gömleğin ezelden giydim
Ra riyâzat kârımı arayıp buldum
Ze zemzemi zümregâhtan nûş ettim
Sin saîd şehrine göçüyor bülbül

Şın şefâat eyler âlemin mâhı
Sad safâ veriyor sadâret şâhı
Dat dalâlet eden yitirir râhı
Tı tıyb kelâmını okuyor bülbül

Zı zulmet köşkünü büsbütün yıktım
Ayın aşk bâbında ağladım kaldım
Gayın gavvâs olup bahrine daldım
Fe fenâfillaha göçüyor bülbül

Kaf kanâat câmın ezelden içtim
Kâf kelâmullahtan kârımı aldım
Lâm lâmekânda kasrıgâhımı yaptım
Mim mübârek mülke bakıyor bülbül

Nûn nûr-i *Muhammed* deryâya daldı
Vav veylden bizi limâna aldı
He hidâyet hemen Allah'tan oldu
Ye yanıyor ancak bu *Ağlar* bülbül.

22

Bir huni gözlüye olmuşum meftûn
Şehlâ gözün öpmenin zamanı geldi
Hallerinde mor menekşe gül açmış
Şebnemin almanın zamanı geldi

Lâmekân şehrinin çuhasın giymiş
Yüz on dört esmâra zülfünü vurmuş
Atmış gerdanına perçemler gümüş
Güzelin seyrinin zamanı gelmiş

Kudretinden bitmiş lebinde güller
Üstünde ötüyor murği bülbüller
Dürr ü zebercetten al güllü teller
Puhağın öpmenin zamanı geldi

Bin bir teli vardı tahtesserâya
Yeşil kemer çekmiş Arş-ı âlâ'ya
El dudak vurmamış bikr-i bâlâya
Öpüp de koçmanın zamanı geldi

'*Yudîu*' şevkında vâlâ ziyâsı
Yakıyor çırağı kürsü tulâsı
'*İnnâ fetahnâ*'dan elmas küpesi
Küpeyi takmanın zamanı geldi

Sûre-i kehiften miyânı bükmüş
Şarka garba teli perçemi sarmış
Ağ bulut ravzına tahtını kurmuş
Köşküne konmanın zamanı geldi

Teller birbirine bend olmuş henüz
Sarılıp öpmeyen marîzdir marîz
Sedyinden akıyor lebenler temiz
Sütünü emmenin zamanı geldi

Ağlar Baba zulmet perdesin kaldır
Perçemin sevdiğin teline sardır
Allah'ın çuhası azim Kur'ân'dır
Çuhayı giymenin zamanı geldi.

23

Âlem-i rûhanda koçtum bir güzel
Öptüm gözlerini aselden tatlı
*Hal*lerinde bitmiş al yeşil gazel
Şebneleşdim rîhi anberden tatlı

Seyrettim sem'ini elmas küpesi
Başında lâhûrî yeşil valası
Dili tepreşiyor andelib sesi
Al lebleri şeker suyundan tatlı

Bakınca sadrına göründü Cennet
Yüz kurnalı pınar akıyor elbet
Memeleri enver parlıyor mir'ât
Al pullu memeler ak baldan tatlı

Baktım kafkafına gülistân ili
Önümüzde bitmiş menemşe gülü
Feminden akıyor zağ oğul balı
Firdevs-i âlâ'da *Kevser*'den tatlı

Söyledi bu *Ağlar* arz eder yâri
Ahmed '*innâ fetahnâ*'dan almıştır kârı
Dertlere dermândır ağzının barı
Cennet'te Zencebîl suyundan tatlı.

EK-4
KÜÇÜK SÖZLÜK

Açıklama: Okurun belirli bir kelime dağarcığına sahip olduğu varsayılarak hazırlanmış bir liste söz konusudur. Kapsam birkaç kat daha geniş tutulabilirdi belki; ancak bu, sınırı tam çizilemeyecek bir çaba olacaktı. Burada zikredilmeyen kelimelerin çoğu gündelik kullanımdaki sözlüklerde de bulunabilecek kelimelerdir; ihtiyaç duyanların onlara başvurması yerinde olur. Kelimelerin bulunabilen **"lugat"anlamları ve/veya metinde kastedilen/ kastedildiği düşünülen anlamları** verilmeye çalışılmıştır. Metinde tamamen mahalli /yerel bazı kelimeler yanında [örn. has (iyi, güzel), evmek (acele etmek)] mahalli telaffuzla kullanılan umumi kelimeler de [örn. düzüm düzüm (dizi dizi), töhve (tuhfe), şolve (şûle)] mevcuttur. Bazı kelimeler yerel bir ağızla söylenmiştir (örn.**, unvan-invan**). Bunlar; anlaşılabildiği, tespit edilebildiği ölçüde kaydedilmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır. Aranan kelimenin müracaat edilen kaynaklarda bulunamadığı, ya da bulunabilen anlamın metindeki siyak-sibak ile uyumsuz olduğu (Örn. **tearrâ**) bazı durumlarda; bulunabilen, biçim/telaffuz bakımından yakın bazı kelimeler – bunların mahalli şive/telaffuz ile kullanılmış olabileceği düşüncesiyle- not edilmiştir. Böyle bir seçeneğin de mümkün olamadığı birkaç kelime (örn. **ziyl, suub**) ise, karşılarına soru işareti konarak listelenmiştir. Bu küçük sözlüğün en azından bazı kelimelerinin, bu metin çerçevesine has, anlam kaymasına uğra (tıl) mış kullanımlara sahip olduğunun da altı çizilmelidir. Örnek olarak '*av/avlanmak*' anlamındaki '*sayd*', '*avcı*' anlamında kullanılmış görünmektedir. Buna benzer [örn. mastar yerine özne (*necat-nâci, mufarakat-mufârık, devam-müdâvim, müfekkir/mütefekkir-tefekkür v.b.*), isim yerine özne (*nakış-nakkaş*) v.b.] başka kullanımlar da vardır. *El ma'nâ fî batn-ı şâir* (Mâna şairin karnında/derûnundadır) ve dahi *Allahu a'lem bissavâb* (*En doğrusunu Allah bilir.*)

(Ar.) : Arapça, (F.) : Farsça, (M.): Mahalli köken veya telaffuz. (Ç.): Çoğul, (Mc.) : Mecazi, (ET.) : Eski Türkçe.

A

Âbâd: (F.) Mâmur, bayındır, şen.

Abbir: ? (Ar.) İbret al anlamında emir. 'Muabbir'den mim'in hazfı ile, *ta'bir eden, ibret çıkaran, ibret alan demek olabilir.*

Âdâb: (Ar.) Edepler/Usul, yol, yordam, davranış kaideleri, terbiye/ Ahlâk ve terbiyenin gerektirdiği konuşma ve hareket tarzı.

Adû: (Ar.) Düşmân.

Âgâh: (F.) Haberdar, haberli.

Ağnâ/eğnâ: (Ar.) Çok zengin.

Ahillâ: (Ar.) Sadık, candan dostlar.

Ahkâm: (Ar.) Hükümler, kanunlar, nizamlar.

Ahres: (Ar.) Dilsiz.

Ahsen: (Ar.) Güzel, en güzel.

Âhu: (F.) Ceylan.

Âil: (Ar.) Yoksul.

Ahvâl: (Ar.) Haller, durumlar.

Âkk: (Ar.) Serkeş, itaatsiz, âsi.

Aktâb: (Ar.) Kutuplar.

Akvâl: (Ar.) Kaviller, sözler.

A'lâ: (Ar.) En yüce, en ulu.

Alî: (Ar.) Üstün, yüce, çok büyük/ Meşhur/ Necip

Âlî: (Ar.) Büyük, yüksek, şerif, celil, aziz olan.: (ayın ile).

Âlî: (..) Boş, arınmış, uzak. (Elif ile).

Alîl: (Ar.) Hasta, illetli, kusurlu.

Amîk: (Ar.) Derin.

Anâsır: (Ar.) Unsurlar, bileşenler.

Andelip: (Ar.) Bülbül.

Ârî: (Ar.) Saf, arı.

Ârifâne: (Ar.) Ârifçe, âriflere yakışır şekilde.

Âsâr: (Ar.) Eserler/İzler/Haberler.

Asdika: (Ar.) Dostlar, sadık arkadaşlar.

Asğar: (Ar.) En küçük.

Asre(t): (Ar.) (C.Aserât) Sürçme, yanılma, kayma.

Aşikâr: (F.) Apaçık.

Aşr: (Ar.) On.

Aşr-u hams: (e) : (Ar.) On beş (e), on beş yaşına.

Atyeb: (Ar.) En iyi, en güzel.

Avdet: (Ar.) Dönmek, geriye dönmek.

Avn: (Ar.) Yardım.

Ayık: Uyanmış, uyanık.

Ayn: (Ar.) Göz, göze, kaynak.

A'zâ: (Ar.) Uzuvlar, organlar.

Az'af/Ad'af: (Ar.) En zayıf, en güçsüz.

Azm-i râh: (Ar.&F.) Yola çıkmak.

B

Bâc/Pac/Paç: (F.) Vergi, haraç. / Kudretli hükümdarın zayıf olan hükümdardan aldığı vergi./Eskiden halktan alınan öşür veya haraç ve gümrük vergisi./Renk./Çeşit.

Bahr: (Ar.) Deniz.

Bahr-i amîk: (Ar.) Derin deniz.

Bâis: (Ba's'tan) Gönderen/Sebeb olan, icab ettiren/Yeniden yaratan, ölüleri tekrar dirilten.

Baîd: (Ar.) Uzak.

Bâl: (F.) Kanat./Gönül.

Bârî: (Ar.) Bir kalıptan döker gibi, düzgün, tertipli ve güzel yaratan.

Bâr-i Hudâ: (F.) Allah.

Basîr: (Ar.) Gören. Gizli, açık her şeyi görücü olan.

Batn-ı cû': (Ar.) Aç mide, aç karın.

Bâyin: (Ar.) Ayıran, aralayıcı, ayırıcı.

Bed' etmek: (Ar.) Başlamak.

Beka: (Ar.) Kalıcılık, bitimsizlik, sonsuzluk.

Beliyyât: (Ar.) Belâlar, musîbetler.

Berzah: (Ar.) Dünya ve Âhiret arası âlem. İki varlık arasını ayıran şey, perde.

Beyinlerini: (Ar.) Aralarını.

Beyninde : (Ar.) Arasında.

Biat: (Ar.) Tabi olmak; emrine uyma sözü vermek.

Bîazap : (Ar.&F.) Azap görmeksizin, eziyetsiz.

Bîdîn: (Ar.&F.) Dinsiz.

Bî ekl ü şirb: (Ar.&F.) Yemeden içmeden.

Bîevâmir: (Ar.&F.) Emirlere uymaksızın, emirlere uymayarak.

Bîhafâ: (Ar.&F.) Gizli olmaksızın. *Burada korkusuz anlamında kullanılmıştır.*

Bîhavâb/bîhâb: (Ar.&F.) Uykusuz, uyumaksızın.

Bî-hisâb: (Ar.&F.) Hesapsız, hesaba gelmeyecek kadar çok.

Bî-memât: (Ar.&F.) Ölümsüz.

Bînecât: (Ar.&F.) Kurtuluşa eremeyen.

Biniyâz (Ar.) Niyaz ederek, yakararak ('bi' kısa okunmalı).

Bî-şümâr: (Ar.&F.) Sayısız, pek çok.

Bîrûşen: (Ar.&F.) Aydınlık olmayan, karanlık.

Bî-tenvîr: (Ar.&F.) Aydınlanmamış, aydınlatılmamış, nursuz.

Bîvefâ (Ar.&F.) : Vefasız.

Biz: Çuval dikmeye yarayan büyük iğne.

Buğz-u fillâh: (Ar.) Allah için buğz etmek.

Buhl: (Ar.) Cimrilik.

Bûm: (Ar.F.) Baykuş.

Bükâ: (Ar.) Ağlamak.

C

Câm: (F.) Kadeh, şarap, içki, bâde.

Câmidat: (Ar.) Cansız maddeler, varlıklar.

Celb etmek: (Ar.) Çekmek, toplamak.

Celî: (Ar.) Parlak, açık, âşikâr, meydanda.

Celîl: (Ar.) Celâlet ve celâdet sâhibi. Azîm, mertebesi yüksek.

Cezb: (Ar.) Çekmek.

Cîfe: Kokmuş et, ölü hayvan, leş.

Cihet: (Ar.) Yön.

Cihet-i sitte: (Ar.) Altı yön (**Şeş cihet**).

Cinân: (Ar.) Cennetler, bahçeler.

Cû': (Ar.) Açlık.

Cüdâ: (F.) Ayrılık, ayrılmış.

Cünd: (Ar.) Asker, ordu.

Cünha: (Ar.) Küçük günah, suç.

Cürm: (Ar.) Suç, günah.

Cüsse: (Ar.) Gövde, vücut.

Cüst ü cû: (F.) Arayıp sorma, araştırma, arama.

Ç

Çalap: Allah, Tanrı.

Çâr: (F. Cehar) Dört.

Çeşm-i dil: (F.) Gönül gözü.

Çor /cûr: (M.) Kötü veya acı söz, küfür/Kötü huylu kimse.

Çü/Çu: (F.) Gibi/Ne zaman ki..

D

Dâbbe: (Ar.) Yürüyen mahluk. Debelenen/Canlı.

Dâbbetü'l-arz: (Ar.) Hadis-i şerifle âhir zamanda olacağı haber verilen ve âhir zaman alâmetlerinden olan bir nevi mahluk/Yeryüzündeki canlılar

Dâimü'l-evkaat: (Ar.) Her vakit, aralıksız, sürekli.

Dâru'l-cinân: (F.) Cennet yurdu

Dâreyn: (Ar.) İki yurt, iki ülke. Dünya ve ahiret.

Dihân/dehân: (F.) Ağız.

Dehr: (Ar.) Zaman, çok uzun zaman, ebedi/Bin yıllık zaman/Dünya.

Der: (F.) Kapı (*nakl-i der: Kapıdan kapıya geçmek*).

Derâkab: (F.) Hemen ardından, beklemeden.

Derc: (Ar.) Toplama, bir araya getirme.

Derecât: (Ar.) Dereceler, mertebeler.

Der-hâtır etmek: (F.) Hatırlamak, akılda tutmak

Denî: (Ar.) Alçak.

Dehr: (Ar.) Zaman /Dünya.

Destgîr: (F.) Elinden tutan, arka çıkan, yardım eden.

Dınk/dank: (Ar.) (Dât, nun ve kâf ile) Dar, sıkıntılı (Bkz.TâHâ-124).

Dıyk/zıyk: (Ar.) Dar.

Dil: (F.) Gönül.

Dildâr: (F.) Kalbi hükmü altında tutan/Sevgili, mâşuk.

Dimağ: Beyin**.**

Dırâz/derâz: (F.) Uzun.

Düzüm düzüm: (M.) Dizi dizi.

E

Ebhur: (Ar.) (Bahr. Ç.) Denizler.

Ebî: (Ar.) (Ey) Babam.

Ebrâr: (Ar.) (Berr. Ç.) Özü sözü doğru olanlar, hamiyetliler. Sâdıklar. İyiler.

Ebsem/epsem: (M.) Sessiz, dilsiz.

Ebvâb: (Ar.) Kapılar.

Ebyaz/ebyad: (Ar.) Bembeyaz.

Ecil (den): (Ar.) İçin/sebepten/ötürü (dolayı).

Ecvef: (Ar.) İçi boş, kof.

Eczâ: (Ar.) Cüz'ler, kısımlar.

Eczâb: (Ar.) Cezbeler.

Edille: (Ar.) Deliller, hüküm kaynakları.

Ednâ: (Ar.) En değersiz, en alçak.

Ef'âl: (Ar.) Fiiller, eylemler.

Efhâm: (Ar.) Anlayışlar, zihinler, anlamalar.

Efnâ: (Ar.) Büsbütün fânî, hiç.

Eğnâ: (Ar.) Çok zengin.

Ehl-i vâzi': (Ar.) Alçak gönüllü, tevazu ehli.

Elfâz: (Ar.) Sözler, lafızlar /Lugatler.

Ekall: (Ar.) En az, çok az.

Ekber: (Ar.) En büyük.

Ekl: (Ar.) Yemek.

Ekmel: (Ar.) En tam, kusursuz.

Ekrem: (Ar.) Şerefli, cömert.

El'ân: (Ar.) Halen, şimdi, halihazırda.

Elfâz: (Ar.) Sözler, lafızlar.

Elsine: (Ar.) Diller, lisanlar.

Emen: (M.) Çukur, bağ çubuğu, ağaç ya da sebze dikmek için açılan çukur/Hodak oyununda kemiği sokma ya yarayan küçük çukur, kale/Çocukların oyun oynarken kazdıkları çukur.

Emlâk: (Ar.) Mülkler/Tasarruf altındaki yerler.

Emr-i mârûf (Ar.): İyiliği, hayrı emretmek.

Emîr (Ar.) : Buyuran, emr eden.

Emn ü eman: (Ar.) Korkusuzluk ve emniyet hâli.

Emtâr: (Ar.) Yağmurlar.

Enderûn: (Ar.) Kalb, iç yüz, gönül.

Encâm: (F.) Son, nihayet, netice.

Enf: (Ar.) Burun, koku alma organı.

Enîn: (F.) Acı ve sızıdan inleyiş.

Enîs: (Ar.) Dost, yoldaş.

Ensâb: (Ar.) Soylar, nesepler.

Envâr: (Ar.) Nûrlar.

Enver: (Ar.) Çok nûrlu, pek aydınlık.

Erüâs:? Er'as: (Ar.) Zayıflığından veya yorulduğundan dolayı yab yab yürüyen kişi.

Ervâh: (Ar.) Ruhlar.

Esâtîr: (Ar.) İlk zamanlara ait uydurma hikâyeler, masallar, Mitoloji.

Esâtir: (Ar.) Saflar, sıralar, satırlar.

Esbâb: (Ar.) Sebepler (M.) 'Esvâb'tan galat**;** elbiseler, giy-

siler. Metinde daha çok bu anlamda…

Esdikaa: (Ar.) Sadıklar, dostlar.

Esğar : (Ar.) Ek küçük.

Eshiyâ: (Ar.) Cömertler, sehavet sahipleri.

Esma: (Ar.) İsimler.

Esmâr: (Ar.) Meyveler, yemişler.

Esved: (Ar.) Kapkara, simsiyah.

Eşref: (Ar.) En şerefli, en üstün.

Eşcâr: (Ar.) Ağaçlar.

Eşkıyâ: (Ar.) Şakîler, kötüler, cehennemlikler.

Etıbbâ: (Ar.) Tabipler, doktorlar.

Ever: (M.) Acele eder.

Evlâ: (Ar.) Üstün, tercihe şayan.

Evkat: (Ar.) Vakitler, zamanlar.

Evsâf: (Ar.) Vasıflar, özellikler.

Evsat'u hal: (Ar.)

Eyyü: (Ar.) Hangi (***Eyyü cihet***: *Hangi yolla, ne şekilde* anlamında..)

Ez'af: (Ar.) En zayıf.

Ezhel: (Ar.) Gâfil, pek dalgın.

Ezkâr: (Ar.) Zikirler.

Ezmüne: (Ar.) '***Ezmin***e'den galat: zamanlar.

Ezmüne-i hâl: (Ar.) Şimdiki zamanlar.

F

Fahşâ-i münk (e) ir: (Ar.) Herkesin yanlış bulduğu çirkin işler.

Fahretmek: (Ar.) Övünmek.

Fahûr (Ar.) Övünen, böbürlenen.

Fâil: (Ar.) Fiil cümlesinde özne.

Fâriğ: (Ar.) Uzak duran, vazgeçen. Fâriğ/fârik.

Fâsih: (Ar.) Açık, düzgün ve güzel konuşan.

Fazl: (Ar.) Üstünlük, lütufkârlık, kerem.

Fehm: (Ar.) Anlama, anlayış.

Fehvâ: (Ar.) Mefhum, kavram, anlam, mânâ.

Fem: (F.) Ağız.

Fer': (Ar.) Dal, budak/Kol, şube.

Fercâm: (F.) Son, uç, âkıbet /Burada; fenâ, ölüm, mâsivâdan kurtuluş.

Ferrâh: (Ar.) Çok sevinçli, mübalağa ferahlı.

Fetânet: (Ar.) Zihin açıklığı. Çabuk kavrayış ve anlayış.

Fevk: (Ar.) Üst taraf, üst kısım.

Fevkaan: (Ar.) Üst taraf, üst kısım.

Fevz: (Ar.) Kurtuluş.

Feyyâz: (Ar.) Çok feyz veren. Çok bereket ve bolluk veren.

Fısk: (Ar.) Günah, haram işlemek.

Firâş: (Ar.) Yatak.

Firâr: (Ar.) Kaçma, uzaklaşma.

Fuâd: (Ar.) Gönül.

Fuzûl: (Ar.) Fazlalık, lüzumsuz.

Fütûh: (Ar.) (Feth. C.) Fetihler/(C: Fütuhât) Açılmak./Yardım/Lütf-u İlâhîye ulaşmak/

Zafer Galibiyet/Açıklık/Gönül ferahlıkları.

Füyûz: (Ar.) Mânevi tecelliler, bereketler.

G

Gabî: (Ar.) Anlayışsız, ahmak, bön.

Gafûr: (Ar.) Çok affeden, çok bağışlayan.

Ganâ: (Ar.) Kifayet, kâfi gelme. Menfaat, fayda.

Ganî: (Ar.) Zengin : (Esmâ-i hüsnâ'dan).

Garbî: (Ar.) Batıda, batıyla ilişkili

Gaybet: (Ar.) Gıybet, arkadan çekiştirme.

Gayye??: (Ar.) **Gayet**: Çok, pek çok./Nihayet/Gaye/Encam.

Gedâ: (F.) Yoksul.

Ger: (F.) Eğer.

Gıll: (Ar.) Düşmânlık, garaz ve adavet, gizli kin ve haset.

Gıll u gıyş: (Ar.) Kin ve hile.

Gılmân: (Ar.) (Gulâm. C.) Bıyığı yeni bitmiş gençler. Cennet'te hizmet gören delikanlılar. Köleler, esirler.

Girdigâr: (F.) Allah, yaratıcı kudret sahibi.

Gussa: (Ar.) Keder, tasa, gam.

Gulâm: (F.) Erkek çocuk.

Gulgule: Şamata, gürültü.

Gûş: (F.) İşitmek, duymak/Kulak.

Gülşan : (Gülşen) : (F.) Gül bahçesi

Gülhâr: (F.) Gülün dikeni.

H

Hâb/havâb: (F.) Uyku.

Hâdî/Hâd: (Ar.) Hidâyet eden, yol gösteren. (Esmâ-i hüsnâ'dan).

Hâdim: (Ar.) Hizmet eden, hizmetçi.

Hafâ: (Ar.) Gizli, saklı *(metinde havfkorku anlamında kullanılmış görünüyor)*.

Hafî: (Ar.) Gizli, saklı, örtülü.

Hâif: (Ar.) Korkan.

Hallâk: (Ar.) Yaratan, yoktan var eden.

Hâk: (F.) Toprak (Kâf ile).

Hakayık: (Ar.) Hakikatler.

Hâlî: (Ar.) Boş, uzak, arınmış.

Hâlisen: (Ar.) İhlaslı olarak.

Halvet: (Ar.) Yalnızlık.

Handan: (F.) Gülen, sevinçli.

Hâkîr: (Ar.) Alçak, hor.

Ham(i)r: (Ar.) Şarap/Sarhoşluk veren şey.

Hamr: (Ar.) Şarap/Sarhoşluk veren şey.

Hams : (Ar.) Beş.

Hâmis: (Ar.) Beşinci.

Hamûl: (Ar.) Sabırlı, metanetli, tahammüllü, dayanıklı kimse/Yük taşıyan.

Harîs: (Ar.) Hırslı, muhteris.

Has: (M.) İyi, güzel, hoş.

Hasenât: (Ar.) İyilikler.

Haseneyn: (Ar.) İki güzel (Hz.Hasan ve Hüseyn R.A).

Hasîd : (Ar.) Kıskanç, kıskanan.

Hasîyyet: (Ar.) Özellik, ayrıcalıklı kılan vasıf.

Hasûd: (Ar.) Aşırı kıskanç, çok kıskanan.

Haşyetullah: (Ar.) Saygı ile birlikte olan Allah korkusu.

Hatab: (Ar.) Odun

Hatm-i kelâm: (Ar.) Sözün bitişi, sonu.

Havâb: (F.) Uykular.

Havâs: (Ar.) Dindarlık ve doğruluğu ile, ilmiyle âmil olup mâneviyat mertebelerinde yükselmekle makbul ve muteber olan zatlar.

Havf: (Ar.) Korku.

Havf-ı mevt: (Ar.) Ölüm korkusu.

Hayme (gâh) : (Ar.&F.) Çadır (yeri).

Hayye: (Ar.) Yılan.

Hazer etmek: (Ar.) Korkmak, çekinmek.

Hergiz: (F.) Asla, hiçbir zaman.

Hılf etmek: (Ar.) Ahd etmek, yemin etmek.

Hızlân: (Ar.) Rezillik, rüsvaylık, aşağı durumlara düşme.

Hînen/hînde: (Ar.) O zaman, olduğu zaman.

Hîneizin: (Ar.) O zaman, olduğu zaman.

Hirbiz: (Ar.) (C. Harâbize) Mecusilerin ateşinin hizmetkârı.

Hirre/: (Ar.) Kedi (Kalbdeki küdûretlerin sureti).

Hitâm: (Ar.) Son, bitiş.

Hûb: (F.) Güzel, hoş, iyi.

Hûbân: (F.) Güzeller.

Hubb: (Ar.) Sevgi, muhabbet.

Hubb-u fillâh: (Ar.) Allah için sevmek.

Hurşîd: (F.) Güneş.

Huşber: (F.) Şuuru bulandıran, uyuşturucu nevinden madde. Divan edebiyâtında *Dâruy-i huşber* şeklinde de kullanılmıştır. *Zehr-i huşber*; uyuşturucu zehir demek olur.

Hutûr: (Ar.) Akla gelmek, hatırlamak.

Hüsnü'l-meâb: (Ar.) Güzel sığınak

Hüsn-ü takvîm: (Ar.) Yaratılış güzelliği, kıvam güzelliği.

I

Itlâk: (Ar.) Salıvermek, bırakmak, koyuvermek/Serbest bırakmak/ Serbest olup her tarafta bulunmak/Cezadan kurtarmak/**Ale'l-ıtlâk:** Umumiyetle, mutlaka, bir suretle kayıtlı olmayarak.

İ

İbâ: (Ar.) Tiksinme, çekinme, uzak durma.

Îbâ: (Ar.) Tiksindirme, çekindirme, uzak durdurma.

İbâd: (Ar.) Kullar.

İbn-i Nu'mân: *Numan ibn-i Sâbit, yani İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe* kast ediliyor.

İcmâ-ı ümmet: (Ar.) Edille-i şer'iyenin dördünden biri; üm-

met çığunluğunun bir hüküm üzerinde ortaklaşması, söz birliği etmesi.

İdlâl: (Ar.) Saptırmak, dalâlete sürüklemek.

İftâh: (Ar.) Açmak.

İğmaâz: (Ar.) Ayıplamak, kınamak, tahkir etmek/Müsamaha etmek, görmemezliğe gelmek. *(Metinde yönlendirmek, davet etmek anlamında kullanılmış görünüyor).*

İhâta: (Ar.) Kuşatma, kapsama, çevreleme.

İhbât: (Ar.) Mahvetmek, geçersiz kılmak.

İhlâk: (Ar.) Helak etmek, yok etmek.

İhrâk: (Ar.) Yakmak.

İlzâm: (Ar.) Muaraza veya muhakemede delil göstererek muhalifini susturmak, iskât etmek. Söz ve fikirde galibiyet. İltizam ettirmek. İsnad ve isbat etmek. *Burada **iltizam** anlamında kullanılmış gibidir: Kendine lâzım kılma. İcrasına cehdettiği şeyi kendi üzerine vâcib kılma. Mülâzemet etme. Gerekli bulma.*

İkbâl etmek: (Ar.) Bir şeye yönelmek. Teveccüh etmek. Reddetmeyip kabul etmek. Bir şeyi birinin önüne götürmek. Baht açıklığı. Talih. Refah.

İki ilde: Dünya ve ahirette.

İkmâl: (Ar.) Tamamlamak.

İksâr: (Ar.) Çoğaltmak.

İlticâ: (Ar.) Sığınma.

İndellah: (Ar.) Allah katında.

İnhâ: (Ar.) Son, nihayet, sınır.

İnkas: (Ar.) Eksiltmek, noksan kılmak.

İnşâd: (Ar.) Şiiri kaidesine uygun ahenk ile okuma. Sesini yükseltme/Arayp soruşturma/*Burada 'inşâ etmek' anlamında kullanılmış görünüyor.*

İntâk: (Ar.) Konuşmak, konuşturmak.

İnzâl: (Ar.) İndirmek.

İnzivâ: (Ar.) İnsanlardan uzak bulunmak, gönüllü olarak halvete çekilmek.

İptidâ: (Ar.) Önce, ilkin, başlangıçta.

İ'râz: (Ar.) Çekinmek, yüz çevirmek, uzak durmak.

İrfâ': (Ar.) Yükseltmek.

İrzâ: (Ar.) Razı etmek.

İskât: (Ar.) Susturmak.

İstâr: (Ar.) Örtmek ('te' ile) Yazmak, yazılmak ('tı'ile).

İstiân: (Ar.) Yardım dilemek.

İstiâb: (Ar.) Kuşatmak, kapsamak.

İstiğfâr: (Ar.) Bağışlanam dilemek.

İstimdâd: (Ar.) Yardım dilemek, medet ummak.

'İşâ: (Ar.) Yatsı.

İşrâb: (Ar.) İçirmek.

İşrâh: (Ar.) Açmak, şerh etmek.

İşrâk: (Ar.) (Kâf ile) Şirk koşmak.

İtâb: (Ar.) Azarlamak, kınamak.

İtbâ: (Ar.) Tabi kılmak.

İtlâf: (Ar.) Telef etmek, hayvan öldürmek.

İtmâm: (Ar.) Tamamlamak.

İtmân: (Ar.) İtminan.

İtmînân: (Ar.) Sükûnet, yakîn, tatmin bulma hali. Nefsin 4. Makamı.

İvec: (Ar.) Eğri, çarpık./Çukur.

İ'vicâc: (Ar.) Eğrilik, çarpıklık hali.

İzhâr: (Ar.) Açığa vurmak.

K

Kâffe: (Ar.) Tüm, bütün.

Kalb-i selim: (Ar.) Kuşku ve kötülükten arınmış, mü'min kalb.

Kalb-i şîn: (Ar.) Şakînin kalbi, günahkârın kalbi kastediliyor.

Kamer: (Ar.) Ay, dünyanın uydusu.

Kamra: Ay ışığı olan gece.

Kand: (Ar.) Şeker.

Kandırmak/kındırmak: İkna etmek/Doyurmak.

Kandırmak: Doyurmak/ikna etmek/aldatmak.

Kangı: Hangi.

Karîb: (Ar.) Yakın.

Karîn: (Ar.) Yakın, hısım, akraba.

Karye: (Ar.) Köy.

Kasavet: (Ar.) Kalb katılığı, gaflet

Kasr: (Ar.) Köşk.

Kasran: Kasrına, köşküne.

Kasr eylemek: (Ar.) Kısa tutmak.

Kasr et: (Ar.) Kısa tut, kısalt.

Kasrgâh: (F.) Köşkün bulunduğu yer.

Kasr-ı dil: (F.) Gönül köşkü.

Kasr-ı kalb: (Ar.&F.) Kalb köşkü.

Kasr-ı bâl: (Ar.F.) Gönül köşkü.

Kasîr: (Ar.) Kısa, özet.

Kasîrce: (Ar.) Kısaca.

Kat' etmek: (Ar.) Kesmek.

Kat-ı umûd: (Ar.) Ümit kesmek.

Keder: (Ar.) Üzüntü, karanlık.

Keff: Vazgeçme, el çekme, çekinmek, men'etme, imtinâ etmek, sâkit olmak.

Kelime-i tayyib: (Ar.) Güzel söz (Kelime-i tevhîd).

Kemâlât: (Ar.) Faziletler, iyilikler, mükemmellikler. Ahlâk ve huy güzellikleri.

Keltenkele: (M.) Kertenkele (Nefs-i emmâre'nin sureti).

Kemâkân: (Ar.) Önceden olduğu, olageldiği gibi.

Kerih: (Ar.) İğrenç, hoş görülmeyen.

Kerkes: (F.) Akbaba.

Kesîr: (Ar.) Çok.

Kesret: (Ar.) Çokluk (birliğin/vahdetin tersi).

Kevkeb: (Ar.) Yıldız.

Keyd : (Ar.) Tuzak, hile.

Kıyâs-ı fukahâ: (Ar.) Edille-i şeriyenin dördünden biri; fakihlerin kıyas yoluyla hüküm vermesi.

Kıyl u kal: (Ar.) Dedikodu.

Kibâr: (Ar.) Kebirler. Büyük rütbeliler. Büyükler.

Kibr-i celî: (Ar.) Açık kibir.

Kibr-i hafî: (Ar.) Gizli kibir.

Kibriyâ: (Ar.) Büyüklük, ululuk.

Kilâb: (Ar.) Köpekler.

Kişver: (F.) Memleket, ülke/İklim. *Burada zenginlik sahibi anlamında kullanılmış gibidir.*

Kizb: (Ar.) Yalan söylemek.

Kizb-i mefhum: (Ar.) Mefhumu-anlamı yalan, asılsız.

Kulûb: (Ar.) Kalbler.

Kurb (iyet) : (Ar.) Yakınlık, akrabalık.

Küdûret: (Ar.) (Keder. Den) Bulanıklık./Koyuluk, kesiflik./ Kaygı. Tasa. Kederlilik. Kalbde, dört büyük düşmânın (Şeytân, nefs-i emâre, dünya sevgisi ve su-i zan) gölgesi gibi bulunan dört karanlık.

Künh: (Ar.) Asıl, cevher, öz, dip, kök.

Küşâd: (F.) Açma, fethetme.

L

La'biyyet: (Ar.) Oyun olma, oyun oluş.

Lâim: (Ar.) Levmeden, kınayan.

Lâîn: (Ar.) Lanetlenmiş.

Lâ-mekân: (Ar.) Mekândan münezzeh, mekânla kayıtlı olmayan.

Lâ-nazîr: (Ar.) Eşi, benzeri bulunmayan.

Lâşe: Leş. Ölmüş hayvan.

Lâşe-i lahim: (Ar.) Kokmuş et.

Lâşerîk: (Ar.) Ortağı olmayan.

Lâ-tenevvür: (Ar.) Aydınlanmamış, nûrlanmamış, karanlık.

Lâtif: (Ar.) Mülâyim, yumuşak, nâzik, mütenasip/Güzel, şirin, küçük ve hoşa giden/Cisimle alâkası olmayan, göze görünmeyen/Çok lutf edici/Derin, gizli

Lâyesûd : (Ar.) Doymaz (*El'hasûd lâyesûd: Kıskanç doymaz).*

Lehiv: (Ar.) Eğlence.

Leim: (Ar.) Levm, kınama.

Lemyezel: (Ar.) Zeval bulmayan, bâkıy olan.

Letâfet: (Ar.) Hoşluk, lâtiflik/Cisimden alâkayı kesip bir nevi nurâniyet kesbetmek /Güzellik, nezaket, yumuşaklık, hafiflik.

Levh: (Ar.) Levha : (*Levh-i mahfûz*).

Levm: (Ar.) Kınamak.

Leyki: (F.) *Leyk*: Lâkin, ama, fakat.

Leyli: (Ar.) Geceye dair, gecede olan.

Leyl ü nehâr: (Ar.) Gece ve gündüz.

Leyyin: (Ar.) Yumuşak, mülayim, hafif, yavaş.

Lezâiz: (Ar.) Lezzetler.

Licâm: (F.) Dizgin, gem.

LikaaKavuşmak, görüşmek./Yüz, sima, çehre.

Lu'b: (Ar.) Oynamak, oyun.

M

Mağrib: (Ar.) Batı.

Mâh: (F.) Ay, dünyanın uydusu/ Senenin onikide biri.

Mahbûb: (Ar.) Sevilen, sevgili.

Mahfî: (Ar.) Gizli.

Mâhım: (F.) Ayım, ay yüzlüm.

Mâlâyâni: (Ar.) Manasız, boş.

Makaamât: (Ar.) Makamlar.

Maksûm: (Ar.) Bölünmüş, kısımlara ayrılmış.

Mâmûr: (Ar.) İmar edilmiş, bayındır.

Mansub : (mansıp) : (Ar.) Mevki, makam.

Mâr: (F.) Yılan.

Ma'reke: (Ar.) Muhârebe meydanı, çarpışma yeri. Çarpışma. Kıtal. Cenk.

Marzıyye: (Ar.) Razı olunmuş nefs. Nefsin altıncı makamı.

Ma'sıyyet: (Ar.) Günah.

Mâsivâ: (Ar.) Allah'tan başka her şey.

Masnûât: (Ar.) Yapılmış-yaratılmış şeyler

Maşrık: (Ar.) Doğu.

Mazhar: (Ar.) Nail olmuş, kavuşmuş, kavuşma bahtiyarlığına erişmiş.

Mâyezel: (Ar.) Zeval bulmayan, bâkıy olan.

Meâl: (Ar.) Metnin anlamı, söylemek istediği şey.

Meknûn: (Ar.) Örtülü, gizli olan / Dizili olan.

Mekr: (Ar.) Hile

Melekût: (Ar.) Ruhların ve meleklerin alemi/Hükümdarlık, saltanat.

Melîh : (Ar.) Güzel.

Men (Ar.) Kimse.

Menâhî: (Ar.) Yasaklar, haramlar.

Menzil: (Ar.) Varış yeri, konaklama yeri.

Menzil-i dâreyen: (Ar.F.) İki dünyânın ara menzili; kabir.

Merâm etse: İstese, aklına koysa.

Mesnûn: (Ar.) Sünnet olan, sünnet olmuş olan/Âdet edilen şey/Bilenmiş bıçak/Üzerinden ömürler geçmiş olan/***Şekillendirilmiş, kalıba dökülmüş***/Kokusu değişmiş.

Mesrûr: (Ar.) Sevindirilmiş. Sevinçli.

Metîn: (Ar.) Sağlam. Metanet sahibi. Kendine güvenilir olan.

Mevc: (Ar.) Dalga.

Mevc ü mevc: (Ar.) Dalga dalga.

Mevt: (Ar.) Ölüm.

Mevtâ: (Ar.) Ölü.

Mevt- havf: (Ar.) (bkz.havf-ı mevt).

Meyte: (Ar.) Ölü, ölü halde.

Mezheb-i şâh : (Ar.) En büyük mezhep veya Şâh'ın mezhebi.

Mihmân: (F.) Misafir.

Minnet : (F.) Başa kakma.

Minvâl: (Ar.) Davranış tarsi, ususl, yol.

Miskîn: (Ar.) Yoksul.

Misl-i pul: Pul kadar değersiz, pul kıymetinde.

Mucîb : (Ar.) İcabet eden, karşılık veren.

Mufârık: (Ar.) Uzak, ayrı.

Muhâl: (Ar.) İmkansız

Muhâlif: (Ar.) Karşı, aykırı. "*bazı muhâlif yapar*", *burada "şeriat'e aykırı fiil işler" anlamında.*

Muhalled: (Ar.) Ömürlü, ebedi.

Muhibb-i fenâ: (Ar.) Fâni alemi seven. Metinde, *muhabbet-i fenâ/ dünya sevgisi* anlamında kullanılmış görünüyor.

Muhlisîn: (Ar.) İhlas sahipleri.

Muhtasar: (Ar.) Kısa, özet.

Muîn: (Ar.) Yardım eden.

Mukarreb: (Ar.) Yaklaştırılan, yakın kılınmış.

Mukîm: (Ar.) İkamet eden, durmakta olan

Mûr: (F.) Karınca.

Murabba': (Ar.) Kare, dörtgen.

Murâkabe: (Ar.) Kontrol etmek. İnceleyip vaziyeti anlamak. Teftiş etmek./Kendini kontrol etmek. İç âlemine bakmak. Gözetmek.

Murâkıb: (Ar.) Murâkabe eden

Murğ/Murği: (F.) Kuş

Muttasıf: (Ar.) Vasıflanmış, sıfatlanmış.

Muttasıl: (Ar.) Aralıksız, sürekli

Mûtû: (Ar.) Ölünüz! (Hadis: *Ölmeden önce ölünüz*)

Mutmainne : (Ar.) Sükunete, dinginliğe, huzura ermiş olan. Nefsin 4. Makamı.

Muzâf: (Ar.) İzafe edilen, bir şeye bağlanan, birleştirilen/İsim tamlamasında tamlanan.

Muzâaf: (Ar.) Şeddeli, kat kat.

Muzmahil: (Ar.) Çökmüş, dağılmış, perişan.

Muzmerât: (Ar.) Muzmer'in çoğulu.

Mübhemât: (Ar.) Belirsiz olan, müphem şeyler.

Mücellâ: (Ar.) Cilalı, parlak, parlatılmış.

Mücrimîn: (Ar.) Günahkârlar, suçlular.

Müdâm: (Ar.) Devamlı, sürekli.

Müdâvim: (Ar.) Devam eden, ara vermeyen. *Burada mastar (devam etmek) anlamında kullanılmış gibidir.*

Müdevvere: (Ar.) Daire şeklinde.

Müessir: (Ar.) Etkili, tesirli.

Müfred: (Ar.) Tekil, tek.

Müheyyâ: (Ar.) Hazır, âmâde.

Mükerrer: (Ar.) Tekrarlanan. Burada nefs-i levvâme sıfatlarından biri.

Mülâki: (Ar.) Kavuşan, görüşen.

Mülk: (Ar.) Memleket, sahip olunan şeyler. Mülk âlemi, şehadet alemi.

Mülk ü melek: (Ar.) *Mülk ve melekût âlemleri* kast ediliyor. Yani insanın maddi varlığının da yer aldığı dış alem ve meleklerin de yer aldığı ruhlar âlemi.

Mülûk: (Ar.) Melikler, sahipler.

Mülhak: (Ar.) Sonradan katılan, yetişen.

Mü'minîn: (Ar.) Mü'minler, imân edenler.

Mümtâz : (Ar.) Seçkin, ayrıcalıklı.

Münâferet: (Ar.) Karşılıklı nefret hali.

Münevver: (Ar.) Nurlu, aydınlanmış.

Münkir: (Ar.) İnkar eden.

Mürekkeb: (Ar.) Saf /basit olmayan, farklı unsurlardan meydana gelen.

Mürsel: (Ar.) Gönderilen, elçi.

Mürüvvet: (Ar.) İnsaniyet. İnsanlığa uygun olan şeyi yapmak. Güzel ve iyi şeyleri alıp, kötü şeyleri ve hâlleri bırakmak.

Müstağrak: (Ar.) Garkolmuş, batmış.

Müstakim: (Ar.) Dosdoğru.

Müsteân: (Ar.) Kendinden yardım istenen.

Müşâbih: (Ar.) Benzeyen.

Müşebbeh: (Ar.) Benzetilen.

Müştağil: (Ar.) İştigal eden, uğraşan

Müşerref: (Ar.) Şerefli, şereflendirilmiş.

Müzdâd: (Ar.) Artırılan, ziyadeleştirilen.

Müzeyyen: (Ar.) Süslenmiş, ziynetlenmiş.

N

Nâcî: (Ar.) Kurtulan.

Nâdim: (Ar.) Pişman.

Nahl: (Ar.) Hurma ağacı.

Nâkıs: (Ar.) Eksik, kusurlu.

Nakkaş: (Ar.) Nakşeden, ressam (*burada nakş etmek; yazmak, çizmek anlamında kullanılmıştır*).

Nakkaş-ı misâl: (Ar.) *Nakş-ı misâl*, yani misal nakşetmek, örnek vermek, temsil getirmek olarak anlaşılmalıdır.

Nan: Ekmek.

Nâs: (Ar.) İnsanlar.

Nâsih: (Ar.) Nasihat eden, öğüt veren /İçi temiz kişi.

Nassâr: (Ar.) Çok yardım eden.

Nasûh: (Ar.) Samimi, içten.

Nâşî: (Ar.) Ötürü, sebebiyle, kaynaklanarak.

Nâşî: Yabancı.

Nâtemiz: (F.) Kirli.

Nazm: (Ar.) Vezinli, kafiyeli metin/söz.

Necâ: (Ar.) Halas olmak, kurtulmak.

Nedâmet: (Ar.) Pişmanlık.

Nefha: (Ar.) Nefes, üfleyiş.

Nefha-i sânî: (Ar.) İkinci nefha.

Nefs-i şûm: (Ar.) Uğursuz nefs.

Nefy-i cins: (Ar.) Bir cinsten/türden olanların tümünü olumsuzlamak.

Nehâr: (Ar.) Gündüz.

Nekais: (Ar.) Noksanlar, eksiklikler.

Nekre: (Ar.) Belirsiz olan/Çıban ve yaradan çıkan kan ve irin/***Garip ve gülünç fıkralar/Hoş sohbet ve hazır cevap kimse***/Gr: Belirtilmemiş isim, neye delâlet ettiği belli olmayan (harf-i tarifsiz) isim.

Nemmâm: (Ar.) Söz taşıyan, ara bozucu.

Nerîman: (F.) Pehlivan. Yiğit, kahraman.

Neş'et: (Ar.) Kaynaklanmak, ortaya çıkmak.

Neşretmek: (Ar.) Yaymak.

N'etti: Ne etti, ne yaptı.

N'etsin: Ne etsin, ne yapsın.

Nevâkıs: (Ar.) Noksanlar, eksiklikler.

Nısf: (Ar.) Yarı/Yarım.

Nısf-ı akıl: (Ar.) Aklın yarısı.

N'ime'l-masîr: (Ar.) Ne güzel dönüş yeri.

N'imet-i uzmâ: (Ar.) Büyük, en büyük nimet.

Ni'me'l-vekîl: (Ar.) Ne güzel vekil.

Nişân/Nişâne: (F.) İşâret.

Nişângâh: (F.) İşaret mahalli. Nirengi noktası.

Nûş: (F.) İçmek, içki, işret, tatlı, bal.

Nutk: (Ar.) Konuşmak, söz söylemek.

Nutkiyet: (Ar.) Konuşma, söz söyleme yeteneği?

Nutk-i temsîl: (Ar.) Örnek vermek, temsil getirmek, temsil söylemek.

Nücûm: (Ar.) Yıldızlar.

Nüsha: (Ar.) Kopya, örnek.

Nüsha-i kübrâ: (Ar.) Büyük nüsha, büyük örnek (İnsan; kâinat küçük nüshadır).

P

Pâc: Bkz.**bâç.**

Palas: (F.) Çul, aba, eski kilim, keçe.

Penah: (F.) Sığınma. Sığınak. Dayanak noktası.

Per: (F.) Kanat.

Per/par: (M.) Parlak, parıltılı?

Perrübal: (F.) **Per ü bâl**: Kol ve kanat. Burada 'sinek/kanatlı' anlamı var gibi.

Pes: (F.) Öyleyse, imdi.

Pîşdâr: (F.) Öncü.

Püser: (F.) oğul.

R

Râbıta: (Ar.) Bağ, ilişki.

Râbi': (Ar.) Dördüncü.

Râbian: (Ar.) Dördüncü olarak.

Racîm: (Ar.) Kovulmuş, tard edilmiş.

Ra'fet /e'fet/: (Ar.) Çok acıma, merhamet etme.

Râh: (F.) Yol.

Râî: (Ar.) Çoban.

Rakk: (Ar.) Üzerine yazı yazılan, tabaklanmış ceylan derisi, sayfa, tomar.

Ratb: (Ar.) Nemli, ıslak.

Râyihâ: (Ar.) Koku.

Ravza: (Ar.) Bahçe.

Ravztü'r-riyâz: (Ar.) Bahçelerin bahçesi /riyâzat bahçesi?

Ref': (Ar.) Kaldırmak, yükseltmek.

Rehâ: (F.) Kurtuluş, kurtulma, halâs.

Remad: (Ar.) Kül.

Re's: (Ar.) Baş.

Re'y: (Ar.) Görüş, tercih.

Rıdvân: (Ar.) Memnunluk, razılık, hoşnudluk/Cennet'in kapıcısı olan büyük melek.

Rıhlet: (Ar.) Yolculuk. Yola çıkmak.

Rif'at: (Ar.) Yücelik, yükseklik.

Ruhâniyet: (Ar.) Yalnız ruhtan ibaret olan şeyin hali. Rûhânilik. Manevî alem.

Rûşen: (F.) Aydınlık.

Ru'yet : (F.) Görmek. Gönül gözü ile görmek.

Rûz: (F.) Güneş. /Güneş ışığı. / Gündüz/24 saatlik sure.

Rûz ü şeb: (F.) Gündüz ve gece.

Rükn: (Ar.) Direk, esas, temel, sütun.

Rüzze: ? Rüzz: (F.) Pirinç.

S

Sadr: (Ar.) Göğüs/Göğüs kafesi.

Sâfî: (Ar.) Arınmış saf.

Saîd: (Ar.) Cennet ehli, mutlu.

Sâil: (Ar.) Dilenci, isteyen, soran.

Sâkit: (Ar.) Susan, sessiz, sükût eden.

Salât-ı mektûb: (Ar.) Farz namaz.

Sâlisen: (Ar.) Üçüncü olarak.

Sallâ: (Ar.) Salât etti/etsin..[SAV]

Sâlihîn: (Ar.) Salihler.

Sâlik: (Ar.) Sülûk eden kişi, mürid.

Sâlisen: (Ar.)

Sârik: (Ar.) (Kaf ile) Hırsız.

Sayd: (Ar.) Av, avlamak. Metinde genellikle avcı : (*sayyâd*) anlamında ve *Azrâîl* için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Seb'u: (Ar.) Yedi.

Seb'u merre: (Ar.) Yedi kez.

Sed: (Ar.) Duvar.

Sehî: (Ar.) (Hı ile) Cömert.

Sehâvet: (Ar.) Cömertlik.

Selef-i salih: (Ar.) Önceki Salih nesiller (sahabe, tabiin v.b.).

Sekîne: (Ar.) Sükunet, güven, emniyet.

Semere: (Ar.) Meyve, yemiş.

Semer: (Ar.) Mevye, yemiş.

Semî': (Ar.) İşiten.

Seng: Taş/Taş, hacer/Vezin, tartı ve temkin/**Beraberlik**/Ağırlık.

Sermedî: (F.) Ebedî, sürekli.

Sernigûn: (F.) Baş aşağı olmuş/Tersine dönmüş./Bahtsız.

Seyyiât: (Ar.) Günahlar, kötülükler.

Sımt (sumt) : (Ar.) Susmak, sesizlik.

Sidre: (Ar.) Masivanın bittiği yer, sınır.

Simâ': (Ar.) Dinlemek, kulak vermek, işitmek.

Sin: Mezar, kabir.

Sin: (Ar.) Yaş, yaşanmış olan süre.

Sîr: (Ar.) İç yüz.

Sîret: (Ar.) İç yüz.

Sitr etmek: (Ar.) Örtmek.

SiyâkSözün gelişi, üslup, tarz./Sürmek, sevketmek.

Subha dek: (Ar.) Sabaha adar.

Suğrâ: (Ar.) Daha küçük, en küçük.

Sû'Kötü, kötülük.

Sû-i hâtime: (Ar.) Kötü son. İmansız ölmek.

Sulb: (Ar.) Omurga kemiği/Sülâle, zürriyet.

Sum'a: (Ar.) İhlâssızlıktan çıkan, işitilsin ve bilinsin için yapılan iş, gizli riyakârlık.

Sun': (Ar.) İş, sanat.

Sûr: (Ar.) Dış yüz, sûret.

Sûret: (Ar.) Yüz, görüntü, dış görünüş.

Suub: ?

Suûd: (Ar.) Yukarı çıkma, yükselme.

Süflî: (Ar.) Alçak, bayağı, değersiz.

Sümâ': Bkz. Sima'.

Ş

Şâdân: (F.) Sevinçli, bahtiyar

Şakî: (Ar.) ('Kaf'ile) Kötü kişi. Cehennemlik.

Şâm: (Ar.) Akşam.

Şân: (F.) Şöhret, ün.

Şarkî: (Ar.) Doğuya ait/doğuda.

Şebîh: (Ar.) Benzer, benzeyen.

Şecer: (Ar.) Ağaç.

Şecerât: (Ar.) Ağaçlar.

Şehristân: (Ar.) Büyük şehir.

Şekûr: (Ar.) Çok şükreden. Allahın[CC] lütuflarına karşı pek fazla memnuniyetini, sevincini gösteren. Az şükredene dahi çok nimet veren Allah[CC].

Şem'adân: (F.) Şamdan, mumluk

Şems: (Ar.) Güneş

Şeş cihet: (Ar.) Altı yön

Şevket: (Ar.) Kudret ve kuvvetten doğma haşmet. Padişaha mahsus heybet ve saltanat.

Şeydâ: (F.) Tutkun, divane.

Şikâr: (Ar.) Av

Şirb: (Ar.) İçme veya içirme nöbeti. İçmek.

Şor: Söz, lakırdı/Tuzlu (su) /(M.) **Salya, tükrük**.

Şûm: (Ar.&F.) Uğursuz (luk)

Şûr/şor: (F.) Şamata, gürültü/Tuzlu, kekremsi./Kin, öfke/Acı söz /.Üzüntü, dert/Kötü. ***Şerr-i şûr/ şerr-i şor*** kötünün şerri demek olabilir.

T

Taam: (Ar.) Gıda./Yedirip içirme.

Tâatullah: (Ar.) Allah'a itaat.

Ta'cîb: : (Ar.) Hayrete düşürme, şaşırtma.

Ta'cîl: (Ar.) Acele etme, öne alma.

Ta'dâd: (Ar.) Bir bir saymak.

Tağlîb (Ar.) Galebe çalma, üstünlük sağlama.

Taharrî: (Ar.) Araştırma.

Tahkîr: (Ar.) Hor görme, alçaltma.

Tahmîd: (Ar.) Övmek, sena etmek.

Tahtına: (Ar.) Altına, bir şeyin altına.

Tahte's-serâ': (Ar.) Yerin altı. Toprağın altı.

Takdîm: (Ar.) Önceye almak.

Târ: (F.) Karanlık/Tel, saç teli/Tepe /İplik.

Tarîk: (Ar.) Yol. ('kaf'ile).

Taslîd: (Ar.) Musallat etmek. Birini başka birine belâ etmek. Sataştırmak. *Burada; musallat/tebelleş olma manasında kullanılmış gibi.*

Taslîd-i Şeytân: (Ar.) Şeytân'ın tasallutu, musallat olması.

Taşra: Dışarı (ya).

Tavîl: (Ar.) Uzun

Taz'îf: (Ar.) Kat kat artırma, yoğunlaştırma.

Tearrâ: (Ar.) *'**Taharrî**: Araştırma, inceleme'den galat olmalıdır. **Tearrî**: Soyunma, çıplaklaşma.*

Tebeddül: (Ar.) Değişme, başkalaşma.

Tebşîr: (Ar.) Müjdelemek.

Tefâhur: (Ar.) Övünme, böbürlenme.

Teferruk: : (Ar.) Dağılma, ayrılma. *Burada; farklı yönlerde, başka başka anlamında kullanılmış gibi.*

Tefkîr: (Ar.) Fikretmek, düşünmek.

Tefrîk: (Ar.) Ayırma, ayırt etme.

Tefvîz: (Ar.) İşini Allah'a ısmarlama, tevekkül etme, Hak'tan gelene râzı olma.

Tekarrur: (Ar.) Karar kılma, kararlı hale gelme.

Tekâsür: (Ar.) Çoğalma. Çoklukla övünme.

Tekebbür: (Ar.) Büyüklük taslama.

Tekellüm: (Ar.) Söyleme, konuşma.

Tekmîl: (Ar.) Tamamlamak. Tamamı.

Telbîs: (Ar.) (Lebs. den) Ayıbını, kusurunu örtüp iyi göstermek/ Suret-i haktan görünerek hile edip aldatmak/Hile, oyun.

Temekkün: (Ar.) Yerleşme, mekân tutma.

Temennâ: (Ar.) Eli alnına götürerek selamlama/Minnettarlık.

Temennî: (Ar.) Dilek, istek/Dua, ricâ etmek.

Temre: (Ar.) Hurma.

Tenkîr: (Ar.) Tanınmayacak bir hale koymak. Bir ismi harf-i tarifsiz kullanarak belirsiz yapmak.

Gayr-i muayyen veya gayr-i mahdut kılmak.

Tenzîh: (Ar.) Cenab-ı Hakk'ı[CC] her çeşit kusur, noksan, şerik gibi hallerden uzak bilip söylemek.

Tepreşmek: Kımıldamak.

Terakkî: (Ar.) İlerlemek, mesafe almak, yükselmek.

Terkîb: (Ar.) Sentezleme, unsurlardan yeni bileşim elde etme. Karışım.

Terk-i hâb: (Ar.&F.) Uykuyu terk etmek.

Tesbih: (Ar.) Sübhânallah demek. Cenab-ı Hakk'ı[CC] şânına lâyık ifadelerle anmak. Yâni: Allah'ın zâtında, sıfâtlarında ve fiillerinde bütün eksiklerden münezzeh olduğunu ifade etmektir.

Tezkiye: (Ar.) Doğruluğuna şehadet etmek/Zekât vermek./Zekât almak /*Pak ve temiz etmek*/Övmek, medhetmek./Birisini soruşturmak.

Tevbe-i nasûh: (Ar.) Samimi tevbe.

Tevbîh: (Ar.) Azarlamak.

Teveccüh: (Ar.) Yönelmek/Rağbet göstermek.

Tevehhüm: (Ar.) Evhamlanmak. Az tehlike ihtimâli olsa çok korkmak. Yok olanı var zannetmekle ye'se ve korkuya düşmek. *Burada; hayal etmek, hayalinde canlandırmaya çalışmak anlamında kullanılmış gibidir.*

Tevfîk: (Ar.) Muvaffak kılmak/Başarmasını sağlamak/Yardım.

Tevellâ: (Ar.) Dönme, yönelme, dost edinme.

Tevkîl: (Ar.) Vekil tayin etmek, vekil kılmak.

Tevellüd: (Ar.) Doğmak.

Tevfik: (Ar.) İlahi yardım.

Tiryâk: (Ar.) Panzehir. Zehirlenme veya hastalıklardan hemen şifâ bulmağa vesile olan ilâç.

Tıyb: (Ar.) İyi, güzel.

Tuhfe: (Ar.) Hediye.

Tuğyân: (Ar.) Taşkınlık, günahta aşırılık.

Turâb: (Ar.) Toprak (burada *terâib* (*göğüs kafesi; kaburgalar*) anlamında kullanılmış gibidir).

Tuyûr: (Ar.) Kuşlar.

U

Ucb: (Ar.) (Ucub) Kibir, gurur. Kendini beğenmişlik. Ameline, yaptıkları işe güvenmek.

Ûd: (Ar.) **Ûd ü anber**: Öd ve anber. **Öd:** Öd ağacından elde edilen hoş kokulu bir buhur. **Anber:** Güzel koku. Adabalığı ve kaşalot denilen büyük balıkların barsaklarında teşekkül eden güzel kokulu madde.

Uhrâ: (Ar.) İkinci, sonraki.

Ukbâ : (Ar.) Son. Akıbet. Âhiret alemi.

Ukûl: (Ar.) Akıllar.

Ulû'l-elbâb: (Ar.) Akıl sahipleri.

Ulvî: (Ar.) Yüce, yücelere ait.

Urmak: Vurmak.

Uruk: (Ar.) Damarlar, kökler.

Usât (î) : (Ar.) Asiler, isyankârlar.

Uyûb: (Ar.) Ayıplar.

Uzlet: (Ar.) Yalnızlık. İnsanlardan ayrılarak bir tarafa çekilip yalnız kalmak.

Ü

Ülfet: (Ar.) Alışma, alışkanlık, dostluk.

Ünvân/invân: (Ar.) Varlık bulma, varlıkta görünme, vücut sahibi olma.

V

Va'd: (Ar.) Söz verme, vaad etme.

Vâdi: (Ar.) Cehennem.

Vâfir: (Ar.) Çok, bol.

Vahdet: (Ar.) Birlik, teklik.

Vasf: (Ar.) Nitelemek, tanıtmak.

Vasî': (Ar.) Geniş.

Vastında: (Ar.) Ortasında. Bir şeyin, yerin orta yerinde/kısmında/bölgesinde.

Vaz': (Ar.) Koymak, yerleştirmek.

Vaz' etmek : (Ar.) Tevazu göstermek

Vech: (Ar.) Yüz/tarz /üslup /sûret.

Vekîl: (Ar.) Vekâlet eden; biri adına yetki kullanan.

Vely eder: (Ar.) İzler, takip eder, peşinden gelir.

Veş: (Ar.) Gibi.

Vizr: (Ar.) Yük, suç, günah.

Vukûf-aded: (Ar.) *Vukûf-u adedî*: Nakşibendi-Halidî erkânında; âdâb-ı bâtıneden biri: Esnâ-i zikirde zikrin sayısından haberdar olmaktır. bu da yalnız havâtırı toplamak içindir ki, sâlikin zâkirin tereddüdü yalnız zikrin sayısında kalıp, sâir meşguliyetlerden halâs ola... Namazdaki tesbihlerde 33 adedine riâyet bu sebepten mesnundur.

Vukûf-zikr: (Ar.) *Vukûf-u zikrî:* Zikre vâkıf olmaktır ki, mâsivâdan hâlî olduğu halde kalbine ism-i celâli, yâni "Allah" lafzını nakşedip; mânâ cihetinden zikir, zikrolunanı hatırlamaya vesîle olduğundan, isimden müsemmâya, yâni Allah'ın isminden Allah'a rücû ve intikal ederek, zâtının benzeri, nâziri ve eşi olmadığını, noksan sıfatlardan münezzeh ve müberrâ olduğunu tefekkür ile zikretmektir.

Vuş: (ET) Uş'tan galat: Şimdi/işte/ancak/çünkü/gibi/ne âlâ, ne iyi.

Y

Yâbis: (Ar.) Kuru.

Yahşi: (F.) İyi.

Yaman : (F.) Kötü.

Yâri (i) ğâr: (Ar.) Can dostu (mağara arkadaşı). Hazret-i Peygamber aleyhissalâtüvesselâm'ın en sâdık sahabesi Hazret-i Ebubekir Radıyallahü Anh'ın ünvanı. Hicret esnasında en tehlikeli bir zamanda mağaraya girdiklerin-

de Peygamberimiz Aleyhissalâtü Vesselâm'a sadakatla hizmet ettiğinden bu nam ile anılır.

Yed: (Ar.) El.

Yedmek: (M.) Gütmek.

Yek: (F.) Bir.

Yezdân: (F.) Allah.

Yigirmi: (M.) Yirmi.

Z

Zağ: (F.) Karga '*Çemende gezmek ile zağ andelip olmaz.*'

Zâhir: (Ar.) Açık, âşikâr. Âlem-i mahsûs.

Zâil: (Ar.) Yok olan, ortadan kalkan.

Zamîr şâhı: (Ar.) 'Hüve/hû'zamîrinin sahibi; Allah[CC].

Zanab/zanap: (Ar.) **Nâb**: Azı dişi ; **zânâb**: Azı dişli??? *Metinde, dört manevi düşmândan ikisi olan **dünya sevgisi** ile **sû-i zann**'ın kalbin dışına çıkarıldıklarında sahip oldukları (sırasıyla) boz ve siyah köpek suretleri.*

Zarf-ı eşyâ: (Ar.) Şeylerin iç kısmı; eşyânın bâtını. (çoğulu, **zurûf**).

Zarfında: (Ar.) İçinde, esnasında.

Zebân: (F.) Dil, lisan.

Zelil: (F.) Zillete düşmüş, alçalmış.

Zemm: (Ar.) Yerme, kınama.

Zenb: (Ar.) Günah.

Zehr-i huşber: (F.) Bkz. huşber

Zehr-i mâr: Yılan zehiri.

Zeyt: (Ar.) Zeytin yağı.

Zıll: (Ar.) Gölge.

Zıyk/dıyk: (Ar.) Dar.

Ziyline geçmek:? Zilyedliğine geçmek, malı olmak?

Zimâm: (F.) Hayvan yuları.

Zîşân: (Ar.F.) Şerefli, şanlı.

Ziyâd: (Ar.) Ziyâde, çok.

Zülâl: (F.) Saf, berrak, tatlı, hafif, güzel, soğuk su.

Zühre: Çoban yıldızı. Sabah yıldızı. Târık. Venüs. Kervan kıran. Çulpan. /Güneşten ikinci derecede uzak olan ve sair seyyarelerden daha parlak olan yıldızlar / Berraklık, safilik, güzellik.

Sözlük hazırlanırken kullanılan/taranan başlıca kaynaklar

1. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. Ferit Devellioğlu. Aydın Kitabevi, 1993.
2. Misalli Türkçe Sözlük. İlhan Ayverdi, Kubbealtı Yay., 2010.
3. Tuhfe-i Remzi. Ahmet Kartal, Akçağ Yayınları, 2003.
4. İlk Farsça-Türkçe sözlüklerden Sıhâhu'l-acem: Karşılaştırmalı inceleme ve kelime dizini. Harun Altun. Yüksek Lisans Tezi. No: 130101002
5. Farsça-Türkçe manzum bir sözlük: Tuhfetü'l-Hâfız. Mesut Bayram DÜZENLİ. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/12 Summer 2015, p. 329-370
6. Türkçe-Farsça manzum sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî (metin) Atabey KILIÇ. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007.
7. http://www.gonullersultani.net/tasavvufi-eserler/halidiyye-risalesi/907-halidiye-risalesi-giris.html
8. http://www.osmanlicaturkce.com/
9. http://www.osmanice.com/osmanlica-9968-nedir-ne-demek.html
10. http://www.almaany.com/
11. http://www.arapcasozluk.gen.tr/index.php?q=%D8%B3%D9%88%D8%B7
12. http://www.sozce.com
13. http://www.nedirnedemek.com/
14. http://tdk.org.tr/
15. http://www.google.com